

ჯაბა იოსელიანი

სანიტარული
მეტრეზეული

ეს მოთხრობა შეთხზულია ცნობილი ქართველი პოეტის ზურაბ ავალიშვილის მოგონებების (ერთი ეპიზოდთან აღებული ფაქტების) კვალდაკვალ. ამიტომაც მსურს გავიმეოროთ მისი სიტყვები:

„ისტორიის... მოვლენათა სწრაფ თრთოლვაში საჭიროა მოენახოთ ძირითადი თემები, მუდმივი განმეორებული მტკიცე ძაფები, ხალხთა მისწრაფება თავისუფლებისადმი, დამოუკიდებელი შემოქმედებითი არსებობისადმი, საიდუმლოებით მოცული ერთობა ეროვნული კოლექტივისა — აი, ეს არის ერთი ამ თემათაგანი, ერთი მხოლოდ მოჩვენებითი გაწყვეტილი ძაფთაგანი...“

ჯ. იოსელიანი

რედაქტორი ვილიამ ჯახარია

პარი პირველი

ვალეკო არადელი პეტროგრადის ვაგზლიდან გამოვიდა თუ არა, „ლიგოვკაზე“ წუთიერად დასრულებული კოცონი დაინახა. იგი შეჩერდა, ერთხანს ყოყმანით გახედა ნეფის პროსპექტს, საითაც გზა ედო, ქუჩის საყუდლო აიწია, შეტრიალდა, თითქოს გადაწყვიტა სხვა მიმართულებით წასვლა. ისევ შეყოვნდა, უაროდ მიიხედ-მოიხედა, გაახსენდა, რომ უბის ჯიბეში ერთი პაპიროსის თუთუნი ჰქონდა გაბნეული და კოცონისაკენ გასწია. ცეცხლს ჭარისკაცები დასდგომოდნენ თავს, შიგ კარტოფილი შეეყარათ და საგუშაგოზე მოშვიებულეშს ერთი სული ჰქონდათ, წანგისფრად დახეთქილი კარტოფილი ნაკვერცხლებიდან დაეთრიათ. არადელმა ჯიბე გადმოაბრუნა, თუთუნი ხელისგულზე გადმოიბერტყა, ქაღალდი მოითხოვა. დამხედურებმა უნდობლად შეათვალიერეს ახალმოსული, უხალისოდ მოიხსრაიკეს ჯიბეები და უარი უთხრეს. არადელი თუთუნს ხილად თუ მოსწევდა ხოლმე—განსაკუთრებულად კარგ ან ცუდ გუნებაზე დამდგარი, ხანდახანაც

სე, უსაქმობის დროს, მაგრამ ახლა რაღაც დაუოკებელმა ყინმა და-
უარა — თბილი კვამლით სურდა ჩაეხრიწა გული „Нужели не на-
йдется кочок сухажики?“ საყვედურივით გაიმეორა მან და როდეს-
აც გაბურძგნული ჯარისკაცის დაძაბულ შხერას წააწყდა, ცივად გა-
ნობრუნდა.

ქალაქი ბორჯომი, საიდანაც არადელი ახლა მოდიოდა და სადაც
ოჯახივით მყუდრო ჰოსპიტალში ექვს თვეს იწვა მძიმედ დაჭრილი,
მოსკოვ-პეტროგრადის მაგისტრალიდან ორმოცი ვერსით იყო დაშო-
რებული და ჩკინიგზასე რომ გამოსულიყავი, სოფელ-სოფელ უნდა
გეწოწილა. უახლოეს ქალაქ ნოვგოროდამდეც ასევე ჰაობანი ტყე-
ებითა და განცალკევებული გზით შეიძლებოდა მიღწევა. უღრობისა
და უგზობის ყამს ამ პატარა, ჯერ კიდევ ძველებურად წყნარ ქალაქ-
ში, რევოლუციის ექო ყოფით და სათავგადასახლო ამბებდად ისმოდა.
მოსახლეობა დაწვრილებით ყვებოდა მკვლევობების, ძარცვა-გლეჯის,
შურისძიების, გაუპატიურებისა და „სამოსულების“ ახალ-ახალ შემ-
თხვევებს. მოძალებულ კორებსა და სინამდვილის მღვრიე ამბებში
კი შეუშინველად იძირებოდა დეპეშებით მოკლედ დასათაურებული
ისტორიული მოვლენები. ამ ხნის განმავლობაში არადელმა მხოლოდ
ის გაიგო, რომ ბოლშევიკების გადატრიალება მოეხდინათ, რუსეთის
ყოფილ იმპერიაში სამოქალაქო ომი მიმდინარეობდა და გერმანელები
პეტროგრადს მოსდგომოდნენ.

ბინდებოდა. რევოლუციით აფორიაქებული პეტროგრადის ობი-
ექტული მიუსაფარი ლამის ჩამოდგომამდე ლამობდა საქმეების მოთა-
ვებას და ჩქარობდა. არადელი კი მოსეირნის ნაბიჯით ნება-ნება შე-
უყუა ნევის პროსპექტს. მას შემდეგ, რაც სადგურ უგლოვყასე პირ-
კელ შემხედურ საბარგო მატარებელს მოახტა და პეტროგრადისაკენ
გამოსწია, სულ არჩევანში იყო, — ვერ გადაეწყვიტა ვისთან მისული-
ყო, ვინ შეეწუხებინა ასეთ არეულ დროს. მისი აქ ჩამოსვლაც კი შემ-
თხვევითი აღმოჩნდა: მოსკოვისკენ მიმავალი მატარებელი უფრო ად-
რე რომ გამოჩენილიყო უგლოვკის ბაქანზე, იმას მოახტებოდა და,
ალბათ, ახლა მოსკოველი ნაცნობების არჩევანში იქნებოდა. გადარ-
ჩენილი თანაპოლკელების ოფიცერთა ჯგუფის უმრავლესობა, პეტრო-
გრადისა და მოსკოვის მკვიდრნი, სადაც უკრაინაში იყვნენ ჩარჩე-
ნილი, ქართველი ნაცნობებისა კი არსაიდან არაფერი ისმოდა.

თავდაპირველად, როცა რუსეთ-გერმანიის ფრონტზე მოხვდა, ბუ-
ნებისათვის მაშინ მოიცალა: კავკასიასა და ჩრდილო სპარსეთის შთი-

ან პორიზონტს შეჩვეულს, რუსეთის მიწღორ-ველის თვალსაწიერი ახლო ჩამოკრალი და მოკლე მოეჩვენა. მაგრამ შემდეგ, შეუწყობელ ნაბიჯთა გამუდმებულმა თქარათქერმა, ლაშქრობის გაუთავებელმა გადასვლებმა, წვიმა-წუთწუხსა და ყინვებში ხეტებამ, ბოლოს — უკადეგანო თოვლზე ამოსულმა მზემ, რამაც თვლები დაუჩირქა, არამცთუ ბუნებაზე დაკვირვების ხალისი დაუქარგეს, გამოთაყვანების ზღვარზე დააყენეს. მხოლოდ მოგონებაზე აღმოცენებული ოცნება თუ აპოენინებდა ხოლმე თავის თავს, მეხსიერებისა და ფანტაზიის ნარევი თუ დაუბრუნებდა ხოლმე ადამიანურ მნიშვნელობას ამ უსასრულო, გადაწვეარ ტრამალებში თავის ბუნებრივით ჩაყარვულ არარაობას. ყაზარმაში ბრძანების მოლოდინში დამისთევსას, ბრძოლის შემდეგ ნეტარად დასადგურებულ სანგრის სიჩქმეში, ჰოსპიტალში — იარების ყრუ ტყვიელთან შერეული მამაკაცური ვნებაშლილობის დროს ეს ზმანებანი დამაძებელ მალამოდ ეღებოდნენ ხოლმე სინანდილეს. მაშინ სულ სხვანაირად ეხატებოდა პეტერბურგში დაბრუნების სურათი, ვერაფრით ვერ წარმოიდგებდა, რომ გაზაფხულზე, სალამოს შვიდ სათზე, წყვის პრესპექტზე შეიძლებოდა ასე უცხოოდ და გამოშიგნულად ეგრძნო თავი. რეხად დაბრუნდული დედაქალაქი, მარტის შეყინული ქუჩები, ჩაბნელებული საბლების სილუეტები, ლანდებად მოფუსფუსე ადამიანები სულაც არ შეელოდნენ იმ განწყობილების აღდგენაში, რომლის გამოკვეთსას ასე უშედეგოდ ცდილობდა ახლა იგი. რასაკვირველია, სამი წელიწადი მცირე დრო არ არის, ბევრი რამ შეიცვალა ამ ხნის განმავლობაში, მაგრამ რატომ აქ არ შეუძლია განწყობის ხალისიანად. რატომ ძველებურად არ აღეკვება თუნდაც ცხოვრების ორომტროცში ჩაბმის სახსრით? ვითომ გარემოცვა მოქმედებს? სპარსეთში ზომ განოთვეალ მდგომარეობაში იმყოფებოდა... და მაინც იმედიანად ფიქრობდა მომავალზე?! შესაძლოა პეტერბურგში ნადრევი გაზაფხული სულაც არ დამდგარა და ნაზამთრალ განწყობას ჯერ მზე არ შეხებია. იქნებ წლოვანების ბრალია — ოცდაჩვიდმეტი წელი... ბევრია განა? იქნებ ხვთი წლის წინანდელი ადამიანი სულ სხვა ვინმეა, ვიდრე დღევანდელი?! ყოველ შემთხვევაში, ადამიანი სიცოცხლის ზოგიერთ ეპიზოდში სულაც არ ჰგავს თავის თავს? ნაწყვეტ-ნაწყვეტი უკავშირო წარმოდგენები, შეგარბების მიუვალი კუნძულები, გარემოსა და საგანზე ურთიერთგამომრიცხველი აზრების ნამსხერევენი — სიცოცხლის ერთ დინებად რატომ აღიქმება?

არადელს ვილაყამ ვადაუსწრო და სახეში შემოხედა.

ვისაც არ უნდა მიაღგე, ყველას თავის შესაფარებლად მისული ეგონები, ნაწილობრივ ეს ასეც არის, მაგრამ იგი ხომ დიდხანს არ დაყოვნდება, მას მხოლოდ სურს გაიგოს, სად არიან მისი ნაცნობები; ვიდრე ამას მიახვედრებ ვითომ ზრდილობით დაფაცურებულ ნირწამხდარ მასპინძელს. სანამ დაუწყენარდება საპატიო მიზეზის საძიებლად ნორბენალი თვალები და წესძლებს შენ გაგებას, არ გინდა თავი შეეკავო? სჯობს რაიმე ხიდათს გადაეყარო, ვიდრე ცხვარში მკლის რი-აღს წააგავდეს შენი გამოჩენა.

კნიაჯინია მარია პავლენა სიხარულით მიიღებდა „ვალისა“, მაგრამ მის გადამეტებულ ნეტურეობას სიტბოს ნაცვლად რაღაც დემონ-ატრაციულობის ელფერი დაჰკრავს. გარდა ამისა, ვინ გააჩერებდა ახლა მას პეტროგრადში? უამრავმა პარიზელმა ნათესავმა, ალბათ დიდი ზანია შეიხიზნეს ლტოლვილი კნიაჯინია.

საკვირველი ის იყო. რომ უნივერსიტეტის ამხანაგები არც კი მოჰკონებია არადელს, თუმცა საერთო არც არაფერი ჰქონდა მეოთხე ათეულში გადამდგარ ადამიანს ოც-ოცდახუთი წლის ბიჭებთან. რა თქმა უნდა, თუ რომელიმე მათგანი პეტროგრადშია, ძალიანაც გაეხარდება და საამაყოდ მიიჩნევს არადელთან კავშირს, მაგრამ მან მათი სახელებიც კი არ იცის; ან თუ სახლა.

ვინ გაეხარდება კიდევ ვალიკოს ჩამოსვლა? ლიტეინზე ფინელ დიასახლისს. ბავშვისა და ავადმყოფი დედის პატრონი ხომ ვერსად წავიდოდა... რომ მიხვიდე და გათხოვილი დაგვიხედეს ან ფინეთში იჯოს გადახვეწილი? არადა ურიგო არ იქნებოდა მზრუნველი ხელი და თეთრი მკლავები, ნებიერად გაზმორება სუფთა ლოგინში... მოწყდე და გამოეთიშო ყველაფერს, დაივიწყო ღრიალი, გრუხუნი, კივილი, ჭუჭყი, შიმშილი, სისხლი, ბოროტი თვალები, შეშლილი სახეები, წარსული და მომავალი. მართალია, მის საწოლ ოთახს ძველი ავეჯის, მოუვლელი სხეულის თუ ობის სენი გადაკრავდა, მაგრამ მაშინ ქალების ყურადღებით განებივრებულს გრძნობები თითქმის ხელოვნური მოთხოვნრლებით ჰქონდა გამახული. ამჟამად კი აუცილებელი იყო: ძილი, აღერსი და შავი პური.

არადელმა ნაბიჯს უმატა, უნებურად შეშფოთებამ მოიკვა, შემდეგ შეამჩნია, რომ ხალხმრავალი ქუჩის რიტმი დარღვეულიყო: შემხვედურები გაუსწორდებოდნენ თუ არა, რატომღაც თავდაპირველ გეზს იცვლიდნენ, ზურგსუკან კი ლანდები ბოროტით ენაცლებოდნენ ერთ-

მანეთს, თითქოს გასწრებას ცდილობდნენ. „უნდა გავქცე“, — გა-
იფიქრა არადელმა. ის-ის იყო ადგილიდან მოწყდომა დააპირა და მა-
ინც მიიხედა. იმწამსვე რამდენიმე ჯარისკაცი ეცა, ხელები გადაუგ-
რინეს, თავზე ქუდი ჩამოაფხატეს, ერთი ზურგზეც კი შეახტა და
რდაყვები დააპირა წელში გადასადრეკად. არადელი უძალიანდებოდა
და ვერ ამოეცნო — მის დაკავება-დაპატიმრებას მოასწავებდა ეს
ბლლარტნი თუ გალანჯა-შეურაცხყოფას. მოსარჩლე არავინ ჩანდა,
გამვლელები თოფნაკრავივით ერიდებოდნენ ამ ზედახორას. ერთილა
დარჩენილი არადელს — როგორმე მარჯვენა ხელი გაენთავისუფლე-
ბინა და ქამარში გაჩრილი ბრაუნინგი მოეხელთა, ამიტომ მარცხენა
შკლავით აქტიურობდა, მარჯვენა მკლავი კი განგებ მიეშვა — მო-
შენტს ელოდა. უცებ წინ ოქროსფრად მოკიაფე ათინათი ატოკდა,
ყვითელი ბრქვეილები აციმციმდა, საღდაც ზარის წკრიალი გაისმა და
თვალთ დაუბნელდა.

— Курить захотел, немчура окаянная, сволочь офицерская! —
ნიშნისმოგებით დაიღრჩნა გაბურძგნულმა ნასალდათარმა და ოდნავ
დაბნეული, მაგრამ ფიზიკური სიამოვნებით ალტკინებული სახით,
წაქცეულს გასისხლიანებული თოფის კონდახი შეაწმინდა.

1917 წლის ოქტომბრის გადატრიალებამ, დამფუძნებელი კრების
გარეკვის ფაქტმა, რუსეთის იმპერიის დედაქალაქში არასტაბილურ-
მა სულეობამ და მატერიალურმა ვითარებამ ქართველთა ახალშენის
უმრავლესობას სამშობლოში დაუყოვნებელი დაბრუნების სურვილი
აღუძრა.

პეტროგრადში, ფურშტატის ქუჩაზე, გრაფინია პანინის სახლში,
საღდაც დიასახლისის ნებართვით ახლადშექმნილი ეროვნული კომიტე-
ტი იკრიბებოდა ხოლმე, 1918 წლის 18 მარტს, საღამოს რვა საათისა-
თვის ელოდნენ ყოფილ სენატორ ზაქარია ავალიშვილს, რომელიც
სომხების წარმომადგენელ გენერალ ტიგრანოვთან ერთად იმ დღეს
სმონლში იყო წასული გავლენიან ბოლშევიკთან — აბელ ენუქიძეს-
თან შესახვედრად. ჰკუადამჯდარ ადამიანთა აზრით, ამ შეხვედრაზე
იმედის დამყარება თავის მოტყუებას ჰგავდა. მართლაცდა დაუჭერე-
ბელი იყო, რომ ბოლშევიკთა მთავრობა უფლებას მისცემდა რომე-
ლიმე ნაკლებად ლოიალურ ორგანიზაციას თავისი წამოწყებული საქ-
მე გაეტანა, რარიგ უმნიშვნელოც უნდა ყოფილიყო იგი. გარდა ამისა,

რკინიგზაზე გამეფებული უწესრიგობა, უსახსრობა და კავკასიასთან კავშირის გაწყვეტა სათვალავში ჩასაგდება მიზეზები გახლდათ.

სომხების მთავრობის წარმომადგენელთან შეხვედრა საიდუმლოდ არ მომზადებულა, მაგრამ კომიტეტის გარშემო მოფუსფუსე ხალხის თანდასწრებით ამ საკითხზე არ ლაპარაკობდნენ, თუმცა ახალშენის ზოგიერთი გავლენიანი პირი თუ ოჯახი ყოველი წვრილმანით დაინტერესებული და გათვითცნობიერებული ჩანდა.

გრაფინიას სახლის მცირე დარბაზში ეროვნული კომიტეტის ორი-ოდე წევრთან ერთად იშხნელების ოჯახი ჩაის მიირთმევდა. ქალბატონი შუნია იშხნელი, თავის დროზე საქართველოში და პეტერბურგშიც სილამაზით განთქმული მანდილოსანი, სამოც წელს იქნებოდა პიტანებული, მაგრამ ქალური პეწი დაკარგული მაინც არ ჰქონდა. თეთრად აფიფქული თმა, მოგრძო, საფეთქლისაკენ გაზიდული დიდი კროლა თვალები, საღი კბილები, მოვარდისფრო პირისკანი, ყელიდან ღარებდად შეზარული ნაოქები — ბავშვობასაც, ახალგაზრდობასაც, ზანდაზმულობასაც ერთად წარმოადგენდა და ირგვლივ დამამშვიდებელ სიბრძნედ იფინებოდა.

— მიირთვით, გადაიღეთ, მშვენიერი ნამცხვარია, ქვავისგან გამოვაცხე. ქვავი ერთ გლესს მოაქვს ჩვენთან ლიუბანიდან, ძალიან პატროსანი კაცია, შიგ არაფერს ურევს და, წარმოიდგინეთ, სულ იაფად გვაძლევს.

— პირდაპირ შეუქთად! ერთი გირვანქა ქვავი — ერთი ოქროს სანაჭური. — ხალხასმული ირონიით ჩაურთო ირაკლი იშხნელმა, ქალბატონ შუნიას მელოტმა ვაეიშვილმა.

— ირაკლი, не валяй дурака! — ეს სამაჭური, ჯერ ერთი, ვიწრო ჰქონდა, ანდა რად გვინდოდა ისეთი უგემოვნო ჯანდაბები ამ რაზონიკების დროს? მიირთვით, ბატონო ლადი, ყველაფერი კარგია, ქვავიც. შაქარიც. ნამდვილი შაქრითა და კარაქითაა გამოცხობილი. აქ საერთოდ ყველაფერი კარგია. — ბატონი ლადი ჰყონია ერთ დროს სახელმწიფო სათათბიროში მოღვაწეობდა, რუსეთის იმპერიაში აზრთა აღრევისას კი სოციალ-დემოკრატი გახდა, თუმცა რევოლუციის „მეცხრე ტალღას“ არ აპყვა და, როგორც თვითონ თვლიდა, პოლიტიკურ ცხოვრებას დროულად ჩამოსცილდა. ახლა იგი პეტროგრადში ბენუას წიგნის „რუსეთის ხელოვნების ისტორიის“ მეორე გამოცემაზე ზრუნავდა და ეროვნულ კომიტეტში მრჩევლის როლს ასრულებდა.

— ცხადია, ქალბატონო შუნია, ახალი მთავრობის კვლობაზე

ფრიალ კარგი მომარაგება აქვს პეტროგრადს, დღეისწორს, ხომ გახსოვთ, ტვინი გვემონდა ვახშმად, დღეს კი ქვეის დღეა.

— მაგათ გაუხმათ ტვინი, გადმოგვივადეს რაღაც ВОШЮЧИЕ МОЗГИ, ЧТОБ ОНИ СДОХЛИ, СДОХЛИ!

ყველამ ერთხმად გაიცინა.

— ბატონო ლადი, რა უნდათ ამ ახალგაზრდა ქართველებს რუსეთის მთავრობაში, ან რაში ესაქმებათ მათი დავიდარება? ვინ არიან მერე? შუმი გლეხები, ორი ღერი რუსული არ იციან და რუსეთის პედილობის გადაწყვეტაში ყოფენ ცხვირს!

— ქალბატონო შუნია, — წარბები აზიდა ლადი ჭყონიამ. — ქართველი ადამიანის ამპარტავნობისა და პატივმოყვარეობის ჰიპერტროფირებულ გრძნობას არ ყოფნის ქართული მიწა-წყლის და ხალხის სიმცირე, ამიტომ ასპარეზად დიდ ერს იჩივებს.

— პოდა. ამიტომ ჩვენ ჭერ კიდევ დიდხანს უნა ვიყოთ ნაციონალური მონობის ქვეშ. რომ თვითეულ ადამიანში მოტყუდეს ეს უსაფუძვლო ამპარტავნული მანია, — წარმოთქვა ქალბატონ შუნიას ქალიშვილმა ნინო იშხნელმა, რომელიც ფანჯარასთან მიმჭდარყო და ძველი ყურნალის ილუსტრაციებს ზერელედ ათვალიერებდა.

— ასეთი ქვეცნობიერი ლტოლვა მხოლოდ ასიმილაციის შემდეგ შეიძლება დაკმაყოფილდეს, — დაამთავრა თავისი აზრი ლადი ჭყონიამ, სავარძლის სახელურზე აათამაშა თითები და დაუმატა: — სავარაუდოდ კი პატარა ერის სარკე დიდი ერია.

ავალიშვილის დაბრუნებას ყველაზე იმედიანად და მოუთმენლად ირაკლი იშხნელი მოელოდა.

— ხომ შესაძლებელია. რომ ბატონი ავალიშვილი დღეს სულაც არ მოვიდეს. ან იქნებ ვერც ნახა ენუქიძე?! — იგი წამოდგა, უსამხრებო ფრენი გაისწორა, ხელში მოვარაყებულ ჯოხი აიღო, კოჭლობრთ გაიარ-გამოიარა ოთახში და როდესაც მის კიბხვას პასუხი არავინ გასცა, ლადი ჭყონიას წინ გაჩერდა. — ახლა ყველა ნამდვილი პატრიოტი კავკასიისკენ უნდა მიისწრაფოდეს. რევოლუცია არ ითმენს, ბატონებო, არის შესაძლებლობა, რომ საქართველო მკვდრეთით აღსდგეს!

— ამას ჩვენ რუსეთის რევოლუციას უნდა ვუზადლოდეთ, — ისევ აათამაშა თითები ჭყონიამ.

— Бросьте ради бога! რა რევოლუცია და რის თავისუფლება!

ბავშვებს, უბრალოდ, სწავლა ეზარებათ, უსწავლელად უნდათ კარი-
ერა გაიკეთონ!

ისევ ყველამ გაიცინა.

— აბა ავიღოთ პრაფესიონალი რევოლუციონერის ცხოვრება, რომლისაც ვნებავთ, გადავხედოთ, თუ „ნედაუჩივში“ სტუდენტი არ გამოდგეს! რად უნდათ, ბატონო, სწავლა, როდესაც ერთბაშად შეიძლება მიადწირონ ყველაფერს. ჯოჯოხეთიც „ნეუდაჩნიკებისა“ და შუ-რის მამიებლების როგონილია, ამქვეყნიურ ცხოვრებაში რომ ვერავის ვერაფერი დააქლეს — საიქიო გამოიგონეს.

— ასე ნე მოვთბარით, ქალბატონო შენია, რევოლუციას და მის როლვანებს, რევოლუცია აერთიანებს დაჩაგრულთ, ცხოვრებაში ბევრ რანგს მოკლებულ ადამიანებს მათ ოცნებაში, იმედში, მათ განუხორცელებელ ლტოლვაში, ნდომაში, სურვილში და ეს ვნებათა ნაკადულები რევოლუციის სახით ჰქმნიან ბობოქარ ოკეანეს, ამიტომ ბელადებს დემაგოგიის უღიღესი ნიჭი უნდა ჰქონდეთ. ეს უბრალო საქმე როდია.

— მე კი მგონია, ბელადი შეზღუდული ჰყუისა უნდა იყოს, წინააღმდეგ შემთხვევაში ბრბო მას არ აჰყვება და არ დაუჭერებს — დინჯად, კატეგორიული ექსტით გადასდო ყურნალი ნინომ, მოკურავის გრაციოზული ნოძრობით წამოდგა, არავისთვის შეუხედავს, მეორე ფანჯარასთან ზურგიც დადგა, თითქოს ამით უნდოდა მისთვის უინტერესო კამათისათვის მოელო ბოლო.

— რევოლუცია ველურობისკენ შემობრუნებაა, ეს არის საზოგადოებრივი ატავიზმი, — გამომწვევად წამოიძახა ირაკლი იშხნელმა.

— სამაგიეროდ რევოლუციის სამზადისი და მისი წინააღმდეგ ჰუმანიზმის აპოთეოზია, ვინაიდან ერთის მხრივ, ხალხის უმრავლესობა მიიღტვის მშვენიერი და უკეთესი ცხოვრებისაკენ, მეორე მხრივ, მთავრობა მაქსიმუმ სიძბილესა და ადამიანობას იჩენს, — თავისაზე იღვა ბუნონა.

— საქართველომ უნდა ისარგებლოს მომენტით, რაღაც არ უნდა დაუჭდეს, უნდა აღადგინოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობა. ქართველმა კაცმა, რომელსაც საუკუნეების განმავლობაში უებარი მეომრის სახელი ჰქონდა მოხვეჭილი, უნდა დაიცვას თავისი ინტერესები. და, გარდა ამისა...

— არა, გენაცვალე, არა! — გააწყვეტინა სიტყვა ქალბატონმა შუნიამ ირაკლის, — მე მაგის არ მჭერა!.. სადღაც წამოიფხავს, რომ ქარ-

ოველები ჯერ კიდევ მონღოლებს შეჰწვავი ქათმებით უმასპინძლდებოდნენ. პო, ქათმის ტაბაკათი ჭრთამავდნენ და ისე აღწევდნენ პოლიტიკურ მიზნებს, ბრძოლებში კი არა, პურ-მარილში ატარებდნენ დროს და სადღეგრძელოების გამოთქმით იყლავდნენ პატრიოტული გრძნობების ქინს.

— ამბობენ, ბოლშევიკებს გერმანელების შემოშვება უნდათ პეტერბურგში და ამით ორი კურდღლის მოკვლა, რომ გერმანელთა საშუალებით გაუმკლავდნენ შინაგან ოპოზიციას და ზავის პირობებში შეიტანონ ეს დათმობა, — თქვა აქამდე გაჩუმებულმა ხანშიშესულმა ექიმმა კვინიკაძემ. ამ დროს დერეფანში რაღაც ხმაური გაისმა. კვინიკაძე სავარძლიდან წამოდგა, შემდეგ უხერხულად შეეცინდა, დარბაზში მყოფთ გადახედა, დერეფნისაკენ გაემართა და დამნაშავესავით ჩაილაპარაკა: — ბუცხრიკიძეა, ვარდენი...

ვარდენ ბუცხრიკიძე რატომ და როგორ მოხვდა წმინდა პეტრეს ქალაქში, ალაპნა უწყის. ამბობდნენ, სამტრედიის ერთ-ერთი სოფლიდან „ბესპერესადკი“ ჩამოსული, თბილისსა და მოსკოვში კი არა. სამტრედიისშიც არ არისო ნამყოფი. იმასაც ჰყვებოდნენ, ვითომ ბუცხრიკიძეს პიტერში ორი ტომარა ვაშლი ჩამოუტანია გასაყიდად, ბევრი უხეტიალია და ქალაქგარეთ „ლესნოში“ ქართული სტუდენტებისთვის მიუგნია, დროებით დაუბინავებიათ თუ არა, იმავე დღიდან დრეჯით დასდევდა თურქე სტუდენტებს — ე ბოშო, მოისხით მადლი და ერთი ვინმე რუსის ქალი გამაცანიო. ბიჭებს ლოგოკის ქუჩიდან როსკიბი მოუყვანიათ და მთელი ღამით მასთან დაუტოვებიათ, დღით როცა ჰკითხეს, როგორ იყო, რას ელაპარაკებოდი, რუსული რომ არ იციო, ვარდენს უპასუხნია — რა გეკონდა სალაპარაკო, ყოველ მისელაზე „თიო-თიო“ ვაშლს ვაძლევდიო. ქალმა კი სტუდენტებს ხითხითით გაანდო — ჩემს სიცოცხლეში ამდენი ვაშლი არ მიჭამია და არც ამდენი...

ეს ერთი ხუთი წლის წინანდელი ამბავია, ახლა ვარდენი რუსულს კარგა გვარინად ამტრევედა და რომ გეკითხათ, რატომ და როგორ ჩამოხვედი, ამისთარეს რა გინდოდაო, — თვალეზი ეშმაკურად აუციმციმდებოდა და სიცილით ამბობდა: „ჩამომიარა მატარებელმა და რა შექნა?!“ ამ ხნის განმავლობაში ვარდენი ცნობილი და გავლენიანი კაცი გახდა პეტერბურგის ხელოსანთა, მეწვრილმანეთა და ე. წ. ბერ-ქუთაბიულ წრეშიც. მდიდარი ვაჭრის ერთადერთი ქალიშვილი შეირთო ცოლად. მართალია, სემამრი ჯერჯერობით საჭლში არ იღებდა ახალ-

გაზრდებს, წინააღმდეგი იყო ვიღაც ლატაკი „ბუსურმანი“ ოჯახში წევრებისა, სამაგიეროდ შორსმჭვრეტელი საქმის კაცნი ვარდენს უკუნე უნდობოდნენ და კავშირი ჰქონდათ მასთან. შვილი შვილია, — ამბობდნენ ისინი — დღეს არა, ხვალ ახალგაზრდებს მიიღებენ ოჯახში, რათ უმეტეს, რომ თურმე სიძე „ბუსურმანი“ კი არა, ნამდვილი წართლწადილებელი ქრისტიანი ყოფილა და სიმამრის საქმესაც მალე ეკ გაუძღვებაო. ასე რომ, თითქოს არაფერი ელოებოდა წინ. მართლაცდა, თუ სიმამრი ბოლომდე ჭიუტი გამოდგებოდა, ვარდენი მანამღის თავისას იზამდა, თანაც ღვთის წინაშე, ერთი-ორი კაპიკი უკუნე წაწოვნიც ჰქონდა. ერთი სიტყვით, ყველაფერი რიგიანად ეწყობოდა, მხოლოდ ამ ოქტომბრის რევოლუციამ ცოტა არ იყოს შეაფიქრინა ვარდენი. უკვე ხუთი თვის განმავლობაში რაღაც არასასიამოვნო ამბები ჰდებოდა ირგვლივ. სხვა თუ არაფერი, წვრილი ხელოსნების გამომწვევი ქტევები, ერთნაირად ნამარდული ღიმილი საბჭოების წინაშე სახეებზე შავნელ და ხანგრძლივ ჩანაფიქრზე მიუთითებდა ბუცჩიკიძეს, ამიტომაც არ იზიარებდა იგი იმ აზრს, თითქოს ზოღწვევიებს დიდი დღე არ უწერიათო. არც იზიარებდა და საწინააღმდეგოსაც არ გამოთქვამდა, ვინაიდან მისი ნაცნობები ასეთი შეხედულების მქონე ადამიანს მხალბობას, უნამუსობას და არასამართლიანობას მიაწერდნენ. საქართველოში დაბრუნებაზე ლაპარაკის გაგონებაც არ სურდა. ეს ხუთი წელი ისე იტრიალა და იძრომილა, იმდენი რამე ნახა და იმდენ რამეს მიაღწია უბრალო გლეხმა, რომ მართლაც ძნელი იყო მისგან მალალი პატრიოტული გადაწყვეტილებები მოგეფხოვა. ისიც საკმარისი იყო, რომ ვარდენს პეტერბურგში უქართველებოდ გაძლება არ შეეძლო. ჩამოვიდოდა თუ არა ვინმე, აუცილებლად თავის სამსახურს შესთავაზებდა, ვინც უნდა ყოფილიყო იგი — ოჯახურ საქმეებში ჩაფლული თავადი თუ დროს გასატარებლად ჩამოსული დარდიმანი, რუს ბოგანოს აკიდებული სტუდენტი, წმინდა სინოდის შეკრებაზე ჩამოსული სასულიერო პირი, თუ ატორლიდან გამოქცეული ბედისმაძიებელი. ვარდენი ყველა ქართველისთვის გაჭირვების ტალყვესი იყო. რაც უნდა გავლენიანი და შეძლებული იყოს კაცი, არ შეიძლება უცხო მხარეში რაიმე, თუგინდ უმნიშვნელო დახმარება არ დასჭირდეს, ჰოდა, ვარდენი დაბარებულ ივით გამოჩნდებოდა ხოლმე სწორედ კრიტიკულ მომენტში და ყველაფერს ისე გააკეთებდა, როგორც ამას საჭიროება მოითხოვდა. სანაგიეროდ მეგობრულად ეოხუნჯებოდნენ, თვითონაც, ამ გამოჩენილ

საღბთან, ვისთანაც ურთიერთობას საქართველოში ვერც იოცნებებდა, შეხუმრებული და გაფამილარებული გახლდათ. ამით გუნებაში ამაყობდა. თუმცა, კაცმა რომ სიმართლე თქვას, ამ შეხვედრებიდან დიდი არაფერი გამოჩენა ჰქონდა, მაგრამ რა ექნა — ერთი კარგი ქართული ლაზღანდარობა მთელ ქვეყანას ერჩია.

ბუცხრიკიძეს უამრავი ნაცნობი ჰყავდა და საერთო ენა ყველასთან შეედლო გამოენახა (ამის შესახებ ლადი ჰყონია ასე ქინდილობდა: კაცმა როცა არც ერთი ენა არ იცის, იგი ყველასთან იპოვის საერთო ენას). ზოგს დაპირდებოდა რამეს, ზოგს მართლაც მიუტანდა, ზოგს მოატყუებდა, ან გააცინებდა, დაუყვირებდა ან შეაბრალებდა თავს.

ეროვნულმა კომიტეტმა დაარსების პირველივე დღეს ვარდენი გაიხსენა და ისიც იქვე გაჩნდა, თუმცა კი შეეხვეწა კომიტეტის ერთ-ერთ ხელმძღვანელს, ქორჭიას, რომ კომიტეტში მისი მონაწილეობისათვის ოფიციალური სახე არ მიეცათ.

გრაფინიას სახლის შვირე დარბაზში ისეთი შთაბეჭდილება შეექმნა, თითქოს ბუცხრიკიძეს ოთახში არ უშვებდნენ და ძალით შემოიჭრა. მისი ხმამაღალი ლაპარაკი და ფართო უესტრეკულაცია, მისი ჩვევა საუბრის ყველა მონაწილესთან სიტყვით თუ არა, მიმიკით, თვალის ჩაკვრით ან პირდაპირი კითხვით აპელირებისა ყოველთვის სასერიო ვანწყობას ქმნიდა და ამ არხეინი სიტუაციების შემზადების შემდეგ იწყებოდა შორსწასული გეგმის ჩახლართვა.

— უღრმესად პატივცემულო ქალბატონო შუნია, რაც თქვენი გამომცხვარი ტბილუული გეაჩელით, მოსვენება დავკარგე, ჩემი ოჯახობის, რომელიც ქე რალაც მიმაჩნდა, შეხედვა აღარ შემიძლია, ასე არაა, ბატონო ლადი? შვილიც მიყვარს, ცოლიც მიყვარს. მარა ნამცხვარი ყველას მირჩევნია.

ბატონი ლადი ამ შეუფარავ ლაქუცა ხერხს გულმონწყალე ღიმილით შეხვდა.

— ჰოდა, თუ გირჩევნია, შენთვისაც არის შენახული ერთი ნაჭერი, მოდი და აიღე, მიირთვი!

— საქმე იმაშია, საყვარელო ბატონებო, — განაგრძო ვარდენმა და ხაზგასმული მოწიწებით ქალბატონ შუნიასკენ გაემართა, — ჩვენი დოხტურის ნათქვამი ტყუილია. პირიქით, ენუქიძეს უთქვამს, რომ გერმანელებს უნდა შევეუტროთო და ამისათვის ფრონტიდან განთავისუფ-

ლებულ ქართველებს შეუძლიათ შეკრბონ პოლკი, მივცემთ იარაღს, იბრძოლონ და მერე საქართველოში გაეუშვებთო.

— ვინ თქვა ეს? — მკვახედ იყითხა ირაკლი იშხნელმა.

— მე ვაწბობ, ბატონო, არ გჯერათ? მალე ბატონი ავალიშვილიც გეახლებათ და თვითონ მოგახსენებთ.

ქალბატონმა შენიამ ბუცბრიკიძეს თეფში დაუდგა და თქვა:

— გასაოცარია პირდაპირ, ამ ხნეერ ხალხს როგორ უყვართ ომების გამოცხადება, მე რომ ვიყო, კანონს შემოვიღებდი: გამოაცხადე ომი — წადი და წენ თვითონ ებრძოლე, ვისაც გამოუტყხადე. ავკრძალავდი ახალგაზრდობის ფრონტზე წაყვანას, ჭარში, თუ მაინც დამარცხ ორმოც წელს გადაცილებულებს უნდა მიეჩეკებოდნენ და არა თვრამეტი წლის ბავშვებს.

— სმონის მთავრობა თვალთმაქცობს, — ირონიულად გაიღიმა კუონიამ. — უბირველესი მიზანი მათთვის სწორედ გერმანიასთან ზავია, რომელიც უკვე სამი თვეა მზადდება ბრესტლიტოვსკში. ბოლშევიკები, მოზუხდავად თავისი იდეალისტური ლოზუნგებისა, ზედმინწვენით პრაქტიკული ხალხია. მათ მშვენიერად იციან, რომ რევოლუცია ამ გაუთავებელმა ომმა გამოიწვია და დროებითი მთავრობის ყველაზე დიდი წესდონა იყო სწორედ ამის შეუფხვებლობა და ბრახუნა ლოზუნგი „ДО ПОБЕДНОГО КОИЦА“. ფრანგული ისტორიის ცოდნა და ნაპოლეონის მაგალითი ძვირად დაუჯდათ კერენსკის კაბინეტის პატივმოყვარე ინტელიგენტებს.

— სრული კეშმარიტებაა, ბოლშევიკები აუცილებლად შეწყვეტენ გერმანიასთან ომს! — ისტერიულად წამოიყვირა ექიმმა.

— ზამაგიეროდ დაიწყება უფრო ხანგრძლივი, სისხლისმღვრელი და დაუნდობელი სამოქალაქო ომი. — ისეთი შთაბეჭდილება შეიქმნა, თითქოს ნინო ვილაც დამსწრეზე იყო გამწყრალი და პირდაპირი კონფლიქტის ასარიდებლად, თქვა თუ არა ეს, ოთახიდან გავიდა. მას არ უყვარდა დავა და მორარული სიბრძნე, რომ კამათში იბადება კეშმარიტება, დემაგოგების ფარად მიაჩნდა. საერთოდ, ნინო იშხნელი ბავშვობიდან ჰირევეულ, უფრო სწორედ, უხასიათო ქალად მონათლეს და ისიც საჭიროებისამებრ არ აყოვენდა ამ რეპუტაციის განმტკიცებას. სამხედრო ექიმის ოჯახში დაბადებულსა და ამიტომ მრავალ ქალაქში ნაცხოვრებ, უპირავეი შთაბეჭდილებით დატვირთულ, ბეზიას მიერ უზომოდ ნაფერებ ბავშვს მოსალოდნელი პატივმოყვარული ურთიერთობის მაგიერ გულჩათხრობილობა და განმარტობისაკენ მი-

სწრაფება დასჩემდა. ნინო ძალზე ერიდებოდა ახალ ნაცნობებს, მისი უკარება ხასიათი რომ იცოდნენ, სტუმრებთანაც იშვიათად გამოყოფდათ იგი მშობლებს. გარეშე თვალში ასეთი ქცევა, რასაკვირველია, უფრო ამპარტავენობისა და გოროზობის ნიშანი იყო, ვიდრე დამოუკიდებელი აზროვნების გამომქვანება. რთაც ცდილობდნენ მის გამართლებას მისი მოყვარული ახლობლები. ქალიშვილობის დროსაც კი, როცა გიმნაზიაში სწავლობდა, „ყველაფერში გამოსხლექილ“ ნინოს (როგორც მეორე, სენტაფონელი დიდება ამბობდა და რომელსაც ირაკლი უფრო უყვარდა) ტოლ-ნეგობრებშიც განცალკევებულიად ექირა თავი და ვაგლახად არავის აყვებოდა.

კაპიტალისტ დიმიტრი ლებანიძესთან მისი შეუღლება ისე სწრაფად მოხდა, რომ მითქმა-მოთქმისა, ქორებისა, ტრადიციული მოსამსადაგნელი პერიოდისა და სცენებისათვის დრო აღარც დაჩენილა. შეუყვარდა ნინოს, უკეთესი ვერაერნ ნახა, თუ საქმიანად მოეციდა ამას ორივე მხარე — დამარწმუნებელ პასუხს ვერაერნ გაცემდათ. დედასთან ერთად ძმის წამოსაყვანად ჩამოსული ნინო, ოქტომბრის დღეებთან დაკავშირებული არეულობის გამო, უკვე ხუთ თვეზე მეტი პეტროგრადში შეჩრა. მის მეუღლეს გადაუდებელი საქმეები სპარსეთში აკვებდნენ, მათი შვილი კი, ათი წლის გოგონა, ბებიისა და ბაბუის ზედამხედველობის ქვეშ საქართველოში ჰყავდათ დატოვებული.

გრაფინიას სახლში სინათლე ჩაქრა. პეტროგრადში იმხანად ეს ჩვეულებრივი მოვლენა გახლდათ და ნინო იძულებული შეიქმნა მცირე დარბაზში დაბრუნებულყო. შანდლებთან ბუცხრიკიძე, ექიმი და ნინოსთვის უცნობი კაცი ტრიალებდნენ. სანთლები საიდანლაც გაეჩინათ, იქნებ თადარიგიან დიასახლისს ჰქონდა შემორჩენილი, შესაძლოა, ამ უცნობმა კაცმა მოიტანა ისინი, მაგრამ ვარდენა ისე მასპინძელივით მოქმედებდა, რომ ექვცი არავის შეპარვია, რომ აქაც მან გამოიჩინა თავისი მარიფათი. გარედან შემოწოლილმა მწუხრმა, სანთლების შკრთალმა სინათლემ, მოგრძო ჩრდილების კანკალმა მცირე დარბაზში მყოფი აღამიანები ერთად შეაქუჩა, თითქოს გაამრავლა, დაახლოვა და ერთი ოჯახის წევრებად აქცია: ქართველების საუბარმა რაღაც ინტიმური ინტონაცია მიიღო.

სულ მალე ბატონი ავლიშვილი მობრძანდა, მას კომიტეტის გამგეობის სხვა წევრებიც მოჰყვნენ. ავალიშვილმა დაწვრილებით აღწე-

რა აბელ ენუქიძესთან შეხვედრა, კომენტარი გაუკეთა სმოლნის მთავრობის დაპირებებს და დასძინა:

— ასეა თუ ისე, ორმოში ჩავარდნილი კაცის იგავისა არ იყოს, ჩვენ ჩვენი უნდა მოვიმოქმედოთ. რაკი საშობლოში დაბრუნების უფლება მოგვეცეს, ახლა მატარებელი უნდა ვეძებოთ.

— ეგ ლიტონი სიტყვებია, ბატონო ჩემო, ასეთ სიტუაციაში ვასილევსამდე ვერ იშოვი კონკას, არა თუ საქართველომდე მთელ მატარებელს!

ლადი ქყონიას ამ შეპასუხებამ ყველას თავისი აზრი გამოათქმევინა და მცირე კამათი გამოიწვია. ავალიშვილის მონაყოლში იყო ერთი პუნქტი, რომელსაც მხოლოდ ირაკლი იშხნელმა მიაქცია სერიოზული ყურადღება:

— მე ვფიქრობ, ბოლშევიკების წინადადებაში არის საქართველოსთვის გამოსაყენებელი მომენტი, ახლა, როდესაც საქართველოს ასე უჭირს, გერმანიის ფრონტზე გამობრძმედილი, ნაომარი, კარგად შეიარაღებული ქართველების მთელი პოლკი, რომლის ორგანიზებასაც გვთავაზობენ სმოლნიდან, საგრძნობ მეშველ ნაკადად მოველინება დამოუკიდებლობისათვის მებრძოლ საქართველოს.

— საქართველოში როგორღა ჩაელენ, თუ აქ გერმანელებმა დახოცეს?! — წამოიძახა ქალბატონმა შუნიამ.

— როგორც სმოლნში, ისევე თქვენ, ბატონო ჩემო, გადაქარბებული წარმოდგენა გაქვთ დასავლეთის ფრონტზე ნამყოფ ქართველთა რიცხვზე. დავუშვათ, რომ ერთი პოლკის შედგენას ეყოს, სად უნდა ეძებოთ? ისინი ხომ დაქსაქსულები არიან, ან არიან კი საერთოდ ახლა პეტერბურგში?

— მაგას მოველებ, ბატონო ლადი, მაგი მე მომანდეთ, არ გაქაქანდება უჩემოდ ქართველი, ბატონო, ამ ჩვენ პეტერბურგში, — გადაიხარხარა ბუცხრიკიძემ, — ახლა სწორედ თქვენ მოსვლას ველოდი, ბატონო ქორქია, ერთი მეზობელი მყავს, დეზერტირია, მარა ბოლშევიკობს, და თუ სადმე შეხვდა, ეტანება არაყს, ხანდახან პაწიას მეც ვუწყობ ხელს, რა იცი, რაში გამოგადგეს, ჰოდა დღეს მევიდა — ერთი „გრუზინეცი“ დავიჭირეთ, გერმანელი ოფიცერი გვეგონაო, და ახლა თუ მთავრობიდან რამე ქალაღს მოგვიტან, ქე გოუშვებთ, რავარც შენს ზემლიაკს, თუ არა და დავხვრეტო, რავარც კონტრასო. წაეერი, ვნახე და ვინ გამოდგა, ბატონებო („ბატონებს“

ვარდენი განსაკუთრებული კმაყოფილებით გამოსთქვამდა ხოლმე),
“იცი? — ვალიკო არადელი!

• — ვალიკო არადელი? — დაინტერესდნენ დარბაზში. ვალიკო არადელი, საქართველოში ერთ დროს პოპულარული ახალგაზრდა, მოხდენილი ვაჟკაცი, შეძლებული და დარბაისელი ოჯახის შვილი, საზოგადოების სხვადასხვა წრეში სხვადასხვაგვარ პიროვნებად იყო ცნობილი. ოჯახის დედები და მამები მას ერთ ლოთიფოთ, ფუქსავატ კაცად მიიჩნევდნენ, გასათხოვარი და მოსწავლე ქალიშვილებისათვის უკანასკნელი მოდის რაინდი გახლდათ. მაღალი საზოგადოების ახალგაზრდებისათვის — ვაჟკაცობის თვალნათლივი განსახიერება. სტუდენტობა და საქმიანი ხალხი ერიდებოდა მასთან შეხვედრას და, თუ შემთხვევა მოიტანდა, ქათინაურებით ცდილობდნენ, რაც შეიძლება მალე დაეღწიათ თავი მისი საზოგადოებისგან, სახლში დაბრუნებულნი კი გაკილვას მოჰყვებოდნენ ხოლმე და მოულოდნელად აღშფოთებულნი უადგილო ადგილას ჩართავდნენ არადელის ამორალურ ქცევას. განაგონ ამბავს, რითაც უფრო მეტად აინტერესებდნენ თავის ცოლებსა თუ საცოლეებს ამ არაჩვეულებრივი პიროვნებით. წელი არ გავიდოდა, რომ მის შესახებ რაიმე სენსაცია არ გავრცელებულიყო: არადელმა შვიდი თუ ცხრა ავანაჟი შტკვარში გადაყარაო, ქალაქის თავი დუელში გამოიწვიაო, იტალიის კონსულის ცოლი გაიტაცაო, სპარსეთის რევოლუციის მონაწილე გახდაო და სხვა. ყველაზე გასაოცარ ამბად ხალხს მაინც ის მიაჩნდა, რომ ოტდაათს წელს გადაცილებული კაცი პეტერბურგში გაემგზავრა სასწავლებლად. და აი, ახლა ისევე საბჭოების პოლიციის ხელში ჩაეპარდნო არადელი. ამ ცნობამ ქართველთა მეტ წილს ღიმილი მოჰკვარა. „ქურდს რა უნდა და ბნელი ღამეო“ — რევოლუცია მაგისტანა ავანტიურისტებისათვის პირდაპირ მისწრებაა, მაგან საქართველოში გაგვიწყალა გული, გენაცვალე, აქ კისერი უტეხია და კინჩხიკ ზედ მიუყოლებია. ქალბატონ შუნიას ეს რეპლიკა, რასაკვირველია, სერიოზულად არავის მიუღია. ირაკლი იზხნელს მიაჩნდა, რომ არადელი სასწრაფოდ უნდა დაეხსნათ და სწორედ მისთვის დაევალებინათ ივერიელთა პოლკის შედგენა. უმრავლესობა დაეთანხმა ამ აზრს. თუმცა ივერიელთა პოლკის ორგანიზაციის საკითხს კომიტეტი მაინც საცერში გასული წყალივით ჰოკედა. უკვე გვიან იყო, სჭაბაასის დრო აღარ რჩებოდა, ჩაღვენთილი, აქა-იქ აპარპარებული სანთლები დასაძინებლად მიერეკებოდნენ ქართველებს. პეტერბურგში იშვიათად თუ ვინმეს ჰქონდა საკუ-

თარი სახლი, თითქმის ყველანი სამოწყალოდ შეხიზნულიყვნენ გადიდვულებულ სახლის პატრონებთან და უცხვირპირო ნაცნობ-მეგობრებთან. ამიტომ დროზე ცდილობდნენ შინ დაბრუნებას. საჩქაროდ გადაწყდა, რომ ხვალ დილით კომიტეტის ერთ-ერთი წევრი დასტურდეს ქაღალდით ხელწი, პოლიციაში გაჰყვება ბუცბრიკიძეს ვალკო არაღელის გასანთავისუფლებლად. მატარებლის პრობლემა კი ღმერთსა და ბედნიერი შემთხვევას მიანდეს.

არაღელი ხან მოდიოდა გონს, ხან ისევ მოლიელოვე სივრცეში დაცურავდა, ვერაფრით ვერ გარკვეულიყო, სად იმყოფებოდა. მხოლოდ სინოტივითა და დახეთული ჰაერით გამოწვეული ნაცნობი შეგრძნება რალცნაირად ამშვიდებდა, იმედს აძლევდა. რომელიღაც დროს წამოიწია, წამოჭდა ამ უკუნეთში. ცდილობდა მიმხედარიყო, რამდენი ხანი გავიდა, რაც ასეთ მდგომარეობაშია. პაპანაქება სიცხე ჩამოწვა... მწვანე ხასხასა ბალახზე იწვა და მის წინ ბორცვზე თითქოს ლეკურის საცეკვაოდ მომზადებული ორტოტგაშლილი და ფეხწინწადგმული, ამიტომაც გვერდზე გრაციოზულად წახნეკილი, ფოთლებგაცენილი ხე იდგა. არაღელი ხეებს მხოლოდ ნაყოფით სცნობდა და თუმცა ეს ხე მანამდის საღდაც ენახა, ვერაფრით ვერ იხსენებდა, რა ერქვა. იგონებდა და მისჩერებოდა, თავს ძალას ატანდა და დაყინებით უცქერდა. შემდეგ ხე დაიძრა, ტანშეუჩხველად გამოცურდა; ტიტველი, ტალახმიმხმარი, დახეთკილი, გრძელთითა ფეხები ხან ნელა რიგრიგობით, ხან კი თვალისშომკრელი სისწრაფით ჭვარვინ იღეთებს ხაზავდნენ. არაღელი უმზერდა, უნდოდა დაეკირა ამ ცეკვის რიტმი, ამოეკითხა კავშირები: ბუნებრივი იყო, რომ ასეთ ტანშეუჩხველ და ხელგაშლილ ქართულ გატურებას ფეხის ქართული გაშმაც მოჰყოლოდა და არა ქაოტიური და კონვენუსიური მოძრაობები, რომლებიც ტანის შესაფერ გიყურ რხევასა და სულ სხვა კონფიგურაციას მოითხოვდა. მოულოდნელად ხე თავდაყირა დადგა და თრთოლვა დაიწყო; გრძელი ფესვებიდან განთავისუფლებული მიწა ზაფხულის წვიმასავით შორი-შორ ცვიოდა და ოქრო-ვერცხლისფრად ელვარებდა. თანდათან მიწის ცვენის ხმა მიწყნარდა, ხე გადატრიალდა და რაც უფრო მეტად მოიწევდა არაღელისაკენ, მით მეტად ეშსვავსებოდა საფრთხობელას — გამხმარი იყო მგონი... ამან ძლიერ შეაწუხა არაღელი. ნარინჯისფერი ბორცვი... მწვანე მოლი... იდაყვიში ცალხელმოღუნული და მეორეთი მკლავგაშლილი, გაქუცულ

შევ ჩოხაში ჩაცმული ხე ისე საცოდავად გამოიყურებოდა, რომ არადელს ტირილიც კი მოუნდა. დიდი უბედურება იქნებოდა, თუ ხე, მართლაც, გამხმარი გამოდგებოდა. ვალიკო შეეგება მას, ჩაენტუტა და შეძრწუნებულმა იგრძნო მისი გახევებული სხეული, აფორიაქდა, კიდევ მოხვია ხელი, ფაცი-ფუციტ მოსინჯა ქერქი, უნდოდა დარწმუნებულყო და გაქურთნა... იქვე საშინელო ტყვილი იგრძნო, შემდეგ ხემ ტანი შეისხა, საფრთხობელას აღარ ჰგავდა, გამწვანდა და გაიფურჩქნა, ამოიყარა ტოტები და ირგვლივ მოლზე მეტი ჩრდილი შემოფარგლა. არადელმა ისევ მოისურვა გაეგო, რა ხე იყო ეს — მუხა, ცაცხვი თუ კაკალი, და ნაყოფს დააკვირდა. კაკალი მოშავო-მოყავისფრო ჩენჩებად ქვეულებო და ლენჯოებში რაღაც ნოძრაობა შეინიშნებოდა. უცებ ყველაფერი მოაგონდა: იცნო მკერდზე ჯვარედინად გადაკიდებული სავაზნებითა და თავზე ჯვარედინი თეთრი სირბებიანი ნაბღის ქედებით ქართული მოხალისეები. ნულა წამოჭდა, შუბლზე ცივი ოფლი მოიწმინდა. გახარებულს გაახსენდა, რომ ყველაფერი ეს მას ერთხელ უკვე ესოზმრა თუ მოელანდა სპარსეთში სიკვდილით დასჯის წინა დანეს ჩამწყვდეულს. დილით კი სასწაული მოხდა — მის წასაყვანად მოსული დამსჯელი რაზმი და ქურთი დამცველები ისეთი გულდაჭერებულები გამოდგენ და იმდენად გართულნი იყვნენ დასჯის რიტუალის სამზადისით, რომ საპატიმროს დათვალიერების შემდეგ ერთიმეორეს მინდობილები რამდენიმე წუთით დილეგი გადაღრბნავი დატოვეს. და როცა შემთხვევით ვალიკო კარს მიეყრდნო, რათა მიეყურებინა, თუ რა ხდებოდა ეზოში, კარი ანახდად თავისით გაიღო და ვალიკო მოჰამედ ალი შაჰის დამცველ ქურთებსა და მის წასაყვანად მოსული დამსჯელი რაზმის მოლლაბეცე ჯარისკაცთა შორის აღმოჩნდა. იგი აღუქარებელი ნაბიჯით და მომღიმარი სახით პირდაპირ ალაყაფის კარისკენ გაეშურა. სადაც დროგი გაჩხერილიყო და მედროზე ყარაულს მურღლად აგინებდა. ვალიკოს ეცინებოდა. ყოველი ნაბიჯის გადადგმისას ელოდა პანიკურ შეყვირებას, წარმოდგენილი ჰქონდა, თუ რა დაბნეული და დოყლაპია სახეებით ჰა-და-ჰა შემოესეოდა მას გონს მოსული დაცვა. მაგრამ სასწაული გრძელდებოდა, საყარაულოც არხეინი იერით ჩაიარა; ალაყაფის კარს გასტდა თუ არა, მაშინ კი იკადრა გაქვევა, ისე მოუსვა, რომ საკუთარი ფეხის ხმისა და გულისცემის მეტი აღარაფერი ესმოდა. ისიც კი ვერ გაეგო, დაედევნა თუ არა ვინმე, თუ ასე თვალსა და ხელს შუა გაუჩინარდა და აორთქლდა პირისაგან მიწისა სამსხვერ-

პლოდ განზადებული ზეარაკი. და ახლაც მოლი, ის ბორცვი, ზუსტად ის ხე... როცა ადამიანთა ხმები დაგებულ ხმაურთან ერთად საქმიანად დატრიალდა იმ არე-მარეში, სადაც ამჟამად არადელი იმყოფებოდა, მას სულაც არ გაკვირვებია, რომ გაიღო კარები და, როგორც საქამიდან, ვითომც არაფერი, ისე გამოუშვეს ეს მოსაკლავად გამეტებული კაცი დღის სინათლე და სუფთა ჰაერი თითქოს ერთბაშად შეასხესო სახეში, რომ არ წაქეულებო, დაბალ კარბას მიეყრდნო, იქვე ვიღაც მოეხვია და გამამხნევებელი სიტყვების კორიანტელი დააყენა. ვალკომ იცნო ბუცბრკიძე, მიხვდა, რომ ეს არის მისი მხსნელი, გაუღმა. მაგრამ სახელი ვერ გაიხსენა, „შაქრო, მგონი“ — გაიფიქრა და ღაღღობის ნიშნად მხარზე უხერხულად წაეხახუნა. კიდევ უფრო უხერხულმა გრძობამ მოიგეა იგი, როცა დატუქსული და ნაპატეები ბავწვივით სელჩაყიდებული მიიყვანეს ქართველთა კომიტეტში. გასისხლიანებული პერანგით შემობურთული, დამძიმებული თავი, მუდმივ თავბრულ დატრიალებული ქვეყანა დამოუკიდებელი მოქმედების უნარს უკარგავდა. გზააბნეული ძალაუხებურად დინებას უნდა მიჰყოლოდა.

გრაფინიას სახლში ვალკოს ექიმი მოუყვანეს, ჭრილობა შეუხვიეს, უბანეს, ვიდაცის ნაქონი ცივილური კოსტუმში მოარგეს და შეკითხვები დააყარეს. უცებ საქამო ჭირისუფალი გამოუჩინდა, მაგრამ ვარდენ ბუცბრკიძე არ იყო ის კაცი, რომელიც მოკრძალებულად გადგებოდა განზე და თავის გაკეთებულ საქმეს სხვას დააჩრდილინებდა.

— გადამრევს ეს ხალხი! — ხელებს ფართოდ შლიდა ვარდენი. — ჩვენ გვეჩქარება, იმხნელებთან ვართ სადილად დაპატიებულნი, რადროს ამისთანა შეკრითხვებია, ვალკოს მოსვენება სჭირდება, ბატონებო!

ინხნელებმა ამ ხუთი თვის განმავლობაში რამდენიმე ბინა გამოიკვალეს. ოქტომბრის პირველ რიცხვებში, ჯერ კიდევ დამიტრი ლებანიძის მათთან ყოფნის დროს, სასტუმროში „ასტორიაში“ ცხოვრობდნენ, შემდეგ, როცა გამოირკვა, რომ ირაკლი მგზავრობას ვერ აიტანდა და ხანგრძლივი მოვლა ესაჭიროებოდა, ლებანიძემ მეუღლე, სიდდეჩი და ექიმი „სადოვიათზე“ მშვენიერ ცალკე მდგარ სახლში, თავის ახლობელ ბელიავეის ოჯახში დააბინავა და თვითონ საჩქარო საქმეების გამო საქართველოში დაბრუნდა. დროებითი მთავრობის დაცემისთანავე ბელიავეები საფრანგეთში გაემგზავრნენ და იხსნელებიც იძულებული შეიქნენ რამდენიმე ხნით ნაცნობ ქართველებ-

თან შეფარებინათ თავი, სადაც მალე უსიამოვნება შეხვდათ: ნინო იშხნელს დღისით-მზისით ძვირფასი სამკაულები დაეკარგა. ეკვის მიტანა, რა თქმა უნდა, არავისზე არ შეიძლებოდა, ამ დროისათვის ირაკლიც გამოვიდა ჰოსპიტალიდან და ქართველთა კომიტეტმა ფურშტატის ქუჩაზე, გრაფინიას სახლის მეზობლად უშოვა მათ სამი ოთახი.

გემნაზიაში სწავლისა და დაქაბუკებისას ირაკლი იშხნელი კარგად იცნობდა არადელს. ის თავგადასავლები, რომლებსაც მასზე ჰყვებოდნენ. ზებირად იცოდა, ერთი ხანობა უღვაშებიც კი ისეთიარად აპრეზილად ჰქონდა გაშვებული, როგორსაც მისი კერძი ატარებდა. ერთხელ თბილისში „ახალ კლუბში“ ბაკარას თამაშში შეხვდა კიდევ საერთო მაგიდაზე. არადელმა მაშინ დიდი ფული მოიგდო და ვერგე, დაუთვლელად ახლად ჩამოყალიბებულ ქართულ სიმფონიურ ორკესტრს უფუნქაშა, ირაკლის და მის პარტნიორებს კი უთხრა: ასე წაგებულნი არავინ დაჩივბო. გაიგო თუ არა არადელი მოიყვანულ, ირაკლი კომიტეტში გადავიდა და ხელმძღვანელობას დაერინბითი მოთხოვნა წაუყენა, კონკრეტული ზომები მიეღოთ ივერიელთა პოლკის შესადგენად. ვიღრე არადელს უვლიდნენ, ბუცხრიკიძე მონახა და ვალიკო სადილად დაიბატოა, თვითონ კი ჯოხზე დაყრდნობილი, კოჭლობით, თადარიგის დასაქერად დაბრუნდა შინ.

ვალიკოს ბუცხრიკიძემ ჟერ კიდევ გზაში მოუყვა ყველაფერი, რაც კი იცოდა „მიმდინარე მომენტისა“ და, კერძოდ. საქართველოს მდგომარეობის შესახებ, ისიც უთხრა, რომ ყოფილი რუსეთის იმპერიის ტერიტორიაზე იქმნება ნაციონალური კომიტეტები სომხების, აზერბაიჯანელების, ლიტვიელების, ესტონელების და, რასაკვირველია, ქართველებისაც, რომ პეტროგრადში შექმნილია ასეთი კომიტეტი და ქართველების სამშობლოში დასაბრუნებლად მოლაპარაკება წარმოებს სმოლნის მთავრობასთან. მიუხედავად იმისა, რომ ვალიკოსთვის ყველაფერი ეს ახალი იყო და ბოლო თვეების გამწვავლებაში ფაქტიურად ამ ამბების მოლოდინში იმყოფებოდა, ახლა რატომღაც გულაყრლად უგდებდა ყურს ბუცხრიკიძეს, მხოლოდ ერთხელ გამოფხიზლდა, მხოლოდ ერთხელ გადაუარა გულზე თბილმა ტალღამ, როდესაც ბუცხრიკიძემ ივერიელთა პოლკის შედგენის გეგმაზე დაიწყო ლაპარაკი და იშხნელების ოჯახი ახსენა.

ვალიკოს ირაკლი იშხნელი, მისი ერთ-ერთი თაყვანისმცემელი, ბუნდოვნად ახსოვდა, სამაგიეროდ მისი დღის ნინო იშხნელის სახე-

ლის გაგონება ყოველთვის აფორიაქებდა, საზოგადოებაში საქციელს წაუხდენდა და თუ ამას ვარეშემყოფნიც ამჩნევდნენ, უკეთესს ვერაფერს მოიძიებდნენ — თუ არ ქარხალივით ვაწითლდებოდა ხოლმე. ახალა წინო სულ ორჯერ ყავდა ნანახი, პირველად თეატრის ფორენი გაცნობისას ისე უცნაურად განეწყო. რომ უმიზეზო სიცილი აღტყდა და სახაზინო თეატრის მთელი შენობის შემობრუნა მოუენდა ოცდაათი წლის კაცს. შემდეგ რამდენსაც კი არ იგონებდა, ვერაფრით გაესხვინებინა თუ რა უთხრა, ან საერთოდ რას ლაპარაკობდნენ მის გარშემო, ვისთან იყო, ან რა ეცვა ნინოს, იმის თქმაც კი არ შეეძლო, თუ რა ფერისა იყვნენ ის თვალები, ასე რბილად და ყურადღებით რომ ჩაწყდნენ სულში. მეორე შეხვედრა, თუ შეიძლება ამას შეხვედრა ვწოდოს, ასეთი იყო. ვალიკო პოლიციელებს დახურული ფურგონით „უჩასტიდან“ ციხეში გადაყავდათ. ფურგონის უკანა დაჯტრალ კარებს სათვალთვლო ჰქონდა დატანებული, რომლის წინ ორივე მხარეს პოლიციელები ისხდნენ. ცხენები ნელა მიჩაჩაქებდნენ. ვალიკო დროის მოსაკლავად სათვალთვლოდან ნაცნობ ქუჩებს გასვრებდა, უცებ ფურგონის თანამდევი ხმალოღებული მხედრის გვერდზე გადასწილი ეტლი გამოჩნდა და ვალიკომ თვალბეც ი მოიღრისა, ხომ არ მელანდებოთ: ნინო დაინახა, მას ყელი მოვლერებინა და თავშეკავებულად იღიმებოდა, როგორც მოსალოდნელი იყო, ნინო სულ მალე დაინტერესა პოლიციელთა ფურგონმა, თავის მეუღლეს რაღაც გადაულაპარაკა და თვალებით მიანიშნა. ლეზანიძემ გულგრილად ჩაიქნია ხელი, ფეხი ფეხზე შემოიდგა, გაღაწვა და მვეტლის ზურგს მიეფარა. ნინომ კი შეამჩნია, რომ სათვალთვლოს შიგნიდან ვრცელ მოსდგომოდა, თვითონაც მოიწადინა გაერჩია, რა ხდებოდა ფურგონში, წამოიწია კიდეც, ჩაბნელებულ ღრეკოში ვერ გაატანა მისმა თნებაზეუვაღმა და ღმობიერმა მზეერამ. ვალიკომ იცოდა, რომ ნინო მას ვერ ხედავდა და მაინც თვალს ვერ უსწორებდა, დანაშავედ თელიდა თავს, მაგრამ სათვალთვლოს ვერ სცილდებოდა. ერთხელ უკვე განციდიღმა თავისუფალმა, ლაღმა გრძნობამ არტანა, ამ ქალისაგან უხილავად მოედინებოდა სათნოების ნაზი და ფერადი სხივები. ასე თვითშეუცნობლად მხოლოდ ხატება ესალბუნება სჯლის მტყვიენეულ წიაღებს, თავის მხრივ, ასე უპასუხოდ მარტო სურაოს ან ოცნებას შეიძლება ესათუთოს კაცი. მერე ეტლმა გადაუხვია. ვალიკო უმწეოდ ჩამოჭდა სეღზე, ერთხანს გონებამოუქრეფლად ჩაშტერებოდა სკამად გაღებულ ფიცარს, თავის თავით გა-

დინიანებული და უკმაყოფილო იყო. შეეცადა არეულად მოწოლილი ფიქრები განეფანტა, მაგრამ ვიღაც სხვა ჩასაფრებული ნიშნის მოგებით ისევ მოერეებოდა მათ და ყოველ არათანმიმდევრულ აზრს კითხვის ნიშანს უსვამდა. „რატომ უნდა იყო შენ ფუტკონში და ლებანიძე კი ფეხი-ფეხ გადადებული ამ სრულქმნილი ქალის გვერდზე? რატომ დაერიე და ტყუილუბრალოდ გალახე პოლიციელები? შენ რა, სიმართლის მაძიებელი ხარ? რა გამოქმედებს? იაფფასიანი პატივმოყვარეობა? და, საერთოდ, რას ეძიებ, რისკენ მიილტვი?“ ეს კითხვები პირველად მაშინ წამოიჭრა არადელის ცხოვრებაში და მიუხედავად იმისა, რომ პრემიტიული ფორმით ამოტივტივდა, რაც დრო გადიოდა, სულ უფრო ღონივრად იკიდებდა ფეხს მის შეგნებაში, სულ უფრო მიუწვდომელი ხდებოდა ამ საკითხების შორსწასული ხლართი. დროდადრო ზედაპირული დასკვნებით იტყუებდა თავს, მაგრამ ის ჩასაფრებული ირონიული ღიმილით არ დააყოვნებდა, ხელად მონაწმახად ატყვევდა თავისთავად თითქოს ცხად პასუხებს, რის შემდეგ არადელი აღარაფერზე ფიქრობდა და მორიგ სიგიჟეებს ჩადიოდა. გავიღოდა დრო და კვლავ იწყებოდა „ანი და ბანი“. „ვინ ხარ შენ? რა გინდა, რისკენ მიილტვი?“ და ისევ ბრმასავით ფათური, მზარდი აფორიაქება ან სრული აპათია. ხანდახან, როდესაც სასოწარკვეთილება უკიდურეს წერტილს აღწევდა, არ იყო და არა გამოსავალი, როდესაც ამოუხსნელი საკითხების აბლაბუდაში მწერივით გაბმული უიმედოდ ფართხალებდა, უცებ ფურკონში ნანახი სურათი შემოსცინებდა, თავისი კეთილი მზერით ჩასწვდებოდა მის სულსა და გულს, გააშლევინებდა ფრთებს და ახალგაზრდულ დაუდგრომელ სილადეს უბრუნებდა.

კომიტეტში იშხნელების ოჯახი უსიამოვნოდ შეხვდა ივერიელთა პოლკის შედგენაზე გამართულ საუბარს, განსაკუთრებით ირაკლის აქტიურობას. მისი ხასიათის ამბავი რომ იცოდნენ, პირდაპირ ჩარევას მოერიდნენ და ფარული ზემოქმედების საშუალებად თვით ამ ფაქტის გაბიაბრუება არჩიეს. როცა კი ნახეს, რომ კომიტეტის ხელმძღვანელობამაც მაინცდამაინც არ გამოიღო თავი კონკრეტული ღონისძიებების დასასახად, იმედი მიეცათ, რომ ეს გეგმა თანდათანობით მივიწყებას მიეცემოდა, ამიტომ არადელის სადილად დაპატიჟებამ დავთრები არია და ქალბატონი შუნია შეაშფოთა.

— არა, მე ვერ გამიგია, ჯერ ხომ უნდა იყითხო კაცმა, გვაქვს სადილი, შეგვიძლია თუ არა წესიერად გავუმასპინძლეთ ვინმეს?

— არა უნავს, დედა. რაცა გვაქვს — გვაქვს, რა ამისთანა გურმანი ნახეთ არადელი, სადილი რომ დაგვიწუნოს.

— მამა უცხონდა, დავერწუნოს!.. დაწუნება რა შუაშია, არაფერი საქმე გავს მაგ ბრანდახლისტთან და ბუცბრიკიძის მოგონილ, რაღაც ისტულელე — ივერიელთა პოლკთან. ანდა უთხარით, ექიმო, შეიძლება მისი ანდენი სიარული და ნერვიულობა?

ექიმი კვინიკაძე ნინო იშხნელის ქმრის, საქართველოს ერთ-ერთი უნდიდესი კაპიტალისტის დიმიტრი ლებანძის შორეული ნათესავი და ოჯახის მკურნალი იყო. იგი იშხნელების ოჯახმა პეტერბურგში წამოიყვანა, რათა საქართველოში ჩაეყვანათ ფრონტზე დაქრილი ირაკლი.

კვინიკაძე ოდესის გარდა. სადაც ახალგაზრდობაში სწავლობდა, თავის ცხოვრებაში არსად ყოფილა. ამ ხანგრძლივმა მგზავრობამ, უცხო გარემომ და რევოლუციამ საბოლოოდ დააშინა პოლიტიკურ ამბებში ინტელაგურად გაურკვეველი ექიმი; სამშობლოს, ნაცნობ-ნათესავებს მოკლებული, თავის საყვარელ საქმეს — საექიმო პრაქტიკას მოცილებული მარტოხელა ადამიანი ნიდაგგამოცლილად გრძნობდა თავს და გულუბრყვილად ხედებოდა ყოველ ახალ ამბავს. მას სჯეროდა ყველასი. ოღონდაც დამაჯერებელი ტონით ყოფილიყო რამე წარმოთქმული, ხანსაკუთრებით სჯეროდა ბუცბრიკიძის, რაღაცნაირად აწყნარებდა მისი ხალსიანი ლაპარაკი, მიზანდასახული მოქმედება. იმედის მომცემი უდარდელი ხარხარი. ამიტომ ბუცბრიკიძის დაუდევრად ხსენებამ ცოტა არ იყო სწრაფტის სურვილი და პადა მასში და უნებურად გაუბედვად ათქმევინა: „არა, ქ-ნო შენო. ირაკლი უკეთ არის, გაცილებით უკეთ, და მოძრაობაც შეიძლება. დიახ“.

მოულოდნელად ქ-ნ შენიას ნინოც გამოეცალა ხელიდან, რომელსაც განაცხადა:

— რაკი დავპატიუეთ, ახლა უკვე აღარაფერია სალაპარაკო. სჯობს მოვიფიქროთ, რა შეიძლება სადილად გავკეთდეს.

— Делайте как хотите. შე ხელს არ გავანძრევ. — თქვა დაბნეულმა ქალბატონმა შენიამ და შუა ოთახში სკამზე ხელდაქდობილი ჩამოჯდა, მაგრამ საქმე საქმეზე რომ მიდგა, როცა ნინომ ნამცხვრისათვის ფქვილი გამოიტანა, ვერ მოითმინა, მთელი რიგი შენიშვნების შემდეგ წინსაფარი აიფარა, ხელები გადაიბანა და მოფუსფუსე ირაკლი და ექიმი საშხარეულოდან გამოყარა.

სადარბაზოდან ფერენტატის ქუჩაზე გამოვიდნენ თუ არა, ბუცხრიკიძე ვიღაც დაღარაჩებულმა ახალგაზრდა რუსმა გაიხმო, ვალიკომ ეს მოგვიანებით შეამჩნია, ბიჭი აღელვებული ჰყვებოდა, რაღაცაში აჯერებდა, შის წაყვანას ლამობდა, ვარდენმა პატრონი რომ თაღს დატუქსავს, ისე მოინორა იგი და ვალიკოსთან დამნაშავეს ღმილით დაბრუნდა.

გაზაფხულის ბუნობა იყო, მაგრამ ისეთი ამინდი იდგა, ვერ იტყოდით ადრე გაზაფხული იყო თუ გვიანი შემოდგომა. ბრმა, უმზეო დღე ვერც იმას მიგახვედრებდათ, საღამო იყო, შეაღღე თუ ღილა. სინოტივით დაწნეხილი პაერცი არ იძროდა. არადელს თავის ტყვიელი ყურებში უზუზუნებდა, მაინც ესიამოვნა ქუჩაში გამოსვლა, სუფთა, წესიერად დაგბეულ ქვაფენილზე ფეხის მჩატედ. დაუბრკოლებლად გადადგმა. მისი სხეული სიტოცხლისკენ შემობრუნებას ვრძნობდა, კიდევ რაღაც უსახელო იმედი ყრუ მოლოდინად უღვივოდა გულში.

ნინომ ვალიკოს მამაკაცურად, უხეშად გაუწოდა ხელი. ტრადიციული ქართული მიჯობება-მოკითხვის შემდეგ ყველანი მრგვალ მაგიდას შემოუსხდნენ. არადელს მესამე დღე იყო, პირში ლუქმა არ ჩასვლოდა, მაგრამ ახლა სულაც არ შიოდა, მხოლოდ ლაზათიანად გაწყობილი სუფრის ნებნდვისას თვალები კიდევ უფრო ღრმად ჩაუხვივდა და თავისივე ხმა შორიდან ჩაესმა. ირავლი იშხნელი ყველაზე მეტს ლაპარაკობდა. სურდა ძალდაუტანებელი ატმოსფერო შექმნილიყო, მაგრამ კონტაქტები არ მყარდებოდა. ქაუბატონი შუნია საერთოდ არ უგდებდა ყურს ირავლის, ნინო პირდაპირი შეკითხვის დროს თუ იტყოდა რამის, ექიმი ბუცხრიკიძეს შესცივინებდა და პანიკურად იყო განწყობილი, რადგანაც ამჯერად ვარდენი უჩვეულოდ იქცეოდა, ჯერ ერთი, რატომღაც ზედმეტი ყურადღებით ეპყრობოდა ამ არადელს, მეორეც — საუბარში ნაკლებ მონაწილეობას იღებდა და შეფიქრანებული სახე ჰქონდა. ვარდენი მოულოდნელად წაშოდგა, ექიმს ცალყუბად გაუღიმა, მხარზე ხელი დაადო, ქ-ნ შუნიას მოუბოდიშა. მადლობა გადაუხადა და თქვა:

— ერთი სასწრაფო საქმეზე გვეიქცევი, ნახევარ საათში აქ ვარ, სანამდე ბატონი ვალიკო არ მორჩება, ჩემთან იქნება სახლში, ჩვენ უკვე მევილაპარაკეთ.

არადელმა შეპასუხება მოინდომა, მაგრამ ბუცხრიკიძემ არ დააცადა.

— აჰ, აჰ. არ ვიცი არაფერი, ბატონო, ჩემი სტუმარი ბრძანდები, ნახევარ საათში აქ გავჩნდები.

სადილი ისე მთავრდებოდა, რომ წინოს ერთხელაც არ შეუხედავს არადელისთვის ოვლებში, ის ღრმად დაინტერესებული, სულისჩამწვდომი მზერა, რომელიც პირველი შეხვედრის სამუდამო საჩუქარი გამოდგა, აღარა კრთოდა. მაშინ გაუთხოვარი იყო, — დასკვნა არადელმა. ქალს, რომელიც ახლა დიასახლისობდა, არაფერი ჰქონდა საერთო იმ კეთილ, ალერსიან, სალოლიავებელ ხატთან, რომელიც წლების განმავლობაში ზან დროულად, ზან უღროდ წარმოჩინდებოდა ხოლმე მის ფიქრებში. მართალია, არც ეს სახე იყო სილამაზესა და სანდომიანობას ზოკლებული, მაგრამ ეს სხვა, უცხო ქალი გახლდათ, უცნობი მოქცევაში და ქედმაღალი დამოკიდებულებაში, გაბუნდულივით სიტყვაძუნწი და შტერივით გამჭირიანი.

სადილის წინ ირაკლიმ საქიროდ სცნო დედამისი გაეფრთხილებინა, არაფერი არ ჩაუტოო შენებური, საბატო სტუმარს არ აწყენინოო, მაგრამ ცოტაც და ყველაფერი კინალამ პირიქით შემობრუნდა: ჩინტიკოპნი საგანგებოდ მორთულმა ქნმა შუნიამ იქვე დაყარა ფარხმალ, როგორც კი არადელმა მამაპაპურ ქართულ ზრდილობაში ზნესრულება გაშოიჩინა და ივერიელთა პოლკზე ჩამოგდებულ საუბარს დაუფარავი სკეპსისით შეხვდა.

— თქვენი მსჯელობიდან გამოდის, რომ საქართველომ არ უნდა იბრძოლოს თავისი დამოუკიდებლობის აღსადგენად, — თქვა გაწბილებულმა ირაკლიმ.

— არა, მე სხვა რამა მაქვს მხედველობაში.

ვალყო ერთხანს შეეცადა თავიდან აეცდინა მისთვის მეტად საჭირობოროტო საკითხის მუქთად, ლიტონ სიტყვებზე დახურდავება, იცოდა, ასეთ სულეერ და ფიზიკურ მდგომარეობაში ვერ შესძლებდა ენოციურად აღედგინა ტანჯვით 'მოპოვებული შეხედულებების დამაჭერებლობა. მაგრამ სუფრაზე ისეთი სიჩუმე ჩამოვარდა, რომ უთქმელობა აღარ ივარგებდა.

— თქვენი აზრით, რა ორიენტაციას უნდა დაადგეს კავკასია და, კერძოდ, საქართველო — სამხრეთის, დასავლეთის თუ ჩრდილოეთისას, და ვისი თავდასხმისაგან ფიქრობთ თავდაცვას? — შეეკითხა იგი ირაკლის.

— იგანა ერეკლე მეორის პოლიტიკის სისწორე არ დამტყიცდა ამ ასი წლის მანძილზე, განა ამ პოლიტიკას გადასინჯვა ესაჭიროება?!

— ეგ შორს წაგვიყვანს... ესე იგი, თქვენ თვლით. რომ საქართვე-
ლისთვის ყველაზე გამოსადეგია რუსეთის ფართის ქვეშ ყოფნა.

— რასაკვირველია.

— შანსადამე, კავკასიაზე თავდასხმა მხოლოდ თერქეთიდან და
სპარსეთიდანაა მოსალოდნელი?

— რასაკვირველია.

— მაშ, ყველაფერი რიგზე ყოფილა. რუსეთს შემწობით, თერ-
ქეთსა და სპარსეთს ჩვენ გაეუმკლავდებით.

— ჯი, შაგრამ ბოლშევიკურ რუსეთს ჯერ ჩვენთვის არ სცალია.

— აი, როცა მოიცილის, მაშინ გვეტირება ყოფა, — სარკასტუ-
ლად ჩაიღიმა არადელმა.

— მანამდე ჩვენც მოვმაგრდებით და დამოუკიდებლობას გამო-
ვაცხადებთ.

— რამდენადაც მე ვიცი, საქართველოს პოლიტიკური ხელმძღვა-
ნელების უმრავლესობა სოციალ-დემოკრატები არიან, რომელნიც
თავის ძირითად მოძღვრებად ბოლშევიკებისდაგვარად იგივე კლასთა
ზრდილის პროპაგანდას თვლიან, რაც რომაული „დევიდე ეტ იმპე-
რას“ ახლებური ფორმულაა და ერის დაქუცმაცების, შინაგანი ქიშ-
პობის წყაროა. აგარარული რეფორმის განხორციელება ძირითად მო-
სახლეობას — გლეხობას ინდიფერენტულს ზღის პოლიტიკური წყო-
ბილებიდან. ხალხთა ზნე-ჩვეულების, ადამ-წესის სისტემატური
უარყოფა ერის თვითმყოფადობის მოშლისა და სულიერი ეროზი-
ისათვის არის გამიზნული, ჩვენს რელიგიას საერო საქმისათვის ორივე
ხელი აქვს წაჭრილი, მართლმადიდებელ ეკლესიას არაფერი აქვს და-
საპირისპირებელი სხვა ერის მართლმადიდებელ ეკლესიასთან. მე-
ორე მხრივ ურჯულთებისა და ათეისტების ნამუშაყარის წყალობით
(რასაც ჩვენი ლიდერები პროგრესულ მოვლენად თვლიან), სარწმუ-
ნობის გავლენა თანამედროვე ქართველ კაცზე მეტად უმნიშვნელოა.
მაშ რაღა რჩება იმ ეროვნული ფასეულობიდან, რომელსაც უნდა
შესწროს თავი ქართველმა ნეომარმა? იქნება ის ორიოდ დიდებუ-
ლი, ან ბოგანოდ ქცეული ორიოდ მესაკუთრე, რომელთა უმრავლე-
სობაც ქართული წარმოშობისა არ არის? და, ბოლოს, ვინ დაუჭერებს
ჩხებიძესა და წერეთელს, რომ მათ პარტიული დავალებებისა და ყრი-
ლობების შემდეგ მამულიწვილური პრობლემაები აწუხებთ, ისინი ხომ
ქუსეთის რევოლუციის წიაღიდან არიან გამოშუღნი?

— მე იქნენ რევოლუციონერი მეგონეთ, — გადაუღო და გადა-

ულო ვალიკოს ისედაც გადატვირთულ თეფშზე რაც რომ სანოვაგე იყო სუფრასზე ქ-ნმა შუნიამ, მაგრამ შიში სინარული ნაადრევი გამოდგა.

— განა წითელი რუსეთი ისევ მოინდომებს იმპერიის აღდგენას? — იკითხა ჩავარდნილი ხმით ირაკლიმ.

— ვინ იცის, იქნებ სულაც იმიტომ გაწითლდა რუსეთი.

— მაშ რატომ გვაძლევენ უფლებას საკუთარი ჯარი შევქმნათ? — წამოიძახა ექიმმა.

ნახევარი საათიც გავიდა და 'მეტიც, ბუცხრიკიძე აღარ დაბრუნებულა. ცოტა ღვინო, რომელიც დალია ვალიკომ და ენერგია მოჰმატა. ახლა გამოუწედა, სასტიკად მოღუწნა. საჭირო იყო მდგომარეობის გამოცვლა, ჰაერზე გასვლა, წამოწოლა, დაძინება. მან თავს ძალა დაატანა, წამოდგა და პირდაპირ საქმეზე გადავიდა:

— მე თანახმა ვარ 'მოვხვეტო ყველა ქართველი, ვინც კი მოისურვებს, და საქართველოსკენ გავსწიო, ივერიელთა პოლკის სახელით მოხდება ეს, თუ სხვა რამ საშუალებით — სულერთია.

ყველანი სუფრიდან წამოიშალნენ, ირაკლი შეეპატიჟა არადელს — ჩვენთან დარჩითო, შემდეგ გაცილება მოინდომა, ვალიკომ არც ეს დაანება. როცა კიბეზე ემშვიდობებოდა იშხნელებს, უცებ წინომ უყვარა დედამისს: „სად უშვებთ, ვერ ხედავთ, რომ კაცი ძლივსა დგას ფეხზე?!“ ამან მკირედი დაბნეულობა გაშიიწვია, ქ-ნი შუნია უხერხულად დაებლაუჭა ვალიკოს, ირაკლიმაც კიდევ ერთხელ სთხოვა დარჩენა, მაგრამ ვალიკომ მადლიერების გამოსახატავად მშვიდად, ორივე ხელი გაუწოდა ირაკლის და დინჯად თავისი გაიტანა.

რაც უფრო უახლოვდებოდა ლიტეინის ქუჩას ვალიკო, მით უფრო ფეხები უკან რჩებოდა, არადა მეტი მისასვლელი ადგილი აღარსად ეგულებოდა. ქუჩაში ისევ ბინდდებოდა და კიდევ რამეს რომ არ გადაპყროდა, სწრაფი დაბინავება იყო საჭირო. ფანჯრის კუთხეში სინათლე ენთო, ერთი პირობა თითქოს გაეხარდა კიდევ და ნაბიჯს მოუმატა, მაგრამ სადარბაზოში შესვლისას უკვე იცოდა, რომ ფინელ დიასახლისთან ვერ მოხვდებოდა. შაინც ავიდა შეორე საართულზე, კართან დადგა, ხელიც კი ასწია ზარის ჩამოსაკრავად, შემდეგ ნელა ჩამოუშვა, რამდენიმე სადგენჯრით ზემოთ ადგა ფეხი და კიბეზე ჩამოჯდა: ის, რაც ორი დღის წინ სანატრელად ესახებოდა, ახლა გულსამრევ გრძნობას იწვევდა — ძველი ავეჯის, ოშისა თუ ოფლის სვნით ნაჯერი ჰაერი ტრიალებდა მის წარმოდგენაში. გაიფიქრა კი,

რომ ეს ჩემი ავადმყოფობის ბრალიაო, მაგრამ იქავე ნინოს დღევანდელი წამოყვარება გაახსენდა და გახარებულმა გაიღიმა. ამ დროს კარს იქიდან ხმაური შემოესმა, წამოდგა, კიდევ უფრო მალლა ავიდა კიბეზე, მერე გადაწყვიტა სტვენზე ასულიყო და იქ გაეთენებინა ლამე.

ყოველი ადამიანის ცხოვრებას აზრი ერთხელ მაინც ჩაივლის მისთვის განკუთვნილ. აფეთქების არეში, ერთხელ მაინც დაენახვება ამა თუ იმ სახით თავის პატრონს და თუ ადამიანი შეიცნობს, დაედევნება, ჩასვიდებს მას ხელს, სულ მალე დიდი მეხი გაეარდება ან შუშუნასამებრ მრავალფერად გადიკამარებს. ვალიკოს რატომღაც მოეჩვენა, რომ სწორედ დღეს მოიყარეს თავი ყველა იმ გამოუხსნელმა კვანძებმა, რომლებიც დღენიდავ ებლანდებოდნენ მას ფეხებში, რომ დღეს უნდა გადაწყდეს ძლიერ მნიშვნელოვანი რამ მის ცხოვრებაში. იყო დრო, როცა საქართველო, ქართველობა, მამულიშვილობა არადელს ჩიხანზე დაკერებულ სამხრეებად, სუფრაზე ლამაზ სადღეგრძელოდ, სხვა ეროვნების ქალთა ფარულ სექსუალურ ყურადღებას და გიტარაზე დამღერებულ ევროპეიზებულ რომანსებად ეჩვენებოდა, შემდეგ შეზღუდული ქეუბის, გაუნათლებელი, ცრუ ინტელიგენტების უსაფუძვლო პრეტენზიად, პროვინციული აზროვნების სიდუხჭირედ. მის ინტერნაციონალისტობას იმ დღიდან შეეპარა კრიტიკის ჭია, როდესაც თბილისში საღიბოვის ქარვასლაში მიიყვანეს, სადაც ფარულად ხდებოდა სპარსეთის რევოლუციის მოხალისეთა მოკრეფა. შენობის შესასვლელში კონსპირაციის მოზნით ხილბანდის თვალეზზე აკვრა შოუნდომეს, ამან ირონიულად განაწყობ: სხვა თუ არაფერი, იგი აშ უბანში იყო გაზრდილი. ზემოთ კი უძვირფასეს ნიხზე ნახევარკალად მსხდომარე სპარსელი სოვდაგრების დანახვამ, რომელთაც დღისით ხალიჩებით ჩაებნელებინათ დიდი დარბაზი და ვერცხლის შანდლებში ჩაქედილი სანთლების შუქზე ფენმორთხმულნი ჩაის შეექცეოდნენ, ვალიკოს „ათას ერთი ღამის“ ზღაპარი შოაგონა და თავშესაქცევი სანახაობის სახილველად მოამზადა. მაგრამ საქმე სულ მთლად ასე არ გახლდათ. მდიდარმა ვაჭრებმა მისი დანახვისთანავე ნაქარგი ბალიშები, დიბის შუთაქები მოიტანეს და ისე დაყვავებით მიიპატრიეს, რომ ეტყობოდა, ვალიკოს ვინაობის შესახებ ორიოდ სიტყვა აქ უკვე შეწვეული იყო. მათ პირმოთნე ღიმილით ილაპარაკეს თავისუფლების იდეებზე, ადამიანის ვაყვაცობაზე, კონსოლიტიზმზე და შემპარავად შესთავაზეს არადელს მოქმედების გეგმა. ვალიკო ყურს უგდებდა ამ ოქრო-ვერცხლის ხურჯინებზე მსხდომ

(როგორც ეს მოეჩვენა) ცბიერთვალემა ადამიანებს და ვერაფრით ვერ დაეჭვებინა, რომ ისინი უბრალო ხალხის სვე-ბედითა და ინტერნაციონალისტური იდეებით იყვნენ შეწყობილნი. კიდევ მეტ საკონტრბანკო ჩაბრუნებელს მოხალისეთა შენაღვენილობამ, რომელიც თვით ირანის რევოლუციის ხელმძღვანელმა, თბილისელი მოლას გარეგნობის მქონე სათარ-ხანმა გააცნო ვალიყოს. აქ იყვნენ რუსი, ებრაელი და ქართველი პროფესიონალი რევოლუციონერები; ულუქმაპუროდ დარჩენილი იაპონიის ომის ვეტერანები, ერთი ქართველი ნასტუდენტარი და გამოქვეყნებული კატორღელები. ისინი ირანის შინაგან პრობლემებს არ იცნობდნენ, არც შიხ ხალხსა და ისტორიას. მათს უმეტესობას ამ კანკალისაში მონაწილეობის საკუთარი მიზეზები ჰქონდა — ერთნი რუსეთის 1905 წლის რევოლუციით გამოწვეულ რეაქციის წლებს არიდებდნენ თავს, მეორენი საშოვარზე იყვნენ ჩამოსულნი, სხვანი პოლიციის ძიებაში იმყოფებოდნენ.

ერთ ღამეს, კოკისპირულ წვიმაში ქალაქ ყაზვინზე თავდასხმის მომზადების დროს, მათთან ბანაკში ცხენები მოყარეს. დიდი, ახმახი და ჩოფურა მეჯოგე ქართველი გამოდგა. მან ცხენებთან ერთად რაღაც წერილი გადასცა რაჰმის უფროსს, პასუხს აღარ დაელოდა და წვიმისაგან გაღუშებული ავდარში გაუჩინარდა. შუალაშე გადასული იყო, როდესაც მომავალი ბრძოლის ფიქრებით ძილგატეხილმა „მეზომბე ნიკომ“ სხვათაშორის თქვა:

— ეს მეჯოგე გიგლა ბერბიკაშვილია — ილია კავკავაძის მეკლე-ლი. სოციალ-დემოკრატებმა მოარიდეს იგი პოლიციას და აქეთ გამოგზავნეს.

არადელი სახელდახელოდ მოწყობილი საწოლიდან გველნაკბენი-ვით წამოხტა.

— ილია კავკავაძის მეკლე-ლი?

— კო, რა გაყვირებს?

— ეგეც ჩვენ კამპანიაშია?!

— მერე რაა? ილია კარგი პოეტი იყო, მაგრამ გავლენიანი ფე-ოდალისა და რეაქციონერის თავიდან მოცილება არცთუ ისეთი დი-დი ცოდვაა.

ამ შეხვედრამ გულისამრევი შთაბეჭდილება დატოვა ვალიყოზე და წინააღმდეგობით საფსე საკითხების პირისპირ დააყენა.

მართალია, ადგილობრივი მოსახლეობა ქართველ მოსახლეებს გურჯებს ეძახდა და რევოლუციის სხვა მონაწილეებისაგან ასხვავებ-

და, მაინც ყველამ იცოდა, რომ ეს დამსმარებლური მოძრაობა რუსული რევოლუციური ცენტრებიდან იგვეგებოდა. ვალიკოს თავისა კიდევ იმან აუბნია, რომ სპარსულ რევოლუციას, ან როგორც ზოგნი ეძახდნენ, „კონსტიტუციურ მოძრაობას“ სწორედ რუსი მეფის მიერ გამოგზავნილმა კაზაკებმა, პოლკოვნიკ ლიახოვის 'შეთაურობით' მოუღეს ბოლო. რევოლუციური პროპაგანდა ამ ფაქტს კლასათა ბრძოლად, სოციალურ ანტაგონიზმად და ინტერნაციონალურ სოლიდარობად აცხადებდა, მაგრამ ვალიკოს ერთი ყოფილი პოტიომკინელის ღრეჯით ნათქვამმა სიტყვამ გადაასხა ცივი წყალი: „Вот, Ляхов позавал им почем фунт лиха!“

საქმე ის იყო, რომ თვით რევოლუციის მონაწილეს, კლასობრივად მტრულ პოზიციასზე მდგარ 'მატროსს' არ უნდა გახარებოდა უბრალო სპარსელების ამოყუყვა.

რუსეთ-გერმანიის ფრონტზე გატარებულ ორწელიწადნახევარსაც არ ჩაუვლია ამ მხრივ უკმაღ: პატრიოტულად გამახვილებულმა ატმოსფერომ, რომელიც შექმნილი იყო ფრონტზე მყოფ რუს ოფიცერთა წრეში, შემწყნარებლურმა დამოკიდებულებამ „ინოროდცების“ მიმართ, რომელსაც გამოწველივით დაკვირვება არ სჭირდებოდა, მორწმუნე, თვითმეძარი და პატრიარქალური რუსი ჯარისკაცის ანარქისტულად გაგულსების თანდათანობითმა 'პროცესმა, რომელიც წრესგადასულ შექება-შეგონებას ემყარებოდა, ვალიკო საბოლოოდ დაარწმუნა, რომ იმპერიალიზმის ტრადიციულმა პოლიტიკამ თავისი დრო მოკვამა და 'რუსეთი სულსწრაფად ახალი ნახტომისათვის ემზადებოდა.

ფინელი დიასახლისის სხვენი ვალიკოს დიდი ბოქლომით დახვდა დაეტილი — რაღა გაეწყობოდა, აქვე უნდა ჩაუტყუელიყო და სხვენის ხის კიბის ქვეშ შეეკუპულს მოესვენა. გვარიანად ციოდა, ქურჭი იატაკზე დააგდო, პიჯაკის სახელოებიდან ხელები ამოიღო, ყველა დილი შეიკრა, საყულო აიწია და სახე წიგ ჩარგო: თავისივე სუნთქვით ცდილობდა ჩათბუნებულყო. ქუჩიდან დაჩქარებული ტრამვაის ხრიგინი მოისმა, წინ ჯერ კიდევ დიდი ღამე იდგა.

ვალიკოს ხშირად უფიქრია, რომ იქნებ განგებამ ყველა ადამიანს ბედისა და ცხოვრების საკუთარი გეოგრაფია მიაკუთვნა; სადაც უნდა იყოს, სადაც უნდა წავიდეს კაცო, — მისი ცხოვრების ქარტახილები ერთსა და იმავე სივრცეს, ერთსა და იმავე კონკრეტულ გეოგრაფიულ გარემოს უნდა დაუბრუნდნენ და როგორც არენაზე, იქ პ. ჯ. ოსელიანი

ჯაძმაშდენენ. ახლა, ამანე რომ ფიქრობდა, ისევ გაახსენდა თბილისი, სოონიდან ილია ჭავჭავაძის გამოსვენება, სადინოვის ქარვასლის კიბე, რაზნელაც შეაგდო იგი ყოველი ქუჩიდან, ყოველი მხრიდან წყალდიდობასავე მოვარდნილმა შემოწოლილმა სულამღვრულმა ხალხმა; მამამისი, შავ ჩოხაში გამოწყობილი, წარბშეკრული, ტუჩმოკუმული ჭარმაგი გიორგი არადელი, ნეტავი რას ფიქრობდა მაშინ? არადელებს 'ჩვევ ახლოს სალავბოსთან, რომელსაც ახლა ეგზარქოსის მოედანი ეწოდებოდა, ას საყენში ჰქონდათ ორსართულიანი სახლი, ბავშვობაში ვალიკო ხშირად გამოეპარებოდა ხოლმე მამიდამისს (დედა მასზე მშობიარობას გადაჰყვა), აგვიდებოდა „ცხვირმოუხოცავ“, როგორც მამიდა ამბობდა, — მეზობლის ბიჭებს, დაეხეტებოდა უბანში და ლატის, ართურმის, კაკლობანასა ან კოკობანას თამაშით ერთობოდა. ერთხელ სოონის ეზოში, როცა ლატის ბოლო ქამარს გადაუჯდოდა და ყეინით მოიტაცა, შამამისის ძახილი შემოესმა. მოტრიალდა. მამის გვერდით ცილინდროსანი კაცი იდგა. უკან დასახევი გზა მოჭრილი იყო, მორიდებით მივიდა მათთან და გაოფლიანებულმა თავი ჩაქინდრა, უცნობმა აღერსიანად გადაუსვა ხელი და თქვა:

— კარგი ვაჟკაცი გეზრდება, გიორგიტა, შშვენიერი.

მანინ ექვსი თუ შვიდი წლისა იქნებოდა, მხოლოდ მერე, შოგვიანებით გაიგო ვალიკომ, რომ ის კაცი ილია ჭავჭავაძე ყოფილა.

ქვემოთ სადარბაზო კარებს წიხლებით აბრაახუნებდნენ.

— Пидка, верни кошелек! — იმეორებდა ვიღაც მთვრალი და ხმაელა იზინებოდა. ვალიკოს სისუსტე მოერია, შავრამ თავის ტყვიავალი არ აძინებდა. ძილღვიძილში ელანდებოდა ნინო, პოლიციელთა ფურგონი, მოაგონდა, რომ ის შეხვედრაც სოონის პატარა ბალთან მოსდა. დღეს იზხნელებთან საუბრისას ხომ ისიც გაიკრვა, ქალაქ ყაზვინთან ვალიკოს ყოფნის დროს ნინოც ქმარს წამოჰყოლია ყაზვინში, სადაც ღებანიძეს საწარმო აქვს თურმე. ახლა პეტერბურგი... საჭიროა თუ არა საქართველოში მისი ჩასვლა? შესაძლოა თუ არა ერთვნიული სულსკვეფებრს რეალური აღზევება და რა შეიძლება ამით?.. არა, როგორ უყვირა დედამისს... ახ, რა სულელია ადამიანი...

ბუცბრეკიძის უპირობას საკმაოდ სერიოზული და გასამართლებელი საბუთი ჰქონდა: იზხნელებთან ვალიკოს წასაყვანად იმიტომ ვეღარ დაბრუნდა, რომ სწორედ იმ ნახევარ საათში გაიკრვა მისი უთვისტომობის ამბავი. ობოლი მეზობლის ბიჭი, რომელიც ვარდენს შეჩვეუ-

ლი ჰყავდა და გაგზავნა-გამოგზავნაში ემსახურებოდა ხოლმე, ამჟერად ფურშტატის ქუჩაზე უსიამოვნო ამბის შესატყობინებლად მოსულა: სიმამრს შენი ცოლი მიჰყავს სახლიდანო. ვარდენმა იმ წუთში არ დაიჯერა, იფიქრა, ალბათ შეილის სანახავად თუ მოვიდა და ბიჭი აზვიადებდა, მაგრამ ზოგიერთი რამ როცა აწონ-დაწონა, თანდათან მოუსვენრობამ შეიპყრო: „რა იცო, რუსს კი არა, ქართველს ვერ გაუგებ, რა უდევს თავში“. ბოლოს გადაწყვიტა, თვითონ დაეხედა იქაურობისათვის, თვითონ გაეგო საქმის ვითარება. შორიდანვე მიხვდა, რომ ბიქს მართალი ეთქვა. გზაში შემხვდური მეზობლები ჰირი-სუფალსავით ესალმებოდნენ, კარი მოფრიალებული დახვდა. მაგიდაზე დიდი ასობით დაწერილი მოკლე ბარათი იდო: „Извини, мы с палочкой уезжаем за границу“.

პირველი სურვილი გამოდევნება, დაწვევა, ცოლის გალახვა და შინ მოთრევა იყო, 'თუკი სიმამრი საქმეს გააწყალებდა, იმის მიბეგვაც. ნერე მიხვდა, რომ ასეთი ფიქრები სიზმრის შელამაზებულად მოყოლას წააგავდა და საქმიან გადაწყვეტილებასთან ცოტა კავშირი ჰქონდა. 'უცებ გაახსენდა 'საკუთარი განძი, რომელიც საწოლ ოთახში ინახებოდა, მივარდა, გადაჩხრიკა, მადლობა ღმერთს, ყველაფერი ხელუხლებელი ჩანდა. აზრების მოსაკრეფად ჩამოჯდა. „წვეიდნენ თუ არა, შავებს ჩევიცვამ“, — წაიბურდუნა, მაინც ვერ მოითმინა, სახლის კარები გამოკეტა და ძუნძულით „ნიკოლოზის“ სადგურისკენ გაეშურა.

ვაგზლის ორომტრიალმა, ბრბოებად და ჭგუფ-ჭგუფად მოძრავმა ხალხმა, ცალ-ცალკე მოჩურჩულე და გაყვან-გამოყვანით მოჩალიჩე პირთა სიმრავლემ ცოლთან შეხვედრის იმედი გადაუწურა. „ვითომ ასლა მაინცდამაინც აქედან წაეთრევიან, როცა ქალაქში ამდენი რკინიგზის სადგურია? ამდენ ხალხში ვერ დაგვმალება თუ?“ არა. ბოლო ხანებში გული ეუბნებოდა, იცოდა, რომ ცოლი რაცხას მაიმუნობდა, მამამისზე ძვირს ვედარ ათქმევინებდა, მარა ფიქრობდა — შერიგებან აპირებდა. ჯანდაბამდის გზა ქონიათ... რუსულად შეიკუთხა ვარდენმა, — შეიძლება ასე ჯობს ამ შფოციან დროს. სადგურის ნაცნობი მორიგე არ დაუხვდა, უთხრეს, ხვალ იქნებაო. სახლში წასვლა ეზარებოდა, იზნენლებთან დაბრუნების ყველი გასული იყო. „ეგება არც ქე მიდიან და მე მილორიებენ“, ყოველ შემთხვევისთვის სიმამრის სახლისკენ გასწია. გზაში სულ სხვადასხვა გეგმებს აწყობდა, ხან თავისთავს სიმამრის მოსაკლავად გაწეულსა და ვედრებით მუხლებ-

ზე დაჯიქნილ ცოლს ხედავდა, ხან ერთ ჩემოდან ოქროებს ამოაყრე-
ვინებდა და რვეოლუციის სახელით აპატიმრებდა ორივეს, მაგრამ
შემდეგ შეიწყნარებდა და მოსანანიებლად სახლში აბრუნებდა. არა,
არა, შეადუღო ხეხს ვატიანი, მეორესაც სახეში და წავა.

სიმამრის სახლის სადარბაზო გარედან ურდულით დახვდა გა-
დარასული, ჩაუარა და წიხლი სთხლიშა.

— ვერ ხედავთ, რომ დაკეტილია? — მოესმა კეკლუცი ხმა...

ვარგა ხანი იყო, უკვე ბნელოდა, მაგრამ გამდინარე ღრუბლების
გაუბნელი ფარდა დროდადრო გამკვირვალე ხდებოდა და ქალაქს
სინათლეს მატებდა. მის წინ ახალგაზრდა ქალი იდგა, უწინაც შემჩნე-
ული ჰყავდა ამ უბანში. ჯერ კიდევ სასიძოდ როცა ემზადებოდა, ხში-
რად შეხედვარა ქუჩაში, ალბათ აქვე ახლო-მახლო ცხოვრობდა. მოს-
წონდა მისი ტანსრულობა, მიხვარა-მოხვარა, არც ქალი ჩანდა გულგრი-
ლად განწყობილი; დაუახლოვდებოდა თუ არა, ატეხილი ცხენივით
ჩაუვლიდა და გამომწვევ ეზვარს სტყორცნიდა ხოლმე. ვარდენმა რამ-
დენჯერმე დააბირა კიდევ მისი შეჩერება, მაგრამ კეთილგონიერება
აყავებდა: არ ღიჯს სარისკოდ, სერიოზული საქმე არ ჩამეშალოსო.
ახლა კი მისი დანახვა ისე გაეხარდა, რომ პირდაპირ მკლავში სტაცა
ხელი და სიცრულსიცილში ძველი ნაცნობივით აეკიდა. ქალს უდაოდ
სურდა კონტაქტის დამყარება, მაგრამ ასე უცებ ავარდნას არ მო-
ელოდა, ამიტომ ცოტათი შეფრთხა.

— როგორ შეიძლება, ჩვენ ზომ არ ვიცნობთ ერთმანეთს, — თქვა
და ხელიდან დაძვრენას შეეცადა.

ვარდენი საწინააღმდეგოს უმტკიცებდა. უთხრა, რომ დიდი ხანია
უყვარს, გყვდება მისთვის და ლოცავს დღევანდელ შემთხვევას, რო-
ნელც უეჭველად დმერთმა გამოუგზავნა, რომ ჩვენ ყველანი უნდა
მოკვდეთ და დავიმარხოთ, ამიტომ ბუნების წინააღმდეგ არ უნდა
ვმოქმედებდეთ, „Природа требует“ — იმეორებდა იგი, საჩვე-
ნებელ თითებს ერთიმეორეს უხახუნებდა და გადამდებლად ხარხარებ-
და. ვარდენს სიტყვებისა ქალს, ცხადია, არ სჯეროდა, მაგრამ მაინც
სიამოვნებით უგდებდა ყურს და თავი მთლად მიამიტად რომ გაესა-
ლებინა, აღნიშნა — თქვენ ცოლს ვიცნობო. ამაზე ვარდენმა გამოიღო
თავი, უარყო ყველაფერი, მოხსნა გულა და დაუნდობლად აგინა ცო-
ლიც. სიმამრიც, ნათესავებიც და მეზობლებიც მიაყოლა ზედ.

— ჩვენ უკვე მოვედით, მეტს ნულარ გამაცილებთ, თორემ უსი-
ამოვნებას გადაეყრებით, — შეანელა ნაბიჯი ქალმა და შეფიქრიანე-

ბულმა 'შრავალმნიშვნელოვნად გაუღიმა. ამის გაგონებაზე ვარდენმა ისეთი ტემპერამენტი გამოამქლავა, ისეთი რამეები ილაპარაკა, რომელსაც ვერც ქალი ხვდებოდა და ალბათ არც თვითონ ესმოდა, მაგრამ ერთი აზრის გამოტანა მისი ნათქვამიდან მაინც შეიძლებოდა: ქალი დღეს, ახლავე უნდა წამოყვეს მას სახლში, იგი ახლო ცხოვრობს; უნდა გაიცნოს ოჯახი, საქართველოდან სპეციალურად ჩამოსული დედამისი, რომელმაც გადასარევი ვაშლები ჩამოიტანა, ყველაფერი იცის და მათ ელოდება, თუ არა და თავს მოიკლავს აქვე, ნუ იცინის, მართლა ასე იქნება! ქალს მოსწონდა ეს სასიერო სცენა, მოსწონდა ეს აბდა-უბდა, დამახინჯებული რუსული, ელიმებოდა მის შეტყვევლ ეესტებსა და დაყინებულ ერთდაიგივე ფრაზაზე „Природа требует“.

— ერთი წუთით შევიდეთ, — არ ცხრებოდა იგი, — გაგაცნობთ დედაჩემს, დავლევთ თითო კიქა ქართულ კარგ ღვინოს, თქვენ სადღეგატყლოს, თითო ვაშლს შევქვამთ და — все! — შეტს არაფერს არ სთხოვს. ქალი ყოცმანობდა, წამით ანცმა იერმა გადაჰკრა და თქვა:

— კარგი, წავიდეთ, მხოლოდ ხუთი წუთით.

იშის შიშით, არ გადაიფიქროსო, მიეტმანა და ხელკავამოდებულს სახლამდე ენა არ გაუჩერებია. ჩაბნელებულ ოთახს რომ აღებდა, პასუხი მზად ჰქონდა; ეს სხვა შესავალია, დედას ოთახი მცირე ნხრიდან არისო. 'შაგრამ ქალმა არაფერი იკითხა, არც მაშინ არაფერი თქვა, როცა ვარდენმა ლამპას მოუკიდა და პალტოს განდაში შეეშველა, მხოლოდ მოტრიალების დროს გულმკერდით შეეხოსო. ვარდენს წაეჩვენა. რომ ქალს ორი ქვა ედო უბეში.

— ვახ! — წამოიძახა და ხელი მათკენ წაიღო, ქალი მოელოდა ამას, მოდარცხვესავით განზე გახტა, სიცილით თქვა:

— Рукам волю не давать!

ვარდენი ჯარასავით დატრიალდა: კარადიდან ღვინო. არაყი და რაღაც საქმელი გამოიტანა, კიჩები ააქწო, ერთი სადღეგატყლო მეორეს მიაცოლა, დალია, ქალსაც დააძალა და როგორც იქნა, ერთი კიქა დააღვეინა. საუბარი არ ეწყობოდა, ვარდენი ჩქარობდა, ქალი კი გაუნძრევლად იჯდა, რონიულად უყურებდა. იგი ქალის მზერას მიჰყვა და მაგიდის კუთხეში ცოლის წერილს ჰკიდა თვალი, წამოხტა, გადაფხრიწა, კიდევ დალია და კიდევ დააძალა, მაგრამ ქალი აღარ სვამდა. მერე მიუჩოჩდა, კოცნა დაუწყო. ქალი ჯერ არ პასუხობდა, შემდეგ ერთი-ორჯერ ისე სულამოუთქმელად გადაიქცა და გადაიყო-

ლა, რომ დააბნია კიდევ. სულ მალე ორივენი შიშვლები იყვნენ. ქალს მართლაც თეთრი მარმარილოსაგან გამოქანდაკებული გულმკერდი და თეძოები ჰქონდა. საწოლთან დაკიდებულ სარკეში შეათვალიერა თავისთავი:

— იცი, ერთი ძუძუ მეორეზე პატარა მაქვს.

ვარდენი მივარდა, მაგრამ ქალი მთელი ღონით გაუძალიანდა, ისეთი ძლიერი კამოდგა, რომ ტაქტიკოსს გამოცვლა დასჭირდა, ჩაბლუჯული ჰყავდა და დაყვავება დაუწყო.

— გამიშვი ხელო, — უთხრა ქოშინით ქალმა, — თორემ ვიყვირებ.

— იყვირე, პა, თუ გინდა, მე თვითონ ვიყვირებ, აქ არავინ შოვა, პაპა. — აბლელდა ვარდენი. ქალმა დრო იხელთა, დაუსხლტა და ჩაეშა დაიწყო. ვარდენმა კიდევ გადაჰკრა ერთი კიქა, სასმელი მალე მოეკრდა, თვალებარეული ხელახლა შეიქრა, ქალი ახლა უფრო მიუდგომელი განოდგა, ვარდენი დაიღალა, კიდაობას აზრი აღარ ჰქონდა.

— თუ არ გინდოდა, მამ რაღას მოდიოდი?

— სად არის დედამენი?

— თქვენი დედა!.. — შეუქურთხა ვარდენმა და სილა გააწნა, ქალმა ხმა არ ამოიღო და ჩაცმას მოუჩქარა.

— წადი, გაეთრიე აქედან! — ჭიკავ-ჭიკავით კარებიდან გააგდო, დაჩენილი ტანძამოსი ფანჯრიდან ვადაუყარა ეზოში, „თქვენი სინსილა გაწყდა“, — გაიფიქრა და რუსულად ხმამაღლა შეიგინა, ისევე დაიწხა არაყი, გადაკრა, ჩააქრო ლამპა და ლოგინზე დაეგდო. მალე ბურანმა მოიკცა, ცოტა ხანში თითქოს კაკუნი ჩაესმა, გავღვიძა, გაახსენდა ყველაფერი, იფიქრა, ალბათ ქალი აბრაახუნებს, შეეშინდა, შეცივდა, ან ჰქუაზე მოვიდაო. წამოდგა, ფანჯარაში გაიხედა, ვერავენ დაინახა, კარიც გააღო, იქაც არავინ იყო. შემდეგ სმინდომა დაეძახა, მაგრამ სახელი არ იცოდა, მიიხედ-მოიხედა. „Эй, кто там“ და როცა არავინ უპასუხა, დასაძინებლად შებრუნდა.

არადელის წასვლის შემდეგ სუფრის ალაგება ვერ მოასწრეს, რომ ვიღაცამ იწხნელები იკითხა. უცნობი გამორჩეულ რუსულ სიტყვებს ხმარობდა და ზედმიწევნით სწორად გამოთქვამდა, რაც მის არარუსულ წარმოშობაზე მეტყველებდა. მან ძსეთი მოკრძალებული ტონით, რომელიც ბაქაობას უფრო წააგავს, გაანდო იწხნელებს, რომ იგი რუსეთის ყოფილი იმპერიის დედაქალაქში სხვადასხვა ფორმირებებისა და, შესაძლოა, ჰახელმწიფოებისაც საკონსულო ფუნქციების დრო-

ებითი შემსრულებელია. იშვიათ გამონაკლისს წარმოადგენს ზოგიერთი კერძო დავალება, რაც ეგზომ სახიფათოა მის მდგომარეობაში მყოფი კაცისათვის, მაგრამ ამჟერად თხოვნა, რომლითაც მიმართეს, ასეთი პატივისცემა პირისაგან გამომდინარეობდა, რომ მას, უბრალოდ, მორალური უფლება არ ჰქონდა უარი ეთქვა. რასაკვირველია, მისი მოღვაწეობა საიდუმლო ფორმებს ატარებს, მაგრამ მთელი ხიბლი იმაში მდგომარეობს, რომ „Моя деятельность является секретом Полишпеля.“ თვითკმაყოფილად ჩაიცინა მან. ამ კაცმა, რომელიც იუზბაშევს გვარით იტყუებოდა იშხნელებს, მათ ბაქომდე მეორე კლასის ვაგონში სამი ადგილი შესთავაზა. მატარებელი საიდუმლო დანიშნულების არისო, მთავრობის დაცვის ქვეშ იმყოფება და ერთი ვაგონი, რომელშიც დიდი ვაივაგლახით მოეახერხე სამი ადგილის შოვნა, სხვადასხვა ჯურის გავლენიანი პირებით შეივსებაო.

— მატარებელი გავა ზეგ, ოცდაერთ მარტს, საღამოს ათ საათზე.

— ჩვენ რომ ოთხნი ვართ? — თქვა ქალბატონმა შუნიამ.

— ქალბატონო, ეს გულუბრყვილობაა, თქვენ წარმოგიდგენიათ, რას ნიშნავს სამი ადგილის შოვნა მშვიდობიანობით დაზღვეულ მატარებელში, ეს დღეს არ ძალუძს თვით ლენინს, გეთაყვათ.

— ესე იგი პეტროგრადში უნდა დარჩეს რომელიმე ჩვენთაგანი?! — იკითხა ნინომ.

— ბატონმა ლებანიძემ, ქალბატონო, ერთი ფაქიად ანგარიშჩასადები კაცის პირით შემომითვალა, რომ როგორმე მეზრუნა მისი მეუღლის დაბრუნებისათვის და რაღა თქმა უნდა, უპირანი იქნებოდა ოჯახის მთელი შემადგენლობით, მაგრამ გამოვეთ, რასაც მე გთავაზობთ, ეს არის სასწაული. მე ჯერხნობით შეტი არაფერი შემიძლია.

— ძალიან კარგი, — წამოდგა ირაკლი, — სწორედ, რომ ზედგამოჭრილია, თქვენ სამნი წახვალთ, მე კი ივერიელთა პოლკს გამოვცეები.

— Что ты дурака валяешь в конце-то концов! — აფეთქდა ქალბატონი შუნიამ.

ირაკლის დედისათვის შეურაცხყოფა რომ არ მიეყენებინა, იუზბაშევს ბოდიში მოუხადა და ოთახიდან ამ სიტყვებით გავიდა: „რაც გინდათ, ისა ჰქენით, მე წამომსვლელი არა ვარ.“

— Этих молодых людей надо женить, дорогой Юзбашев,

პოვერტე, ნიკაიხ დრაკ, დუაღეი, რევილიუციი ნე ბუდეთ ნ ვოობ-
შე ვე ბუდეთ სპოკიიპო.

სტუპარმა ეს პატარა წაკინკლავება დელკატურად ვერ შეამჩნია
და ყურადღება დაეღებინს შიორე პუნქტზე გადაიტანა: მან პაკეტად
შეხვეული ოქროს ფული, რასაც პატარა ბარათი ჰქონდა დართული,
აწოილო, ნინოს გადასცა, წამოდგა და ვიღრე წავიდიოდა, ხაზგასმული
მღუმარებრით მოსთხოვა მასპინძლებს საბოლოო გადაწვევტილების გა-
წოტქმა. ნინომ მადლობა გადაუხადა, დედამიწს გადახედა და თქვა:

— თუ არ შეწუხდებრთ, იქნებ პასუხისათვის ხვალ შემოგვიაროთ.

— კეთილი და პატიოსანი, — ისეთნაირად დაუკრა თავი იუზბა-
შეღმა, რომ დიდი მიხვედრა არ უნდოდა იმას, რაც შუბლზე ეწერა:
ასეთი ბერი გეწრათ და გაუგებარია, რატომ ყოყმანობთო.

საოცარი რამ ხდებოდა. ნინომ წუხელის ისეთი ეროტიული საზმა-
რი ნახა და ისე დაწვრილებრით, რომ გუნება აერია. თითქოს მართლა
რადაც მომხდარყოფს, ისე დამნაშავედ გრძნობდა დღეს თავს. არ გინ-
და დავესრუტროს ასეთი სისულელე? საიდან? რატომ? არასოდეს
უფიქრია მსგავს რამეზე, მომწიფების ხანაშიც კი, რაც ბუნებრივი
იქნებოდა, მაშინაც კი არ გამოუჩენია სათანადო ცნობისმოყვარეობა
იმ საკითხში. ქალიშვილობის დროს ხომ ტოლების შიერ მის გასაგონ-
ნად ამ მიზეზრით წარმოიქმებოდა კდემამოსილების ირონიული ეპი-
სტეტები. გათხოვების შემდეგ ქმართან გატარებული თერთმეტი წე-
ლიც, რადაც შემწყნარებლურ, შემთხვევრით და გაუგებარ აუცილებ-
ლობად — ქალისა და კაცის ბუნების გამსხვავების თვალნათლრე გა-
წოვლინებად იჩვენებოდა. მთელი დღე ჩვეულებრივი სიმშვიდრე ვერ
დაიბრუნა, მხოლოდ ერთი გარემოება ანუგეწებდა — ობიექტი და-
უნდგენელი დარჩა, თუმცა კი, რომ არ გამოფხიზლებულიყო და თვით
ნინოს არ მოეკვება ეს წარმოდგენა, ვინ იტყვ, იქნებ ვინაობაც გარ-
კვეულიყო. მის სულში, სადაც დრმად დაბუდებულიყო მისი სახე-
ლი, რის აღიარებაც არაფრრით არ ეწადა. ექვსმა თვეშ, რომელიც ძა-
ლაუნებურად პეტერბურგში გაატარა, რევოლუციის კონდენცირე-
ბულმა და მოკლე ვადამ, რომელმაც ცხოვრების წინაუკმობა მის
თვალწინ გაათამაშა, მონატრებულ შვილზე ფიქრმა, მოუწყობლობამ
და ბედნერი შემთხვევის უსაფუძვლო მოლოდინმა ადამიანებთან
უტრთერობის დაკომული, გაღიზიანებული, უნდო და უკმეხი ჩვევა
გაუქმადფრა ისედაც განმარტოების მოყვარულ ნინოს. დიდი თავწეკა-
ვება დასქირდა, რომ არ ესაყვედურა იუზბაშევისათვის, ამდენი ხანი

სად იყავითო. ვითომდა იგი ყოფილიყოს რამეში დამნაშავე. ირაკლის ქირვეულობამ კი იმდენად იმოქმედა, რომ სტუმრის გასვლისთანავე თავის თავი უზედურად გაშოაცხადა. მისთვის უჩვეულო წუწუნს მოჰყვა, მისდაუნებურად ყველას ყველაფერი დააყვედრა. ამ მდაბიო მოქცევაჲ კიდევ მეტად აუშალა ნერვები, მთელი საღამო კვითინში გაატარებინა და ღამეც თეთრად გაათენებინა.

მეორე დღით ირაკლი იშხნელი კომიტეტში ადრე მივიდა. ქორქია, ჩერქეზიშვილი, ავალიშვილი და ჭყონია რამდენიმე ჯარისკაცს ესაუბრებოდნენ. ისინი რუსეთის ფრონტიდან განთავისუფლებული ქართველები იყვნენ. რომელთაც სამშობლოში დაბრუნება სურდათ, და რომ გეგმით „ეროვნული კომიტეტი“ ივერიელთა პოლკს ადგენსო, მოსულ იყვნენ პიროვნების გასაგებად. იშხნელის გამოჩენამ კომიტეტის ხელმძღვანელები გაახარა, ჯარისკაცები, რომლებიც უმეტესად წითელები უნდა ყოფილიყვნენ, ირაკლის გადმოაბარეს, თვით კი სომხების ეროვნულ კომიტეტთან გაერთიანებული ჯგუფის მოსაწყობ თადარიგს წესდგნენ. ამ დროს დაბაზში ვალიკო არადელი შემოვიდა, კრიკაშვიკრულივით უბები და ნიკაპი წინ ჰქონდა წამოწყებული, ცხვირი დაგრძელებოდა, ჩაუარდნილი თვალები არაბუნებრივად უბრწყინავდა.

— რა ფაციფუცია? — საღამოს შემდეგ ჰკითხა მან ირაკლის.

— სომეხთა და ქართველთა კომიტეტების გაერთიანებულ კრებას აწყობენ, უნდათ ერთობლივი მოქმედების გეგმა შეიმუშაონ იმ შემთხვევისათვის, თუ გერმანელები პეტროგრადს დაიკავენ.

ვალიკომ ირონიულად ჩაიღიმა:

— უწინარეს ყოვლისა. ვიდრე პოლკი შედგებოდეს და მართლა თუ სმონის მთავრობა დახმარებას გვპირდება, აუცილებელია მოვთხოვოთ ავანსი, იარაღიც, რაღა თქმა უნდა ამისათვის საჭიროა დარწმუნოს დასაბუთებელი აზრი. მოვნახოთ კაცი, რომელიც ამას კულში სდევს.

— ეგ საქმე კომიტეტის ხელმძღვანელებმა უნდა ითავონ.

ვალიკომ სკეპტიკურად გადააქნა თავი.

— მე დამავალე, წენი კვნებაზე, „მუჟინსკი ჩალავეკ!“ — ღრეკით დაირტყა მჯიღა გულში და მზაკერული ნაპერწკლები გადმოყარა პატარა, შავი თვალებიდან შავვრემანმა. ჯარისკაცებმა გაიცინეს, შავგვრემანმა თვითონაც ღიმილით მიჰხედა თავისიანებს. ნახევრად სერიოზულად, ნახევრად ხუმრობით შეუტია ერთ-ერთ ახლო მდგომს:

— გვეთერ იქით, შე გონჯო!

— ვნახოთ, — წარმოთქვა ვალიკომ. წამოდგა, წყლის დასალევად ბარბაცით წავიდა, შუა ოთახამდე ძლივს მიიღწია და გონებამიხდილი ჩაიკეცა. მას ნიშადური აუნოსეს, წყალი დააღვეინეს, მიუხედავად წინააღმდეგობისა, რომელსაც გონს მოსული ვალიკო იჩენდა, ცალკე ოთახში დააწვინეს. ექიმმა სისხლის მოწამელა აღნიშნა და საჩქაროდ საწოლი მოატანინა. არადელს მალე ციებ-ცხელება დაეწყო.

ხუთი წლის განმავლობაში, რაც ვარდენი პეტერბურგში ცხოვრობდა, პირველი შემთხვევა იყო. რომ დილით ადრე ადგომა არ მოუხდა. რა დროსაც უნდა დაეძინა, შელამეც რომ ყოფილიყო გადასული, მაინც ექვს საათზე უკვე ფეხზე იდგა. დღესაც თავის დროზე გაიღვიძა, უმიზნოდ იცვალა გვერდი და ისევ შეიბრუნა ძილი. კარგა განობინებულად გრძობდა თავს, კარზე რომ დააკაკუნეს. ქართველთა კომიტეტიდან მოვიდა შიკრიკი; თავმჯდომარე ქორჭია სთხოვდა ბუცხრიკძეს, დღეს აუცილებლად შეეველო ფურცეტის ქუჩაზე. საცვლების ამბრა დაბორილობდა ვარდენი ოთახიდან ოთახში. უჩვეულო სიჩუმემ, აყრილმა სახლმა, უსაქმობამ ისე დამთრგუნველად იმოქმედა, როგორც პირველად წმ. პეტრეს ქალაქის დანახვამ. ცოტა არ იყოს, შეეშინდა კიდევ. „ვინ ვარ მე, ამ ოთახიდან ოთახში რომ დავდივარ მარტო? ვინ ვარ ან რა მინდა აქ?“ მეჩრე სასწრაფოდ, თითქოს ვინმე მოსდევსო, პირი დაიბანა, ჩაიცვა, გონების თვალი გადაავლო პეტროგრადის ყველა ნაცნობს, ვისთანაც მისვლა და თავის რითიმე დასაქმება შეიძლებოდა. ცოლის ოჯახში გაცნობილი ერთი სომეხი მიკიტანი სულ ეხვეწებოდა, თუ რამე საქმე გამოჩნდეს ამიყვანეო, და მასთან როცა მივიდოდა, თავისებურად პატრვისა სცემდა. ხან ღვინით გაუმასიპინძლდებოდა, ხან ცხარე კავკასიური საქმელით, ან არა და შაქრად დატუბებოდა ხოლმე, რაც ვარდენს ნამეტან სიამოვნებას ანიჭებდა. „წავალ, სანამ არ გაუგიათ ჩემი ამბავი, ფულს ვესესხები, — განა ფული სჭირდებაოდა, უნდოდა სიმამრისთვის ეენო. როგორც შეეძლო, — აღარ დავუბრუნებ, ის ხომ სიმამრის ხათრით მასესხებს თუ შასესხა“. და პირდაპირ მის სანახავად გაემართა. სარდაფში მიკიტნის პეტი არაეინ იყო. დახლზე დადგმულ პატარა კასრში ხილის ღვინოს ასხამდა, კრებზე ჩამომავალ ვარდენს ერთი ამოხედა და ვითომც არაფერი, თავისი საქმე განაგრძო. ვარდენმა იფიქრა, ალბათ ვერ დამინახაო და პირველი მიესალმა.

— გამარჯობა, ვარდენჯან, გამარჯობა, — უპასუხა გულგრილად

მიკიტანმა და გაცლილი კათხა საკუქნაოში შეიტანა. მეტი რაღა საქმე უნდა ჰქონოდა იმ ერთი ციციქნა ადგილას, რომ ველარ იქნა და ველარ გამოეცა, „გაუგია, — გაიფიქრა ვარდენმა, — ამას ფულს ვერ წავართმევ“. და მაინც დაელოდა მის გამოსვლას.

— კარგი, მიკოჩ, კარგი, მე წავედი, — გაურია მუქარის ტონი და კიბეს შეუყვია.

— გამოიარე ხოლმე, ვარდენ-ჯან, გამოიარე. — მიძახა მიკიტანმა.

ბუცხრიკიძე საქართველოს ეროვნულ კომიტეტისკენ მიდიოდა და ფიქრობდა... სანამ დროა, ეგებ მთავრობის სამსახურში ჩადგეს — ქართველი ბოლშევიკები რომ არიან, იქ, ყველას ქე იცნობს, რაღა დოუჭერენ ახლა კაი სამსახურს. გლეხი კაცია და გამრჩე, მარა... არა, გამანებე თავი, ეს რომ ხუთი წლის წინათ ყოფილიყო, იცოცხლე, სამისო იქნებოდა. ახლა, როცა გეიგო ცხოვრების გემო, შავი და თეთრი, ახლა დეიწყოს თავიდან ყველაფერი?! მართალია, ვარდენს გული სხვა რამეს უტარებდა, მაგრამ ჰკუთნებდა ვერ დაეჭვებინა, რომ ამდენი ნაღვანაწაფი, დასაბამიდან წესრიგად აწყობილი ქვეყნის დანგრევას დაანებებს განგება, ღმერთია თუ თვითონ ადამიანის ჰკუთნა, იმნარ შევხნელ ზალსს, მისი მუნობელი რომაა?.. ქვეყანა საზღვარგარეთ გარბის და ისიც რომ წავიდეს, რა მოხდება?! პატარა ნაწახირალი ქე აქვს, რაღაც საქმეს წამოიწყებდა კაცი, მარა ენას რა უყოს, ენას. უუ! ერთი სიმამრის თავი მიცა, რა გულიანად დაძუენიდა!..

თავმჯდომარის ოთახში ხალხმრავლობა იყო, ვიღაც საეკლესიო პირი დეხზე იდგა, რაღაცას კითხულობდა. ქორქიამ მადლიერად დაუქრა თავი ბუცხრიკიძეს, თვალებით ანიშნა — მალე მორჩება, მანდვე დაქეიო. ისიც კარებთან მდგარ სავარძელში ჩაქდა და ზედმეტად სერიოზული სახით მიაყურა მოლაპარაკეს:

— ქართველ კეთილშობილთა შორის განცოცხლდა იგი მხედრობითი სული. რომელიცა წარსულთა დროთა განაცხოვლებდა ამა კეთილშობილსა წოდებისა წინაპართა, — მღვდელს სიტყვა ჯერ დამთავრებული არა ჰქონდა, რომ ქორქია წამოდგა, მორიდებით გამოიარა დამსწრეთა რიგები, ბუცხრიკიძეს ხელი გაუყარა და გარეთ გარბნო:

— ჩემო ვარდენ, ქართველების საევაკუაციო ჯგუფების ბედობალი შენზეა დამოკიდებული, თუ გინდა საშვილიშვილო საქმე გაკეთო, საჩქაროდ უნდა წახვიდე იაროსლავეში.

— იაროსლავეში?

— ჰო, კონტრეტმა გაიგო. რომ იაროსლავში ჩარჩენილია და უსარგებლოდ დგას ქალაქ ბაქოს მიერ მოწყობილი სანიტარული მატარებელი. ყველაფერი უნდა იღონო და ის მატარებელი აქ ჩამოიყვანო.

ქორჭიას ჯიხია და ჩერქეზიშვილიც შეემატნენ, დაუსურათეს ვარდენს, თუ რას ნიშნავდა სამშობლოში დაბრუნებას მოწადინებულნი ქართველებსთვის მთელი მატარებელი, ისიც უთხრეს, შენს მეტი წიგას თავს ვერაფერ მოაბაზსო, ბოლოს სარგებლიან გასამრჩეულზეც გადაუკრეს სიტყვა.

— რაფა გეკადრებათ. მაგაში კი არ არის საქმე, ბიჭო, ვინ ვგდივარ ახლა მე. რომ უსახუთოდ, უღონოდ და უნაცნობოდ მატარებელი თავის შეზღვევლობით გამომატანონ, მე შენ ვეტყვი, ნიკოლოზის ბაჭადლო ოქროებს ჩაუჩხრიალებ ჯიბეში. ასე არაა, ბატონო ლალი?

ირაკლის ჯიუტობის გამო იშხნელებმა იუზბაშევს წასვლაზე უარი უთხრეს, სამაგიეროდ სულ რამდენიმე დღეში ცნობილი გახდა, რომ წითელმა რუსეთმა გერმანიასთან ბრესტ-ლიტოვსკის მოლაპარაკება დაამთავრა და ზავი შეიკრა, ამიტომ ივერიელთა პოლკის შედგენაც აღარადღერში ეპიტნავებოდათ წმონში, მით უმეტეს, რომ გამალეზით მიმდინარეობდა რეგულარული წითელი არმიის ჩამოყალიბება. ამრიგად, ქართველ ნაფრონტალთა წამოწყებაც თავისთავად ჩაიშალა, ოღმცა რამდენიმე ათეულმა ჯარისკაცმა ბედისწერის მანქანებით საქართველოში დასაბრუნებელი ერთი „ტეპლუშკა“ ვაგონი საიდანღაც იშოვნა და რადიკალურად მოახერხეს საბარგო მატარებელზე მისი მიბნა. — არ, — იმართლებდა ოჯახის წინაშე თავს ირაკლი, — თქვენ რომ ჩემთვის დაგეგმრებინათ და წასულიყავით, ახლა მეც ამ „ტეპლუშკით“ დაგეწეოდით“.

ქალაქში ათასნაირი ხმები დადიოდა, ამბობდნენ — წითელი ტერიორი დაიწყებო, ყველა არასაბჭოთა ორგანიზაცია კონტრრევოლუციურად გამოცხადდება და ლიკვიდირებული იქნებაო. კავკასიიდან კიდევ ურთიერთგამაბათილებელი მწირი ცნობები მოვიდა, ვითომ რუსეთმა კავკასიის ბელ-ილბალი ისევ თავის კვუის მიხედვით არაკანონიერად გადაწყვიტა. იმ დღეებში მისი შესახებ, რომელიც ბრესტ-ლიტოვსკის ზავში იყო შეტანილი და კავკასიას ეხებოდა, ავალიშვილმა სპეციალური წერილიც კი გამოაქვეყნა ჟურნალ „მედიუნა-

როდნაია პოლიტიკაში. ზოგი ამბობდა, ბათუმი და ყარსი საქართვე-
ლოს ამ ზავის წყალობით დაუბრუნდაო. ასე იყო თუ ისე, ბოლშევი-
კებმა გარე მეტოქისაგან ნოისვენეს და ჩახლავორთებული შინაგანი
საქმეებისათვის შოიციალეს. დედაქალაქში გახშირდა ჩხრეკები, დაჭე-
რები, ნიტივები, კრებები, ჩამოყალიბდა რაღაც განსაკუთრებული
კომისია — „Презвучайшая комиссия“, რომლის წევრებსაც უფლ-
ვა ეძლეოდათ რევოლუციის სახელით გაუსამართლებლად შუა ქუჩა-
ში მოეკლათ კაცი. პურიცა და სანოვაგით კერძო ვაჭრობა რამდენიმე
დღეში ამდიდრებდა თავშემონახულ გლეხებსა და სპეკულანტებს,
მაგრამ ამაზე ბოლშევიკებმა დახვრეტის კანონი შემოიღეს. ყველაფე-
რი ისე გადაიხლართა, ურთიერთდამოკიდებული გახდა ახალი სახელ-
მწიფოს ტოტალური მიჩემების გამო, რომ არამეგრირებული რუსი
ინტელიგენტი წინშეილით სიკვდილს, ამ სიტყვის პიქდაპირი მნიშვნე-
ლობით, იმ შემთხვევაში გადაურჩებოდა, თუკი ზელისუფლების აქ-
ტიურ სამსახურში ჩადგებოდა. ასე რომ, საფრანგეთის რევოლუციის
მოწმე ერთ-ერთი აბატის ცნობილი ჰუმანისტური პასუხი კითხვაზე, —
რას აკეთებდით რევოლუციის დროს, — „მე მხოლოდ ვცხოვრობდი,
ბატონებო, მხოლოდ ვცხოვრობდიო“, ერთ პატარა დაზუსტებას სა-
ჭიროებდა: კი, მაგრამ რით, ბატონო აბატო, თავს რით ირჩენდით?

ლადი ჰყონია საერთოდ თვლიდა, რომ რუსეთს სხვა ერთა აღმო-
ჩენებისა თუ მიღწევების მზამზარეულად მონელებისა ანუ ჩინებუ-
ლი მემკვიდრის ნიჭი აქვს, რუსულ ყაიდაზე გარდაქმნილი ყოველი
პოლიტიკური, კულტურული, მეცნიერული ან სხვა მოვლენა, მართა-
ლია, გარეგნულად ნაკლებად მიმზიდველია, მაგრამ ყოველთვის უფ-
რო ღრმია და შედეგიანი თავის პროტოტიპთან შედარებით, რუსეთის
პოლიტიკის მიმდინარე მომენტსაც იაკობინელთა დიქტატურის ხანას
ამსგავსებდა, ამიტომ სულაც არ გაჰკვირვებია, რომ საბჭოთა ხე-
ლისუფლებამ ერთ მშვენიერ დღეს გამოიმცემლობა „ოგნის“, როგორც
ჭერჭერობით უსარგებლო დაწესებულებას, მიეკტვა შოინდომო. მარ-
თალია, ამან ერთი თავსატეხი გაუჩინა ჰყონიას, საჭირო გახდა ლუკ-
ვაპურზე ზრუნვა, მაგრამ ბოლოს და ბოლოს ასეთი მდგომარეობა
ხომ დიდხანს არ გაგრძელდებოდა? მიუხედავად იმისა, რომ ბოლშევიკ-
თა ღონისძიებები მიზანშეწონილად მიაჩნდა, მაინც ახალ მთავრობას-
თან თანამშრომლობა რატომღაც ეთაკილებოდა.

ერთი კვირაც არ იყო გასული მას შემდეგ, რაც ვარდენ ბუცბრი-
კიძე დათანხმდა იაროსლავში გამგზავრებას, და ქართველთა ახალმენ-

ში სენსაცია სენსაციას მოჰყვა. საღამოხანს თავმჯდომარის ოთახში, ჩოდესაც კომიტეტის გამგეობა მიმდინარე საკითხებს იხილავდა, კარები გაიღო, ბუცხრიკიძე შემოვიდა, ირგვლივ საღამო მოახსენა და დაუპატრუებლად სავარძელში ჩაჯდა. ყველამ ერთმანეთს გადახედა.

— რა მოხდა, ვარდენ, რატომ არ წახვედი? — იკითხა ქორქიამ.

— ბატონებო, — წამოდგა ვარდენი, — ბევრი ვიფიქრე, ნაცნობებშიც მივიკითხე-მოვიკითხე, მარა არ გამოვა მაგ ამბავი... მეხუმრებოთ?! იაროსლავამდე სულ ცოტა ათასი ვერსტი მაინც არის, იქიდანაც ათასი — ორიათასი, არა, ბატონებო, ასეთ დროს?! მერედა რა, ჩემია ეს მატარებელი, მაქვს რამე საბუთი, თუ წაყვანა ვიცო, რომ გვეტაცო? არ კითხულობ, დაგხვდება იქ, რომ ჩახვიდე, ან უჩემოდ არავის გაატანდნენ — ვარდენი უნდა ჩამევიდესო?

— ცდა ბედის მონახევრება, შენს მეტი წამსვლელი არავინაა, ნაქუსი მაინც სულთა გვექნებოდა, — დარდიანად თქვა ჩერქეზი-ვეილმა.

— კი, ბატონო — ზღაპარი იყო, მაგრამ პატარა იმედი გქონდა შენი, — ჩაილაპარაკა ნაწყენმა ქორქიამ.

ოთახში სიჩუმე ჩამოწვა, ვარდენმა ეშმაკურად გადაავლო ყველას თვალი და გადაიხარხარა.

— ჰოდა, თუ ზღაპარი იყო, მობრძანდით ფინეთის სადგურზე და ის თქვენი სანიტარული მატარებელი ერთ-ერთ ტუბიკში გაშანშალბული გელოდებათ, აჰა!

რადმე საქმეს გამოსასვლელი პირი თუ უჩანს, ყველაფერი დაბარებულცივით აეწყობა. მეორე დღესვე არანაკლებ განსაცვიფრებელი ამბავი მოხდა: აბელ ენუქიძემ დაპირება შეასრულა და № 113 სანიტარული მატარებლის საქართველოში გაგზავნის ფორმალური ნებართვა დაართო იმ პირობით, რომ კომიტეტი თავისი პასუხისმგებლობის ქვეშ მას უყანვე დააბრუნებდა. კომიტეტის შენობაში დიდი მოძრაობა ატყდა, რკინიგზის ადმინისტრაციამ მოითხოვა იმ ავადმყოფთა სია, ვისაც სანიტარულ მატარებელში უნდა ემგზავრა, სათანადო დიაგნოზებითურთ. ექიმი კვინიკაძე მეორედ მობილს ჰგავდა, გრაფინიას სახლში დიდი ყურჩალით ხელში ოთახიდან ოთახში დარბოდა და გვარების გვერდზე სახელების მაგიერ ლათინურ დიაგნოზებს იწერდა.

საევაკუაციო ჯგუფის წევრები და საქართველოს ეროვნული კომიტეტის სიაში მოხვედრილი სხვა „ქვეშევრდომები“ გაფრთხილებულნი იყვნენ 28 მარტისთვის, რაც შეიძლება ნაკლები ბარგიით ფი-

ნეთის სადგურის მთავარ შესასვლელთან გამოცხადებულ იყვნენ. სა-
ნიტარულ მატარებელს ავსტრო-უნგრული ტყვეები ემსახურებოდნენ
და მათ დაეკისრათ ნელ-ნელა, ისე რომ მაინცდამაინც თვალში არა-
ვის მოხვედროდა, თავმოყრილი ქართველების მატარებელში დაბინა-
ეება. კომიტეტის ხელმძღვანელობას უკანასკნელ წუთამდე ეშინოდა,
რომელიმე უწყებას, დაწესებულებას ან გავლენიან პირს არ მოესურ-
ვებინა და არ წაერთმია ეს განგებით მოვლენილი ძვირფასი მატარე-
ბელი. ყველანი დანიშნულ დროზე აღრე მოვიდნენ, არ ჩანდა მხო-
ლოდ არადელი, რომელიც აღფაბეტისა და ავადმყოფობის გამო სი-
აში პირველი ეწერა. მატარებლისა და ნებართვის ასე იოლად შოვნამ,
დაუბრკოლებელმა ჩასწრომამ, სუფთად გაწყობილმა ვაგონებმა ქარ-
თველებს შორის ძველი წესრიგის აღმოსაფერო შექმნა. შორს, სად-
ღაც ყუბანის ველზე, სამოქალაქო ომი მიმდინარეობდა. ამბობდნენ —
ბოლშევიკებმა ეკატერინოდარის¹ მხარე „კორნილოვებისაგან“
მთლიანად გაწმინდესო, პირუტყუსაც ლაპარაკობდნენ, მაგრამ ყველა-
ფერი ეს ისე ბუნდოვანი, ურთიერთგამომრიცხველი და დაშორებუ-
ლი იყო არსებულ რეალობასთან, რომ ადამიანის ბუნების მიდრეკი-
ლება — თავიდან მოცივლოს არასასურველი წარმოდგენები, ჩვე-
ულებრივად მოქმედებდა და ქართველებს შორის სასიამოვნო, ზეაწე-
ული სამგზავრო განწყობილება სუფევდა.

როდესაც სიით ყველა ერთხელ კიდევ შემოწმდა, ექიმ კვინიკაძის
დავთარს ორი მგზავრის გვარიც დაემატა: ბუცხრიკიძე — „ლუისი“,
ქყონია — „შიზოფრენია“.

იშხნელების კუბეში ხანგრძლივი მგზავრობისთვის პირველი თა-
დარიგი დამთავრებულ იყო. მათგანამდინან ამოვლავებინათ თეთრეულით
გაწყობილი ლოგინები, თავისუფალი საშინაო ტანსაცმელი, ქალბა-
ტონმა შეუნამ დაბლა საწოლზე თავისი კუთხე მოიწყო, თავქვეშ პა-
ტარა სასთუმალი ამოიღო, დაგორგლილ ლოგინს მიეყრდნო და მატა-
რებლის წასვლის მოლოდინში თვალები მილულა. მატარებელი კი
გვიან ღამით დაიძრა. ნინოს, ირაკლისა და იმ დროს მათთან კუბეში
უკანასკნელი ცნობების შესატყობინებლად შემოსულ კვინიკაძეს ეგო-
ნათ, რომ ქალბატონი შენია თვლემდა, მაგრამ ორთქლმავლის პირვე-
ლი ბიძგისთანავე იგი წამოიწია და კახური მრავალყვამიერი წაიძღრა.

მიუხედავად იმისა, რომ მატარებელმა საქართველოში დაბრუნე-

¹ ახლანდელი კრასნოდარი.

ბის ყველა მსურველი დაიტია, ვაგონებში მაინც ხალვათობა იყო, რაც ბოლო წლების შევიწროვებას, ყველაფრის უკმარისობას შეჩვეულ მგზავრებს სულს სიმშვილეს უმღვრევდა, იპის მაგიერ, რომ ცალ-ცალკე, თავისუფლად განლაგებულყვენ, ისინი ოჯახებად, ნაცნობ-მეგობრებად შეიკუპნენ ვიწრო კუბებში. არადელი, ჭყონია და ბუცხრიყიძე ერთად მოთაქსდნენ. ვალიკო ორი დღის წინათ წამომდგარიყო ფეხზე და თავს შედარებით უკეთ გრძნობდა. ჭყონიამ, მას შემდეგ, რაც გამომცემლობაში სამუშაო შეიკვეცა და პოლიტიკურ ცხოვრებაში ჩაუტრევლობის პერსპექტივა მოიცარა, გადაწყვიტა საქართველოში დაბრუნებულიყო, რათა საქართველოს ლიდერებისათვის, რომლებსაც კარგად იცნობდა სოციალ-დემოკრატიულ პარტიაში მოღვაწეობის დროიდან, ზოგიერთი რჩევა-დარიგება მიეცა. კერძოდ, მას მიაჩნდა, რომ საქართველოს ისევე ბოლშევიკური რუსეთი უნდა ჰყოლოდა მწედ და მოსარჩლედ, ვიდრე რომელიმე დასავლეთის ქვეყანა. ბუცხრიყიძე ხმაურიანად გადადიოდა ვაგონიდან ვაგონში. ყველამ იცოდა, რომ მას ცოლი გაექცა და საქართველოში იმისი დაბრუნების მიზეზად სწორედ ამ გარემოებას ასახელებდნენ, თუმცა ვარდენი ყოველ დაინტერესებულს (როგორც მას ეჩვენებოდა) სხვადასხვა მიზეზებს უბლანდავდა და თუ შეატყობდა, მოსაუბრე ვერაფრით დავარწმუნეო, წინასწარ მომზადებული სახუმარო ფრაზით იძვრენდა თავს: „მამასისხლად ნაშოვნ ამ ჩემ მატარებელში ერთი მაინც არ გვეიკატავო?“

სანიტარული მატარებელი № 113 დაუბრკოლებლად იტოვებდა შიდა რუსეთის დაცარიელებულ სადგურებს; შიგადაშიგ რომელიმე სადგურზე ძველი ინერციით მოქმედი მორიგე თუ გამოვიდოდა მწვანე დროშით ხელში, ან გზის დარაჯი თუ გააყოლებდა თვალს თეთრ წრეში წითლად ჩახატულ ჯვარს და რონოდებს, რკინიგზა გვალვით ჩამშრალ მდინარეს წააგავდა.

მატარებელში სურსათ-სანოვაგე ჯერჯერობით კმაროდა. ნაწილი მგზავრებს პეტროგრადიდან უზურად შემონახული გამოჰყვავ, ნაწილსაც მატარებლის მომსახურე ავსტრო-უნგრელებსაგან ყიდულობდნენ. სხვადასხვა ქალაქებსა და სადგურებს შორის მაზანდის საგრძნობმა სხვაობამ უპირატეს მდგომარეობაში ჩააყენა, გამორჩენის საშუალება გაუჩინა ტყვეებს, ამ საქმეში ისინი კარგად გაწაფულიყვენ და ახლაც ძვირფასი წივთების ყადრის მცოდნე ევროპელებმა აღარ დააცოვნენ ქართველებთან აღებ-მიცემობის გაჩაღება.

ქალბატონ შუნიას კუპე ნაქარგი კონტა ფარდებით, შუქი შინდის-

ფერი ატლასის გადასაფარებელითა და თეთრი „მერეშკიანი“ სუფრით მოეწინაურებინა. ფანჯარასთან ბოთლში ჩადგმული მწვანე ყუაილის-ნაგვარი ტოტი მისმა ძველმა თაყვანისმცემელმა, როგორც თვითონ ამბობდა — „უხაუორმა“ ჭყონიამ მოართვა მოკრძალებით. ერთ-ერთი ყარიელი კუპე სამზარეულოდ გადაექცა და ბუცხრიკიძის მიერ საჩუქრად მოტანილი მსუბუქი ღუმელი — „ბურჟუიკაც“ კი ხშირად გუგუნებდა წიგ. ასე რომ თითო ფინჯან ჩაიზე შეკრება კვლავ გრძელდებოდა. ქალბატონ შუნიას დაყინებით დროდადრო ბანქოსაც წამოიწყებდნენ. უფრო ხშირად „მადკიდნოი დურაჩკას“ თამაშობდნენ და წყვილებულნი. ვალიკო ერთხელ და სამუდამოდ ნინოს საწინააღმდეგო სამუელში მოხვდა, რამაც სულ გამოუნელა მოგების ინტერესი. როცა მასთან პირისპირ რჩებოდა, ცდილობდა ფარულად დაეთმო. ჩინოც. თავის მხრივ, რაღაც უყურადღებოდ თამაშობდა. მათი სვლეტი ბოთის, ან უცოდინარის თამაშს წააგავდა, — ისეთ უაზრობას ჩადიოდა ხან ერთი და ხან მეორე, ეს კი პარტნიორების შეძახილებსა და შეგონებებს იწვევდა. შემდეგ ზელანდა პოლიტიკაზე ჩამოვარდებოდა საუბარი.

ქამათს ირაკლი და ჭყონია იწყებდნენ. ირაკლის აღნიშნებდა ბატონ ლადის ფილოსოფიური აზრთა წყობა, ბოლშევიკებისადმი მიკრძობად და საქართველოს ლალატად მიიჩნდა მისი შემრიგებლური ტონი. ჭერ კიდევ თბილისში, ქართულ კლუბში, ირაკლი ეროვნული მისწრაფებებით განიშჰყვალა, მაგრამ ვერ მოასწრო მათი რიგიანად შესისხლხორცება, მამულიშვილურიც ვერაფერი მოიღვაწა. კადეტთა კორპუსის დამთავრებისთანავე გოლოვინის პროსპექტიდან ფრონტზე უკრეს თავი, ზოლო სიცოცხლის შენარჩუნებისთვის ზრუნვამ და ყოველდღიურმა ნაყე-ნაყემ დანაცრა ის ერთადერთი, სასიამოვნოდ თავბრუდამხვევი, გათვითთავადებული ხელსაწისობის გრძნობა, რაც მან თბილისში განიცადა. ქართველი პროუჩიკოსა და რუსი შტაბკაპიტანის შეტაკების გამო წარმოშობილი დემონსტრაციის დროს, სადაც იგი თავდავიწყებით აქტიურობდა, საჭირო შეიქმნა მისი მალალ — ყოველად უსამღვედლოესობის საქართველოს ეგზარქოსის ონნოცენტი ბელიაევის ჩარევა, რომ ეს სტიქიური პროტესტი სისხლისღვრით არ დამთავრებულიყო.

ბატონი ლადი მოკამათეს სახეში არ ეყურებდა და მოციმციმე ფანჯარას შესცქეროდა.

— რუსეთის მემამულურ-ბიუროკრატიული მმართველობა მო-

ითხოვდა ასეთივე მყარ ბიუროკრატიულ ფორმებს. ჩვენ ყველანი მათხოვრები გამოვდექით გადამწყვეტ მომენტში. არც ნამდვილი დემოკრატია და არც ნამდვილი ინტელიგენცია. ძალიანაც კარგა, ყოველ შემთხვევაში, თავის მოსატყუებელი აღარაფერი დარჩა.

— ბატონო ლადი, თქვენ ვის ეკუთვნით, თქვენ თავს მაინც ვის ნიარაცხავთ — რუს თუ ქართველ ინტელიგენციას?

— ნამდვილი ინტელიგენცია მსოფლიოში ერთი ეროს ბოლოს და ბოლოს.

— სხვა სიტყვებით — პროლეტარებო ყველა ქვეყნისა შეერთდით?!

— ეს არის ერთადერთი გზა ომებისა და სისხლისღვრის აღმოსაფხვრელად.

— თქვენ გსურთ, რომ რუსი მსოფლიოს ჰეგემონი გახდეს?

— მთავარია მსოფლიოში შეიქმნას ერთი სამყარო, მერე, ჩემო ირაკლი, რუსებს ვინ რაღასა ჰკითხავს.

ბანქოს თამაში, პოლიტიკაზე სჯაბაასი, ფინჯანი ჩაი, თუ ქალბატონ შუნიას ნახელავი ნამცხვარი ვალიკოსთვის სულ ერთი იყო, ოღონდ აქ ყოფილიყო ამ წყნარ, თბილ, სურნელოვან და მათრობელა მყურდრო კუთხეში, ოღონდ წინოს სიახლოვე ეგრძნო, ექვრიტა მის სევდადასადგურებულ ჰქვიან თვალეზში, დაეჭირა ყოველი მისი სურვილი, გამსჭვალულიყო ყოველი მისი განწყობით. ვალიკოს თვალს ჰკრიდა სახის კანზე ნაზად ავარდნილი, თეთრ მიდღუღებულ კენჭებიდან გაშომკრთალი ღიმილი, თავბრუს ხვევდა ვიწრო წელი, ქალწულის გულმკერდი და მოქნილი მოძრაობები. იგი ყველაფერზე თანახმა იყო, ოღონდ არ დამთავრებულყო ეს სიზმარეული სინამდვილე, მატარებლის ჩქარი სრბოლა, მისი ტკბილი რიტმი: დიგინ-დიგინ, დიგინ-დიგინ.

ეს, რასაკვირველია, შეუმჩნეველი არ დარჩენილა. ერთხელ ქალბატონმა შუნიამ დერეფანში მარტო მდგომ წინოს უთხრა: „ბატონი არადელი ВИАЮНЛЕИ В ТЕРЯ ПО УШИ!“

ექიმ კვინიკაძეს იშხნელებისთვის აღარ ეცალა, მან, როგორც იტყვიან, თავის თავი მონახა — საოპერაციოში გადასახლდა, დღე და ღამე ავადმყოფებს იღებდა, რომლებიც უსაქმურობის გამო მეტად მომრავლდნენ. ის კი არა და ბუცხრიკიძის ავტორიტეტიც დაფოლდა მის თვალში.

ვარდენიც, თავის მხრივ, შეეკილოკავა ახალ დამოკიდებულებას. თუმცა აქ კიდევ სხვა გარემოებას ჰქონდა ადგილი, ვარდენს თავის

სადარდებელი ჰქლავდა: განძი, რის იმედითაც იგი საქართველოში წოდოდა, დაუბინავებელი დარჩა. ბალიშად ამოკერილი ოქროს ფულით და ძვირფასი ნივთებით პირსავსე მოზრდილი ტომსიკა ვაგონის ბოლო, ცარიელ კუბეში მიმალა, მაგრამ გული საგულეში არ ედო, ეს ავსტრო-უნგრელი გამყოლნი ვირახებოვით დაძვრებოდნენ და ადვილი წესაძლებელი იყო, საწოლქვეშ შეყუყულ ზედმეტ ნივთოსთვის მოეკრათ თვალი. ვარდენი სულ მოუსვენრად წრიალებდა — დღისით ვაგონს დიდი ხნით ვერა სცილდებოდა, ღამით კი ყოველი საეჭვო ხმაური ძილს უფრთხობდა. რამდენჯერმე დააპირა თავის კუბეში გამოეტანა, მაგრამ გადაიფიქრა, იცოდა — განძი ასეთ დროს ყველაზე მეტ საფრთხეს უქმნის ადამიანის სიცოცხლეს. ბევრი ყოყმანის შემდეგ მაინც საოპერაციოში არჩია შენახვა. უმთავრესად ამიტომაც შეცვალა კვინიკაძესთან დამოკიდებულების თარგი. ძველებური გახუმრება პირმოთნეობით შეკაზმა. ანეკდოტების ავტორების ვინაობისა არ იყოს, ვინ ავრცელებდა ახალ ამბებს, ქორებს, ბიოგრაფიულ ცნობებს მატარებლის მოსახლეობის შესახებ, კაცოშვილმა არ იცოდა. ახლა ბუცხრიკიძე ჰყავდათ ამოჩემებელი, საკვირველი ის იყო, რომ რასაც მასზე ჰყვებოდნენ, თითქმის ყველაფერი სიმართლეს შეეფერებოდა. განსაკუთრებული ავალა ცოლის გაქცევის ამბავს მიეცა. ჩუმ-ჩუმად იმასაც კი ამბობდნენ, თან განძი აქვს წამოღებულო. ვარდენმა მყისვე შეამჩნია ვაგონიდან ვაგონში გადაპარულ-გადმოპარული ჩურჩული; ვიდრე ცოლის გაქცევაზე იყო ლაპარაკი, როგორც ითქვა, ზუმრობაში გადაჰქონდა, მაგრამ განძი?.. გადაწყვიტა სასწრაფოდ ჩაეხსენო ეს მითქმა-მოთქმა. შემკლავება უპირველეს ყოვლისა იმხნელების კუბეში უნდა დაწყებულყო. თუკი იმხნელების კუბეში ეს ხმები ფხვს ვერ მოიცილებდნენ, სხვა მგზავრების ლაილის ყველა მაინც ქორად ჩათვლიდა. გულახდილად რომ თქვას კაცმა, სხვისი აზრი, ბოდიში და, ფხვებზე ეკიდა, მაგრამ ლაქლაქიდან რომ რამე გამოტყვრეს? ვილაცამ გაძარცვა მოუნდომოს? ან ხელისუფლების ყურამდე რომ მიადწიოს ამ ქორმა? კი, ქორმა, აბა რა, სად აქვს განძი?! განძი ხომ ცოლს დაუტოვა და შეარცხვინა სიმამრი და მათი მოდგმა. ჰოდა, ასე უნდა იფიქროს ყველამ. ვარდენი მოხერხებულ შემთხვევას ელოდებოდა. როგორც კი დაიხელთა იმხნელები, არადელი და ჰყო-ნია ერთად, იმ წამსვე მათთან შევიდა. მატარებელი ახალი დაძრული იყო. ქალბატონი შუნიხა სარკმლის კუთხიდან გაქცეული ბაქანის პერსპექტივის ყოველ უკიდურეს წერტილს ეჭიდებოდა მზერით და ოდ-

ნავ დაბნეული გაიძახოდა: „არა, ცეთყევა, ვერ მოასწრო მოხვლა, ეტყობა. შორს ცხოვრობს“.

ყველა იცინოდა. თურქე მატარებელი სადგურზე რომ გაჩერდა, ქალბატონმა შუნამ ბაქანზე მდგომი ხანშიშესული დედაკაცი სარკმელთან მოიხშო და შეეკითხა — ერთი ტომარა კარტოფილი ხომ არ შეგიძლია მომყიდო. ქალს უნდოდ გადაუქნევია თავი, რაც იმას ნიშნავდა, რომ სავსეო ხალხთან არავითარი კონტაქტის დამყარება არ სურდა. ქალბატონი შუნია არ მოშვებია: იქნებ იშოვნო, გეტყობა, ახლოს ცხოვრობ, მოასწრებ — მომიტანე, ფულს წინდაწინ მოგცემ, თუ ფული არ გინდა, ოქროს ნივთებსო. ქალი დანტერესებულა და სარკმელს მიხლოვებია, კუბეში ქალბატონ შუნიას მეტი რომ ვერავინ დაუნახავს, უკითხავს — რა ნივთებსო?

პასუხად სომინდის კაკალივით ჩაყვითლებული, ორი ძეწვეკვარული ფოლაქი დავარდნილა შინაზე. ქალმა ბაქანს მოავლო თვალი, პირველი გადაიწერა და ჩქარი ნაბიჯით წავიდა.

— მეორე ხომ არ გადამიგდია, — ირწმუნებოდა ქალბატონი შუნია, — აბა რად უნდა ცალი საკინძე?

— აღარც მე დამქირდება ეს ცალი, დედაჩემო. — სარკანმნარეგად ამბობდა ირაკლი, — შეგიძლია მეორე ტომარა კარტოფილში გაცვალო.

ბუცხრიკიძემ გარემოება შესაფერად მიიჩნია, ოღონდ საჭირო იქნება სწორი გამოთქმების ამორჩევა, უთანაზომო პასუხების შერჩევა. მან უნდა მიმართოს ყველას, ისე, სხვათაშორის, რახან სიტყვამ ძვირფასეულობა მოიტანა, მაგრამ ეს მიმართვა მოკლე და შთამბეჭდავი უნდა იყოს, რომლითაც დაიწყება და დამთავრდება მუსაფივი: „მეც ჩემი ძვირფასეულობა სიმამრსა და ცოლს მივუგდე, მაგათ ვაუქმეფინებდი, ჩვენი წყალობით გაშდიდრდაო?“ პირველი ქანი შუნია გამოეხმაურება, თანაც ამჟამად თავისი მოუფიქრებელი მოქცევა უთანაღრებს გულს, ამიტომ ზედმეტად გახარებული იტყვის: „კეთილშობილურად მოქცეულხარ, ვარდენ, ბარაქალა. ყველანი თავს შეიკავებენ, შემდეგ ჭყონია ვერ მოისვენებს და დაახლოებით ასე წაიჭინდილებს: „დარჩენილიყავი პიტერში, ბოლშევიკები უარესს ვერაფერს ვიზამდნენ“.

— მე რომ კაი ცხოვრება მდომოდა, საზღვარგარეთ წავიდოდი, ყველა პატიოსანი ქართველა დღეს საქართველოში არ უნდა იყოს? —

შეეკობნება ვარდენი ირაკლის. ირაკლიც გულგრილი ვერ დარჩება და ნხარს დაუქერს.

ნინო ლაპარაკში არ ჩაერევა, მაგრამ უნდობლობას რაღაცით გამოხატავს: „უუ, რა კუდიანი ქალია!“ და, აი, აქ შეიქმნება ყველაზე დიდი საშიშროება, იმიტომ რომ ნინოს მოქმედება უსაქიერლო და ნოულოდნელი იქნება. ქ-ნი შუნია გულუბრყვილოდ დაინტერესდება წვრილმანებით, რა ძვირფასეულობა ჰქონდა და ნუთუ სულ მიუგდო, არაფერი დაიტოვა თავისთვის? ამ დროს აუცილებელია სიტყვის ბან-სე ავადება. შეზღვევ პანპულობა და მერე თავდაპირველი წინადადების სიტყვისიტყვით გამოორება. ვალიკო სათვალავში არ არის ჩასაგდები, იგი მთვარეულივით გამოაშტერა ნინომ და ავადმყოფობამ.

მართლაც ყველაფერი ასე მოხდა. ქ-ნმა შუნიამ ნაკარნახევევით გაიმეორა ნავარაუდევო წინადადება, კყონიამაც იგივე თქვა, ირაკლიმ გაუთვალისწინებელი ფამილარობით მხარზე დაარტყა ხელო და ლოზუნგი წარმოთქვა: „სამშობლო მამულიშვილებს უხმობს“. ნინო წამოდგა და დერეფანში გავიდა. „ჩემი მამის ძვლები ეკამე, თუ ვტყუოდე“, — წამოიძახა ვარდენმა. უჩერხული სიჩუმე ჩამოწვა წა-ნით, მერე ქ-ნმა შუნიამ იკითხა: „ლამაზი ნოეთები გქონდა, ვარდენ, თუ მხოლოდ ფული?“

— თოვლი, თოვლი! — შეჰყვირა ვარდენმა და ყველანი ფანჯარასთან შეჰყარა. მატარებელმა სვლა შეანელა და მალე შეჩერდა კიდეც. ბუნებას ჯერ გაზაფხულის სითბო არ შეჰპაროდა, მაგრამ ქარს თოვლი უკვე მიეფანტ-მოეფანტა, ნაცარი შეეყარა ზამთრისათვის თვალეში. დონიჭემოყრილი ძალად გატიტვლებული კაცივით, პირქეშად ელოდებოდა იქაურობა მორიგ ძალმომბრობას. იშხნელებს ფანჯარასთან თოვლის რაზონი გაჩნდა. პაწაწა ბექობზე სამი თეთრად დახუნძლული ნაძვი ხელიხელჩაკიდებული შემოხვეოდა ნაზად აყორწილლ არყის ხეს. თოვლის უმწიკვლო ფარდაგს წვრილ მოგვიროსტებულ არშიად ბექობის ქვემოდან გამოშდინარე ბინული დაჰყვებოდა; ალაგ-ალაგ მსხვილი შეკონილი ფიფქები შაქარყინულივით ბზინავდა ზღვა-სავით გაშლილ რუხ მიწაზე. ეს პატარა დათოვლილი ხელუხლებელი უბანი გამომწვევად და ამავე დროს განწირულად გამოიყურებოდა — ცოტაც და მისი უმანკოება გადამწიფებულ გასათხოვარ ქალივით ტყუილებრალოდ ჩაიმქლოდა.

ქართველები უკვე ხუთი დღეა გზაში არიან. რამდენიმე სადგურში სხვადასხვა მიზეზების გამო შეაჩერეს. ზოგან მატარებელმა კარგა

ჩანიც დაპყო, მაგრამ მგზავრები ვაგონებიდან არ გადმოდიოდნენ, სხვის მიწაზე ფეხის დაღმასაც კი ვრიდებოდნენ — არაფერი დაგვაბრალონო.

მატარებელი შედგა თუ არა. ბუცბრიკიძე კიბიდან თოვლში მალაყით გადაეშვა, სხვებაც ბავშვებით ყოინით ჩაცვივდნენ ძირს, მეზობელი ვაგონებიდანაც ჩამოხტნენ მგზავრები, მოულოდნელად სიცილ-სიცილში გახტრებული გუნდობა გაიმართა. არადელი რალაცას ყვიროდა, როცა გუნდა მოხვდა პირში, მიაველ-მოაველო თვალები და ნინოს ანც მზერას შეეჩეხა, გუნდით ხელში მისცენ გაიქცა, ნინო არ გარბოდა. ელოდებოდა, იგრძნობოდა, რალაც მალული ფანდი ჰქონდა თავდაშხმელის საწინააღმდეგოდ მომზადებულს; მიუახლოვდა თუ არა. მოწვდა ნინო, ცოტა გაიბრინა და უცებ შეჩერდა. აქოშინებული ვალიკო თავს წამოადგა, ნინომ შესხდა თვალებში კვლავ ისე ოდეს-ღაცებურად, სულში ჩამწვდომად, თითქოს თოფი ესროლა, ვალიკოს გუნდა ხელიდან გაუვარდა, მისდაუნებურად წინ წაიწია. „დედა და ირაკლი გეყურებენ ფანჯრიდან“, — გააფრთხილა ნინომ, გვერდზე გაეცალა, ჩაფიქრებული მატარებლისკენ წავიდა.

მალე ორთქლმავალმაც დაიფშვინა და მგზავრები ვაგონებისკენ გაიქცნენ. ჩვეულ სამგზავრო რიტმში შირიხინებდა მატარებელი, როდესაც ვარდენმა ყველას გასავგონად თქვა: „ასე, ჩემო ბატონო, მიწეუდებდი განძს, აბა რუს გომბიოს ვალაპარაკებდი?“ და ნახალად ეად გაიცინა.

წესით შუადღეს გადაცილებული უნდა ყოფილიყო. მაგრამ სინათლე აწონა-დაიწონას თამაშობდა და დრო საით იხრებოდა ვერ მიხვდებოდა ადამიანი. ყველას იშხნელების კუპეში მოეყარა თავი, ღია კარებთან კერეკაძეც კი დაყურადებულყო. ვალიკო ფეხს ითრევდა, ეხამუშებოდა მისელა, არ იცოდა, როგორ მოქცეულიყო. ნინოს მოულოდნელმა გაფრთხილებამ სიხარულით აავსო და დააბნია. დაერღვა ისტრად მბეუტავი მყუდრო სავანე, შედედებულ ოცნებას ბოლო ედებოდა. მოჯადოებულ გარემოსა და ავადმყოფობით მოღუწებულ ტანში რალაც ამოძრავებდა, თითქოს მიძინებული ციციანათელები წამორიშალნენ, ან მისი სულის ნაირფერ ნალექს ამოუტრეის და მზის შუქზე გახედეს: შეთქმულს მღელვარება, გაურკვეველი შედეგის მოლოდინი, ნეტარი ძრწოლა ერთმანეთში ირეოდა.

კვინიკაძემ ვაგონის კუპეები დაიარა და ყველა გააფრთხილა: მატარებელს წითელ მეთაურთა ჭგუფი მოჰყვება როსტოვამდის და მა-

თი განკარგულებით, თუ ვისმეს იარაღი აქვს, უნდა ჩააბაროს, მალე ჩხრეკას დაიწყებენო. „რა საჭიროა ჩხრეკა, ჩავაბარებთ, აბა რას ვიზამთ?“ — წამოიყვირა ბუცხრაყიძემ.

— მე არ მივცემ, — თქვა ირაკლიმ.

— არ შიციე და ქათმებივით დაგვაკლავენ ზედ, — გაფიცხდა ქალბატონი შუნია. — თქვენ რას იტყვით, ვალიკო?

— არ ვიცი, ქალბატონო შუნია, — დაიწყო ვალიკომ და როცა ნინოს დაძაბული მხერა შეამჩნია, დაუმატა: „რასაკვირველია, არ არის საჭირო.“

— მე იარაღს არ მივცემ, — ჯიუტად გაიმეორა ირაკლიმ და ცხვირსახოცში შეხვეული რევოლვერი უბიდან გალიფეს ჯიბეში გადაიტანა.

— ჩხრეკამდე არც მივა საქმე, ჯერ ერთი, ჩვენ ავადმყოფები ვართ, ბატონო, სმოლნის მთავრობის ქალაქი გვაქვს, მეორეც, თუ გაწყრა ღმერთი, შეევაგროვებთ და ჩვენ თვითონ მიუტანთ, — აწიროლდა ბუცხრაყიძე.

— სწორია, სჯობს ჩვენ თვითონ მიუტანოთ, წამომყევო სხვებსაც ააქევე აუფხსნათ, — შეეხვეწა კვინიკაძე.

კუბეში ქ-ნი შუნია, ნინო, ირაკლი და ვალიკო დარჩნენ.

— მე შენ გეტყვი, один сможет держать оборону, — დამთავრებულ ამბად ჩათვალა ბუცხრაყიძის წინადადება ქ-ნმა შუნიამ.

შემდეგ კუბეში საუბარი ასე წარიმართა:

ნინო: — ყველაფერმა თავისი აზრი დაქარგა, საგნები თითქოს მიწას აწყვეტილან და უწესრიგოდ ყურყუმბლაობენ.

ვალიკო: — ეს მხოლოდ მანამდე, ვიდრე თქვენ თვითონ ახალი წესით არ განალაგებთ მათ.

ნინო: — რა არის მერე ეგ ახალი წესი?

ვალიკო: — ეს ადამიანის სულში მზის ამოსვლასა ჰგავს, რაც ირგვლივ მისთვის ყველაფერს ბრწყინვალეებას ანიჭებს.

ნინო: — ჩვენთვის ასეთი განსაკუთრებული პირობები მართლაც მხოლოდ რევოლუციის დროს თუ შეიქმნებოდა.

ირაკლი: — განსაკუთრებული პირობები შეექმნათ ახლა არა მართო ქართველებს, არამედ რუსეთის იმპერიის ყველა „ინოროდცებს“.

— ჩაგვახწვევებ, გეთაყვა. საქართველომდე და მერე თუ გინდა ნარბაზანი ჩაიღე მაგ ვალიფეს ჯიბეში, მადლობა ღმერთს, ჩაეტევა, — არ ცხრებოდა ქ-ნი შუნია.

ვალეკომ ნინოს თვალეში რალაც მხიარული ნაპერწყალი შენიშნა და მხურვალედ წარმოთქვა: „მარტო ამიტომ ღირდა, რომ რევოლუცია მომხდარიყო“.

მალე მძიმე ნაბიჯების ხმაური შემოზავდა ტალანში. კარები გაიღო, ზღურბლზე ტყავის პიჯაკში ჩაცმული მალალი კაცი გამოჩნდა, მის გვერდით მკერდგაღელილი ახალგაზრდა გამოიჭიმა, უკან ჯვროდ სამხედრო გუნდი იდგა. ტყავის პიჯაკიანი ცდილობდა დოკიპლინირებული მკაცრი იერი მიეღო, მაგრამ დაბნეულ გამომეტყველებას ვერ იცილებდა. მკერდგაღელილს კი შეტრიალებული, ძვირფასი ბეწვის ქუდის ყურები განგებ შეუჭკვრელი და რქებივით წინ ჰქონდა გადმოზნექილი — ალბათ, იმის საჩვენებლად, რომ თავზეხელაღებული ვინმეა.

— Сдайте оружие, прошу от имени Советской власти, — თქვა ტყავის პიჯაკიანმა.

— По-хорошему, — დაუმატა მკერდგაღელილმა და თვალეი არტიტულად გადაატრიალა.

კუბეში დაძაბული სიჩუმე ჩამოვარდა, ვალეკომ გვერდით მჯდომი ირაკლის ჯიბისაყენ გააცურა ხელი, უცებ წამოიჭრა, ხელემაწეული მაყენ წავიდა:

— У нас нет оружия, пожалуйста, обыщите.

რამდენიმე კაცმა დერეფანში გაიყვანა, უბეები და ქვედატანი გაუხრჩვეს. მერე ირაკლიც გაჩხრიკეს. არავის არაფერი აღმოაჩნდა.

ტყავის პიჯაკიანმა ზერელედ შეათვალიერა ზემო და ქვემო საწოლები, გულგაღელილმა კი ტალანიდან გასვლისას უყვირა ვალეკოს:

— Отпусти руки, иди!

მომზღურებმა და მგზავრებმაც ზედმეტად მხიარულად გადაიხარხარეს, — გაეხარდათ, ასე იოლად რომ დამთავრდა ყველაფერი.

— რა ხრინწიანი და უსიამოვნო ხმა ჰქონდა, — აღნიშნა ქალბატონმა შენიამ.

— შიტინგებზე ჩაეხლიჩა ალბათ, — თქვა დერეფანში ახლა შემოშვებულმა კუონიამ.

როცა გარეთ ყველაფერი მიწყნარდა, იშხნელების კუბეში მძაფრი შეხლა-შემოხლა გაიმართა იმის თაობაზე, თუ სად წაელოთ რევოლვერი, რომელიც ვალეკომ ირაკლის დაუბრუნა.

— Выкиньте эту паршивую железяку, — ვითომ ჩურჩულით ყვიროდა ქალბატონი შენია.

ვალიკოს მოქმედებით სახტად დარჩენილ ირაკლის ხელები ზურ-
გზე ამოდო, გაბუტული ბავშვივით, რომელსაც სათამაშოს წართმე-
ვას უპირებენ, ვაგონის კედელს მიყრდნობოდა. ნაწყენიც იყო, რომ
ვაჟაკობაში შეეცილნენ და მეურვეობა გაუწიეს, ამავე დროს, ვალი-
კოს მოხერხებული მოქცევით წახალისებულოცა და გულმოცემულიც.

— დედა, ძალიან გთხოვ, ნუ ერევი წენ ამ ამბებში!

— არა, რა საჭიროა, გამაგებინეთ, ბატონო ლადი.

— Что он выдумывает, რა-უნ-და!

ბატონმა ლადიმ თავისი ხშირი წარბები აწკიპა, ტუჩები დაამრგვა-
ლა, წინ გამოსწია, ბუს დაეშვაგავსა.

— იარაღი გვავალდებულებს რაიმე მოიმოქმედო, რა აზრი არის...

— აზრი ის არის, რომ საქართველოს მტლელ დავედოთ! — გა-
აწყვეტინა სათქმელი ირაკლიმ არადელს.

— მაღალი იდეალებს სახელით იმდენი ბოროტებაა ჩადენილი,
რომ იქნებ ბოროტებისათვის ბრძოლა ნაკლებ სიავეს გამოიწვევდა
ქვეყანაზე, — დინჯად წარმოსთქვა ჭყონიამ.

მეყსეულად ქ-ნმა წუნიამ ირაკლის ხელიდან რევოლვერი გამოს-
ტაცა და კუბედან გასაქცევად გაიწია. ირაკლის თითქოს სილა გააწინე-
სო ისე შეცბა, შემდეგ აენთო და გახელებული მიწვდა დედამისს. ქ-ნი
წუნია არ შეებუა, „ირაკლი!“ — საყვედურით გაისმა აქეთ-იქიდან.
ირაკლი კი გონსგადასული აყვირდა: „დავადე იარაღი, გუებნები შენ,
დავადე იარაღი!“ ძლიერად გამოგლეჯილი იდაყვი ფანჯარას მოხვდა,
მინა დაიმსხვრა და ქ-ნი წუნიას კაბის სახელო დასველდა, გადაფრ-
ცებული ჩიქილა წითლად შეიღება. უთავბოლო ჩოჩქოლის შემდეგ
კუბეში სჩჩუმემ დაისადგურა. ბ-ნი ლადი ქ-ნ წუნიას ჭრილობას უხ-
ვევდა, ქვედა საწოლის კუთხეში შეფარებულ ირაკლის მკვარას ფე-
რი დასდებოდა. მაგიდანე რევოლვერი იდო. არადელი მივიდა, რალც
გალიზიანებული ექსტით იარაღი ჭიბეში ჩაიდო და კუბედან გავიდა.

— ჭერ არ გვიომია და უკვე სისხლი გვდის, ЧТОБ ОНИ СДОХЛИ,
СДОХЛИ, СДОХЛИ, — უნებლიე დამნაშავესავით წამოიძახა ქალბატონ-
მა წუნიამ.

არადელს ჭიბეში ხელი ჩაეყო, იარაღს უხერხულად ატრიალებდა.
ღია ფანჯრებიდან ქარი ურტყამდა სახეში. მატარებელი ბეჭობებად
წოხეტილ ხრეშსა თუ კლდის მწაშალს მოჰყვებოდა ტაატი. პოსპი-
ტალში ვაგონილი ამბავი მოაგონდა ვალიკოს. ნიკოლოზ მეორესთან
მისულან დეპუტატები შულგინი და გუჩკოვი, მოუთხოვიათ — ტახ-

ტიდან გადადევნო, ამ კანონიერების დამსწრე მეფის პირადი მცველები — ორი კახაკი გამოჰქიშულა და შეხვეწიან: „მეფევ, გვიბრძანე და ჩვენ მოვკლავთ მათ“. „ამათ არს ყოველი და გვიან ყოველივე აწ“. — უბასუხია ნიკოლოზს ნაღვლიანად. შემდეგ ტფილისში შემდგარი ერთი არაღვგალური კრება წარმოუდგა თვალწინ, რკინიგზის რანდენიმე აქტივისტი მუშა. მარაქაში გარეული სახელოსნო-სასწავლებლის უწვერულვაშო მოსწავლეები, რაღაც სულ სხვა კონკრეტული საქმით დაინტერესებული კანტორშიკები, „ამხანაგო, ამხანაგოს“ ძახილით თავმოწონებული ქალაქის ოროდ ინტელიგენტი, მოკამათე პენსიონერი და ბოლშევიკი, რომელთა სახეებოც აღარ ახსოვდა, მაგრამ ერთ-ერთის სიტყვებმა ვალიკოს აზრი გამოხატა: „რა უნდა ბოლოს და ბოლოს მუშათა კლასს? ყოველი მოკამათე მხარე, ბუნებრივია, ამტკიცებს, რომ მუშათა კლასს სწორედ ის უნდა, რაც სურს თვით ამ მხარეს“...

არადღელმა იარაღი ამოიღო, დახედა, ზეღი ფანჯარაში გაყო და ძლიერად მოსტყორცნა. მზეზე ამოგდებული თევზივით გაბრჭყვიალდა ჩველღვრი, შტყულად ჩავარდა სილიან ორწონში და ისევ თავიდან გამეორდა ყველაფერი, კიდევ და კიდევ, კიდევ და კიდევ, ვერცხლის ხაზი სერავდა სივრცეს, ისმოდა ვარდნის მსუყე ხმა. დაგროვდა იარაღი, ვალიკოს თვალწინ ვეებერთელა მთა აელვარდა, ყოველი გადაგდებული იარაღი წინააღმდეგობის შეწყვეტას ნიშნავს, დამარცხებულად თავის აღიარებას, გამარჯვებულის სამოწყალოდ დარჩენას. ამ მთის ყოველი ნატეხი, ყოველი პისტოლეტი წართმეული თავისუფლების ექვივალენტი იყო. შემდეგ ბურუსად დატრიალდა დიდი დათოვლილი ველი, შაფად აწვერილი ფეხები, მავთულხლართში გაკვალთული ცხედარი, ჯარად მოდენილი თავჩაქინდრული ხალხის უღევი ნაკადი, მუხლმალა შეკრილ გაზიპულ შინელებში, ფოლაქების ნაცვლად წელზე დხვეული ბაწარი ან ზონარი, იარაღს მაგიერ ფიმტოსსვით დაღდებული ქვაბი ან კონსერვის ცარიელი ქილა, შიმშილით შეშუპებული სახეები, ციებ-ციხელებით აღზუნებული თვალები, დასიებულ-დაიარებული ფეხები. ირგვლივ არავითარი ბაღრაგი, არავითარი ყარაული, მხოლოდ ხანდახან მოვარდება წინა რიგებიდან ზედამხედველი, დაუნდობლად დასცხებს რკინის ჯოხს პირველ შემხედურს, განზე გადაგება, ჯოხს შეატოვებს, წააქეზებს, შექმნის დაკადაკას; ვინც ყველაზე მარდა, ის იტაცებს რკინის სახრეს, სახეშო თავში, სადაც მოხვდება, მთელი ძალღონით ძალღვივით დორბლმორე-

ული ურტყამს ყოფილ მოქიშპეს. ჩამორჩენილებსაც გადაჰკრავს ერთ-ორს, თვლებს დაუბრალებს. ყველანი თავს დამნაშავედ გრძნობენ, იბუზებიან და მადლიერად განწყობილნი თვალს აყოლებენ ზედამხედველს, რომელსაც ჯოხიანი წინა რიგები გადაყავს. ისეც ხდება, რომ ყველაზე მაქლდი პირხალაგამოვლებული რჩება, რალაც არ მოეწონება ზედამხედველს, რატომღაც უფრო მოუქნელს მიემხრობა — მიჩჩეჩებს ჯოხს, ვინ იცის, რატომ. ისიც ხომ აღამიანია? რალაც აზრი მოსდის ხანდახან: ყველა შექნატრის ბედნიერს — წინ ნაკლები თავჯანსმამა მოსალოდნელი.

ერთგულების დაუშრეტელი წყარო მიგნებულია! სულ წინ რამდენიმე ცხენოსანია, თეთრ ტაიქზე ვილაცაა? ნუთუ გაბუქძგნული ნასალდათარი ნევის პროსპექტიდან?

მხედრებოც ირევან ხანდახან, იქაც შეიძნევა დროდადრო ჩოჩქოლი, თუმცა რიგიანად ვერაფერს გაარჩევ, ისე შორს არიან. მხოლოდ მაშინ მიხვდები რამეს, როცა შენს გვერდით დაინახავ დეპუტატებს გუჩკოსა და შულგინს, რომელთაც ქუდის მაგიერ გამოხუნებული ზურგჩანთები დაუხურავთ. შემდეგ დაგვლანდება კრების მონაწილე მუშა ან „კონტროლშიკი“, ან „ამხანაგი ინტელიგენტი“, წინა რიგებიდან გადმოყრილი „სელიოდესი“ დაღრღნილი თავების აკრფეთ გატაცებული და იმავე რიგში, ანახლად თავპირდასისლიანებული ყოფილი ზედამხედველი, ან ბავშვივით აზლუქუნებული გაბუქძგნული ნასალდათარი ნევის პროსპექტიდან.

აღთქმული მიწა და სამოთხე? შიში არ იძლევა ფიქრის საშუალებას და როგორც აღამიანის ჯერ კიდევ ბუნებრივი მოთბოვნილება, იქვე საღდაც მოძრაობს აზრი: რა იცი, იქნებ მართლაც არსებობს?! რაც მთავარია, ხომ მივიღივართ საითღაც, ჩვენ თუ არა, სხვები ხომ მიაღწევენ? ზარსალა, პეიზაჟი არ იცვლება, შეიძლება არც კი შივიღივართ, მაგრამ რა საჭიროა გარკვევა, ვინც წინ არის, ის უკეთ ხედავს; ასე ყოფილა და ასე იქნება... ახლა ვილაცა თეთრ ტაიქზე? ჩვენი ჯოხის მომტაცებელი?

რანინების დაუშრეტელი წყაროც 'მიგნებულია! რალად გვინდა მოსე ან ქრისტე?

ვალკომ პირქუშად ასწია სარკმელი. აღარაფერზე სურდა ფიქრი, სულ არაფერზე, მაგრამ იარალების ცვენის ეჭო თავში მწიფე გოგრანს დაშენილ წკაპურტებივით ხმიანებდა.

მაღე გამცილებელი ავსტრო-უნგრელები საქმიანად დატრიალდნენ და მატარებელში ფარნების შკრთალი შუქი აენთო.

ვარეთ ლამე ჩამოწვა, ვაგონი რიტმულად ბექნაობდა. ვიწრო ტალანში დობრძავებულ ფანჯარასთან ნინო და ვალიკო იდგნენ. წუხელ ნინოს თვალს ლული არ მიკარებია. მფრთხალი, დაუმთავრებელი ფიქრები, ფლიდი თავისმოტყუება სიყალბის მახინჯი ფუძით აშკარად ამოირიყა მის შეგნებაში და წლობით ჩვეული, ძილისპირს სასალუქოდ მოტოვებული ზმანება-განწყობის ქსელი ვერაფრით დაკავშირდა ერთმანეთთან. ველარც ახლებურად დაღაგდა რაიმე სურათი, თემცა როგორღა დაღაგდებოდა, როცა მას არაფრის შეცვლა არ სურდა და ნხოლოდ იმ შეგრძნებისაკენ ჰქონდა გამახული გულისყური, რომელიც ტყებობდა მის სულში თავისუფლად აედერებულ, შეუწყობელი ჰანჯების სმენით. მის აზრებაში შეტმანულმა ბურანმა გადაიკარა, დველფნი გახვეულმა გრძნობამ სითბო გამოიღო. ახლა ნინო სიბნელეს მიშტერებოდა. რაივე დუმდა. ყრუდ ისმოდა მატარებლის მაჯისცემა „დიგინ-დიგინ, დიგინ-დიგინ“. უამრავი პაწაწიკრტელა ჩიკორი იფანტებოდა და სასიამოვნოდ იშლებოდა სხეულში. ვალიკო გახვევებული ელოდებოდა ვაგონის გაუთვალისწინებელ შერხევას, რის წყალობითაც დროდადრო ეხებოდა ნინოს მკლავს. ნინოს კი მოსწონდა თავისი გამბედაობა, უფსკრულის კლდიდან კიდეზე თვალხუჭუნა ნახტომის სულმოუთქმელი ეშნი რეალობის გრძნობას უკარგავდა. რეი თავის თავს მესამე პირად აღიქვამდა, ვანზე აყენებდა ფანჯარასთან მდგომ წყვილს, სიხარულით შესტყეროდა და ერთ-ერთს ასე აჯერებდა: „ეს ხომ მე ვარ, ეს მე ვარ“.

ვალიკო სიჩუმის დარღვევას არ აპირებდა, მაგრამ ერთმა აზრმა დაჰკრა — მისგან რაიმე სიტყვას ხომ არ მოელოან? გულდაწყვეტილმა, დაბნეულმა გადაავლო გონებას თვალი და როდესაც უმწეომ ქაოლის მეტი იქ ვერაფერი მოიძია, კმაყოფილი საჩქაროდ ნუგბარ სიჩუმეს დაუბრუნდა. სწორედ ამ დროს ნელა მოტრიალდა ნინო, ხელი რთქრად მაჯაზე შეახო, თითქოს მოეფერაო, თავი უცნაურად გადაიქნია და ცრემლმორეული თუ სევდანარევი თვალებით, მაგრამ მადლიერი სახით კუბეში შევიდა. ვალიკომ სასწრაფოდ გაახვია პაპროსი და გადაფიჩინებამდე შეისუნთქა „სამასადის“ მქანე ბოლი. უეცარი დამუხრტუქების ძლიერი ხმაური გაისმა. ვაგონებმა რიგრიგობით დაწიხლეს ერთმანეთი, მატარებელი შეტორტმანდა და შედგა. კუბეებიდან გამოცვენილი შემკრთალი მგზავრები ფანჯარებს მისცივიდნენ.

კარტ და მატარებელნი ერთნაირად წითლად იხათა. ნინო ვალიკოს ვეერდით გაჩნდა. „რა ამბავია?“ „ხანძარი“, — მიუგო გახარებულმა ვალიკომ. ხანძრის კერა არ მოჩანდა. სოფლის წინ ქარსათფარად გაშენებულ წარაფის თავზე ჭვარდენი ირხეოდა შარავანდედად. ხეებშუა ადამიანთა აღისფერი პატარა ფიგურები და უზარმაზარი ჩრდილები მოძრაობდნენ. ცეცხლიდან აწეული ბუქი მყიფე ბოლი, ქარისგან დაფანტულნი, ზემოთ გაქცეული ტვიფი თითქოს ვარსკვლავებით მოფენილ ცაზე ცდილობდა შეერთებას, მაგრამ ამაოდ მისდევდნენ ქვემოდან ნაგვერები ერთმანეთს, ცაში მიღწეულებს უქარწყლდებოდათ თავდაპირველი მისწრაფება, ყველა კუნძულებად განათებულ ღრუბლებში უჩინარდებოდა. მთვარე კი დამნაშავესავით ჩქარობდა და ყვინთვით იკვლევდა გზას. ირგვლივ გამოუცნობი ხმაური იდგა. პირველი დაყურადებისას ისეთი ზუზუნი შემოგესმებოდათ, თითქოს დახურულ ფანჯრებს ფუტყრების ურიცხვი გუნდი დააცხრაო, მერე ზღვის ტალღების ღმეილი ეხეთქებოდა შინას. ვალიკომ ფანჯარა ჩამოქანა. ოხერა-გოდების. ტირილ-ვიშის განუწყვეტელმა დრტვინვა-გერემამ მოიცვა იქაურება. შიგადაშიგ დურბინდში ამოღებულ გარემოსავით ახლო მოჰქონდა ქარს მოწყვეტილი სიტყვა, ანაზღვეულად ყურთან ცოცხლად ჩაიფრენდა გინება, დიალოგის ნაფლეთი, სასოწარკვეთილი შეკვივლება, შეტრუსული მცენარის ველური სენით გაყვნილი ჰაერს ბუხარში აღუღებელი ჩაის გემო დაჰკრავდა.

— სოფელს არბევენ, — თქვა ვალიკომ.

— რატომ?

— დამსჯელი აქცია იქნება.

— ამ ბოლო ეპოს ისეთი განწყობით ვარ, ვითომ ჩემს ირგვლივ, რომელიცა უძველესი დროის აღდგენილი სცენები თამაშდება და არა სინამდვილე. რაც კი ხდება, დიდი ხანია უკვე მოხდა, და ახლა უბრალო გამეორებას ვესწრები, — შეცავებულებით აიჩჩა, ვადაცყარა და ისევ მოხარა მხრები ნინომ.

— ვინძლო ეგ ეგრეც არის.

— თავდაცვის შეუგრძნობელი ინსტინქტი თუ მოჰქმედებს, თორემ ყველაფერი სინამდვილედ რომ მიიღოს ადამიანმა, შეიძლება გაგიყდეს.

— ზომ შეიძლება ინსტინქტი მარადიული მებსიერების გამოვლინება იყოს?

დაძინტერესებულმა ნინომ თავი მოატრიალა.

— თუკი ადამიანის სული უკვდავია, მას მარადიული მეხსიერებაც უნდა ჰქონდეს. ყოფნა — მეხსიერებით არსებული საგანთა ორგანიზებული სახეა, — რალაც ყრუდ ჩაილაპარაკა ვალიკომ, მიხვდა, რომ წლობით ნაწვალეზ ფიქრთა პირველივე გამოთქმა შეუფერებელ დროს მოხდა და დიდი სიბრძნით არ გამოიჩინეოდა. ამიტომ შორცხვად, ნაჩქარევად თავის მართლებასავით მოაყოლა; — ამინდის შეცვლას ხომ გრძნობენ ავადმყოფები. ესე იგი, ბუნებასთან ფიზიკური ერთიანობა არსებობს: მაშ სულიერი ერთიანობა რატომ არ უნდა არსებობდეს?

ხანძრის მხრიდან წამოსულ თოფმომარჯვებულ ლანდებს მატარებელიდან გადმოსული რამდენიმე კაცი შეეგება.

— კიდეც უნდა გაგვიჩხრიკონ მაგ მამაცხონებულებმა?! — ჩაიარა დერეფანში ბუცხრიკიძემ.

მგლებიებრ დაყმენდილ ლანდებთან შხედარი მიიჭრა. ძნელი ამოსაცნობი იყო, ყასიდად ატრიალებდა ერთ ადგილას უბელო ცხენს, თუ მართლაც გაუხედავზე იჭდა. ენერგიულად იქნევედა სოფლისკენ ხელებს, შემდეგ რალაც იყვირა და გაჰქუსლა. მრმხდურებმა მიატოვეს მატარებელიდან გადმოსულები, ძენძულ-ძენძულით გაეშურნენ ცეცხლწაქიდებული სოფლისაკენ, საიდანაც ეკლესიის ზარების განუწყვეტელი გუგუნი მოისმოდა. მატარებელი სანამ დაიძრებოდა, კვლავ ძლიერად შეტორტმანდა. ერთდროულად, როგორღაც თავისთავად ვალიკო და ნინო ერთმანეთს ჩაეკონენ. ეს იყო ერთი წამი თუ წუთი, მაგრამ შეიძლება მთელი ცხოვრებაც, ვინაიდან სხვა არსებობა ასე მკვეთრად, ასე ცხოველმოსილად არასოდეს ყოფილა უცილობელი, ყოველმა უჯრედმა, სულის ყოველმა ხვეულმა სხვისი ყოფით თავისი ყოფა აღიარა, სულთქმით გაიზიარა, შეერწყა და დააამა.

შუალამდის იდგა ვალიკო ღია ფანჯარასთან გულგაღვლილი, მაგრამ ნინოს ერთხელაც კი არ გამოუყვია თავი კუბედან. არც ელოდებოდა, იგი მღეროდა და მღეროდა.

როსტოვში მატარებელი ორი დღედამე ჩარჩა. წინ, უკვე სულ ახლოს, დონისა და ყუბანის ოლქში ბოლშევიკებსა და კორნილოველთა შორის ომი წარშობდა. ამინდი მარტისა იდგა. სადგურის მიდამოებში უეცრად აირეოდნენ დამფრთხალი მგზავრები, ხან ერთ მხარეს გარბოდნენ თავგზაბნეულში, ხან თითქოს ქარმა შეხვეტაო, მოსაცდელ ოთახში მოქუჩიდებოდნენ. სამხედროები სულ უჯდგილო ადგი-

ლას ყარაულებს აყენებდნენ, მოაგორებდნენ ტყვიამფრქვევს, ომახი-
ანი ხმებით სულელურ განკარგულებებს იძლეოდნენ. შემდეგ ონაე-
რულად გამოიჭკვრეტდა ცალთვალა მზე, გამოფინებოდა ბაქანზე
ხალხი, ხსნიდნენ ყარაულებს და გახარებული ადამიანები ერთმანეთს
აწყნარებდნენ, უცებ ისევ მოიღრუბლებოდა, წამოუშენდა წვიმა, და-
ტრიალდებოდა ქარაშოტი. ისევ ტიროდნენ შეშინებული ბავშვები.

ქართველებში მოუსვენრობა სუფევდა, ვაგონებში ნერვიულად
სცემდნენ ბოლთას მამაკაცები, ქალები დაბნეულნი აცეცებდნენ თვა-
ლებს. შატარებლის ზოგიერთმა უღარდელმა და ხუმარა მგზავრმა
საგრძნობლად მოიწყინა.

ვიდრე როსტოვიდან გაუშვებდნენ, სანიტარულ მატარებელს რამ-
დენიმე ვაგონი ჩამოხსნეს. შევიწროებული მგზავრები მკიდროდ ჩა-
სახლდნენ კუპეებში. კუპე, რომელიც ქ-ნ შუნიას სამზარეულოდ ჰქონ-
და განკუთვნილი, კიდევ ერთი — საპირფარეოსთან, სახელდახელო
აბაზანის მაგივრობის გამწვევი, ტაშტებიან-„ბურჟუიკიანად“ გაუქმდა
და ნაცნობი ქართველი სახეებით აკრედა. „ვეუბნებოდა, გაფართოვ-
დით, გეიშალეთ-მეთქი, არ დაგიჭერებენ კაცს, აა, თუ არ უნდოდათ
კაი ცხოვრება, ამდენი ცარიელი კუპეები დაინახეს, წაგვართმევდნენ
აბა რას იზამდნენ“, — ირწმუნებოდა ვარდენი. „რახან დასჭირდათ,
მაინც წაგვართმევდნენ“, — შენიშნა ჰყონიამ.

— მასე არაა საქმე, ჩვენ ნებაჩთვა გვაქვს პეტროგრაიდან, მერე
კიდევ არც მასეთი უგულო ხალხია მაგენი, ზომ ხედავთ, აგერ უბა-
ტონოდ ხმას არ გვცემენ, განსაკუთრებით მანდილოსნებს ექცევიან
ზრდილობიანად, ასე არაა. ბატონო ირაკლი?

ირაკლი, იარალის თაობაზე ატეხილი უსიამოვნების შემდეგ და-
ირცხვინა თუ ცხოვრების წვრილმანებში ჩაფლულ ხალხთან თავის
გაყადრება აღარ უნდოდა, იშვიათად ებმებოდა საუბარში, ერთთავად
ჩწევა, წიგნი ეჭირა ხელში, რომელსაც ხან კითხულობდა, ხანაც ეფარე-
ბოდა, მხოლოდ როცა შემთხვევა მიეცემოდა, არადელს იწვევდა სა-
კამათოდ, თავისი ყოფილი კერპი აეთვალისწუნებინა და ზურგს უკან,
ყველას გასაკვირად, ჩამდენჯერმე აუგადაც ახსენა.

მას შემდეგ, რაც კვინიკამეს საეჭიშო ხელსაწყოები საკვოიეთან
ერთად დაეარგა, იგი იშხნელებთან გადმოსახლდა, მარტო დასაძი-
ნებლად მიდიოდა თავის ვაგონში. ავადმყოფობის დარდი აღარავის
ჰქონდა, აღარც არავინ აწუხებდა. ადმინისტრაციული მოვალეობები
ერთბაშად მიაგლო (მაინც კარგა ხანია აღარავინ არაფერს ეკითხებო-

და). ვარდენთან ძველი დანოცილებულუბა თავისთავად აღდგა.

რაც უფრო უახლოვდებოდა შატარებელი კავკასიას, მით უფრო მძიმდებოდა გზა, მით უფრო მეტ მოუთმენლობას იჩენდნენ მგზავრები. ყოველ გაჩერებას ნერვიულად ხვდებოდნენ, გაღიზიანებულნი მერსანსა და მიმანქანეს უძარდებოდა. უეცრობას სწამებდნენ. ქ-ნი შენია სხვებ-სგან განსხვავებით კმაყოფილი გამოიყურებოდა. ირაკლის ელაცილებოდა, ვინც კი კუბეში ფეხს შემოადგამდა. ბანჭოს სათამაშოდ იწყევდა. ბევრს შისთვის არ ეცალა, სხვებიც ასე თუ ისე თავს არიდებდნენ. რაკლიმ ცოვი უარი განუცხადა, ნინო მოულოდნელად დიანახლოობის ჟინში ატანა: მთელი დღის განმავლობაში მისი დაგ-მოლაგება და სურსათ-სანოვაგეზე ზრუნავდა გამალებული. არადელი კი რატომღაც ტყე-ტყე დადიოდა. ბუცხარიც თავის უამრავ ნაქნობებში დაძვრებოდა. კვინიკაძეს ისევე ძველებური დაბნეულობა დაეტყო და მასთან თამაში თვით ქ-ნ შენიას არ აინტერესებდა. ბოლოს, როგორც იქნა, თავის ერთგულ პარტნიორ ჭყონიასთან ერთად ახლად გადმობარგებული სტუდენტი გამოიჭირა და სამიენი დღედაღამე „პატრიონი ღურაჩკას“ ერეკებოდნენ.

ნინო შესამჩნევად გახდა, ფერმკრთალ სახეზე სხივმომატებული გაფართოებული თვალები მწუხარედ ენთო.

სარკმლის შემთხვევამ არეული ფრასის კვდი — „შენი ჭირიმე“ გამოაყოლა ნინოს შიველად. არის მოვლენა, რომელიც უსახელოა და დაუბრკოლებლად მოქმედებს თავის სტიქიაში, ის არც გარეშე დამოკიდებულებას, არც რაიმე დაქვემდებარებას არ საჭიროებს. მაგრამ საკმარისია სიტყვიერ ფორმაში გამოიხატოს, იმ წამსვე უამრავი წინააღმდეგობა წარმოიშობა: აუცილებელი შეიქმნება მისი შედარება, ალტერნატივად წარმოდგენა, განსაზღვრება, დაკანონება ან უარყოფა. იქნებ ეს სიტყვა რომ არ წარმოთქმულიყო, არც ასე შეშფოთდებოდა და გაპოფხილდებოდა ნინო. „ასეთი ქარაფშუტული საქციელი... ქმრანი ქალი — პირველივე ძახილით გატაცებულიყოს არსად სმენია... „შენი ჭირიმე“... გადაწყვიტა მორიდებოდა ვალიკოს, თუ საბაბი მიეცემოდა, მკაცრად მოჰქცეოდა, თავი რაითიმე დაესაჯა, ის წუთიერი თავდავიწყება მახსოვრობიდან ამოეძირკვა, შიგნიდან ორთქლივით მოდებული ძრწოლა გაენელებინა და სულიერი წონასწორობა აღედგინა. „ჩემი ქეთი, ჩემი ქეთეანი“, — ფიქრობდა იგი თავის ამდენ ხანს უღედოდ მიტოვებულ შვილზე და ბუნებრივად გამოწვეულ მონატრებას გადამეტებულად ახალისებდა, იმავ დროს გახა-

რებული აღნიშნავდა, თუ როგორ ქრებოდა, საიმედო რუსხმელში ვარდებოდა ის სიტყვით დაგმობილი და აქამდე დაუოკებელი გრძნობათა დინება. ნაცნობ სიტხოს შემდეგ კვლავ ეწადა გავრცელებულიყო, გაფართოებულყო, მის სხეულსა და გონებას მოსდებოდა და ნინო ავადმყოფურად შეშფოთებული ბაღის იკრავდა გულში, თვითონ რომ გაეგონა, ისე ბუტბუტებდა: „ჩემი ქეთი, ჩემი პატარა ქეთევანი“.

ვალეო გუმანით რჩიარებდა ნინოს განწყობას, მათი საერთო ღირსების დაკარგვად მიაჩნდა მიძალება. შიშობდა, ასეთ რეტლასმულ მდგომარეობაში მის რაიმე საქციელს მომენტით სარგებლობის სახე არ მიეღო. მართალია, იცოდა, ნინო ამდაგვარს არაფერს დასწავებდა, მაინც სჯობდა, შორიდებული ყოფილიყო. რაც მთავარია, მასაც ღრო სპირტებოდა ამ ამოწანთული შთაბეჭდილების გასანელებლად. იშხნელების კუპეს არ ეკარებოდა, სამაგიეროდ ყოველ კარის ქრიალზე მისდაუნებურად თავი მიბრუნებული ჰქონდა — იმედოვნებდა ნინოსთვის მოეკრა თვალი. დღისით სულ რაღაც ამდღელებელ მოლოდინში იყო, ღამე განსაკუთრებულ ნეტარებას ჰგვრიდა, როდესაც მყუდროდ შეეძლო ახალი და ახალი თვალთ შეეხედა გონებაში აღტვიფრული წარსული სურათებისათვის, ხანდახან გულს რაღაც ბწყკარი შოედებოდა, მისთვის ჩვეული კითხვები მომავალი მიზნების გაუსაგნებლობის ირგვლივ უსიამოვნოდ გაჰკრავდნენ ხოლმე, მაგრამ ნინოსთან დაკავშირებული მოგონებებით მათ თავიდან იცილებდა და ისე ტკბილად ინთქმებოდა აბრეშუმივით მოციფე ბურანში, რომ დილის ხმაურზე გამოფხიზლებაც აღარ სურდა, როგორც სულ ადრე უღარდელ ყრმობაში ძილის დროს ნერწყვი აღგებოდა პირზე.

როცა ბუტბუტებიც არსად ჩანდა, კვინიკაძე წამლაუწუმ ეკითხებოდა ნეზობლებს:

— როდის ვიქნებით კავკაზში თქვენის აზრით?

დამაკმაყოფილებელ პასუხს არავინ იძლეოდა და ისიც ფარვანასავით ერთი სარკმლიდან მეორე ფანჯრის მინას ეკეროდა ვარდენის მოლოდინში.

კვინიკაძე გიმნაზიის მეექვსე კლასში სწავლობდა, როცა დედ-მამა ერთ დღეს დაედუბა. ქუთაისიდან ქორწილში ცხენებით მიმავალი ცოლ-ქმარი მეწყვარმა მოიყოლა. ვერავინ ნახა, ვერავინ იპოვნა მათი ნეშტი.

არც დაკრძალვა მოხდა და არც ჩვეულებრივი სატირალი შემდგავს. *გ. იოსელიანი*

რა. ვერც მკვდრებად და ვერც ცოცხლებად წარმოედგინა ისინი ბავშვს — „წავიდნენ და აღარასოდეს დაბრუნდებიან“. ამ სიტყვების აზრი თავისი მოულოდნელი ბოროტებით მიუწვდომელი გახდა ფაქტობრივად გაზრდილი ყრმისათვის; სიმყუდროვის, სითბოს, თაყვანისცემის, მხიარული და მდგრადი გარემოების ერთი სულის შებერვით გაქრობა დაუჭერებელი იყო. პირველ ხანებში ეჩვენებოდა სიცარიელით სავსე უზარმაზარ ჩარჩოში შედგა ფეხი, სადაც თვალის მოსაკიდელი წერტილიც კი არ არსებობდა, სადაც სიცარიელე აშინებულ შემოწოლას უქადადა, დაუოკებლად მოიწევდა ყოველი მხრიდან, ციებციხელებას ჰკვირდა. საკუთარი სასოწარკვეთილი ძაბილის მეტი არაფერი ესმოდა, სამუდამო დუმილში გაშტერებულს თეთრი წყვილადი ეფინებოდა თვალში. ლებანიძეების სახლში, სადაც იგი შეიკედლებს, არავის უმელაგნებდა თავის მწუხარებას: ბოლომდე მაინც ვერაფერს გაიგებდა, უბრალო შეცოდება კი მშობლების ხატის შეურაცხყოფად მიაჩნდა. მას აქეთ კარგა წყალმა ჩაიარა. დროყამის ნისლი ნელ-ნელა ეპარებოდა განვლილი ცხოვრების წარმოდგენებს; ის კი არა და, ხანდახან უკვე სიკვდილზედაც ფიქრობდა, მიაჩნდა, რომ საკმარისად დაკყო უკვე ამ ქვეყანაზე, მაგრამ ვერა და ვერ იქნა, ბავშვობის ის შიდაწვა, ის შფოთი მთელი სიცოცხლის მანძილზე ახალი სიტუაციების უთავებლო შიშად გამოჰყვა კვინიკაძეს.

— თუ ღმერთი გწამს, ეს სასაფლაოს წარწერა წეიკითხე და გაშეიცანი, ვინ იყო ერთმანეთისთვის ეს ორი მიცვალებული, — მიაჩნდა ხელში ექიმს ქალაღის ნახევი ვარდენმა და მეზობლად მჯდომ სტუდენტს თვალი უყო. კვინიკაძეს მხედველობა კარგა ხანია დაუქვეითდა, სათვალეც ყოველთვის თან ჰქონდა, მაგრამ არ ხმარობდა, აიჩნებდა, რომ ეს დროებითი, ნერვიული სენიაო. ამჯერადაც ფანქრით ნაჭობან სტრიქონებს ცხვირი გააყოლა, ხმამაღლა წაიკითხა: „აქ მარბია ცოლ-ქმარი, და-ძმა, სიდედრ-მამამთილი...“ — ექიმი შეიწმუშნა, საყვედურით გადახედა ვარდენს და ქალაღი ხელიდან ზიზლით გააგლო.

— რავარი დოხტური გეყავს, 'ა? — დაჰკრა ხელი მხარზე სტუდენტს ახარხარებულმა ბუცხრიკიძემ, — ბოვშევივით არის, ბოვშევივით.

— ყველა ბავშვია, დიდობა მოგონილი სისულელეა, — ჩამოარია გა კარტი ქ-ნმა შუნამ. პასუხის ნაცვლად ბუცხრიკიძემ ჯერ ჰყონიას, მერე ქ-ნ შუნიას, მერე ექიმს შეხედა და ჩაბუიროდა.

— დიახ, ბავშვობა ადამიანის ელეგიური დამოკიდებულებაა თა-

ვისი წარსულისადმი, — წაილაპარაკა ბუცხრიკიძის შავიერ წამოწით-
ლებულმა კვინიკაძემ.

არავეს ელიმებოდა, ვარდენი მიხვდა, რომ რაღაც საჩოთირო მო-
ნობქმედა, შეწყვიტა სიცილი, კიდეც ყველას გადაავლო თვალი.

— შავი არ ვიცი, დამოკიდებულება თუ რაცხაა, მაგრამ ეს სტუ-
დენტი რომ ბოვშეია ჯერ, ამას წყალი არ გაუვა, ასე არ არის, ბიძიკო?

— რომელ ბავშვს მიაჩნია თავი პატარად? — დაასწრო სტუდენტს
ქ-ნ შენიაშ. — ანდა რატომ არ არის სახელმწიფო, ჯარი, პაგონები,
ჩინ-მედლები იგივე სათამაშოები, რაც ბურთი, დამალობანა, სახლო-
ბანა, ყაჩალობანა?

ყველამ გაიცინა.

სადგურ კავკასიაში ჯერ კიდეც ყოვლად მდიდარი ყუბანის ველი
მონარშულ ყვითელკურტუმა დედლებად, სხვადასხვა ფორმის შინ
გამომცხვარ პურებად, ნაირ-ნაირ მწნილებად გადაიშალა. შაშხით გა-
ბრწყალული დახლი დათოვლილ მოაჯირს წააგავდა. მატარებლის ნა-
შემშლარი ხალხი აღუღებული წყლის ბურთულებივით დაეხვია სა-
ხელდასგლო ბაზარს. რამდენიმე ადგილას საექვოდ შექგუფდნენ მა-
შაკაეები — სასმელის ხოში დატრიალდა. მტაცებელს გაცილებით
დიდხანს სძინავს, ვიდრე მის მსხვერპლს, კურდღელი უფრო ადრე
გამოდის საშოვარზე, ვიდრე მგელი. სადგურზე უეცრად გამოჩენილ-
მა სამხედრო გუნდმა სასწრაფოდ გარეკა ქალები, ზეიბრები და მო-
ხუცი მოვაქრეები, მგზავრები ცივად აიკრიფნენ ბაქნიდან. ერთ ცალ-
ხელა, რაღაც სამართლიანობაზე მოქადაგე გამყიდველს, რომელმაც
ვაჭრობის თავისუფლება, ადამიანის ბუნებრივი მოთხოვნილება და
ბოლოს ლენინიც კი ახსენა, მკაფე კიტრებით სავსე ვედრო წაართვეს,
ქვანახშირის გროვავში გადაუპირქვავეს, თვითონ გააგდეს და გონს-
პოსვლის შემდეგ, შორიდან მოხვეწარეს, — ვედრო მაინც დამიბრუ-
ნეთო, — ყურიც კი არ ათხოვეს. ერთბაშად მიწყნარდა იქაურობა
მატარებელსა და ვაგზალს შორის უმოკლესი გზით საქმიანად მიდიმო-
დიოდნენ ნახევრად სამხედრო ტანსაცმელში ჩაცმული ახალგაზრდა
კაცები.

სანიტარულ მატარებელს № 113-ს გამოუცხადეს, რომ წინ ველარ
გაუშვებდნენ.

ზაქარია ავალიშვილმა და ქართველმა საევაკუაციო ჯგუფის თავ-
კაცებმა კვინიკაძე მონახეს, ავადმყოფების დაფთარი მოითხოვეს, მი-
სი წაყვანა დააპირეს. ექიმი უარზე იდგა, უმწეოდ აქეთ-იქით ატრი-

ალებდა თავს, მოსარჩლეს ეძებდა; შარცხენა ხელის შუათითზე წამოცმულ ოქროს ბეჭედს იმავე ხელის ცერით აწვალებდა.

— ადვილობრივი საბჭოთა ხელისუფლება არ არის წინააღმდეგ, რომ ჩვენ ნათელრით დაუუკავშირდეთ ეკატერინოდარს, იქ ცენტრ-ყოფილა. თუკი ეკატერინოდარი ნებას დაგრთავთ, ჩვენ გავიშვებთ. ეს წვედიეთ, ბატონო ექიმო, თქვენი დასწრება არ ნიშნავს არაფერს? მაინც ექინი ხართ, — არწმუნებდა ავალიშვილის გვერდზე მდგარი, ჩოხაში გამოწყობილი თეთრულვაშა, დაელაჟა ლოყებიანი ქართველ-კვინიკაძეს.

— მე ვფიქრობ, ბატონო ზაქარია, უმოგბესი იქნება ჩვენივე ბედის ანაბარად დავრჩეთ, შოვიცადლოთ, — ჩაერია ლაპარაკში არადელი.

— რას ველოდით? ამხელა გზა გამოვიარეთ და ახლა აგერ კავკასიონის ყურსმძირში აღარაფერი მოვიმოქმედოთ? — იწყინა ჩოხოსანმა.

— სმოლის ნებართვის გარდა დიაგნოზების აღწერაა საჭირო, ლოდინით არა გამოვა რა, ჩვენ ჩვენი ვქნათ, და რაც იქნება, იქნება, — თქვა ავალიშვილმა.

— ვართუ თავი გავახსენეთ. ასეთ დროს გაწყობილი სანიტარული მატარებელი, საყუთარი მომსახურე პერსონალითურთ ნაპოვნი განძია, — არამკითხე მოამბეს ნათქვამივით იქნა მიღებული არადელის აზრი და ისიც გაეცალა იქაურობას.

სანიტარული მატარებელი დაყანგულ ლიანდაგებზე გადაიყვანეს. როდესაც ჩამოხსნილი ორთქლმავალი ერთი შეკივლებით დაემშვიდობა მგზავრებს და სამშვიდობოს გასწია, გაირკვა, რომ, სულ ცოტა, ერთი ლამის გათევა მაინც მოუხდებოდათ. მატარებლის მოსახლეობა ნელ-ნელა ამოძრავდა. შორს ვერავინ ბედავდა წასვლას, საყოფაცხოვრებო საქმის მოგვარებას იქვე ცდილობდა. დახავსებული ჩიხის არემარე გამოცოცხლდა, სადგურის მთლიანობაში ჩაიხატა.

ბოლო ვაგონიდან ჰაერზე გამოსულ ნინოს არადელი შეეყარა, ორივე შედგა. მორიდებულად გაუსწორეს თვალები ერთმანეთს, შემდეგ გაფითრებულნი მტრებივით მიიჭრნენ ერთმანეთთან, ისევ ნელა გაუწოდეს ხელი ერთმანეთს; შეთქმულებივით ვაგონებისკენ მობრუნდნენ, მატარებლის ფანჯრებისკენ მზერა გააპარეს, ეტყობა რაღაც ვადიფიქრეს, უსიტყვოდ წინ წასვლა არჩიეს. ლიანდაგების გადაღმა კი უკაცრიელი შენობების შუა ხელჩაყიდებულნი გაიქცნენ. ისინი მიბრუნდნენ, თვალებს აცეცებდნენ, თითქოს ვილაყას გაურბოდნენ,

ვმალეობდნენ. ეძებდნენ. ვალიკო ხან ერთი ფიცრულს წინ გაჩერდებოდა, დაბნეული მიიხედ-მოიხედავდა, გაუბედავად შეხედავდა ნინოს, ის კი მის მზერას ექიდებოდა, აქოშინებული და შეშინებული ჩურჩულით ეკითხებოდა: ჰა? აქეთ? ვალიკო ახლა მეორე მხარეს, დაცარიელებულ ჩაღურთან შეჩერდებოდა, მერე ისევ ხელიხელჩაპი-უებულნი გარბოდნენ.

სადგურის ნასახლარი მთავრდებოდა, იქით უკვე უშენი ალაგი მოჩანდა. ვალიკო რაღაც ნაგებობას მოიადგა, ნინოს შაჯა შარჯვენა ხელიდან მარცხენაში გადაიტანა და ფრთხილად გამოაღო კარი, შეიხედა. ალაგ-ალაგ აცვენილი სახურავის ყავარიდან საკმაო სინათლე იფინებოდა. ნავთის სუნი იგრძნობოდა, უწინ, ეტყობა, აქ რკინე-ულობის სათავსო იყო. პირისპირ შედგნენ აღელვებულნი, დაბნეულნი, გაკვირვებულნი და ცდილობდნენ ხმამალაღი სუნთქვით არ დაერღვიათ ირგვლივ გამეფებული სიჩუმე: რა უნდოდათ აქ, რად მორბოდნენ ასე თავქუდმოგლეჯილები? უხერხულობიდან თავის დასაღწევად ვალიკომ ორივე მთრთოლვარე ხელი წინ გაიშვირა და ნინოს მზრებს შეეხო, მერე უცებ ერთმანეთს მიეკვრნენ.

— Рухи вверх! — მეხივით გავარდა მქექარე შეძახილი.

საფრად ახორცილი ყუთების უკნიდან შაშხანით ხელში ბიჭი გამოვიდა.

— А ну-ка, назад! — დაუღრიალა ბიჭმა ვალიკოს, კაფანდარა მუწუკებიანი სახით და დეკაცის ხმით, ჩვიდმეტო-თვრამეტი წლისა სლოვს იქნებოდა. ვალიკოს რეალური საშიშროების წინაშე ყოველთვის გრძნობათა უდაბნოსეული სიმშვიდე ეუფლებოდა, აზროვნება მოქმედებას ზუსტ მათემატიკურ ფორმულას კარნახობდა. ახლა კი სისხლი აუვარდა თავში; უსივრცო და უსაგნო გარემოში, უჩინარი სივრცის მღვერად წარმოუდგა თავისთავი; სასოწარკვეთილებამ აიტანა.

მატარებლის ფანჯრიდან გადაგდებული რევოლვერის ვარდნის ექო კლდევ ერთხელ შემოესშა დამცინავად და ნიშნის მოგებით. „საიდან გაჩნდა ეს ლაწირაკი, გუშაგია თუ დროთა ბრუნვას აყოლილი ბოროტმოქმედი? უთვალთვალა თუ შემთხვევით წააწყდა მათ?“

— Что вы тут делаете, а? — ნამარდული ღიმილით იკითხა მან. აღმატებულად გადახედა ვალიკოს, თოფი მოუღერა, შემდეგ ადგილზე გაშეშებულ ნინოს შეავლო თვალი.

გადაწყვეტილებამ, რომელიც უმალ წაიკითხა ვალიკომ მის ამდრეულ ყვითელ თვალეებში, ყველაფერი ელვის სისწრაფით დაატ-

ჩილა. მოწყვეტილი, კატისებური ნახტომით სწვდა ლულაში, მეორე ხელით კონდახიდან მხარზე გადმოყირავება მოუნდომა, მაგრამ ბიჭი ისე დაეცა. რომ თოფის წაგლეჯა არც კი უძლია: ვალიყო ყელში ებრღვნა, ბოლმისგან ღონედაცლილმა, გაყოფებულმა ვერაგზით ვეღარ მოუტრიალა ხორხი, რაც უფრო მაგრად უქერდა ხელს, საკუთარი თითები, როგორც სიხმარში, უფრო უღონო და მოჩვენური ეჩვენებოდა: „გაუშვი, დაიხრჩვება“ — გონს მოიყვანა იგი ნინოს ზმამ; წამოდგა. შეწხანიდან ჩახმახი ამოაგდო, ჯიბისკენ უნდოდა წაეღო, მაგრამ ენაგადმოვარდნილი, თვალეზღაპეტილ ბიჭს გადახედა და იქვე მიწაზე ჩაღწეა. ნინოს მოხვია ხელი, ორივენი სწრაფად გავიდნენ გარეთ.

სანიტარული მატარებლის მოსახლეობა ღელავდა, ფანჯრებსა და კიბეებზე გამოდენილი ქარმოკლებული ნაირფერი სარეცხივით ირჩეოდა. ეს პიკანტური, ან როგორც უმრავლესობა ამბობდა, — უტიფარი სანახაობა გახლდათ. როცა ნათესავეებისა და პატიოსანი ხალხის თანდასწრებით, ასეთი რეპუტაციის მქონე გათხოვილი ქალი დღისითმზისით მამაკაცთან ჩახვეული მოურიდებლად ბრუნდებოდა სამარცხვინო საქმიდან.

ნინოს კანკალი ჰქონდა ატეხილი, კბილებს აკაწყაწებდა, ტანში არაბუნებრივ სინჩატეს გრძნობდა, ფეხებს კი ძლივს მიათრევდა. ვალიყოს ფრთხილი, მაგრამ მტკიცე ნაბიჯით იგი თავის ვაგონისკენ მიჰყავდა. კუბესთან ბუცხრიკიძე და ექიმი შემოხვდნენ. ექიმმა არცოდა, თვალები საით წაეღო, რაღაც წაიბურღლუნა, სასწრაფოდ ჩავიდა ვაგონიდან. ბუცხრიკიძეს. როგორც ეტყობოდა, წასვლა აზრად არ მოსვლია და ვითარების დაზუსტებას აპირებდა. ვალიყომ გადაუბრიალა თვალები, ცხვირწინ მიუკეტა კარი. ნინო კვლავ კანკალებდა, მხოლოდ ჯვარედინად გადაღვედილი დიდი შკლავების სითბო ანიჭებდა იმ ტკივილნარევე სანუკვარ გრძნობას, რომელსაც განიცდის მშობლების აღერსს შეტირებული, სხვისგან უსამართლოდ დასჯილი ბავშვი. მერე გული აერია. ვალიყომ პირი მოზანა, წყალი დააღვიწია, წამოაწვინა, ფეხები თბილად შეუფუთნა. თავთან დაუჭადა, ხელისგული შუბლზე დაადო. ასე გაუნძრევლად, ჩუქმად იყვნენ ისინი დიდხანს — ერთი, შესაძლოა, ორი საათით. ვალიყო ჩანდაზან თუ შეცვლიდა ხელს და ნინოს გახურებულ შუბლზე, მეორე უფრო გრილ ხელისგულს აფენდა წამლად.

ბუცხრიკიძემ ახალი ამბავი მოიტანა. წინ, სემაფორთან დგას სა-

ზარგო მატარებელი, რომელსაც მობმული აქვს „ტეპლუშკა“, — ვაგონი სავსეა იმ ქართველი ნაჯარისკაცალებით, ივერიელთა პოლკის სახელით რომ სურდათ გაეერთიანებინათ პეტერბურგშიო.

ვარდენს ტანი უგრძნობდა — რაღაც უბედურება ახლოვდებოდა; აღარ შეიძლებოდა ამ გამოკიშვული სანიტარული მატარებლის იმედად ყოფნა; სხვა თუ არაფერი, ეს ჩაკოსტუმებული და გამოპრანჭული ხალხი შურისაღმძვრელ ყურადღებას იქცევდა. „რა მაქ შეგენთან საერთო!“ — ხმაშემაღლა არწმუნებდა თავს და ეძებდა, რა ელონა. რამდენჯერმე ივერიელთა ვაგონში გადავრდა, დახედა იქაურობას, ლალად ნამსოფი გლეხი აღმოაჩინა ფარცხანაყანებიდან, მეზობლურად მიიციოთ-მოიციოთხა, ვითომ ბანქოს სათაშაშოდ გადმოსულმა მოხევესთან, რომელიც ვაგონში ყველაზე გავლენიან კაცად გამოიყურებოდა, ჩექმები ძალად წააგო. ქართველების გარდა მგზავრებს შორის რამდენიმე ანგრბაიჯანელი სამხედრო პირი ენოდა. კავკასიის ფრონტისათვის ჯავშნიანი ავტომობილების საშოვრად გამოგზავნილებმა აღარ იცოდნენ, რომელი ჯარის მსახურებად ჩაეთვალათ თავი. ისინი ამ თავგზაობანჯულ, უხეშ, რატომღაც გავულისებულ ნაჯარისკაცალებსა საზოგადოებაში მოკუნტული და შეშინებული ჩანდნენ. ერთ-ერთმა მათგანმა ვარდენი დაიმართხელა და სთხოვა, სანიტარულ მატარებელში ხომ არ მომიხერხებ გადასვლასო. რუსულს კარგად ლაპარაკობდა, ალბათ ოფიცერი თუ იყო. ვარდენმა ყოველი შემთხვევისთვის თავი ისე დაიკირა, ვითომც უიმოსოდ ეს საკითხი არ გადაწყდებოდა, თუმცა არც არაფერს შეპირებია და არც უარი უთქვამს. თვითონ კი აღარ დააყოვნა, სიმაპრის ნაქონი სოვდაგარის პიჯაკი ვიღაცას სადგურზე სპირტში გაუცვალა, ქართული დარდიმანდობით თათარიანხ პურმარხილზე „ტეპლუშკას“ ავტორიტეტები შემოიკრიბა, გაიქცა. სანიტარული მატარებლიდან ექიმი გადმოსაბარგებლად დაიყოლია; არაფერი გაუხდვია, ისე დაიილია ვა ტანსაცმელში გახვეული თავისი განძი და ამოღენჩებული სახით ივერიელთა ვაგონში შემოიყვანა.

ქართველები შუა ვაგონში ზორთხულიყვნენ და წრე შეეკრათ.

— სადა ხარ, კაცო, გეძებთ, რახანია! — მიამახეს ვარდენს.

— გამარჯობათ, — წაიბუტბუტა კვინიკაძემ.

— ხელ შეგიმართოს! — დასძახა შეზარხოშებულმა თამადამ, — ერთი ჭიქა მაგასაც აწაფე!

— აპაპა-პა, არ სვამს, არა, — წამოიყვანა ვაგონის კუთხილკენ ვარდენმა კვინიკაძე, მისწი-მოსწია იატაკზე წამოწოლილნი, ექიმი

ზბაკს მხედარივით შემოაჯინა და თვითონ მოქეიფეთა წრეს შე-
ღერტდა.

— არ სვამს, რავა, პუქუნქკურა გაუჩნდება კუქში? — იკითხა
იმან, ვინც ფეხზე იდგა და ავსებული ქიქა ეკირა ხელში.

— რაიო, რაიო, პუქუნქკურაო? ხა, ხა, ხა! — ვარდენმა მის გვერ-
დზე მჯდომ ქერა მთიელს დაჰკრა მხარზე ხელი, აქაოდა ზუმრობის
ძოყვარული უბრალო კაცი ვარო, ყველას გასაგონად გაიშეორა: —
პუქუნქკურაო, არ უნდა ამას თქმა, დედა ნუ წამიწყდება!

ფეხზე მდგომმა სატინის ლურჯ პერანგზე შემოქერილ თასმას გა-
აყოლა ცერი, გულმკერდი გამოზნიქა, ჰიქას თვალი გაუხსწორა:

— აგერ აქანა რომ მივა, მომაყვირეთ, თუ არა თავის გადაქნევი-
სას პეტი მომივა და დამაცემებს.

— ამა დახე, რაპ ჩადის, ე... შოდე იქითა! — სარგადაყლაპული-
ვით წამოიწია ერთი თავით ყველაზე იმაღალი და ჰიქას სწვდა. — ეგ
ხრაციანი არაყი მე ვერ წამაქცევს.

— დამეთხუე, ძამა, მმართვებს რამე შენი?

— ეჰე! — მუჭარით შეჰყვირა თამადამ და როცა ნახა, მისმა ჩა-
რევამ წელდგი გამოიღო, დასარტყმელად აღმართული ხელი დაუშ-
ვა. — ეგ ხრაციანი არაყი კი არა, სპირტია.

— რა ვქნა, ძველებურად შემოყოლილი მაქ. — დაირცხვინა აყ-
ლაყულამ.

— გადაქა, ყველას გვეყოფა, — მიუბრუნდა ფეხზე მდგომს თა-
მადა. ლურჯპერანგიანმა სასმელი გადაყლურწა, პირი მოკუმა, თვა-
ლები მზის სხივებში გამთბარ კატასავით მოკუტა და თქვა: — არა,
ძამა, რუსებს არაყი და... კაი აქვს, კაი! — პირდაპირ დაასახელა ქა-
ლის ორგანო და გამხიარულებული თანასუფრელების წრეში ჩა-
ცუქდა.

— ეეე, გონჯო! სირცხვილი არა იც? — კვლავ წამოიწია თამადა.

— კარგი ახლა, მორჩი! — შესძახეს აქეთ-იქიდან. ყველაზე ზმა-
მალლა ბუცხრიკიძემ იყვირა:

— შენ ვითომ მამა აბრამის ბატკანი ხარ?

— მე „პლამენოი ქერებეტს“ მეძახდნენ, — მოულოდნელად მოლ-
ბა, შეიფერა და გადაიხარხარა თამადამ, — ჩემი ნება რომ იყოს, სუ-
ლაც არ დავრჩებოდი. — უცებ დარდიანად განაგრძო: — ხახმტობას
მინდა ჩავუხსწრო, ერთი ყალიონი ჩვენებურად მოჰსუტოს კაცმა. —
ძერე სისუსტედ რომ არ ჩამოერთმიათ, დამიზნებულნი წერილი თვა-

ლები შეუტრიალ-შემოუტრიალა ვაგონში მყოფთ, მჯილა დაირტყა გულმკერდზე, შესძახა „აუჰ, მუშინსკი ჩალავეკ!“ და ისევ ისე ველურად გადაიხარხარა.

— ჰაი, ჰაი, რომ ღვეფი სჯობს ამათ ქერ-პრელასა, — დაადასტურა მთიელმა.

მოქეიფეებს სპირტი მალე მოეკიდათ, ლურჯპერანგიანმა სიმღერა წამოიწყო, მაგრამ ბუცბრიკიძის მეტი არავინ აჰყვა. ვარდენი ზოგს ავალით, ზოგს ხელით ანიშნებდა, აგვეყვითო, პირს აღებდა მოშიებულ ბარტყვივით, ხმა კი არ ამოლიოდა. წამოძწყებიც საკმაოდ დაჭერებული ვერ გამოდგა და სიმღერა მალე შეწყვიტა. „მუშინსკი ჩალავეკმა“ გადაიხარხარა, რალაც გამეკილავის თქმას აპირებდა, როცა ბუცბრიკიძე დაეღრიჭა, თუ ძმა ხარ, მთიულური, მოდი, მთიულური, შენ კარგი ცეკვა იციო: ისე ეუბნებოდა, ვითომც არაერთხელ ენახა მისი ცეკვა, „მიდი, მიდი“, — შეეხეწნენ სხვებიც. „მუშინსკი ჩალავეკს“ თვალები უბრწყინავდა, წამოდგა, გაიღიმა, თითქოს უარზე იყო, მერე სულმა წასძლია, ცალფეხზე წაიჩოქა, შემოჰყრა ტაში და შემოსძახა:

„ქალაუ, გიყვარვარ თუ არა,

ქალაუ, გიყვარვარ თუ არა,

შენც გაიხარე, მეც გამახარე,

გიყვარვარ თუ არა“...

მეტი, ეტყობა, სიტყვები აღარ იცოდა და გიჟურ რიტმში განაგრძობდა ტაშის ცემას, საცეკვაოდ კი არავინ გადმოლიოდა, საერთო უხერხულობის გასატეხად ვარდენი იძულებული შეიქნა ტაშის რიტმში აეწია და ჩამოეწია ზღლები, აეწია და ჩამოეწია, მაგრამ ეს ისეთი უსუსურობა გამოდგა, რომ ირგვლივ სიცილი ატყდა. „ბუზებს გვიქმევს, ბუზებს. ეე, გონჯო!“ — ხარხარებდა „მუშინსკი ჩალავეკი“.

ვაგონში მთელი დღე მთვრალეების ხორილ-ბორილი იდგა. ერთხელ ფარაჩაზე უღარდგლად გაშოტილ ოფიცერს, დღე და ღამე რომ ეძინა და ძლიერ ხმაურზე თუ შეიშმუშნებოდა ხოლმე, აყლაყუდამ ჩკლავზე ფეხი დააბიჯა. ოფიცერმა აახილა თვალი, რაც ძალი და ღონე ჰქონდა, გაუქნია წიხლი გრძელ ფეხებში, მოკრილ ხესავით გადააქცია, მერე ნებით მოისრისა სახე, ზღართანით გადაბრუნდა და გაქცეულ ხვრინვას მიეწია. წამით ვაგონი მიწყნარდა, აყლაყუდა ზღაზღნით წამოიწია, ჩმუჩვნით წამოადგა თავს შვრინავ ოფიცერს, დაბნე-

ულმა მიმოიხედა, არავინ არაფერი უთხრა და როცა „მუშინსკი ჩალა-
ვეკმაც“ ააჩიდა თვალი, მხრების აჩეჩით ჩაილაპარაკა: „ძალაუ ხომ
არ მინდოდა, ეგერო“. ვაგონი ისევ ახმაურდა. კეინიკაძის გვერდით ორ
ნაჭარაისკაცალს დიალოგი გაებათ. შეკითხვებს თვალეგადმოკარ-
კლული ჩიყვიანი იძლეოდა, არც მობასუხე უნდა ყოფილიყო ჭან-
მრთელი. კლექიანისთვის დამახასიათებელი ხრინწმოკიდებულე ყრც,
დაბალი ზმა ჰქონდა და შეტევისას გაბმულად ახველებდა.

— ერთი, თუ კაცი ხარ, სულ მინდა გკითხო, ეს ბოლშევიკები და
მენშევიკები, თუ გაგეგება, რა არის?

— შარაგზახე ნეხვი ხომ გინახავს?

— მაგან არ მამკლათა?!

— ჰოდა, აი, ურემი რომ გადაუვლის, ენე ჩაქრის, რა, ხომ დაკ-
ვირეებისხარ, ორ ნაწილად, დიდი აქეთა — პატარა იქით. ისე სწორედ
იშვიათად გამოდის, რომა ზედ ხაზზე მოხედეს და ტოლ ნახევრებაუ
ჩაქრას, ასე არათა?

— კაი ერთი, თუ კაცი ხარ?!

კეინიკაძეს არ მოსწონდა აქაურობა, განსაკუთრებით აღიზიანებ-
და „მუშინსკი ჩალავეკის“ მოულოდნელი და ველური გადახარხარე-
ბა. როცა აქეთ გადმოჰყავდა, ვარდენმა გააფრთხილა, არ გაამხილო
რომ ექიმი ხარ, ყველა თავის სატკივარს მოგიყუება — გულს გაგიწყა-
ლებენო; ახლა ბრაზობდა თავის თავზეც, ვარდენზეც, ერთხელ ხომ
განთავისუფლდა მისი გავლენისაგან, ისევ რატომ აჰყუვა? მართალია,
თავის თვალით დაინახა ვარდენის ნაწინასწარმეტყველები: ჩხრეკა და
სანიტარული მატარებლიდან ბაქანზე გადმოყრილი ბარგი, მაგრამ მ-
რე რაა, არც აქ დააკლებენ ალბათ ხელს. იწინელები რომ მიატოვა?
ვინ იცის, რა უჭირთ მათ... წინას და ვალიკოს ურთიერთობის გამოშ-
ვლანებულმა სურათმა ტკივილივით გაუარა... შერცხვა. აღარ გასდია
ფიქრს, ზარხოშგამონელებულ ჯარისკაცთა საუბარს დააყურადა.

— ჩქარა მინც ჩააღწიოს კაცმა, თვალი დამეშლო ამ გატიალეებულ
ველების ცქერითა.

— შენც მყვარი ბაყაყივით წაილე ყური, „ჩავაღწიოთ-ჩავაღწი-
ოთ“, ჩავაღწევთ, მა რა მოგვივა.

— ეჩქარება კაცს, ჯვარს რავარც დაიწერთ ახალ მთავრობაზე, ე-
ჩეურობას დაგირიგებენ.

— ვეყეულობა რაღა ჭანდაბათა?

— ზინათი, ბიკო, — ზინათი!

— აგრემს შეგეწევა ღმერთი...

— რათა, ვეო, ავი რევოლუციაცა ჰქნეს, ახლა მიწებსაც და ქარ-
ხნებსაც ხალხს უნაწილებენო?!

— თავდაკენვილ არ გაგვისტუმრონ შინ.

კვინიკაძის განაწყენების თვიდათავი მაინც ის იყო, რომ ბუცხრი-
კიძემ მარტო შიატოვა ამ უცხო ხალხში, თვითონ სადღაც გაჰქრა. უკ-
ვე ტიხორეცყაია გაიარეს და ჟერ არსდ ჩანდა. სხვა დროსაც ყოფილა
ვარდენზე ნაწყენი, მაგრამ როგორც კი დაელაპარაკებოდა, ისეთ რა-
ნეს ეტყოდა — გულს ნოუბრუნებდა; ახლა რაც უნდა მოხდეს. ვე-
ღარ დაიყაბულებს; შორჩა, პირველსავე გაჩერებაზე თავისიანებთან
გადავა. თითქოს თვალებიდან ერთბაშად ლიბრი ჩამოეცალა, ხედავდა
ბუცხრიკიძეს, რომელიღაც სადგურზე, ღამით, ბაქანზე დაყრილი ტომ-
რების გროვაზე ვირთხასავით მოძროძილავს. იქნებ არც კი ენახა ეს
სურათი სინამდვილეში, მაგრამ საიდანღაც ჩაუვარდა გონებაში და ამ-
დენი ხნის იმედი პატარა გაიძვერა გლეხად დაინახა.

რევოლუციური წლების შიდააშლილობა, რომელიც „ივერიელთა
ჯარისკაცებს“ ყოველ ნაბიჯზე ხედებოდათ, რაღაცისაყენ აგულსებდა
შათ, აღარავის აშუაფილებდა ხვედრით მიჩენილი ადგილი, ყველას
სურდა თავისი გაეტანა; უბრალო ურთიერთობაც კი კონფლიქტური
მიმართებით გამოიჩინებოდა.

— კნიაზების მატარებელი გაუჩხრეკათ, ვინძლო ჩვენთანაც მო-
ვიდნენ, — ამბობდა ვილაც.

— ერთის კირმანაულისა თუ იბოვნონ — ისიც დაიკვებონ.

— აბდლალი ჭორცივით რომ აქვს თოდები ამოკრული ამ ვაკონს,
რეინა გავიწყდება?

— ჩემია რო? ამათა ჰკითხე.

— ჩახაჯრი შაქ ასაშენებელი, ჩიხაურ!

— მთაში იარალი მშასავით გამოგადგება.

— ეეე, თქვენა სულ ერთს ყადრსა მღერისხართ — გლეხკაცს თო-
ფი რად უნდა?

— მამ ჭარში რისთვინ წაეთერ?

— ამა დახე, ეეე, არ წავიდოდი და ტუხალანაში ჩამავდებდნენ.

გაუსწორებელმა ეინმა ღურჭბერანგვიანს კვლავ წამოაწყებინა სიბ-
ღერა. გამომწვევი მელოდია თეთრ მტრედად აფრინდა, შებზრილდა,
გადაყირავდა და ფარფატ-ფარფატიტ ჩამოსავარდნად განწირა, მაგ-
რამ ამ დროს მეორე გაიქაჩა; მოწყვეტილად წავიდა, წავიდა, წავიდა

და აიყოლია გონს მოსული თეთრი მტრედიც, შემდეგ გაუსწორდნენ ერთმანეთს, მერცხლებივით გაქვევებულნი გასრიალდნენ ჰაერში, რამდენაზე წრე შემოხაზეს, ჩახვეულად დაიწყეს დაშვება.

იქვე ძლიერმა ბანმა იქუცა, სწორ ხაზად გადაჰყვითა სივრცე, შუაგზაზე დარბაისლურად მოტრიალდა, უფსკრულისაკენ წამოვიდა, თავდაჯერებულმა ნელ-ნელა იდაბლა, ფსკერს გაეხახუნა, შემდეგ იმატა, რმატა, ამოგოგდა; თანდათან თვალშეუწყვდომელ სიმაღლეს მიაღწია, ფრთა გაშალა. ჩამოეკიდა, თითქოს მზის მცხუნვარებას მოარიდა, ჩრდილად გადაეფარა ახლადშლილ შემომატებულ გუნდს. ერთი კრედი ფრთამტეხილივით ებლანდებოდა ყველას, მაგრამ სწორედ იმ დროს, როცა ვინმეს უნდა დაჯახებოდა, ისე გადახტებოდა თავზე, ფეხშუა გაუძვრებოდა, რომ ვერ გაიგებდით, ბედმა გაუღიმა და შემოხვევით გამოუვიდა, თუ განგებ ცდის თავის სიმარჯვეს ეს ოინბაზი. და ბოლოს ყველას დასანახად ლამაზ ორნამენტად შემოივლებოდა მწყობრში ჩამდგარ გუნდს, მერე, ვითომ უნდობლობით განაწყენებული, ისევ თავისივე ჰანგით ტკბებოდა და მეტრიჩრულად აღარავის ცნობდა. აეწყო სიმღერა — ტებლუშკა გუგუნებდა. შემდეგი სადგური კი არმადირი იყო.

მარტის ნიწურულში ეკატერინოდარი რამდენჯერმე გადავიდა მონაღსივებისა და ბოლშევიკების ხელიდან ხელში. 31 მარტს მოჰკლეს გენერალი კორნილოვი. ეს ამბავი ელვის სისწრაფით მოედო ჩრდილო კავკასიას. ბოლშევიკთა რანმელები უკვე დაჯერებული სახეებით მოქმედებდნენ. ქართველების თავკაცები ტყუილუბრალოდ ცდილობდნენ მიეჭკიათ ნათი უურადლება სმოლნის მიერ გაცემულ საბუთებზე. კიდევ ერთბელ ჩაიარა ჩხრეკამ. გასაოცარი იყო, რარიგ დახელოვნებულად, საქმის როგორი ცოდნით, შეიძლება ითქვას, ფანტაზიითაც კი წარმოებდა ძებნა. დიდმნიშვნელოვანი იერიით, რალაც რიტუალური რვითტკბობით აფათურებდნენ ხელებს ყოფილი გლეხები სხვის ჩანთებლსა და საცვლებში, სხვის ჯიბეებსა და, ასე გასინჯეთ, ჯამ-ჰურ-ქელშიც.

ძვირფასეულობა არავისთვის წაურთმევიათ, მაგრამ არადელის წაბურტყუნებული ვარაუდი გამართლდა: ყველანი თავის აყრილ ბარგონად ვაგონებიდან გადმოსხეს და სანიტარული შატარებელი მომსახურე პერსონალითურთ ჩამორთმეულ იქნა.

უმეტარებლოდ სმოლნის საბუთები ფარატირა ქალაღდად გადაიქ-

ცა. სიმარტოვის შავმა ნისლმა დაბურა პორიზონტი, ცოტაც და მგზავ-
რებში პანკა დაიწყებოდა, დაღამებისას ჩიხში რამდენიმე ტეპლუმ-
კა — ვაგონი ჩამოდგა. ქართველებს უბრძანეს ახაბაკებელიყენენ და
სულ მალე ხელახლად შედგენილი მატარებელი უკუნეთში ქასქასით
ავლევდა გზას, მგზავრები ტეპლუმეებში დროებით დაიმედებული
განლაგდნენ. სანიტარული მატარებლის კომფორტით გამოწვეული
უხერხული გრძნობა ნათხოვარი ტანსაცმელით უფრო შვებით, ვიდ-
რე დანანებით, — ჩამოიცილეს.

იშხნელების ოჯახი სამად გაიყო. კვირკაძე ბუცსრიკიძესთან ერ-
თად გადაიკარგა. ქალბატონი შუნია და ირაკლი ვაგონს ერთ კუთხე-
ში მოეწყვენენ, ნინოს ვალიკომ ცალკე ადგილი მოუძებნა, ჭერ ფარა-
ჯა დაუგო იატაკზე, მეორე წყებად — ქურჭი. ასეთ პირობებში, უცხო
მხარეს, ნეტრულად განწყობილ გარემოში უნესაყუდლოდ, ბედის ანა-
ბარად ჩარჩენილ, სასიკვდილო საშიშროების წინაშე მდგარ ადამი-
ანებს შორის ახლად აღმოცენებული ურთიერთობა ბუნებრივად
მკვიდრდებოდნენ. ერთი ხელის მოსმით წარისოცა შეფუერებელი ნა-
თესაური პრეტენზიები, რაღაც უფრო დიდმა, გაცრლებით მნიშვნე-
ლოვანმა აუცილებლობამ უაზრო გახადა ჩვეული კავშირები. ტრადი-
ციული შეხედულებები, წესები და ვალდებულებები ახლა გამარ-
თლებელ პირობითობად გამოიყურებოდნენ; თუ ჭერ კედელ რამდენი-
მე დღის წინ ირაკლი ერთ წუთსაც არ დაფიქრდებოდა და ვალიკოს,
როგორც მას ეგონა, დუელში გამოიწვევდა, ახლა ქ-ნ შუნიას არე-
ული მაფრანდიან ნაკერი სუზანი და დიბის მეთაჟა ამოელო და უსი-
ტყვოდ დაუდო ნინოს საწოლზე.

— ვადაზე ადრე შევესრულეთ პირობა, — ზემრობდა ჰყონია და
უფრო თავის გასამხნევებლად, ვიდრე სხვის დასაჯერებლად დასძენ-
და, — ირგვლივ იმდენი დაქრილები ჰყავთ — ამას უბრალო ჰუმა-
ნიზმი მოითხოვდა.

— „ბურჟუიკა“ რაღაზე წაგვართვენს, ეგ ხომ მაგათი არ იყ?

— ალბათ, სახელი არ მოეწონათ — „ბურჟუა“.

— ЧТОС ОНИ СДОХЛИ, СДОХ.ИИ, СДОХ.ИИИ! — იწყებებოდა ქ-ნი
შუნია.

გარშემო თუ რამ ხდებოდა, ნინო ვერაფერს არკვევდა; ვალიკომ
ისე გადმოიყვანა ვაგონიდან, ისე გაჩხრიკეს, ისე შევიდა „ტეპლუმ-
კაში“, და, საერთოდ, ისე მოქმედებდა, უკეთ ვთქვათ, მოძრაობდა
მთელი ამ ხნის განმავლობაში, რომ ბურანში მყოფი გვეგონებოდათ.

ნარტო ღაჩინის სტრეკლს მის სულში რიდე ჩამოეშვა. აღარავის შეხედვა სიამოვნებდა, ყოველი ხმის გაცემა ეხამუშებოდა, ყოველგვარი ურთიერთობა აღიზიანებდა. თითქოს მღვევარს ქაში დამალორდა და აღმანიანების ხმები ზემოდან გაურკვეველ განგაშად გუგუნებდა. დროდადრო ვალკოსათვის ეწადა რაიმე ეთქვა, მაგრამ საჭირო სიტყვებს ვერ პოულობდა. შეაჩერებდა მზერას შის მკაცრ სახეზე, აუწყლიანდებოდა თვალები და კვლავ ქის სიღრმეში იძირებოდა.

ხალხი წერამწერალრით ზუსტად ხაზავს ისტორიულ აუცილებლობათა სვლაგებს, კრიზისულ მომენტთა შესახვევი იქნება ეს, თუ კანონზომიერი გზატყეველი: მიტქმა-მოტქმითა თუ შეთხზული ამბით თითქმის ყოველთვის წინ უსწრებს ისტორიულ მოვლენათა აღნიშვნა-გაფორმებას. 1918 წლის 7 აპრილს, ორი დღით ადრე, ვიდრე სინამდვილეში „დე იურე“ გამოცხადდებოდა რუსეთიდან დამოუკიდებელი კავკასიის ფედერაცია, მგზავრები ერთმანეთს ულოცავდნენ კავკასიის კომისარიატის გაუქმებას, რომელიც არ სცნობდა საბჭოთა ხელისუფლებას და სრულიად რუსეთის გაუქმებულ დამფუძნებელ კრებას ერთგულებდა.

— ესე იგი დასაბამითგან სოფლისა მეტხუმეტე მოქცევის სა-მოცდამეთორმეტე წელს, ანუ ქორონიკონსა „ობ“ საქართველო ჰკვდრეთით აღდგას — იძახდა ყალბი პათოსით ჰყონია, მაგრამ აჭყერად რააკლი აღარ ფეთქდებოდა, აღარც ბ-ნ ლადის მოქარბებულ რე-ქციებში შეიმჩნეოდა ირონია.

მთელი ამ ხნის განმავლობაში ვალიკოს ხმა არავისთვის გაუცია, კრინტი არ დაუძრავს, არავისთვის შეუხედავს სახეში. შისი შეუვალი გამომეტყველების გარსი მყუდროების დამრღვევისთვის სახიფათოდ ელვარებდა.

ვაგონი მთელი ღამე ფხიზლობდა, ხმადაბლა და შფოთიანად დუფუნებდა. რატაქზე დადებული ერთადერთი ფანარი ალიონზე გაქე-ქილ შუაეცხლის ნაცრადქცეული ნაკვერჩხალირით ბუტუავდა. სად-გურ ტიხორღეციაში აღარ ინდომეს მატარებლის წინ გაშვება. მიზეზს არ ამბობდნენ, შეურაცხყოფა არავისთვის მიუყენებია, თუ არ ჩავთვლით იმას, რომ ფრენჩიანმა ახალგაზრდამ ჰყონიას შეუღრინა: „He cyр своиr нос, кyдa cоrнa:а“... კიდევ კარგი, მანდილოსნების მოერიდა, იმდენი ზრდილობა ეყო, აღარ დააბოლოვა. მისვლა-მოსვლამ, ხვეწნა-მუდარამ, ფანჯრების შუქზე ხელებისა და საბუთების ირქოფულმა ტრიალმა, ან იქნებ რაიმე სხვა მოსაზრებამ გასჭრა და

მატარებელი. როგორც იქნა, დაიძრა. საიდანღაც ბუცხრიკიძე გამოჩნდა ვაგონში.

— ექიმი სად არის? — იმწამსვე ჰკითხა ქ-ნ შენიაძე.

— კარტს თამაშობს „ივერიელებთან“!

— ნუთუ თამაში ისწავლა?

— ისწავლა, ბატონო, ისწავლა. რას არ ისწავლის ახლა ადამიანი? ვარდენმა თვალი გადაავლო „ტეპლუშკაში“ დაბინავებულთ. ყველა საფუძვლიანად მოწყობილიყო. მიხვდა, რომ ახალ გადაადგილებას უხალისოდ შეხვდებოდნენ, სადმე ჩაყვებებს აზრი არ ჰქონდა, არც ეძინებოდა.

საქართველომდე ერთი დღის სავალი ძლივს იქნებოდა, შეცდომის დაშვება შეუწყნარებელი იყო. ამიტომ გადაწყვიტა ცალი ფეხი აქ ჰქონოდა, ცალიც — ივერიელთა ვაგონში. დროს გასაყვანად კუთხეში მიმწყვდევლი შეშინებული სტუდენტი ამოიჩჩია, წამოაჯინა, საუბარში ჩაება.

თენდებოდა... გადაქანცული, წამით მიღულული ვაგონი უეცრად გამოფხიზლდა: ლიანდაგებზე მოჭირითე, სულ უფრო და უფრო მოახლოებული მატარებლის ხმაური გაისმა, შემდეგ „ტეპლუშკას“ კედლებში, როგორც მოხუტულ ქუთუთოებში, სინათლის თანაბარმა მონაკვეთებმა ლანდებად იწყეს ქროლვა; სამგზაერო, სამოქალაქო მატარებელი! ეს პირველი შემთხვევა გახლდათ, რომ მათ შემოხვდათ იქიდან, იმ ცხოვრებიდან მანუგეშებელი ნიშანი; მაშასადამე, ყველაფერი რიგზეა, იქ ადამიანური ცხოვრებაა, თუკი სამოქალაქო მატარებელი ასე მშვიდობიანად, ძველებურად მირიხრისებს.

სიხარული ნადრევი გამოდგა. ჭერ კიდევ ბინდბუნდი არ გაფანტულიყო, როცა მატარებელი სადგურ არამევირის წინ შედგა. ცივსა, მაგრამ სასიამოვნო სუფთა ჰაერთან ერთად „ტეპლუშკაში“ სამხედრო გუნდი შემოიჭრა, მათ ორი ქალიც ახლდათ. „ღმერთო ჩემო, ახლა თუ კიდევ გაგვიჩხრიკეს — გადავირევი“, — ისტერიულად წამოიძახა ვიღაცამ. კიდევ გაჩხრიკეს, მაგრამ არავინ გადარეულა, ოღონდ როდესაც ქ-ნ შენიას ლოგინი აყარეს, ვერ მოითმინა და მიუხედავად იმისა, რომ ქყონიას წარბები მალლა აედრიკა და თვალით რაღაცას ანიშნებდა, ყველას გასაგონად ხმამალლა თქვა:

— У меня создается впечатление, что большевики потеряли что-то у себя, а ищут у других, — ეს ფილოსოფიურად ჯანზოგა-

დებულო, უკიდურესი გაღიზიანებით დამუხტული წინადადება ყოველგვარი ყურადღების გარეშე დარჩა.

იმან, ვისაც მებღაურებით პატარა პრილა ხანჯალი ჰქონდა ჩანოკონწილადებული და „ტოვარიშ გუროვს“ ეძახდნენ, მგზავრებს აუტრძალა ვაგონიდან გადმოსვლა და კარებთან ქალები დატოვა ზედამხედველად.

— უეჭველია, რომ ავ, არმავირში მოგველის ტერორი, შესაძლებელია წესგარეშე და სწორედ მით უფრო საშიში, — ამბობდა წამოწითლებული ჭყონია. რაც უფრო უახლოვდებოდა მატარებელი სამოქალაქო თმის ერთ-ერთ კვანძს, მით უფრო აღგზნებული ჩანდა ბნლადი; ნაჩქარე პრაქტიკულ გეგმებს ისტორიულ პარალელებს უკავშირებდა. რუსების ვერაჯი ბუნების დასახსნათებლად ისიც გაიხსენა. რომ ეკატერინე II-მ ჭერ წააქეზა ქართველები და შემდეგ გულონიხს აუტრძალა საქართველოში მასველი ჭარი გაეგზავნა — სულ ორბატალიონი და ორი ქვემეხი! ალა მაჰმად-ხანის შემოსევის დროს ხომ უფრო ვერაჯულად მოიქცნენ: პოტიომკინი დაელოდა თბილისის დაცემას და 3 ნოემბერს გაპარტახებულ თბილისში ეგერის ბატალიონები შემოიყვანაო. გასაკვირი ისიც იყო, რომ საქართველოს დამოუკიდებლობაზე მსჯელობისას ყალბი ნოტები გამოაკლდა მის პათოსს, ფილოსოფიურმა განწყობამ კი საბოლოოდ ტიხორეცკაიასთან დალიჩაილურის წყალი. ირაკლიმ და ბნმა ლადიმ როლები გაცვალეს თითქოს. ირაკლი მოტეხილსა და ბედშეგუებულს ჰგავდა, ჩემად იჭდა. ან ყველას ემოწმებოდა, ეტყობოდა, მგზავრობის ამ ათმა დღემ რაღაც ახალი უდავო აზრი გაუჩინა, ჩომლის შერყევა არავითარ პაექრობას ან მტკიცებას აღარ ძალუძდა. ასეთ ვითარებაში მან პირველად ნახა ეს უბრალო შიწის მუშები, აკვირდებოდა, სურდა გაეგო, რა აერთიანებდა მათ შეიარაღებულ ჭგუფებად — შიმშილი, შიში, შურისძიების გრძნობა, თუ აღამიანის ველურ ინსტინქტებს ერთბაშად მოენახა ყველასათვის გასაგები მარტივი რაციონალიზაცია?!

— რეგორც ჩანს, დავვაპატიმრეს, — იძახდა ჭყონია, — აბა, რაზე დავგოყენეს ყარაულები?

— რას ქვია დავვაპატიმრეს?! ჩვენ მთავრობის ბრძანებით, მათ საქმის გულობიზა მივდივართ კავკასიაში მერე ეგერ არ წერია საბუთებში, რომ მე სიფილოსა მაქ და ბატონი ჭყონია აღრენს?!

გაურკვეველი იყო, ვის უმტკიცებდა ამას ბუტსბორკიძე, ავალემა აქეთ-იქით გაურბოდა, ნელ-ნელა კარებისაკენ იწეკვდა.

კარბენი შაშხანით ხელში გამხდარი, მაღალი, გრძელცხვირა ქალი ედგა, თვალის გუგები ავადმყოფურად გაფართოებოდა, კაცლები ერთი წერტილისთვის ისე მიელურსმნა, ელამი გეგონებოდათ. სახელებსა და სიგრძეში სახელდახელოდ გადაჭრილი მაზარა ეცვა, მხრები ჩამოჰყროდა, მკლავზე წითელი ხელსახვევი შეება, კოქსა და კოქს შორის შაშხანა ედგა, ორივე ხელი ლულაზე დაეფარებინა. მას გვერდით მორცხვად ეტმასნებოდა ბერტეიანი, თვალციაგა ახალგაზრდა ქალი.

„ტეპლუშკის“ მგზავრებმა არ იცოდნენ, რა ეღონათ, როგორ დაეღწიათ თავი მოსალოდნელი უბედურებისაგან, შიშმა დააბნია, ენა ჩაუფლო ყველას, დადუმებულნი მქეპანიკურად აწესრიგებდნენ ჩხრეკის წედვად არეულ ნიუთებს. ჭყონიას გაახსენდა, რომ აქ, არაფიერნი ცხოვრობს მისი ნაცნობი ქართველი და მგონი რაღაც თანამდებობაც უჭირავს. — მას შეუძლია დახმარება გავერწიოს, მაგრამ როგორ გაუაგებინოთ?

— სადგურზე არის ბუფეტი, ბუფეტის პატრონი და მოსამსახურეები უძველად ქართველები იქნებიან. ვავგზავნოთ ვინმე „ნარზანზე“ და დავეუკავშირდეთ, — გაისმა „ტეპლუშკის“ სიღრმიდან არადელის ხმა.

— რომ არ გავვიშვან?

— ბუფეტის ლაქია გამოვაძახებო.

— По-вашему говорить тут запрещено! — იკვილა შაშხანიანმა და დაეინებული მზერის წერტილი გადაადგილა.

— А что ты не понимаешь, что теперь свобода и можно говорить на родном языке? — ნეეპასუსა ვარდენი და სტუდენტს გადაულაპარაკა: — კვინიზში არ აქვს, ბიჭო, შესული თვალები?! — შემდეგ წინ წაიწია, კვლავ სტუდენტს შიებრუნდა და ხმაშალა განაგრძო, — „ა, რა კრასივი დევუშეები, ახლა, პოვიზიტი მაგათ გრუნიანი, პაკუპატი შუბა, ჩორნაბურკა, აღიზატი კურორტ ჩორნი მორესე, შერე სვადბა იგრაიტი, ტანცავატი, პადარკა პალეჩატი შოლკოვი ზულკა“...

თვალციალა წითლდებოდა, რადეცას ეჩერჩულებოდა უფროს ამხანაგს. ვარდენი კი ხან სტუდენტს მიმარაავდა, ხან ჭალებს შესცქეროდა ნაზად და განაგრძობდა:

— რა ხაროში დევუშეები, ეტო ვისოკი ჩემი ბრატისთვის პოვიზიტი და სვადბა იგრაიტი...

— შაშხანიანს სახეზე ღამილისმაგვარმა ტალღამ გადაიარა, თავი მოატრიალა, ტებლუშკაში შეიხედა და ნაძალადევი სიმკაცრით თქვა:

— Вы думаете, мы не понимаем по-грузински?

ბეცხრიკიძე მიუხელოვდა ქალებს, დაედრიჭა, წამსვე ინდაურის გაფხორილი გამომეტყველება მიიღო, იქვე ისევ გაიკრიჭა ყველის ვაქარივით. თვალთვალს კისკისი წასკდა. ახლა თვითონ ქართულიდან რუსულზე გადავიდა ვარდენი, აინუნშიც არ ჩააგდო, რომ თავიდან რიგიანი რუსულით შეეპასუხა, ამჯერად დამტკრევით დაიწყო:

— Мой природа, — ხელით მუცლის ქვევით მიინიშნა, — вода бросат хочет, природа требует вода бросат хочет.

ბერეტაიანს უფროსისი ერიდებოდა, მაგრამ თავს ვერ იკავებდა და სიცილით იგუდებოდა.

— Ну, сатана! Иди, иди! — ჰკრა მუჭლუგუნი შაშხანიანმა, ჩასახტომად მოშზადებულ ვარდენი ვაგონიდან ჩააგდო. ვარდენი ვაგონის ქვეშ შეძვრა, შორს, საღგურისაკენ გაიხედა, ბაქანთან მატარებელი იდგა, მაგრამ იქ რა ხდებოდა, ამის გარჩევა შეუძლებელი იყო. მკვდარ ზოქოს რომ პიანჭველები დაესევა, ისე ირეოდა ხალხი. „ნუთუ „ივერიელთა“ მატარებელია“, — უსიამოვნოდ გაუელვა თავში, მიიხედ-მოიხედა, ლიანდაგების გადაღმა წყალსატუმბთან მშვიდობიანად მდგარი ბრბო დაინახა. გამოყო თავი ბორბლებიდან და კვლავ ქალებს გაედრიჭა:

— Моя воззап пошел нарзан приишети.

— Валян! — არ შეუხედავს მისთვის, ისე დართო ნება შაშხანიანმა.

ბეცხრიკიძეს ერთი სული ჰქონდა, გაეგო, რა ხდებოდა საღგურზე. სიფრთხილეს თავი არ სტკიოდა, ჯერ ლიანდაგების გადაღმა გასწია წყალსატუმბი ამალლებულ ადგილას იდგა, ქვემოთ ყუბანურ სტანიცის მწვანე დარაბებიანი სახლები ჩარბოდნენ. დარაბებზე დახატული თეთრი მტრედები გასუქებულ ქათმებს წააგავდნენ და თვალს აღიზიანებდნენ. ბრბო კახაკ რუსებისაგან შემდგარიყო. მკვიდრი ყუბანელები ზოგი თავჩაქინდრული და ზოგიც დაბნეული სახის გამომეტყველებით უგდებდა ყურს კასრზე ასულ ორატორს — იგი კახაკთა იასაული გახლდათ. წითელი ვიწრო ლენტით გადაჭვარული დიარსავით მრგვალი ფაფახი კეხიან ცხვირს ებჯინებოდა და შუბლზე თეფ-

შევით ედო. წინა ორატორი ეტყობა სრა-სასახლეთა შენებას ჰპირდებოდა ხალხს, ისეთი საპაექრო ტონი ეჭირა იასაულს:

— Что такое советская власть: Без мудреных слов, — უვიროდა იგი, — что делает сейчас в башках, скажу просто: Советская власть это то, что из хама делает папа, да, это точно! Но не думайте, что из всех хамов, нет! Все вы останетесь такими же хамами, но править вам будет хам из хамов, тот который наихамейший из всех!

მეჩხერი სიცილი გაისმა. იასაულმა ფაფახი კეფაზე გადაიგდო, დონიჩი შემოეცარა, გადახედა უნდოდ განწყობილ აუდიტორიას, იგრძნო, რომ მისი გავიწმამება შეუფერებელია, სიტყვები კი — ამაო, რისინი სხვა რამეს ელოდებიან, უფრო თვალნათლივსა და სისხლბორციანს, მაგრამ რას — ეს იასაულისათვის გაუგებარი რჩებოდა. კახაკების მეტწილი, არმავირის შემოგარენის მკვიდრნი, ჯერ აქტიურად არ მოქმედებდნენ. მათ გადაწყვეტილიც არ ჰქონდათ, ვის მიკედლებოდნენ, მაგრამ თავს ასე თუ ისე მაინც რევოლუციის მონაწილეებად თვლიდნენ. იმ დროს, როცა ქვეყანაში ახარტული თამაში მიმდინარეობს, იასაული მათ არაფერს ჰპირდება, პირიქით, აშინებს, ვინ წოდნობებს თამაშიდან ისე გამოვიდეს, როგორც დაიწყო, — ყველას ბომ მოგების იმედი აქვს?!

— Смейтесь, смейтесь, потом поздно будет, когда заарканят, — ცალყბად ჩაილაპარაკა საქციელწამხდარმა იასაულმა; უღვაშები წაიფხანა, კასრიდან ჩამოვიდა და უკვე ქვემოდან ზღვის ვერაგ ტალღასავით წამოპარულად დაუმატა: — Еще в библлии сказано, что первый раб на земле был сын Хама!

სადგურის ბაქანთან მოფუსფუსე ხალხი იშლებოდა, ნაწილი ჩგუფად წყალსატუმბისაკენ გამოემართა, მათ შორის ბევრი ჩამოხეულ ჩამოკონკილი მაწანწალა მოჩანდა. ვარდენმა იცოდა, რომ ჩრდილოეთიდან მომავალ ყოველ ადამიანს — არაქარისკაცს აქ ექვეით უყურებენ, ამ ბრბოშიც კი.

უკვე ერთ-ორმა სტყორცნა ბოროტად თვალი. სადგურიდან მოსულნი აღელვებულნი, დაუკმაყოფილებლნი ჩანდნენ, ერთმანეთს ეცილებოდნენ, სიტყვის დამთავრების საშუალებას არ აძლევდნენ. ვარდენს ყურები დაცქვეტილი ჰქონდა; ირგვლივ ესმოდა: „Корниловцы, золотые эполеты, всех обязательно расстреляют“. საუბრით კანონზომიერად მიაჩნდა დახვრეტა თავსაფრიან ხანშიშესულ

ქალ: „Винтовки были спрятаны под вагоном“, „бусурманы“... ამ ნაწვეტ-ნაწვეტმა ცნობებმა საბოლოოდ დაარწმუნა, რომ სადგურზე დაბნეული მატარებელი „ივერიელთა ტებლუშკა“ იყო. გთავდა, ყოველგვარი იმედი გაქრა, განძი დაიღუპა, ახლა მისი სიცოცხლის ჯერი დადგა. ამ აზრმა ინსტინქტურად ცარიელ კასრზე შეატუნა და როცა მიავლ-მოავლო თვალი იქაურობას, სიზმარი ეგონა, მოეჩვენა, რომ მის წინ შეკრული ბრბო მსხვერპლის მოლოდინში გაშლარათულ, პირდაღებული ნიანგია, ვარდენმა მალალი ხმით შეჰყვირა:

— Товарищи, братья! Большевики хотят Мира, Свободы. Хлеба и масла для народа! Да здравствует Советская власть! Ура!

დამშეულ პეტროგრადში ამ კონკრეტული ღოზუნვის დენთის ძალა ხშირად უნახავს, აქ კი, ჯერ კიდევ შედარებით მაძლარ ყუბანის ველზე, კაჩაქის ხსენებამაც არ მოახდინა შთაბეჭდილება. მის შეძახილს არაეინ გამოეხმაურა, მაგრამ ეს არც იყო საჭირო, იგი უკვე მოერია თავის შიშს და ბრბოსაც დაეთრები აურია, ახლა შეეძლო ყურადღების მიუქცეველად გასცლოდა იქაურობას.

მზე კეკლუცი, დაღლილი მანდილოსანივით ამოქნარებდა, თითქოსდა მოცისფრო-მონაცრისფრო ღრუბლის მარათი მორცხვედ რფარავდა პირს. ყოფილ სანიტარულ მატარებელს რამდენიმე „ტებლუშკა“ — შერჩენოდა, ორთქლმავალი და სატვირთო ვაგონები ჩაბოხსნათ. „ტებლუშკის“ კარები ბოლომდე გაეღოთ. სამხრეთულად რბილი, ნოყიერი პერი მშობლიური სითბოთი გულს უხსნიდა ქართველებს. რაჰველმა ბუფეტის ლაქიამ მოკლე ჩხირებზე წამოცმულ ღორის ცხელი მწვადები, პური და „ნარზანი“ მოიტანა საღვურისა, — სასადილოს პატრონს გამოეგზავნა თანამემამულეთათვის. ჰყონიას უცებ დაუბრუნდა ყოფილი სიდარბაისლე, კმაყოფილი გახლდათ, რომ მისი ნაცნობი ქართველი ასე გულისხმიერად მოიქცა და პატივსცა: ეს იმას ნიშნავდა, რომ არმავირში გავლენიან კაცად ითვლებოდა, რამენაირად მიხედავდა მათ, არ მიატოვებდა. ყველა სიამოვნებით აღიშებოდა; მოშივებულნი მადიანად ილუქმებოდნენ. ნინოსაც კი შეაქამა ქალბატონმა შუნიამ ერთი ნაჭერი მწვადი. მხოლოდ ვალიკო! რაფრისათვის დაუკარებია პირი; ნინოსა და თავისი უალბი მდგომარეობა აწუხებდა: არ შეეძლო არ ეზრუნა მასზე, არადა ეს გამომწვევად გამოიყურებოდა. თავად ნინოსაც უმძიმს ალბათ მასთან ურთიერ-

თბა. რამდენჯერმე შეიცვალა მათი დამოკიდებულების შესაყარი კუთხეები და ყოველი კუთხე თავიდან იწყებდა ყველაფერს: „იქნებ სხვა ვაგონში გადასვლა აქაბებდა? მალე საქართველოა, ნინოს ოჯახი ელოდება... კეთილდღეობა, სიწყნარე?“ საკმარისია გაიქცეს აქედან და ყველაფერი ძველებურად წავა. მერე და უნდა კია ძველებური ცხოვრება? ყველა გზა მოსინჯულია, ანუ ლოზუნგზე დადებულია თავი. ასლა სამშობლოშიც ზედმეტია იგი. საქართველო განწირულია — ველარაფერი იხსნის. უამრავი პოლიტიკური დინებით, სოციალური კეთილდღეობის ქიმერით ისეა ამღვრეული წყალი, რომ ერთი და ორი ნაკადული ვერ დაწმენდს. საერთო ბედნიერება? თუკი ერთ ბედნიერებას ამდენი უბედურება დასჭირდა — საყოველთაო ბედნიერებას რამდენი მოუნდება, ანდა ვიღას ხარჯზე? იქნებ ქვეშაირიტებისათვის ღირს ბრძოლა? მაგრამ რა არის ქვეშაირიტება? სიმართლე, ან სამართლიანობა? შედეგის წარმოსახვა და მასზე გამიზნული მოქმედება მიკერძოებას უფრო ეკუთვნის, ვიდრე ქვეშაირიტებას. ქვეშაირიტებას ადამიანის ლოგიკასთან მცირე კავშირი აქვს. ასეთი შეხედულება ძალაუვნებურად ჩამოუყალიბდა, იმიტომ რომ ცხოვრებაში მეტწილად უსამართლობის გამარჯვებებს მოწმე გახდა, და თუ სამართლიან გამარჯვებასაც მოესწრო, შიგ დაბუდებული სიყალბეც შეამჩნია. მაშასადამე, ქვეშაირიტება ბრძოლისათვის შეუთავსებელი სეული ყოფილა, იგი არც სიმართლეს და არც სამართლიანობას გამოსახავს. არც იმარჯვებს და არც მარცხდება. შესაძლოა ადამიანის ცხოვრება მოკლეა და ქვეშაირიტების ლოგიკა გრძელი?!

ვალეკოს ღმერთი სწამდა, რელიგიის კი ვერა გაეგო რა. ქრისტიანობამ დაშინებით, ჯოჯოხეთით და განკითხვის დღით აუტრეა გული. ნაპბდიანი — მამაპაპური ტრადიციის მიხედვით მოლაღატეს სინონიმი იყო. ბუდამ გადმობრუნებული ეგოცენტრიზმით დააფრანხო. ადამიანის ცხოვრებაში რელიგიას რომ დიდი მისია ჰქონდა და რალაც სანუკვარი სფეროც გააჩნდა, ექვს არ იწვევდა, მაგრამ მისი აღმოჩენა დღე და ღამის მთელ გულისყურს მოითხოვდა, ამ წუთს კი, ამ გარემოცვის თანამედროვე ადამიანში ყრუდ ბორკავდა ცხოველი ძალა, თითისტარზე უწესრიგოდ დახლართული ძაფივით გადასართავად იწვევდა, უშლიდა სწორად ბზრიალს; გახელებული კრაზანებოვით ბზუოდნენ ფიქრები, იგი დადუმებულ ნინოს შესცქეროდა. გრძობდა, ყვითელთვალა ბიჭის შემთხვევამ გამონაბოლქვივით ჩაიარა; და აბნელა, აშალა და მოწამლა ვნებათა ნატეფი წყობა... იქნებ სამუდამ

მოდაც. დროდადრო ნინოს გასიფრთხანებული სახის ფონზე ვარსკვლავით აბრჭყვიალებული ცრემლი უბრუნდებოდა იმედს და გულ დაუდევრად უწყებდა ცემას.

აბრმავირში სამი ძალაუფლება თანაარსებობდა: კავკასიის ფრონტიდან წამოსულ ქარისკაცთა საბჭო, კაზაკთა ხელისუფლება და საბჭოთა ორგანიზაციები.

ბოლშევიკების მიერ გავრცელებული ერთენული დამოუკიდებლობის ლოზუნგი კაზაკ-რუსებმა სამამასახლისო თვითშმართველობის შესაქმნელად გამოიყენეს. საქმე საქმეზე თუ მიდგებოდა, ისინი საბჭოთა ორგანიზაციების ხელქვეითებად ჩაითვლებოდნენ, მაგრამ ნაფრონტალი და ნახიშტარი კაზაკები საბჭოთა მთავრობის მიერ ახლად ჩამოყალიბებულ ყველაზე ქმედით ორგანოს — საგანგებო კომისიას, „ჩეკასაც“ კი არაფრად აგებდნენ.

კავკასიის ფრონტიდან წამოსული ქარისკაცთა ურდო, რომელიც აგრეთვე საბჭოთა ლოზუნგების პირში იყო, რამდენიმე დღის წინ ზემოიჭრა აბრმავირში, მათ ატამანური წესით არჩეული საბჭო ხელმძღვანელობდა. სამივე ძალაუფლება ერთიმეორესთან შეჯახებას ერიდებოდა. ყოველი მათგანი თავისი ვავლენის დასამკვიდრებლად რაც ზელთ ეწევა, იმას სჩადიოდა — სხვადასხვა იდეალების სახელთ მშვიდობიან მოსახლეობას არბევდა.

დატყვევებულმა ქართველებმა მოითხოვეს ვინმე უფროსი, რომელიც მოვიდოდა, აუხსნიდა ასეთი მოურიდებელი ქცევის მიზეზს და, რაც მთავარია, მომავლის შესახებ რამეს ეტყოდა. ასეთი კაცი ისევ ის „ტავარიში გუროვი“ აღმოჩნდა, მას თან მოჰყვა ნაზი სახის ახალგაზრდა. როდესაც ტანსაცმელი ტიპიური ხდება, ის მისი პატრონის გარეგნობაზეც მოქმედებს: ტყავის ქურთუკი და საველე ჩანთა ახალგაზრდის სიმპატიურ გამომეტყველებას ნირს უცვლდა: თვალსაცუმი შეუსაბამობა ქარსი კაცის სახეს წარმოადგენდა. „ტავარიში გუროვი“ და სემიონ მოისევეიჩი, როგორც მიმართავდნენ ამ მარდად მოლაპარაკე კაცს, ახსნა-განმარტებას არ კადრულობდნენ. „ტავარიში გუროვმა“ ყარაული ქალები კაცებით შეცვალა. აღუღებულო წყალი მოატანინა და გამოაცხადა, ქართველებს ღამის გათევა ვაგონებში მოუწევთ, ხვალ დილით კი ყველაფერი გაირკვევა.

ნინომ და ვალიკომ ერთდროულად გაიღვიძეს. შუალამე კარგახნის გადახული იქნებოდა, „ტეპლუშკაში“ ალბათ ყველას ეძინა, — გარ-

შემო მშვიდად ფშვინავდნენ. იატაკის ღრქოვებიდან მახორკის სუნი ამოდიოდა და ძილ-ღვიძილში დაყურადებულ პაპას ზღაპარით გაჰიანურებული, დაბალი ბანი ისმოდა:

— Телерича он стал товарищем Гуровым. А его-то я знавал Гошкой, несчастным солдатиком у меня был, ей богу, а когда революция приходит, когда у нас сделалась революция, этим самым передовиком и стал Гошка. Это я тебе скажу.

სიჩუმის შემდეგ, რომლის დროსაც ალბათ ყარაულმა რამდენიმე ნათაზი დაარტყა, მეორემ ჰკითხა:

— Ты же кем был?

— Фельдфебелем. Раз, я тебе скажу, хотел треснуть, да хитер ведь был шельма, какое время быть, мол, фельдфебель; пули летят. А тут в аккурат атаку затрубили — везет человеку, сорок босв, я тебе скажу за месяц было, в немчуру стреляли, «до победного конца» кричали, а Гошка все про мир и за мир, вот и начали текать в дезертиры. И что получилось?

იატაკქვეშიდან ისევ მახორკის ოხშივარი ამოვიდა.

— Телерича мы друг в друга стреляем, я тебе скажу, а Гошка стал товарищ Гуров! С португесем ходит, Вот и тебе вся революция.

„ტებლუშკას“ სახურავთან ვიწრო გისოსებიანი სარკმელი ჰქონდა დატანებული, საიდანაც განათებული წყალსატუმბის მიდამო მოჩანდა ეტყობა, იქ, ორთქმავალი იდგა. ქარისგან აფრიალებული ორთქლი ხეების ლანდებს იტაცებდა, სარკმელთან მოჰქონდა, გისოსებთან გააცურებდა და შეფრთხილებული ჩიტვით გააფრენდა.

— გავიკეთ? — ნაძალადევი ღიმილით წაიჩურჩულა ნინომ. ვალიკო მიხვდა მის გასამხნეველად ნათქვამ სიტყვას. იმასაც მიხვდა, რომ ეს მისი ექვების მოსახსნელად ითქვა და გაქცევასთან ცოტა კავშირი ჰქონდა. ნინოს, რაც თავი ახსოვდა. გალაღებულად არასოდეს გაუხარია, სხვის თვალში იქნებ ამის მიზეზი არც არსებობდა, მაგრამ რაშიც არ უნდა ჩამოერთმიათ — ჰირვეულობაში გულჩათხრობილობაში. უხასიათობაში თუ ამპარტავნობაში — მან ასე იცოდა. რომ ცხოვრებაში ტოლი არ შეხვედრია. იქნებ ზედმეტად მომთხოვნიც იყო, ვინ იცის? ნათესავეები იყვნენ. ამხანაგები თუ ქმარი, მასთან დასახლოებლად განსაკუთრებულ პირობებს ქმნიდნენ და შედეგი მანც სათბურში გამოყვანილი უდროო ხილვით მტყნარი გამოღვებოდა

ზოღმე. ახლა კი, როდესაც შეხვდა ადამიანს, ვისიც ყველაფერი მოსწონდა, ვისაც ყველაფერი ესმოდა, ვისაც მთლიანად გადაუშლიდა ველს, მასთან თავისუფალი საუბრის საშუალებაც არ არსებობდა. ბევრი რამ სურდა ეთქვა ვალიკოსათვის, მოეთხრო ბავშვობის ოცნებები, რომლის თვალთაც უყურებდა საკუთარ უღიმღამო ცხოვრებას: ენაზნა სოფელში გაშზრდელ მონავარდისასთან გატარებული ბედნიერი დღეების წესახებ; თუ როგორ ისწავლა შეიდიშის ტოტების ამოჭარგვა; ოქრომკვდითა და სითვით კერვა, ფერად-ფერადი ქილებრსა და ზონარების ქსოვა; როგორ შეიყვარა კითხვა და განმარტობა; იმედოვნებდა აეწერა ის წარმტაცი წუთები, როდესაც მწველი, ალერსიანი მონავარდისა მოსალამებულს მისი თანდასწრებით სკავრს ხსნიდა, საკმეღრსა და ვაშლის ჩირის სურნელით გაყენთილ ოთახში მოწიწებით ალაგებდა ფარჩაში ფაქიზად გახვეულ ხელნაწერებს; როგორ მგლოდინური ხმით უკითხავდა ფსალმუნებს და ტყით დახურული ხევიდან როგორ ისმოდა გუგულის სედიიანი ძახალი. სურდა მოელოდა იმ ხილვებრსა, რომელნიც ხატის წინ ანთებული კანდელიდან, ქერძი მოხატულ დიდ მწვანე ბრდღვილში ტრიალებდნენ და ცრებრსას. ფიქრობდა გაეზიარებინა ყოველი მოვლენის მისებური გაგება: ნატრობდა ვალიკოსთან ერთად გაეკათა ის სულიერი წიადსელები. სადაც ადამიანს სიცოცხლის იღუმალი არსით არის გატყსკროვნებული ყველაფერი, წარმოდგენილი ჰქონდა, როგორ მოეფერებოდა, მოესიყვარულებოდა, მოუსმენდა და მოუვლიდა ამ ნატანჯაეს, დააწყნარებდა მის უმიზნოდ მოხეტიალე სულს. შერე საღანდაც შავ, უხიავ ჯოჯოდ წამოჩოჩდებოდა წინადლის ამბავი და გული უღონდებოდა. უბედური რომ იყო, დიდი ხანია იცოდა, მაგრამ ვალიკოს უბედური ყოფილა. ეცოდებოდა, ცრემლი ერეოდა, მაინც აპირებდა დაეთრგუნა სისუსტე, ვალიკოს გულისათვის შებრძოლებოდა უბედურებას, თუგინდ დაუფიქრებელი საქმეც ჩაედინა.

ვალიკომ სათუთად აიღო გამოწვდილი პატარა ხელი, იგარძნო, როგორი თავგანწირული მზადყოფნით დაძაბულმა მოუქცია იგი ნინომ. მათ ბედნიერად გაუღიმეს ერთმანეთს, თვალები დახუტეს და გარინდელ-გასუღარულებს შემოათენდათ.

არმავარში ქარისკაცთა საბჭოში ხმა გავარდა — ჩრდილოეთიდან ნატარებლით ოფიცერთა ჯგუფი მოდის მოხალისეთა დასახმარებლადო. ჟერ კიდევ არ იყო გარკვეული, თუ ვინ მოიტანა ეს ცნობა, ან

რამდენად სარწმუნო შეიძლებოდა მისი მიჩვევა, როცა სასწრაფოდ შეიყარა მთელი ურდო და სირბილ-სირბილით გაეშურა სადგურისაკენ. მატარებელი ახალი ჩამომდგარი დახვდათ, არავის მოესწრო ვაგონიდან გადმოსვლა, ორთქმავალი თეთრი ორთქლის ღრუბელში გახვეული იფუშებოდა, ჭარისკაცები ღანძლე-გინებით მოედნენ მთელ ბაქანს, ერთი ჭგუფი ღრიანცელით დატრიალდა ბოლო ვაგონთან. დანარჩენებიც უკუმოქცეულ აქაფებულ ტალღასავით შემოერთა „ივერიელთა“ ტეპლუშკას.

— На пришел! — ბოხი ხმით გასცა ვილაცამ ბრძანება და როცა ტეპლუშკას თოფები მიუშვირეს, მანვე იყვირა:

— Эй, теплушка, вылезай по одному! быстро, покуда целы!

დაგვიანებით მოვარდნილი რამდენიმე ჭარისკაცის ფეხის ბრაგუნმა წერტილი დაუსვა ყოველივე ხმაურს, ტეპლუშკიდანაც ჩამი-ჩემი არ ისმოდა.

— Считаю до трех! — სამარისებურ სიჩუმეში ჩახმახები აჩხაქუნდა.

— В чем дело? — თითქოს ახლა გაიღვიძესო, გაისმა ხმა ვაგონიდან, — Мы тоже...

— Выходи по одному! — გააწყვეტინეს ბაქნიდან.

ქრიალით გაიწია კარი, ბოლჩით ხელში პირველი „მუშინსკი ჩალავეკი“ გადმოხტა.

— Братва, мы тоже солдаты, — დაიწყო ნაძალადევი ღიმილით მოხვეემ.

— Давай давай проходи, там видно будет!

„მუშინსკი ჩალავეკს“ მთიული და აყლაყუდა მოჰყენენ, შემდეგ მძინარა ოფიცერი გამოჩნდა; მართალია, მას უბრალო ჭარისკაცით ეცვა და არც ოფიცრობის ნიშანი გააჩნდა, მაინც ჭიშინი სახე, ზორბა ტანი ხელად მიანიშნებდა მის კეთილშობილ წარმოშობაზე, არადა სულ ცოტა ხნის წინათ ვერაფრით ვერ წარმოიდგენდა კაცი, რომ ვაგონის იატაკზე უღარდელად გამოტილი, ძილად მივარდნილი და ხვრინვით გატაცებული ვინმე ასეთი მოქნილი მიხრა-მოხრისა აღმოჩნდებოდა. ჭერ მგზავრების ნახევარი არ იყო გადმოსული ბაქანზე, როცა რუსი ჭარისკაცები შელაგდნენ „ტეპლუშკაში“ და პარტყაპურტყით გადმოახტუნეს დანარჩენები. ვაგონი დაცარიელდა, კუთხეში ატუზულ კვინიკაძესთან, რომელიც თითქოს ვილაცას ეძებდა

და დაბნეულობისაგან ფეხს ითრევდა, ორი ჯარისკაცი მიიჭრა, ვრთმა ჩოფურამ ჯიბე მოუჩხრიკა, შემდეგ ბუცბრიკიძეს შეხვეული ბარჯი გაშალა და სიგ მოზრდილ ტომსიკას როცა წააწყდა, ეძგერა, ხელები გარედან ვაღაუფათურა, გამომცდელად შეხედა კვინიკაძეს, სწრაფად ვაგონს მოავლო თვალი. ტეპლუშკაში მოღუშული ჯარისკაცის გარდა, ომელიც ამხანაგს თავს დასდგომოდა, არავინ ჩანდა. მის მძიმე მხერკას შეეყარა თუ არა, ჩოფურა აწრიალდა. ხელახლა კვინიკაძეს ეცა, გადმოუბრუნა ჯიბეები, მუჭლუგუნი უთავაზა, ჯარისკაცთან მიიწია, რაღაც წასჩურჩულა.

— Не толкайтесь, господа, — ლულულებდა შეშინებული კვინიკაძე.

სიტყვა „господа“-მ ვითომ აღაშფოთა ჩოფურა.

— Кто твой господин, кто, отвечай! — ყალბად დაიწყო, მერე დაიჭრა და დიდი გაბრაზება გაითამაშა, — Мы против господ кровъ поливали, сам ты господин и сволочь!

ამაში იყო რაღაც პეწი, რომელიც მოწინააღმდეგის თვალშიც კი ერთგვარ სიმპათიას იმსახურებდა, შემწყნარებლურ ღიმილს ჰგვრიდა: „აი, თურმე ესენი განა მხოლოდ წართმევასა და კაცის კვლახე ვიჭრობენ, მათ ცხოვრებაში მალალი იდეალების ვატარება სურთ!“ ანგრამ სადღაც უშუალოდ დაბადებული ეს სცენა უთვალავი გამეორებებითა და წამხედურობით მოარული გახდა. ახლა ამას მეტწილად ზიზიზ-მიზიზად იყენებდნენ. ამჯერადაც მეორე ჯარისკაცს თავის გასამართლებელი საბაბი მიეცა და გაოგნებული კვინიკაძე კონწისკვრით ჩამოაგდო ვაგონიდან. ბაქანზე სეირის საყურებლად ხალხი შეკრებილიყო. ჯარისკაცებს მგზავრები დაეჩოქებინათ, მოღერებული თოფების წრე შემოეკრათ. კვინიკაძე შუაში შეაგდეს. აღზნებული, გაურკვეველი ხმები ყოინად გადაიქცა, როცა „ტეპლუშკისი“ ჭვეშ გასაჩხრეად შემძვრალებმა შაშხანები გადმოყარეს ბაქანზე. ღობედ აღმართული თოფების ზემოდან ჯოხების ნამტვრევები, რამდენიმე ქვა ჩამოვარდა დაჩოქილთა წრეში.

— დახე ამათა, აღარა ხუმრობენ, აი! აქ შეიძლება დამარცხდეს კაცი, — ამბობდა აყლაყულა.

სადგურზე მალალი, ბოხობჩამოფხატული სამხედრო პირი გამოჩნდა. წყალში ჩაძირული ლოდის ნაკვალევით დატრიალდნენ მის ირგვლივ ჯარისკაცები. ბოხობჩიანს თვალები არ უჩანდა. ქერა თხელი უღვაშები დაეგრისა და გაწყობინებული ჰქონდა, წინ ყასბის დანასა-
90

ვით ხის ქარქაშიანი უშველებელი მაუზერი ეკიდა. არც კი დაინტერესებულა დატყვევებული მგზავრებით, ერთი შორიდან ვადახედა ბაქანზე დაყრილ შაშხანებს და განკარგულება გასცა „კორნილოვცელები“ (როგორც მონათლეს ქართველი ნაჯარისკაცალები) წაეყვანათ.

დიდი შენობა, სადაც ქართველები შეყარეს, შიგნიდან თავლასა ჰგავდა და გაპარტახებულ ეკლესიასაც. კამარებიანი მრგვალი გუმბათი ჰქონდა, საკურთხეველთან კი წრიულად ბაგების მსგავს ხის ტიხარებში თივა და ცხენის ფუნაც უხვად იძიებოდა.

— დიდება შენდა, ღმერთო, — იწერდა პირველს კლექიანი, — რა დანაშაული მიუძღვის ამ ხალხს, რომ თავისავე სახლს ცხენებით ათელინებენ — ტაძარს საჩინობოდ უქცევენ?!
სადგურზე ჩხრეკისას თოფების გარდა მგზავრებს ოქროს ეპოლეტები, საკანცელარიო მასალა აღმოუჩინეს; რამაც ჯარისკაცთა საბჭოს უფროსები საბოლოოდ დაარწმუნა, რომ ქართველები და რამდენიმე „ინოროდელი“ მართლაც კორნილოვცეები იყვნენ.

აპიტომ გადაწყდა — ჯარისკაცთა მიტინგს გაესამართლებინა ისინი და იქვე, როგორც რევოლუციის მტრები, საჯაროდ დაეხვრიტათ.

მუხებდავად იმისა, რომ ტყვეებს ძალზე უხეშად ექცეოდნენ, კრთხეზე პასუხს არ აძლევდნენ და, აი, რამდენიმე საათის განმავლობაში ხელნაწილი მოქცეული თავებივით ჰყავდათ გამოწყურებული, ქართველებს მაინც ვერ წარმოედგინათ — რამხელა ხიფათის წინაშე იდგნენ. მართალია, გულის სიღრმეში რაღაც ღრღნიდათ, მაგრამ ჩვეულებრივად იქცეოდნენ. ჩხრეკის შედეგად არეულ ბარჯს აწესრიგებდნენ, მოხერხებულ ადგილებს იკაებდნენ, თივისგან სასთუმალს იკეთებდნენ. ზოგი ისე საფუძელრიანად ეწყობოდა, ვითომ მთელი სიცოცხლის ვატარებას აქ აპირებდა. მარტო კვინიკაძე იყო პანიკურად განწყობილი, აზბიონზე ჩამომჯდარიყო, ცქმუტავდა, მარცხენა ხელის შუათით ჩვეულებისამებრ იმავე ხელის ცერით აწვალებდა, თუმცა ბეჭედი აღარ უჩანდა, ჩხრეკის დროს ვიღაცას წაეძრო. არა, ბატონებო, ეს წარმოუდგენელია, რა უნდათ ჩვენგან, რა გავაფუქეთ, როგორ გვექცევიან? — ეკითხებოდა იგი მის გვერდით მდგარ ჯიშინ თფიცერს, რომელიც დაუფარავი ზიზლით აღევნებდა თვალს ნაჯარისკაცალების ფუსფუსს. რას გვიზამენ, რა უნდათ ჩვენგან? — არ ეშვებოდა კვინიკაძე, თანაგრძნობა სურდა გამოეყვესა უცხოებრივო ოფიცისაგან.

კვინიკაძე თავის თავზე დიდი წარმოდგენისა არ იყო, თავის დღე

და მოსწრება სულ სხვას შეჰყურებდა, მუდამ კეთილშობილი და ვაჟკაცური ბუნების ადამიანებად მიიხნევედა მეტწილ ნაცნობებს და ეს ამართლებდა ცხოვრებას მის თვალში. რასაკვირველია, ხშირად ცდებოდა — ბევრჯერ მისი გმირი უღირსი კაცი გამოდგებოდა ხოლმე, როგორც ახლა ბუცნრიკიძე, მაგრამ სამაგიეროდ აგერ ბედმა ოფიცერი გამოუგზავნა, ახლა მასთან მიკედლებას ლამობდა — და ეს იყო ყოველთვის.

კვინიკაძის კითხვაზე ოფიცერმა ბოლოს და ბოლოს იკადრა პასუხის გაცემა. არ მოუხდია. ისე დაიწყო ლაპარაკი, შესაძლოა, თავის თავს ესაუბრებოდა.

— ისტორიულად ყოველი მონა მშიშარაა, რადგამ მან უკვე ერთხელ სიკვდილს მონობა ამჯობინა. იგი მუხანათიყაა, რადგან უნდა დაიბრუნოს თავისუფლება. ესენი, — აწია თავი და ვერ გაიგებდი, ეს გულსსმობდა, იმ ნაჯარისკაცალებს, რომლებიც დაბორილობდნენ ამ ნაეკლესიეებში, თუ მათ ყველას ვინც გარეთ იყო. — უფრო მშვივრები არიან, ვიდრე რევოლუციონერები. — მერე თითქოს გაახსენდა, რომ ვილაცას ელაპარაკებოდა, მიუბრუნდა კვინიკაძეს, ირონიულად თქვა: — სიკვდილი არ არის საშიში, ნუ კანკალებთ.

— არა, სიკვდილის კი არ მეშინია, აი, იცით... ტკივილის, აუტანელი ტკივილის...

— აუტანელი ტკივილი არ არსებობს, როცა ტკივილი აუტანელია, ადამიანი გონებას კარგავს.

კვინიკაძეს გულზე მოეშვა, თითქოს დიდი ხნის დაკარგული ნივთი იპოვაო, ისეთი გახარებული სახე გაუხდა. გაახსენდა სტუდენტობის პირველი წელი, ის დღე, პირველად გვამის გაკვეთა რომ დაავალეს. მაშინ პირუტყვულმა შიშმა აიტანა. დარწმუნებით წარმოიდგინა სისხლი, ადამიანის მკვდარი სხეულის ჭიჭგნა, თავის „მე“ ამ რაღაც არაამქვეყნიურთან კავშირში. როდესაც სტიქიურად მოვარდნილმა ყოვლისწამლეკმა განგაშმა, სულ უფრო და უფრო მიახლოებულ გამადიდებელ შუშასავით დაუქარგა ფორმა თავისთავად უბრალო საგნებს და შეერწყა თანდათან გაძლიერებულ, საღდაც ახშიანებულ მასზე წამოსულ გუგუნს — გული წაუვიდა.

მეორე დღეს მხოლოდ იმიტომ მივიდა ინსტიტუტში, რომ უარი ეთქვა და საერთოდ თავი დაენებებინა სწავლისათვის. მოხუცმა პროფესორმა მოუსმინა, სიკორძით შეხედა თვალებში, არც აცივა, არც აცხელა, იქვე მკაცრად უყვირა: „აბა, ახლა ქუთაისში გადაფრინდი,

ჩქარა! რაიმე საქმიანზე იფიქრე. — და როდესაც შენიშნა, თუ როგორ განოთახვანდა მოულოდნელობისაგან კვინიკაძე, დაუყვავა: სკალბელი როგორ უნდა გექიროთ — განა ასე? ხელთათმამი სად არის? აიღეთ! ისე უბრძანა: ახლავე შეუღდექი გაკვეთას!“ კვინიკაძემ თავს ძალა დაატანა, რეზინის ხელთათმანები ჩაიცვა, ქუთაისის ბულვარი წარმოიდგინა, გუნებაში გაეღიმა, ისე შეუფერებელი იყო ამ დროს ეს წარმოდგენა, საქმე კი უკვე დაწყებული ჰქონდა და ანგარიშში უცემლად შეასრულა დავალება. ახლაც ეს ტუჩამრეზილი ოფიცერი მისი ღრჯო, ამპარტავენული გამომეტყველება, დახვეწილი მოძრაობები აწყნარებდა რატომღაც.

ჯრო გადიოდა. არავინ აკითხავდა ტყვეებს, არავინ მიდიოდა, არავინ წოდებდა, გაურკვეველი მოლოდინი ცუდ აზრებს ბადებდა. ქართველები თავის გასამხნეებლად ოხუნჯობას ცდილობდნენ.

— სვეტების ბულაურები ისე ჩანს, რომა აქა საყდარი ქონიათ წინათ. ცოდვების მოსანანიებლად შემოგვყარეს განა ამ ჭიშკალებმა?!

— იქნებ ლალის ჭვრებიც დაგაყარონ ყელზე...

— ლალის ჭვრებსა და ფურ-კამეჩს ვინ ჩივის, ერთი ტაჭანი წყალი მაინც დაგვალევიონ.

— ჩემი ცოლის დედა... — იგინებოდა ლურჯპერანგაინი, — სამი თვალი სახლი, ერთი ქცევა მიწა და ექვსი საყენი ვნა ქონდა. ჩემია, ჩემი სახლიო, იძახა და იძახა, ვუტორე ყოფა — გავუყიდე! მარა რა გინდა, რა, სალდათში გამამწესეს. უუ მაგის...

— რომელ მთასაც არ მოველოდი, ფეხები სწორედ იმან დამაზროვეო, — ამბობდა ცოტა არ იყოს ნირწამხდარი „მუშინსკი ჩალავეკი“ და თავის ბოხჩის გაწყვეტილ ზონარს ნასკვავდა, — ამ ტაბლაპარია მათხოვრებს წულებიც მიუყოლებიათ.

— თოფები რომ არ ენახათყე, ქე ვერავინ დაგვაბრალებდა ვერაფერს, — შემპარავად დაიწყო ჩიყვიანმა იმერელმა.

„მუშინსკი ჩალავეკმა“ გადახარხარება მოინდომა — ვერ გამოუვიდა, თითი შუბლზე მიიღო, მუქარით უყვირა: „შენ დურაკი ხარ, დურაკ“. ამით პირში აღიკაპი ამოსდო იმას, ვისაც საერთოდ სურვილი აქვს ხოლმე უმალ წამხდარი საქმის დამნაშავე მონახოს.

აულაყუდას კი მაინც წასცდა: „არა, ვეყო, ეპოლეტები რაღაც გინდოდათ?!“

ამჭერად მთელი ძალით გაისმა ველური ხარხარი, რომელიც ახ

აღიზიანებდა კვინიკაძეს და ახლა იმის ნიშანი იყო, რომ უსიამოვნებ-
ბის თავიდან ასაცილებლად სჯობდა საუბრის თემა გამოცვლილყო.

— დამტხუე, ძამა, — დაიწყო ლურჯპერანგვიანმა, — არ ვართ
ქართველები შორწმუნე ხალხი. ქრისტიანული ეკლესია ზომ არის ეს?
გლდწერა ვინმემ პირჯვარი? აგერ შეხედე იმათ, შეხედე!

გამოეხმარ, დაბრეცილ ღრეკოებიან კარებთან, რომელიც გარედან
ბორჩის ორთაყვირით იყო გადარაზული, სადაც თოფიანი დარაჯის
ლანდი მოძრაობდა, ორი მუსულმანი აზერბაიჯანელ ოფიცერთან ერ-
თად დაჩოქილი ლოცულობდა. „ეტყობა, მაგათაც ძლიერ შეშინებო-
თ, აი, თორემ კაცმა სამი დღე რომ გამართოს შედღუხი, ღმერთს
ერთხელაც არ მოიგონებს“. — თქვა ვილაცამ.

შუადღეს, როგორც იქნა ტყვეები ნახევრად გადახნულ ტრიალა
მინდორზე გამოყარეს. შუე არ ჩანდა, მაგრამ მისი არსებობა თბილ
ამინდად, ნათელ და წყნარ დღედ ეფინებოდა არემარეს. ქართველებს
იმედი მიეცათ. ბუნება თავისი სიმშვიდით თითქოს კეთილგანწყობის
შავალით იძლეოდა, სათნოებას ცხოვრების ძირეულ წესად აცხადებ-
და; თითქოს საკმარისი იყო კაცს გამჟვირვალე ღრუბლებისათვის, გა-
ფრენილი ჩიტისათვის, რბილად განათებული თვალუწვედნელი ველე-
ზისათვის მოეკრა თვალი, რომ უაზრო, უცხო და წარმოუდგენელი
გაეხადა ადამიანის მიმართ ადამიანის მცირედი ბოროტებაც კი.

შუა მინდორში ჯარი მოჩანდა. ჯგუფ-ჯგუფად თავმოყრილი ჯა-
რისკაცები სახელდახელოდ გაკეთებული ახლად გამოთლილი სეღის
წინ განლაგებულყვენენ, გაწყობულულვაშა ბოხოხიან სამხედრო პირს
ცნლი ფეხი სელზე შემოედგა, იდაყვი მუხლზე დაეყრდნო. აქეთ-იქი-
დან ორი ჯარისკაცი ეჭდა. ერთი თავჩაღუნული გარმონს ჩაჰკირკი-
ტებდა, რალაც მელოდის აწყობდა. მეორე — მელოტი, ჩასპანდი,
მოდრავი, მალიმალ გარბოდა, განკარგულებას იძლეოდა, სასწრაფოდ
ბრუნდებოდა უკან, გეგონებოდათ სელზე იყო დაბმული, ან ეშინო-
და მისი ადგილი არავის დაეკავებინა. ყოველი დაბრუნებისას ბოხო-
ხიანის, რომელიც შეუვალი გამომეტყველებით იცქირებოდა, რალა-
ცაში ლაციცით დაქერებას ცდილობდა. ჯარისკაცების უმრავლესობა
ფეხზე იდგა. აქა-იქ ზოგი ჩაცუტულიყო, ზოგსაც შინელი გაეხადა
და მიწაზე იჭდა. ყარაულით გარშემორტყმული ტყვეები გამოჩნდნენ,
ყველა სელთან შემოკრბა. ულვაშებგაწყობინებულმა რალაც გამო-
უცხადა ჯარს — ერთხმიანმა შეძახილმა შეარყია იქაურობა. ტყვეები
განცალკევებით დასვეს. იქვე სამოქალაქო ტანსაცმელში ჩაცმული

რამდენიმე კაცი საქმიანობდა ფორანთან; ცხენები გამოეხსნათ, ტყვიანფრქვევი გადმოეტანათ, ნიჩბებსა და წერაქვევს ყრიდნენ ერთ გროვად მიწაზე. ულვაშგაწკიპინებულმა წინ ჩამოკიდებული მაუზერი გვერდზე შეატრიალა, დაჯდა, ხელები დაიკლო. ჩასპანდი კი წამოდგა, მხრები შეათამაშა, თავი გადაიგდო, გამყივანი ხმით დაიწყო:

— Братцы... товарищи!.. Когда мировой пролетариат борится за освобождение от господства мирового капитала, когда наши братья и сестры проливают кровь за революцию, когда крестьяне, рабочие и солдаты ходят в бой против империалистических наемников, мы не имеем право не быть бдительными.

რაც უფრო მეტ გაუგებარ სიტყვებს ხმარობდა ორატორი, მით მეტად ელუშებოდათ სახეები ჯარისკაცებს და ბოლოს ისეთი გამომეტყველება მიიღო სუყველამ, თითქოს საცაა თითოეული მათგანი პირგამეხილ ნადირს უნდა შეეხასო. ანაზღად ჩასპანდს ზედ კოფოზე ბუზისმაგვარი მწერი დააჯდა და მოტიტვლებულ გარემოში დიდ შავ ხალად ჩაიხატა. ორატორმა უსამხრეებო კიტელი შეიხსნა ყელთან და განაგრძო:

— Как мы уже, по имеющимся сведениям, фактом... Вещи, которые мы нашли, все — доказывает, что это — сброд корниловцев.

რატომღაც მწერი უცებ ციბრუტივით დატრიალდა მზის სხივით ჯითქოს საგანგებოდ განათებულ თავზე. ჩასპანდმა რაღაც იგრძნო, ლელი აიქნია, შავი ხალათი მძიმედ აიწია და ისევ ძველ ადგილას დაეწვა. წინა რიგებში შეიმშუშნენ. ორატორმა შეამჩნია, რომ აუდიტორიის ყურადღება რაღაც სხვა საგანმა მიიპყრო. წამით შეჩერდა, თავლები ბურღივით დაატრიალა შინელებისა და გაღიმებულ სახეებს შორის, ვერაფერს მიხვდა, მხრები შეათამაშა. სად იყო და სად არა, კიდევ ერთი მწერი მოფრინდა და ჩასპანდის კრალა თავზე ტკიპასავით ნიეკრა პირველ მწერს. ჯარისკაცების მხრიდან ფხუქუნი გაისმა. — „В чем дело?“ — იკითხა შეშფოთებულმა ორატორმა.

ულვაშგაწკიპული წამოდგა: — „На твоей голове, бордель устроили“, — თქვა მან. ჯედა შეაგინა, ბოხობი ელვის სისწრაფით ნოიძრო, სთხლიშა კოფოზე, ორივე მწერი წინ ჩამოუგდო გოგნებულ ორატორს. მთელი ჯარი ხარხარებდა, ქართველი ტყვეებიც აქაიქ გადაქარბებული სიხალისით იციზონდნენ; სურდათ ამ ღირსეულ

ნაღისათვის საცნაური გაეხდათ, რომ მათ სულაც არ სჯერათ რა-
ღაც-რადაც მონაჩმახისა, რომ ასეთი გაგებული და ოხუნჯ ადამიანე-
ბისაგან მხოლოდ სიკეთეს უნდა მოელოდეს კაცი.

უფროსმა ბოხოხი ჩამოიფხატა, თვალები არ უჩანდა, მხოლოდ
უღვაშის ცაღი მხარე აპრეხოდა ზედმეტად. ჭარბაკებებს პირქვეში
სახეები გადაქმენდოდათ, ისეთი ატმოსფერო შეიქმნა, თითქოს არავის
აღარაფერი ქონდა საღვეო. ჩასპანდმა მხრები შეათამაშა, სიტყვის
გაგრძელება ინდომა.

— Пашио, — წარმოთქვა უფროსმა, ხელის ჩაქნევით — დაეგდეთ,
იქლზე მიუთითა, მის გვერდზე მჯდომ მეორე ჭარბაკაცს თავით ანიშ-
ნა. გარმონიანი ადგა, გარმონი ნელა მოიხსნა, გვერდზე გადადო, სი-
ჩუპე ჩამოწვა. ახლა ყველაფერი შეიძლებოდა მომხდარიყო. დიდ
ოვალეებში რაღაც ხაკვა, ნიშანგების ციმციმი თაღზად დაუდიოდა გა-
ნოხუნებულ ლურჯ ფერს. ტყვეებს ქარზე გაფანტულ ბაბუაწვერასა-
ვით ჰქონდათ სვენა და ყურადღება ამჩატებული. ყოველი ახალი ვი-
თარება, რომელსაც ისინი ხარბად ეწაფებოდნენ, იმედის გასამტყი-
ცებლად მიაქანებდა მათ. ორატორი არ ჩქარობდა, ხმას არ იღებდა,
ლაპარაკს არ იწყებდა, ცოტაც და ბუნებრივი იქნებოდა ამ მხიარულ
ადამიანებს გადაეყარათ თოფები, ერთმანეთთან მისულიყვენენ, გაეწო-
დათ ერთმანეთისათვის ხელი, გადახვეოდნენ ერთმანეთს, ვილატის
მიერ მოგონილი ეს უნიჭო თამაში მიეტოვებინათ და თავიანთ ოჯა-
ხებში მშვიდობით დაბრუნებულიყვენენ. ყოველ შემთხვევაში ქართვე-
ლებს ეს ლოგიკურად მიაჩნდათ.

— Мать честная. — როგორც იყო, დაწყობ მან ისეთი ტონით,
ვითომ ვილატამ ტყვეები უკვე დაიცვა, — самого генерала Корнило-
ва изничтожили а енту пристежь поганную мпловать, прикаже-
те? — როსკიპის გამომწვევი ცქერა და ავადმყოფის დაღურსული
თვალები მიმოავლო იქაურობას, საღდაც მოგეჩვენებოდათ იღიმებაო
კიდევ. ჭარბაკები გაიხუსნენ.

— Кольца, эполеты у них откуда ежшли не с грабежа?!

— А ружья, ружья! — შეეშველა ვლატ.

— Почему гутарить, все уж перемолено — под пулемет их! —
მას ჯერ არ დაემთავრებინა, როცა „მუშინსკი ჩალავეკი“ ფეხზე წა-
მოვარდა: — Братны! Слуши, мы не корниловцы, мы солдаты,
домой едем.

— Садись! — დაუღრიალა იქვე მდგომმა დარაჯმა, კონდახი ჩას-

ესო ზურგში. ნიხევე დაიღრჩა, ჩაიკეტა, მაგრამ მაინც განაგრძო:

— Мы бедни народ, слуши, протнв царя васвали, дети ей, почему говорншь корннловцы...

დაჩაგები დაესიენ, გამოათრის და ფეხით შედგნენ, „მუშინსკი ჩალავეკი“ კი ყვიროდა:

— Начальник, дорогой!... зачем... корннловцы... пожалей... зачем .. зачем...

მოკუნტულიყო, თავი მტვლებში ჩაერგო, ზემოდან ხელები გაღა-
ქვდო და ბურთივით მიგორავდა. შიშიმე წიხლები, რომლებიც ყოველ
პირს გაღვბაზე მეტწილად ფერდებში ხვდებოდნენ, სიტყვის გადაბ-
მის საშუალებას არ აძლევდნენ. მერე ჩაჩუმდა, მოეშვა, თავი მოიმ-
კვდარუნა. პროტესტად მიჩნეულ სიცოცხლის აღარავითარ ნიშან-
წყაღს არ აჩვენებდა. ამ დროს ყველას ყურადღება ქალაქის მხრი-
დან საში ცხენისა და ორი მხედრის გამოჩენამ მიიპყრო. მოკლებზე,
პირდაპირ ნახნავებით მოიჩქაროდნენ. უფროსმა მათვენ მიაშურა.
ტყვეებს ისევე აღეძრათ ის-ის იყო გაჰქრალი იმედი, თვალს არ აცი-
ლებდნენ ბოხოხიანის ყოველ მოძრაობას, წონიდნენ მოაზრობული
ცხენოსნების საქმიან გამომეტყველებას.

როცა უფროსმა ჩავშანში შემძვრალ კუსავით დანთხმულ მოხვეეს
ჩაუარა გვერდი, „მუშინსკი ჩალავეკი“ მოულოდნელად წამოიწია,
ჩუხლებზე შემოეხვია და შეჰლაღადა:

— Отец родной, дорогой, помоги. поедем в аул, коней дам:
овец дам, помоги... — სახე დასივებოდა, პირიდან სისხლი სდიოდა.
ოვლების ნაცვლად სიღრმიდან ორი ზეთის წვეთი პრიღებდა. ამჯე-
რად ყველა მაყურებლად გადაქცეულიყო — ჯარისკაცებიცა და ტყვე-
ებიც, ეს სადღაც აერთიანებდა მათ, ერთ რიგში აყენებდა, აღამიანის
ბუნების განუყოფლობაზე მიანიშნებდა. ქართველებისთვის აზრმი-
უცემელ იმედოდ ბეუტავდა: იქნებ მართო ამაზე გადატყდეს ჯარის-
კაცთა გულსწყრომა, ეგებ მხოლოდ მარჯულაც მოსაკლავი მოხვევე
შეეწიროს ამ გაუგებლობას და ამით მორჩეს ყველაფერი?!

— Встань! — უთბრა დინჯად უფროსმა, დაიკუზა, მარჯვენა
მკლავი იღლიაში ამოსდო, ფეხზე წამოაყენა, უკან დაიწია, მაუზერის-
კენ წაიღო ხელი.

— ააა! — იყვირა მოხვევემ, ხელები ალაპყრო, ჩაჩოქა, ცუდად
გატყნილ ტომარასავით გადაიკეტა. პირქვე დაემხო. — Не убивай.
отец родной! — უფროსმა ზიზღნარევი მხერა სტყორცნა, მაუზერი
7. ქ. იოსელიანი

გაიწორა, ნახნავებისკენ შეტრიალდა და მხედრებისაკენ გასწია.

აღბათ ახლა წყლებოდა ქართველების ბედი. 'მოსულები უბრალო ვინმეები არ უნდა ყოფილიყვნენ. ტყავის ქურთუკიანი ახალგაზრდა, მხარზე გადაკიდებული სველე ჩანთით, უფროსობდა, თან გაჩხიკინებულნი, წელში მოხრილი, საფრთხობელასავით ჩამოკიდებულ მახარასა და წოწოლა ქედში გამოწყობილი მხედარი ახლდა. უფროსები იყვნენ და თავი დაიფასეს — ისეთ მანძილზე შეაჩერეს ცხენები, რომ ბოხოხიანს ოციოდ ნაბიჯის გავლა დასჭირდა. როცა ცხენებიდან გადმოხტნენ. ახალგაზრდამ გაიწია, ხელის ჩამორთმევა ეწადა, მაგრამ ბოხოხიანმა დამფრთხალივით გადახნიქა ტანი, თითქოს შეეშინდა, რაიმე არ წამგლოჯონო, კუშტი გამომეტყველებით რაღაც თქვა. შორს იდგნენ. ტყვეებს მათი ლაპარაკი არ ესმოდათ. „რა გასაკვირია, — ფიქრობდნენ ქართველები, — არ ეპიტნავა. უდანაშაულო ხალხის გასანთავისუფლებელმა ბრძანებამ რომ მოუსწრო. იქნება არც დაიჭერა და დასაბუთება მოითხოვა“. ტყავის ქურთუკიანმა სველე ჩანთა გაიწორა. „შეიძლება აჩვენა — განკარგულება, აქ მაქვსო, ან საფრთხობელას უბრძანა ურჩობისათვის დააპატიშრო“; მანაც ცხენი მიუყვანა. „აბა ფეხით ხომ ვერ წაიყვანენ“. ბოხოხიანს რაღაც გაეხარა ეს ამბავი? იქნებ ცხენია ნაცნობი — ხელი შეუთათუნა შეკრეჭილ ფაფარზე. დამცინავად თქვა რაღაც, იხტიბარს არ იტყვის? არა, უხალილოდ. მაგრამ მაინც თანხმდება. ახალგაზრდა პატიობს პირველ ურჩობას, თუმცა საყვედურს მაინც ეუბნება, ბოხოხიანი ტყვეებზე ანიშნებს. მათ უნდა რაღაც დააბრალოს? ტყავის ქურთუკიანი ზერელე ცნობისმოყვარეობით ათვალეირებს მათ, მისი ქცევა და გამომეტყველება, რაც მოვიდა, არ შეეცვლილა, ისევ ისეთია, რაც მთავარია, დაწყნარებულა და დარწმუნებულა, რომ მისი ბრძანება დაუყოვნებლივ შესრულდება. შეხედულებაც კეთილი კაცისა აქვს. ასე აღიქვამს ტყვეებმა ეს შეხვედრა.

სინამდვილეში კი იქ ასეთი დიალოგი მიმდინარეობდა:

— Здравствуй, товарищ Кисляков! — გადმოხტა ცხენიდან ტყვის ქურთუკიანი. ეს კომისარი სემიონ მოისევეიჩი იყო.

— В чем дело?

— А ну приведи коня! — შიმართა სემიონ მოისევიჩმა მხლებელს. — командиры тебе коня послали в подарок... смотри красавец какой? Вороной!

— Конь добрый, но какие-такие командиры?

— Товарищ Гуров и новый председатель Губчека Тухин. Хотят с тобой поговорить, срочное дело есть.

— Успеется, сперва вон с этой швалью надо разделаться.

— Они и есть корнуловцы?

— Разве не видно?

— И что ты собирася с ними делать?

— Митинг приговорил к расстрелу.

— Кисляков, срочно надо ехать, а то добровольческая армия вот-вот ворвется в Армавир. Поговорить надо.

ბოხოზიანი წამით ჩაფიქრდა, უღვაშები დაიპრინა, მერე ჩასპანდს უსმოდ, უფროსობა დაავალა, მისთვის მოყვანილ სქელგავიან ცხენს მოახტა, გაჩაღიანი ჯარსკაცო უკან შემოიჭინა და მხედრებს გაძყვა.

უფროსის წასვლისთანავე ჩასპანდი ჯარასავით დატრიალდა. ტყვიამფრქვევთან ორი კაცი დააყენა, შესამჩნევ ადგილას გამოაგორებინა, ტყვეებს უბრძანეს ნიჩბები აეღოთ და დიდი ორმო გაეთხარათ. სიკვდილმისჯილებს ამანაც არ მოუსპო იმედო: ქალაქიდან ტყუილად არ იყვნენ მოსული, გარმონიანიც ხომ წაიყვანეს?! უუ, ის გათახსირებული ქალაქუნა! დავუშვათ, სხვა საქმე ჰქონდათ, მაინც განა შეიძლება უფროსის გარეშე აღსრულდეს განაჩენი? სანამ ბოხოზიანი დაბრუნდება, კაი დრო გავა — ქალაქი შორს არის აქედან. მელოტი კი განგებ ფახიფუხობს, აშინებს მათ და მერე, თუკი დაზვრეტა უნდათ, მოხევეს ჩაღას ელოლიავებოდნენ ამდენ ხანს, სწორედ იმიტომ არ ესროლა ბოხოზიანმა მას, მოსულების დასანახად ღმობიერადაც კი მოექცა. ფეხზე წამოაყენა. ერთხელ კიდევ შედგა უმწეო ცდა იმისა, რომ გარკვეულიყო ზოგიერთი დეტალი.

— იოლდამ, მაია ნი კორნილოვ, მაია ნი გურჯინ, — გაასავსავა ტელები აზერბაიჯანელმა, როცა მას წერაქვის აღება უბრძანეს.

— Грузин — не грузин, берн, — გაუმეორა მექართო სამოქალაქო ტანსაცემელში ჩაცმულმა და ამით ჩაქრა ეს მცირე ამბოხი.

ტყვეები როგორც კი გაიფიქრებდნენ, რომ ირგვლივ მართლაც ნამდვილი სინამდვილეა, აზროვნება ცალმხრივ იწყებდა ტრიალს. ნე-ბისყოფა იცელებოდა, რეალობის აღქმის უნარი კიდევ უფრო დაზუნდებოდა, იბურებოდა იქაურობა, თითქოს წყლის ქვეშ ხდებოდა ყველაფერი, გარდა ჯარისკაცთა ბრძანებებისა, რასაც ისინი უყოყმანოდ ასრულებდნენ, გარკვევით აღარაფერი ესმოდათ. იმერელს სლოკინით ერთი და იგივე სიტყვა — „მართალია, მართალია“ ავარდნო-

და, თვალში გადმოცვენაზე ჰქონდა, კლექიანი გაბმულად ატყელებდა, გეგონებოდათ, ვეღარასოდეს ამოახველებსო და ამოსასუნთქად დატოვებულ შუალედებში პირჯვარს იწერდა, რაღაც ბუტბუტებდა, ღმერთს შევლას თხოვდა. მის გვერდზე მდგომი აყლაყულა კი წამდა-უწუმ ამოქნარებდა. „გეძინება, ძამა? არ დაიჯერო, — სხვისი გამხნე-ვებით თავს იმხნეებდა ლურჯპერანგიანი, — სამძიმარზე მისულე-ბით რომ ჩამწკრივებულხართ და კირისუფლის ხელისჩამორთმევას-ა-კით ელოდებით ამ ლაფატებზე, ეიღეთ, ნუ გეშინიათ, უხაზიროდ უნ-დათ აყოფები გვათხრევენო“.

მაგრამ იმან, რაც შემდეგ მოხდა, სანუგეშო თოქმის აღარაფერა დაუტოვა.

საკუთარი საფლავის გასათხრელად ჩამორიგდნენ ტყვეები. ჯიშ-იან ოფიცერს თეთრი მიტკლის ფერი დასდებოდა, სახე ჩამოგრძელებ-ბოდა, თმები არაბუნებრივად ნომატებული მოუჩანდა, გეგონებოდათ პარიკი დაადგეს მის ისედაც ხშირ თმასო, გაკვირული მთრთოლვარე ხელით დაყრდნობოდა მიწაში ჩასობილ ნიჩაბს. მასთან ჩასპანდი მი-ვიდა:

— Чего не копаешь? — და იმდენად დარწმუნებული, რომ ოფი-ცერი დაუყოვნებლივ შეასრულებდა მის ბრძანებას, აღარც მიხედა, ისე დაიპრა, — Не будь рыть! ისტერიულად წამოიყვირა ოფი-ცერმა.

ჩასპანდი წამით გაქვედა, თვალის დახამხამებაში იქვე დაგდებულ წვრქვს სწვდა, შებზრიალდა, რაც ძალი და ღონე ჰქონდა, სთხლიშა ოფიცერს გამართულ ხელზე. შემადრწუნებელი, ძრადამიანური ბღ-ვილი გაისმა. ოფიცერს მომტერეული იდაყვიდან ძვალი გადმოვარ-დნოდა, ძარღვებზე ეკიდა.

— Берн лопату! — დასჯყივლა ჩასპანდმა. ოფიცერმა მარცხენა ხელით აიღო ნიჩაბი და ხმადაბლა გაბმულ მოთქმას მოჰყვა, — Кто еще не жалеет рыть? — მხრები შეათამაშა ნიშნისმოგებითა და გამარჯვებული იერით გადახედა ტყვეებს.

კვინიკაძეს თავის სიტოცხლეში მხოლოდ ერთ ქალთან ჰქონდა ურ-თიერთობა და, რასაკვირველია, იგი უყვარდა მთელი ცხოვრება. ე-რყო თბილი, დედასავით აღერსიანი, მუყაითი და სევდიანი მარტოხე-ლა ქვრივი. მათი დამოკიდებულებათა მთელი ხნის განმავლობაში მხოლოდ ერთხელ იგრძნო კვინიკაძემ უხერხულად თავი, პირველი

ღანის გათენებისას, როდესაც ქალის ქმრის გადიდებულ სურათს მო-
ქრა თვალს. ნაპირებიდან გადმოსულ ზღინარესავით განთავისუფლე-
ბული გრძნობა, რომელმაც უხვად მორწყა და ყვავილებად გაშალა
მისი სული, უცებ დანაშაულებრივ კალაპოტში მოექცაო თითქოს,
სინდისის ქენჯნა აღეძრა, უნებლიე უსამართლობაში მონაწილეობი-
სათვის, რაღაც საყვედურის თქმა მოუნდა, მაგრამ რა, არ იცოდა, და
ვერც დამნაშავეს პოულობდა, ქალს არაფერში ადანაშაულებდა, პი-
რიქით, ცამდე მართალი ეგონა. მისი მოქცევა, გაუგებარ ბუნებრი-
ვობას სძენდა იქაურობას. აწყენარებდა, ბედნიერებას ჰკვირდა. თა-
ვის მხრივ კი გასამართლებლად იმას იშველიებდა, რომ სურათიდან
წვერულვამებნიანი ახალგაზრდა საღდაც შორს იყურებოდა და არა
თავის ყოფილ სარეცელზე. როცა მეორედ მოვიდა ლიზასთან (ასე ერ-
ქვა ქვრივს), საძინებელი მას უკვე წინა ოთახში მოეწყო.

სტუდენტობის წლებში კვინიკაძე თავისი მეურვის მიერ ამორჩე-
ულ ოჯახში ცხოვრობდა „ნახლებნიკად“; როგორც წესი, ახალგაზრ-
დულ კამპანიებში არ მონაწილეობდა, უფრო იმიტომ, რომ უხამს
სცემებს ვერ იტანდა, განსაკუთრებით ქალებისადმი უდიერ დამოკი-
დებულებას, მათზე ცინიკური ამბების სმენას ხომ ისე გაუბრბოდა,
რომ ამხანაგები თავის შესაქცევად მისი თანდასწრებით სპეციალუ-
რადაც იწყებდნენ ამდაგვარ საუბრებს.

კვინიკაძეს ოცდასულთ წლამდე ქალი არ ენახა. მისი „უმანკოება“ —
როგორც სტუდენტები ხუმრობდნენ — ერთ მშვენიერ დღეს ამოღ
დაიკარგა. მას თავად ხეირიანად არ ახსოვდა, რა მოხდა. აგონდებოდა,
რომ ეს ამბავი გათამაშდა მისთვის სამაგალითო ახალგაზრდის ბინა-
ზე, ვისი ხატრიითაც დათანხმდა მონაწილეობა მიეღო თავისივე დაბა-
დების დღესთან დაკავშირებულ „ნემეკი შჩოტი“ გამართულ პურ-
ნარილში. სტუდენტებმა ქეიფის დამთავრებისას სამი ქალი მოიყვანეს
და კოლექტიური ღრეობა მოაწყვეს. ქალების „თავისუფალი“ ქცევით
დარცხვენილმა, უხერხული გრძნობით შეპყრობილმა კვინიკაძემ, რო-
ზელიც მანამდე არასოდეს დამთვრალა, იმის მეტი ველარაფერი მო-
ახერხა, რომ იგივე ავტორიტეტის დაძალებით რამდენიმე ქოქა არაყი
დალია და გონების დაკარგვამდე დათვრა. მეორე დღეს კი მხოლოდ
იღა გიხსენა, რომ სიცოცხლისა და ხმაურის ფონზე მას, კუთხეში მიმ-
წყვდულს, სიბნელეში ტიტველი, ცხელი სხეულის ნაწილი ეკვროდა
მიძალებით.

ქალისა და მამაკაცის დაახლოება იქ ხდებოდა, საღდაც უფრო მოსა-

სერბებელია. ხშირად უცხო ადამიანი გაოცებას გამოთქვამს იმის თაობაზე, თუ ესა და ეს კაცი ამა და ამ ქალს რატომ დაუახლოვდაო. სადაც შეიქმნება ინტიმი, იქ მოსალოდნელია სიახლოვეც — ასე რომ პირველივე „ფერშალიცამ“, რომელმაც გამოიჩინა ფხა და სათანადო პირობები მოაშლდა, კვნიკაძეს მისთვის წარმოუდგენელი საქმე შეაძღვრინა: მიუხედავად საყოფაცხოვრებო სიძნელეებისა (იმ დროისთვის მღერქემ მთელი ქონება გაუფლანგა) და სკულის შეუსაბამობისა, გადაწყვიტა ცოლად შეერთო ღიზა — ყაზანელი თათარი. მაგრამ, ეტყობა, სამყაროს რაღაც ძალას სხვაგვარი კომბინაცია ესაჭიროებოდა — ღიზა მოულოდნელად ტუბერკულოზით გარდაიცვალა, სულ თვენახევარში კვნიკაძეს ჩააკვდა ხელში. ეს იყო და ეს, მეტი ქალი მას ცხოვრებაში არ შეხვედრია, არც არასოდეს უღალატნია მისთვის. ვიდრე ახალგაზრდული სისხლი აწუხებდა და ზედმეტად აღარ მოასვენებდა ხოლმე, ონანიზმით თავისუფლდებოდა, რის შემდეგაც ისე დარცხენილი, დათრგუნვილი და თავისი უმწეობით განადგურებული გრძნობდა თავს, როგორც იმის მეორე დღეს, როცა აბსტრაქტულს, როგორც ამაზე მისი ინსტიტუტის ამხანაგები ქინდილობდნენ, შესწირა თავისი უმანკობა.

მას მერე კარგა გვარიანი დრო გავიდა. ღიზასთან დაკავშირებულმა მოჯონებებმა სევდიან ფიქრებთან ერთად თანდათანობით ცხოვრებისაღმი ფილოსოფიური დამოკიდებულება გაუღვიძეს. ბოლო ხანებში კი წლითწლით დახვეწილმა ოცნებებმა სახეცვლილება განიცადეს. ბავშვობა, მშობლებთან გატარებული ხანმოკლე, მაგრამ საინტერესო ხანა როგორღაც შეერწყა ქვრივით ეპიზოდებს, მკაფიო გამოხატულება დაეკარგა, თითქმის ყველაფერი ერთ დროსა და ერთ ადგილას მიმდინარეობდა. სიკვდილზე ფიქრმაც ელეგიური ელფერი შეიძინა. და თუ უწინ ღიზას გარდაცვალება — მისთვის ყველაზე რეალური საშინელება — სულთმობრძავე ავადმყოფის, შფოთიან, საყვედურით სავსე ორქოფ მწერაში გამოიხატებოდა, რაც დრო გადიოდა, მით მეტად იცვლებოდა ეს ხატება, მით მეტად ნაღვლიანად, მაჯრამ მწვიდად და აღერსიანად შემოსცქეროდა თვალებში.

ახლა, როდესაც კვნიკაძე წერაქვების რიგში იდგა, პირველად თავის სიცოცხლეში გარეშე თვალთ შეხედა თავის თავს, მისი ცხოვრება ზამბარასავით ახტა და უმოძრაო, გაყინულ სურათებად დაიშალა. ყოველი სურათის ცენტრში სხვა ადამიანი იდგა, რომელიც რაიმე აზრს ანიჭებდა კომპოზიციას, თვითონ კი ყველგან მიჩქმალული

მოჩანდა. მას არასოდეს მოსვლია ის აზრი, რომ გამოუყენებელი შე-
აძლებლობის ბეცი გზით ცხოვრობდა, თავისი საქმით გატაცებული
უველადერს ივიწყებდა და ზოგიერთი მისი ნაცნობის ირონიულ ღი-
მილსაც იწყევდა; მაგალითად, გაუგებარი რჩებოდა მისი კდემამო-
სილება. მისი პროფესია ეითომცდა იძლეოდა ქალთან ინტიმური ურ-
თიერთობის უტყუარ საშუალებას — იხსნებოდა ყოველგვარი პირო-
ბითობა, მაგრამ კვირეკადისთვის ავადმყოფი უსქესო ადამიანი იყო.
და წემთახვევა არ ჰქონია მასზე რამეს ემოქმედოს, გარდა ერთი გამო-
ნაკლისისა, რომელსაც იგი თავის თავსაც უმაღავდა. ერთხელ ქალბა-
ტონმა შენიამ თავისებურად, როგორც იყოდა ხოლმე. ახსნა-განმარ-
ტების გარეშე, პირდაპირ ნინოს ოთახში შეიყვანა და როდესაც მწო-
ლიარე ნინოს ჩააცვიდა — საბანი გადაიხადე, ექიმმა უნდა გაგინ-
ჯოს. ავადმყოფმა კვირეკადეს ორი ვარდის კოკრად გაფურჩხნოლი
გულმეკრდი მონათა, იგი დაიბნა, გაწითლდა, კარგი რომ მიზეზი ბუ-
ხებრივი გამოდგა — ფონენდოსკოპი თან არ ჰქონდა და საჩქაროდ
გარეთ გამოვიდა. ეს სისუსტე იმ ოთახს არ გასცილებია და თუ რაღაც
შსგავსი ცდუნება ოდესმე გაფაჩუნებულა, მას იქვე რაიმე ფიზიკური
მოქმედებით, რომელზედაც ძალაუნიებურად გადადიოდა ყურადღება,
ახშობდა ხოლმე. ეს ხდებოდა სულ კადრე, ხოლო ამჟამად მისი დამო-
კიდებულება მამური იყო, თუმცა ცდილობდა არაყის შეემჩნია ნინო-
ზე ფარული ზრუნვა, რაც მას დიდ სიამოვნებას ჰკვირიდა.

სუსტი შეხედულების მიუხედავად კვირეკაძე ჭანბრთელი კაცი
იყო, არასოდეს ისე ავად არ გამხდარა, რომ ძლიერი ტკივილი ეგ-
რძნო, ბავშვობაშიც არსად დაშავებულა, ახალგაზრდობაში ჩხუბსა და
იარისკო თავგადასავლებში არ გახვეულა, რაც თავად არ განცადა,
მას თანაუგრძნობდა, წარმოსახვით თავს აიგივებდა და უსათუთესად
უვლიდა ისეთ ავადმყოფებს, რომლებიც ძლიერ ტკივილს უჩიოდ-
ნენ. რაც უნდა ვაეკაცური და ძლიერი ადამიანის პრეტენზია ჰქონო-
და ავადმყოფს, იგი მას ჩვილ ბავშვად მიიჩნევდა, ანებოვრებდა, არ
უკვირდა არავითარი სისუსტე და ბუნებრივად მიაჩნდა ავადმყოფის
ეგოისტური განწყობა. მაგრამ იმავე ადამიანს ცხოვრებაში სულ სხვა
ოვალთ შესცქეროდა. და თუ ის საზოგადოებაში თავის როლს დამა-
ჩერებლად ასრულებდა, რაღაც იდეის განსახიერებად, ადამიანის
ღირსების ჭეროვან მატარებლად ესახებოდა.

უსასველო შიშს, რომლითაც მთლიანად შეპყრობილი იყო კვინი-
კაძე მას შემდეგ, რაც ამ მინდორზე გამოიყვანეს, მოხვევს სულმოყ-

ღე მოქცევამ, შეურაცხყოფის, ზიზღის გრძობამაც მიუმატა. ამავე დროს განსჯის უნარი დაუბრუნა, ადამიანის უპირველესი ჩვევის — ყველაფრის ახსნისა და ლოგიკის მისადაგების მოთხოვნილება გაუღვივდა: „გასაყვირი ამაში არაფერია, — ფიქრობდა იგი, — სწორი თქვა ოფიცერმა: მონა მშინშარაა“.

ცხოვრებაში კვნიკაძეს ყოველთვის სდევდა წინათგრძობა: განცებამ მას არ უნდა აკმაროს ჩვეულებრივი უბედურებები. მშით განაღებულ ტრიალ შინდორზე ჯარისკაცთა მასა იმ შავ გატალახიანებულ ძაღლად ეჩვენებოდა, რომელიც ცხოვრების ყოველ მოსახვევში მის ჩაქნაღლად მიმალულიყო. ამიტომ არც უცხო თვალთ შესცქეროდა ამ ვითარებას. და იგი მიხედა ამას, ოდნავ გულზე მოეშვა, სიამოვნებით დაუბრუნდა განვლილი ცხოვრების სტატიკურ სურათებს. ოფიცრის ღრიალმა გამოაფხიზლა. მზერამორღვეული თვალები შეეფეთა, შემდეგ ცუდად დატუმბული შადრევანივით მფეთქავი სისხლი. და როდესაც ოფიცრის ქეითინს მოჰკრა ყური, დაინახა, თუ როგორ მორჩილად ჩაქდა ნიჩბის ასაღებად, როგორ გაცხარებით დაიწყო ცალი ხელით მიწის ჩიჩქნა, წამსვე მთვრალივით დაუტრიალდა გარემო, ლიტონ სიტყვებად გაეღვებულ ველარც ავადმყოფისადმი თანაგრძობას, ვეღარც ვაყვაცობას, ვეღარც სხვა რამ სიმყარეს, რომელიც მოწოდებელი იყო შეეჩერებინა ეს თავბრუ, ვეღარ ჩასჭიდა ხელი-ავლაჟ უსივრცო, თეთრ, ბავშვობიდან ნაცნობ შემშარავ წყვილიადში მოექცა. მერე, ნელ-ნელა გამოჩნდნენ რალაც საგნები, მაგრამ მათ არავითარი მნიშვნელობა აღარ ჰქონდათ. ტერფიდან თხემამდე წვრილ-წვრილ ხუჭუჭა ტალღებად მოყოლებული ქრუანტელი ერთბაშად შეწყდა.

— Кто еще не желает рыть?

კვნიკაძემ გონების თვალთ გადახედა უინტერესო, დაცლილ სამყაროს. დამსჯელთა აღგზნებული მოძრაობები, გახარებული სახეები დღესაწაულის მზადებას აგონებდა, შერცხვა, თითქოს ტყუილში დაჰქირესო, გაკვირვებული დარჩა: „ნუთუ ის უხარიათ, რომ ადამიანი გამოგონილი სიტყვა გამოდგა? თავად განა სხვა სახელს ატარებენ?“

— Неужели вас радует оскорбление самого себя?! — არცულ, გაღიზიანებულ, ვნებით დაძაბულ გარემოცვაში, ყვირილ-ჩხაილის ფონზე ხალას, ჩვეულებრივ ხმაზე წარმოთქმულმა კითხვამ წამით... შიდაყოფნა ახლო-შახლო გამოფი ჯარისკაცები.

ზოგმა ეს რომანტიკულ-რიტორიკულ გამოხდომად მიიღო. ზოგმა წყალწალღებულის ხავსად, უმეტესობამ შიშით დაბნეული ტყვის უაზრობად და სიცილი დააყარა. მათ, ამჯერად სიკვდილის ბატონ-პატრონებს, დაეწყებოდათ, რომ სიკვდილთან ჩახვეული სიცოცხლე ეძებს რომანტიკულ ფორმას, და რომ ამავე დროს, სწორედ ეგ ფორმაა უმადლესი რეალიზმის, ჭეშმარიტების შემცველი. კვინიკაძემ კიდევ ერთხელ მოავლო თვალი თხუნელებივით თავჩაღუნულ ხმაგაკმენდილ სიკვდილმისჯილებს. ის ბეწვზე დაკიდული სიმძიმე, რომელიც ყოველ მოუტირდებელ მოძრაობისას უნდა ჩამოვარდნილიყო და ქვეშ მოეცოლა, საღდაც გაჰქრა. თავს არ დაუჭერა, თვალები დახუჭა, ჭიბის ნათურასავით აუარ-ჩაუარა სულის კუნჭულებს, ვერაფერს მიაკვლია, ყველგან ოლიმპიური სიმშვიდე სუფევდა. განუსაზღვრელი სიმჩატე იგრძნო, თავი ღაღად მონავარდე ფრინველად წარმოიდგინა. ხშირად უნახავს ასეთი სიზმარი და ახლა სინამდვილედ ექცა. თავი ასწია, ზეცას შეხედა. ლაყვარდოვან კამკამა სივრცეს კილით-კიდემდე აეთრი ღრუბლების ვიწრო არშია შემოვლებოდა. არშიის ზემოთა პირი მრავალკუთხედი იყო, ქვემოთ კი ძარღვებად იყარგებოდა ლურჯად მოკიაფე ჰორიზონტში. კვინიკაძემ სათვალე გაიკეთა. ღრუბლები შუაში მუქდებოდნენ და ნაწნარად მიედინებოდნენ მარჯვნიდან მარცხნივ, მაგრამ მათი ქათქათა ქიმები და თეთრად დაძარღვეული ფესვები არ იძვროდნენ.

კვინიკაძე სათვალეს იხსნის, თვალებს ჰუტავს, მზერას ამახვილებს: უპ, ეს ხომ მთებია — კავკასიონი! რა სიღამაზეა! კვლავ იკეთებს სათვალეს, ახლა დემონტრატიულად. გამოშვევად ამბობს:— я не буду рить! — ხმა უკანკალდება, მაგრამ ეს შიში არ არის, ეს სიხარულია. გაფითრებულა, სახეზე ბედნიერი ღიმილი უკრთის. ჯარისკაცებრივი იტინიან, ჩასპანდიც სხვებთან ვრთავ ხითხითებს.

ფორმის მხრიდან ჩოჩქოლი, ცხენის ფლოქვების ხმა და ყვირილი გაისმა. რამდენიმე წუთით უჯურადლებოდ დატოვებულმა მოხვევებდრო იხელთა, ფორმის გამოხსნილ ცხენს მოახტა და ნახნავებისაკენ გაქუსლა.

— Держи его дьявола! — ყვიროდა სამოქალაქო ტანსაცმელში ნაცმული მეფორნე და ჯარისკაცებთან ერთად მისდევდა. მოხვევე დამფრთხალი ცხენის კისერზე გაკრულიყო, ქუსლებს რყევით მიაგვლებდა და სულ უფრო სცილდებოდა მტრებს. ჯარისკაცები გონს მოვიდნენ, მიხვდნენ, რომ ფეხით ვეღარ დაეწეოდნენ, უთავბოლო სრო-

ლა ატეხეს, მალე ცხენმა ჩაიხოქა, გვერდზე გადაყირავდა.

— Живьем его, змею подколодную, на кол посадим, на кол!
— ღრიალებდა დადევნებული ხროვა, პირველივე მომხვედურ ჯარისკაცს მოხვევებ მოფიქვამდა, თოფი გამოსტაცა ხელიდან, ქარის წისქვილივით დაატრიალა. უკუაქცია წინა რიგები და შორიასლოს დაგდებულ ცხენს გვამს ამოუწევა. ჯარისკაცებმა წრიულად დაუარეს. კიდევ გამობტა — „მუშინაკი ჩალავეკი“, ახლა მეორე მხრიდან შემოიფანტა მოწინავეები, რომელიღაცას თავიც გაუბო, მაგრამ საფარამდე ვეღარ ძიაღწია. წაბობრძკია, თოფი ხელიდან გაუვარდა, ერთი შემოტრიალდა, თითქოს შესაგებებლად წამოვიდაო და ზღაბთანი მოიღო.

რამდენიმე ათეულმა კაცმა თავი მოვალედ ჩათვალა, თოფის კონდახი ან ფეხი ჩაეკრა წითელ გროვაში, რომლის შესხებაც გლეხის ბაჭებს ნაწვიმარზე აყალო მიწაში შეზელილ ფიჩხებს აგონებდა.

ჯერ კიდევ გაუთხრელი ორმოს წინ ჯარისკაცებმა ტყვიამფრქვევი მიაგორეს და ყოველგვარი ცერემონიალის გარეშე ტყვეები სასწრაფოდ დახვრიტეს.

ქარი ნეორე

ეკატერინოღარიდან ახლადჩამოსულ „საგანგებო კომისიისა“ და რევოლუციური ტრიბუნალის თავმჯდომარეს მინა ვასილის ძე ტიუხინს რევკომის წინაშე მდებარე სართულზე, დერეფნის ბოლოში გამოუყვეს კაბინეტი. ნახევრად ბნელ, მოგრძო ოთახს ერთადერთი ფანჯარა ჰქონდა კუთხესთან დატანებული. ფანჯრიდან შემოსული სინათლე შობირდაპირე კედელთან გაქრილი კარის გაღებისას დროს იხელთებდა ხოლმე და გაქცევას ლანობდა. გაუგებარი იყო ასე ცალთვალად განგებ დატოვეს ამხელა ოთახი, თუ შემდეგ მოხდა მისი გადაკეთება. ყრუ, უსინათლო კედელსა და საწერ მაგიდას შუა ჩაკეცხებულ სკამზე სამხედრო ბლუზაში და გრძელფარფლებიან სამოქალაქო პალტოში თავჩაქინდრული ბრგე კაცი პაპიროსს ეწეოდა. იქვე ხელშარჯენივ, გაქცეულ ტყვეის დივანზე გურავს უკან დაკიდებული პრილა ხანჯალი წინ წამოედო, მუხლებზე შენივდო, ორივე ხელით აქეთ-ქედან ზედ დაპყრდნობოდა, რუხი ფერის თვალები კი ბლაგვად მიუბჯინა მის წინ მჯდარ სემეონ მოსევივიჩისათვის. საველე ტელეფონის ჩხაუნის არავინ აქცევდა ყურადღებას. სემეონ მოსევივიჩი ამჯე-

რაღაც ჩვეული შახი-შუხით ლაპარაკობდა, მაგრამ იმის შეგნებას, რომ რასაც ახლა ჰყვებოდა, ორივე მსმენელისათვის ზედმიწევნით კარგად იყო ცნობილი, წყლის მნაყველის როლში გამოყავდა იგი და მოუსვენრად აცქმუტუტებდა სავარძელში. მაინც ჰყვებოდა, იმედოვნებდა, რომ სიტყვა სიტყვას მოიტანდა, დროულად მიუხვდებოდა ამ გამოცდილ სამხედრო პირებს, შეეზიარებოდა სათქმელში და რაღაც გამოსავლის მიგნებაში მონაწილეობას მიიღებდა:

— დღეს თუ ისინი დახვრეტაში შეგვეცილენ, ხვალ სხვა რამეს მოინდომებენ, ვიცი მე მაგათი ჯიში. არც ჩვენ, არც კახაკთა ხელი-სუფლებას არ ძალუძს ამ თავაწყვეტილი ურდოს დამორჩილება, ეკატერინოლარმა კი საგანგებო კომისიის ბატალიონის შესასვლელად ყოფილ უფარგისი კონტინგენტი, პირდაპირ ვთქვათ, ნაძირალები გამოგვიგზავნა. ნე ველაპარაკე ამის თაობაზე ტელეფონით რევოლუციური სამხედრო სარდლობის საბუქოს...

— წინა სასზე განოსადეგარნი ხშირად დარბევინა და შეშინების შესანიშნავი ოსტატები არიან, — თავაუღებლად ჩილაპარაკა ტიუხინმა.

ამ შენიშვნაში სემიონ მოისევევიჩმა ხელჩასაკვიდი ვერაფერი შეამჩნია.

— არა, აღმანფოთებელი ის არის, რომ არაფრად ჩავგავლო, ცხენი ვაჩუქეთ, ცხენი, მერე რა ცხენი, დაუყუყუეთ, ის კი შუა მოლაპარაკებისას ადგა და წავიდა. ეს გამოწვევის ნიშანია უსიტყვოდ. არავითარი ახსნა-განმარტება არ სცნო საჭიროდ. ეს გამოწვევის ნიშანია, მე ასე მესმის, თქვენ როგორც გინდათ... ის პედერასტიც თან გაიყოლა...

გუროვის გაყინულ თვალებში რაღაც წერტილები შეინძრა:

— ამბობენ, დიდი ხანია მაგასთან ცხოვრობს და სულაც მიღის, თან დაათრევსო, მართალია?

სემიონ მოისევევიჩი საკორაოდ სულ არ იყო განწყობილი. გუროვის ასეთი შეკითხვა რატომღაც მისი პიროვნების აბუჩად ავდუნად მიიღო.

— ვინ ეის... მე არ მაინტერესებს, — უწმაწურად მოუტრა მან. მაგრამ გუროვს არ სწყენია ეს, პირიქით, თითქოს რაღაც ესიამოვნაო კიდევ, ისე გაეღიმა. სემიონ მოისევევიჩიც დაკმაყოფილდა თავის მახვილგონიერული გამოხდომით და განაგრძო:

— მეორე „ტეპლუშკა“ არავითარ შემთხვევაში არ უნდა დაეთ-

მთ- კორნილოვები არიან ეს ქართველები. თუ რამ სხვა კონტრა, ჩვენ თვითონ ნოვუვლით. აქტიურობა თუ არ გამოვიჩინეთ, ნელ-ნელა აღარავინ არაფრად ჩაგვაგდებს. დიას, ამხანაგებო, ასეთია ადამიანის ბუნება, — დაასკვნა მან და ამხანაგებს გადასხდა.

ამაზე სადავო არავის ჰქონდა რა. საბჭოთა ორგანიზაციებს კი აქტიურობისათვის შემდეგი ხელმისაწვდომი ძალა გააჩნდათ: სანოვა-ვით მოეპყრე სპეკულანტების გავლენის ქვეშ მყოფი სამი ათეული მილიონობა, რომლებიც, რამდენიმე მოწინავე აქტივისტი, — უმეტესობა ქალები, და საგანგებო კომისიის ახლად ჩამოყალიბებული ბატალიონი, რომელიც ჭარბობით თავის საქმეს აუღიროდა. საგანგებო კომისიის გადაცემის: გამოველინებინა საბჭოთა ორგანიზაციებში მომუშავე უნდადები მენეჯერები, მემარცხენე ესერები და სამღვდლო პირები, გაერკვია თვით კომუნისტების ლოიალობის დონე, მოეხდინა ყოველი ცოდვის დაუნდობელი ლიკვიდაცია, არ დაეშვა დაჭრუფების შექმნა. საჭირო იყო დამსმენლების წაქეზება, აგენტურაზე ზრუნვა, დაკითხვების სისტემატური წარმოება, საყარაულო სამსახურის ორგანიზება, მილიციის უმოქმედობის მიზეზებით სამძებრო ნაწილის ფუნქციებში ჩარევა და სამხედრო დისციპლინის სახელით მისი თანდათანობით მოქცევა კომისიის უშუალო განკარგულების ქვეშ. ერთი სიტყვით — მთელი პოლიტიკური ცხოვრების ქმედითი კონტროლი. რასაკვირველია, ამის განხორციელებას დიდი წინააღმდეგობა ედგა წინ, მაგრამ ყოველივე კონკრეტული წინააღმდეგობის შემთხვევას არავითარი კამპანიის ხასიათი ათ გააჩნდა და არც რაიმე სთანადო შთამბეჭდავი ტერმინი ჰქონდა მონახული, როცა ფრანკათა სისტემაში, რომელიც ახალწარმოშობილი სახელმწიფოს თეორიული ბაზა იყო, მოიძებნა შესაფერი სიტყვა — „ლიკვიდაცია“, რაც ნიღბავდა ყოველგვარ განუკითხავ ძალადობას, მიზნის მისაღწევსა შეუალემათა განუჩრჩველობას და საეკვო ღონისძიებათა შეფასებას სქოლასტიკური მსჯელობის ლაბირინთში სტყორცნიდა.

— პირდაპირ უნდა მიგვეხვრიტა აქვე, სადმე, რევოლუციური ტრიბუნალის სახელით, არ ცხრებოდა სემიონ მოისევეიჩი.

— კომუნისტი როგორღა? — იკითხა ტიუხინმა.

— ლეზა კომუნისტია, მოსწონთ რევოლუციის შემდეგ რევოლუციონერად უფნა, ისე მრავლდებიან, როგორც ნაწვიმარზე სოკო, — ორბზროვანი ღიმილით თქვა გუროვმა და სემიონ მოისევეიჩს შეხედა.

მოულოდნელად ტიუხინი წამოწითლდა, სახე აერია, ადგა, ფანჯა-

რასთან მივიდა, დაბრუნდა, სკამზე დაჯდა, ხაშუშხამემ მოწრიბინე
საველე ტელეფონის ყურმილს ხელი დაავლო და რატომღაც ძლიერ
გაბრაზებულმა დაიღრიალა:

— რა მოხდა, რა ამბავია?

სემიონ მოისევევიჩმა გაოცებულმა გადახედა გეროეს, მაგრამ ამ
უკანასკნელმა არავეითარი ყურადღება არ მიაქცია არც მას და არც
ტიუხინის საქციელს.

ტელეფონში იტყობინებოდნენ, რომ საღვთოზე ჩამოდგა ფრონ-
ტზე მიმავალი აგიტბრიჯადის ვაგონი. სანოვაგის გაცემის და წინ ვაშ-
ვების ნებართვას თხოულობდნენ.

— ხელმძღვანელი ამხანაგი გამოგზავნეთ... — სურდა ეთქვა —
„ჩვენთან“, მაგრამ გადაიფიქრა და ხაზგასმით დააყოლა: — ჩემთან,
მე ტიუხინი ვარ!

— არტისტები გვაკლდა, მაგათი დედა... — შეიგინა გეროემა.

— მშვენიერია! — აღიცილა სემიონ მოისევევიჩი. — ნამდვი-
ლად გამოგვადგებიან. ჩავატარებინოთ კონცერტი, ხალხი შევყაროთ,
ცირკი სიმღერა ახალსებს ადამიანს. ეს შექმნის სიმკაცრეს და კე-
თილდღეობის შთაბეჭდილებას.

გეროევიც მიხვდა, რომ ამ ფაქტს რაღაც სასარგებლოს მოტანა
შეეძლო, მხოლოდ სემიონ მოისევევიჩის სიხარულმა გააღიზიანა.

— კი მაგრამ ყოველთვის მოსალოდნელია ათასა ჯანდაბა, სის-
ხლით შთვრალი ჯარისკაცები რას იზამენ, ეშმაკმა უწყის.

— შენი არ მიკვირს! — გააწყვეტინა გაზვიადებული ირონიით
სემიონ მოისევევიჩმა, ქედმაღლურად წარბები აზოდა და თვალები მი-
ლულა. — სწორედ ამიტომაც საპირობა ჯარისკაცთა ყურადღების სხვა
საგანზე გადატანა.

— ისინი ჩვენ არ გვენორჩილებიან.

სემიონ მოისევევიჩმა სცადა მოკამათე სიტყვის დაუხარჯავად, მზე-
რით გაენადგურებინა, მაგრამ გეროემა დემონსტრაციულად მიაბრუ-
ნა თავი, მაშინ სემიონ მოისევევიჩმა ტიუხინს შეხვდა, ამ სისულელის
უშუალო მოწმედ მოიწვია, ნაძალადევი სომედილი განმარტა:

— ვერ გავიგე შენი „ლოგიკა“, ამხანაჟო გეროე, მთელი ჩვენი მი-
ზანი სწორედ ეგ არის!

— სისულელეა!

— როგორ არის სისულელე? — გაწიწმატდა სემიონ მოისევევიჩი
სათქმელი პირიდან რომ გამოგლიჯეს და მასვე ეტროლეს. მისმა ნაზ-

მა სახემ შეუღწეველად სასტიკი და ამიტომაც უსიამო გამოგეტყველება მიიღო.

— სისულელეა! — გაცერპდა გუროვი. იგი არამც და არამც არ იყო ანტიემირტი, უფრო მეტიც, ვინმეს რომ უკუღმართად არა ეფიქრა რა. წვრილმანი გაუგებრობისას მუდამ არარუსი ეროვნების მხარეს იჭერდა და ასეთი პოზიცია მას სწორ, მართებულ პარტიულ მიდგომად მიაჩნდა. მაინც აღზიანებდა მისი ჰონორი, სადღაც ძირფესვი სულ სხვა ინტერესებიდან გამომდინარე ეჩვენებოდა მისი ენთუზიაზმი, ამიტომაც სერიოზულ საკითხზე მსჯელობა უმისოდ ერჩივნა და თუ ეს ყოველთვის ვერ ხერხდებოდა, რაიმე წინადადებას, თუნდაც უაზროს ჩააცვივებოდა, ერთი და იგივეს იმეორებდა, თითქოს უმიზეზოდ გაქიქდებოდა ხოლმე.

— საღამოს შევიკრიბოთ, კომიტეტელებიც დავისწროთ, — მშრალი, საქმიანი ტონით განმუხტა მდგომარეობა ტიუხინმა.

გუროვი წასასვლელად გაემზადა. სემიონ მოისევევიჩიც წამოღდა, განაწყენებული ჩანდა, ალბათ იმიტომ, რომ ტიუხინმა ასეთ ცხად სიმართლეში მხარე არ დაუჭირა და მასთან ერთ ხაზზე დააყენა ეს ბრძოლიანი გუროვი. ის იყო, სველე ჩანთა მარცხენა თეძოდან მარჯვნივ გადაიგდო გულმოსულად, რომ კიდევ მეტად შეეღახა თავმოყვარეობა. ტიუხინმა საფერფლეში აბოლებული პაპიროსის ნამწვი ჩასროსა, ადგა, თავის მოცულობით ორივე ერთბაშად დააჩივია, გუროვის წინმართა:

— დარჩი, ამხანაგო გუროვ, საქმე მაქვს.

გუროვი გუშინით ხედებოდა, რომ არც „ჩეკას“ თავმჯდომარეს ეხატებოდა გულზე ეს ეშმაკი და მოურიდებელი კომისიარი. ესიამოვნა, რომ თავმჯდომარეს თავმჯდომარესთან, პარტიულს პარტიულთან, ეშმაკმა დალახვროს, ბოლოს და ბოლოს, როგორც რუსს — რუსთან მოუნდა საუბარი.

— რა, ხომ არ უნდა დამკითხო? — ხუმრობით ჰკითხა მან.

საგანგებო კომისიის არსებობის პირველ ხანებში სამხედრო აღმინისტრაციას მთელ რუსეთში „ჩეკას“ თანამშრომლებთან ურთიერთობის ირონიულ-შემწყნარებლური და, ამავე დროს, გამკილავი დამოკიდებულება გაუჩნდა, მაგრამ სულ მალე ამ დამოკიდებულების კვებეტიქსტი, რომ უანდარმერია უანდარმერიაა, რაც არ უნდა დააჩქვამას, შიშმა და მოკრძალებამ შეეცვალა. მათთან შეხუმრებას და ქარაგმებს კონტრავოლუციონერების აღმოჩენის შესახებ ველარავინ ბე-

დავდა. ისე გამოდგა, რომ „ჩეკას“ კოველ წევრს რაიმე ისეთის დაბრალება შეეძლო — თავს ველარსად გაიმართლებდი. მათთან ფამილარობა უმაღლესი თანამდებობის პირთა ფუფუნებად შემორჩა ჯერჯერობით, როგორც რევოლუციის ექვმილტანელ მოღვაწეთა პრივილეგია.

ტიუხინი ფანჯარასთან მივიდა, ოთახში საგრძნობლად ჩამობნელდა. თავის თავზე გულმოსულს სურდა წელანდელი საუბრის აღდგენა, მაგრამ გუროვის ასეთი გახუმრების შემდეგ შეყოყმანდა: „არ იფიქროს მართლა ამისთვის დავტოვე... არა, რა იყო მინც, რა სულელურ აზრს აჰყვამ: წარმოიდგინა, რომ ღიბა კომუნისტებზე ლაპარაკისას მას გადაჰკრეს. რატომ, საიდან?“ მან იცოდა, თუ როგორ სჯეროდა მისი გუროვის, რა სამაგალითო რევოლუციონერად ჰყავდა მიჩნეული გმიონ მოსიევიჩის... „იდიოტობაა და მეტი არაფერი... გუროვი ხანდახან ისე ზის და ჩხიკვივით პირდაპირ ჩაგყურებს, რომ... თუმცა არა, ის ნამდვილად პატივისცემით არის გამსჭვალული მისდამი. ანდა რა შუაშია აქ მისი ბიოგრაფია? მართალია, მეფის ჯარის ნაოფიცრალია, ისიც ომის დროს. ეგ კი არა, რამდენია სამხედროები, ახლა რომ საბჭოთა ხელისუფლებას ემსახურებიან, უწინ კი მეფის ჯარის საყადრო ოფიცრები იყვნენ. მეოთხე წელი დაიწყო. რაც მან თავისი ცხოვრება რევოლუციას დაუკავშირა — სწორედ ბოლშევიკურ რევოლუციას და ამ საქმეში დამსახურებაც მიუძღვის“...

სემიონ მოსიევიჩის ბაკუნა ფეხის ხმა რომ მიჩუმდა, ტიუხინმა თქვა: — კახაკთა სამამასახლისოც შეთქმულებას აპირებს, ზეგ უნდა შეიყარონ ხეტორში, დემობილიზებულ ჯარისკაცებს ტყვიამფრქვევები და შანხანები მოუთრევიათ შინ. სავარაუდოა, რომ მათ ყურამდისაც მიაღწია პატრიარქ ტიხონის გამოსვლამ, კახაკები მორწმუნე ხალხია.

— ხვალ ვაქარ სერგეევთან შეიკრიბება რამდენიმე მოქალაქე და სამღვდელ პირი, ამბობენ, დაჭრილ თეთრგვარდიელ ოფიცრს ტიხონის მოწოდება აქვს ჩამოტანილიო.

— ნამდვილად? — შემოტრიალდა ტიუხინი.

— ამბობენ, ესე იგი ტყუილს არ იტყვიან.

— ჩვენ კი საეკლესიო ქონებისა და სამონასტრო მიწების ნაციონალიზაცია ვერ მოგვიხერხებია. ლენინმა ოც იანვარს მოაწერა ხელი ამ დეკრეტს, დღეს კი ცხრა აპრილია! ხვალ მთელი ბატალიონით

დავესხათ თავს სერგეევის ბინას, თუ წინააღმდეგობა გავვიწყის, დედაბუღიანად ამოვწყვიტოთ.

— მთელი ბატალიონი რად გვინდა, ათი კაცი თავისუფლად გუყვება. რა წინააღმდეგობა შეუძლიათ, დიდი-დიდი ოფიცერმა მოასწროს, კასროლა.

— არავითარ შენთხვევაში! იქ, სადაც ძალა შეგწევს, აუცილებლად მასირებულად უნდა ვიმოქმედოთ! ეს ყოველგვარი წინააღმდეგობას შადას აფუქებს!

ოთახში სრულზე ჩამოვარდა, გუროვი ტიუზინს ელოდებოდა, ტიუზინმა კი გადაწყვიტა თავისთვის ძალა დაეტანებინა და იმ შთაბეჭდილების გასაქარწყლებლად, რომელიც, ალბათ, დაურჩა გუროვს მისი სულელური გაწოტების შემდეგ, თავის გამოსაცდელადაც იგივე თემას დაუბრუნდა: „შენ ამბობ, რომ ლიბა კომუნისტები სოკოებივით მრავლდებიან, არა?“ — იგი გუროვის ცნობისშოყვარე მხერს ეძებდა, მაგრამ ეს უკანასკნელი ან ვერ მიუხვდა, ან განგებ, მის დასაწყნარებლად არავითარი მნიშვნელობა არ მისცა ამ გამოწვევას. მშვიდად, მოწყენილი კილოთი, რომელშიც ორპროცენტების უაქანის არ შეიმჩნეოდა, წარმოთქვა:

— ჰო, შეიძლება ეს უკეთესიცაა, ვინ იცის?!

ტიუზინი წელში გაიშალა, კმაყოფილი საქმეს დაუბრუნდა:

— კაზაკები ჩვენ უნდა გამოვამტეროთ რაიმე დიდი თავხედობით.

— მაინც რით?

— სულერთია... სიტუტუტით — ყველაზე დიდი თავხედობა ყოველთვის ტუტუტუცობაა.

— მე კი მგონია, არავითარი ტუტუტუცობა არ იქნება, თუ ჩვენ სერგეევის სახლზე თავდასხმის ოპერაციის უკაზაკებსაც ჩაერთავთ. აღარ დაველოდოთ და დღესვე მოვიწვიოთ მათი თავკაცები სათათბიროდ, ან ჩვენ თვითონ მივავითხოთ ხუტორში. ჰო, ალბათ, ასე აჯობებს, ვითომ არაფერი ვიცით და სულ მცირე ჯგუფს, რამდენიმე კაცს მაინც მივალბინოთ მონაწილეობა სერგეევის სახლის დაბრუნებაში. ვითომ ნამეტანი ერთგულებად მიგვაჩნია, რაიმე თანამდებობას დავპირდეთ, ჯანდაბას — აღმასკომის წევრებად გავხადოთ ჭერჭერობით, დაბრუნებთან, მით უმეტეს, რომ მათ რიგებშიც არ არის ერთსულოვნება.

მინა ვასილის ძე ტიუზინი შთამომავლობით რუსი დიპლომატების ოჯახის შვილი იყო. მისი წინაპრები უძველესი დროიდან საქართვებში და ეოსკოვის „პრეკაზებში“ მოღვაწეობდნენ. მამა — ვასილი ვა-

სილის ძე ტუხინი, რომელსაც დიდ ვასილის ეძახდნენ, ზღაპრიდან გამოქცეული გოლიათი გეგონებოდათ. მინაც მამას ჰგავდა, მართალია ისე უსაშველოდ მაღალი და ძვალმსჭვილი აგებულებისა არ იყო, მაგრამ სიმკვდრის სვეტად შეყრილი ის ძალა, რომლითაც გამოირჩეოდნენ ტუხინები, მინასაც შემორჩენილი ჰქონდა. მათი გვარის პირველი მოხსენიება რუსეთის მატრიანეში ნეტე ივანე მრისხანეს უამს ვინმე „დაკი“ მინათი იწყებოდა. დიდმა ვასილიმაც იმიტომ შეარქვა თავის ერთადერთ ვაჟიშვილს მინა. ბავშვობისას მოსკოვის სახლში, რომელიც ერთ დროს საგვარეულოს მუზეუმად ჰქონდა გადაქცეული ღივდა ილინოვნას, მინას უყვარდა დიდ სასტუმრო ოთახში მოქრული ჩაჩიოდან შემომყურე წინაპრებთან მართო დარჩენა, საათობით შეეძლო ეცქირა მათთვის. ჩაცმულობით და წლოვანებით განსხვავებულთ ერთი შეხედვით მოკლე ტყვის, უკიათობის ერთნაირი ეჭრი გადაჰქრდათ. ამ უკიათობის იქით თუ გააღწევა კაცი, მოწინდელი ცანი უღრმესი ვარსკვლავით მოცემივე დაფარულ აზრს, ჯალაც გამოუთქმელ საიდუმლოებას იგრძნობდა.

საგანგებო კომისიის თავმჯდომარე ტუხინმა პირველივე შეხვედრისას ამხანაგი გუროვი ვილაც ნაცნობს მიამსგავსა, შემდეგ კი იფიქრა — ალბათ სადმე შემთხვევით თუ შემხვედრია და სახე დამამახსოვრდა. მაგრამ ახლა მიხვდა, რომ ეს კაცი რაღაცით აგონებს იმ პორტრეტებიდან წამოსულ დაყინებულ მზერას.

— ჰმ, — ჩაიციხა მინამ, — გამოცადოთ ბერი. — შემდეგ ისევ დაფიქრდა და განაგრძო: — სემიონ მოისევეიჩი მართალია. კისლიაკოვი ლიკვიდირებულ უნდა იქნას. ეს აუცილებელია! ჭარისკაცთა მასას მოვაცილოთ, სადმე შევიტყუოთ... ალბათ რაღაცაში შეეცდით...

— არ დაიჯერა, რომ მოხალისეების ჯარს შემოტევას ველით ქაქაში, მაგ ბოზმა!

— ჰო, ეტყობა ფრონტიდან ცნობებუ აქვს.

გუროვი გუნებაში ამას სემიონ მოისევეიჩის აბრალებდა — კისლიაკოვის წამოყვანის დროს რამეში გაიყიდებოთ, მაგრამ ახლა შეუფერებლად მიიჩნია ამაზე ლაპარაკი.

— კაზაკებთან მოლაპარაკებისას ამ სჯიოთხს დიდი მნიშვნელობა ექნება — მოხალისეთა ჯარის შემოტევის ამბავმა მოღერებული კომბალივით უნდა იმოქმედოს: რისი შემოწმების საშუალებაც ექნებათ, იმაზე არ ვილაპარაკოთ.

— ჰმ, — ჩაიციხა ტუხინმა, — იგი კიდევ თავის აზრს უყვინოდა,

ყოფილი დრო, ეგონა, რომ მეცნიერის ან მხედართმთავრის ჰქუა-გონება ისე განსხვავდება გლეხისა ან ჯარისკაცის გონებისაგან, როგორც აყვავებული ბალი — მოზიშვლებული ხრიოკისგან. ახლა კი უბრალო ხალხის საზრჩანობისა და აღდგომის აღების უნარს გაცილებით მაღლა აყენებდა, ვიდრე დამძალი ინტელიგენციის განსწავლულობას. და როცა ცხოვრებაში ხვდებოდა ამის დამამტკიცებელ ზედმეტ საბუთს, თავისი ბედის კმაყოფილი რჩებოდა.

— სემიონ მოსიევიჩი იმამიც მართალია, რომ დარჩენილი კორნილოვები არავითარ შემთხვევაში არ უნდა დავანებოთ ჯარისკაცთა საბჭოს.

ვინმე სხვას ეგონებოდა, ტიუხინი სემიონ მოსიევიჩის წამდაუწუმ ქებით და ჩაიხინებით, გუროვის გამოჩაგრებას აპირებსო, სხვა ვინმეს და არა გუროვს. მიუხედავად იმისა, რომ ტიუხინები საუკუნეებით აყენენ ჩამოცილებულნი ფიზიკურ შრომას, მათ მაინც დაჰყვებოდნენ რაღაც გლეხური იერი, გარეგანი უბრალოება. ამ ნაცნობ სტიქიაში კი გუროვი ისე იკვლევდა გზას, როგორც თევზი წყალში. ტიუხინს იგი თითქმის ყველაფერში ეთანხმებოდა და თუ რამეზე შეეპასუხებოდა ხოლმე, უფრო სიფრთხილისათვის, რამეთუ მინა ვასილიჩი ცოტად აღემატებოდა ადამიანად მიიღო და ზოგიერთი მისი ფიგურალური გამოთქმა გაუგებელი რჩებოდა.

— ტეპლუშკიდან საჩქაროდ ბარეებში შევყაროთ, — განაგრძობდა ტიუხინი.

— ბარეებში ადგილი აღარ არის და ყარაულებიც ცოტანი ვყვავნან, ისიც ქალები.

— მაშ რაღაც დასჯის ფორმაა მოსაგონებელი. საჯარო დახვრეტა მოკლებულია იმ გაურკვეველობის დამატებით ეფექტს, საიღუმლოების შარავანდედს, სიყვდილზე კიდევ მეტ, რაღაც საშინლს, ფარულ შურისძიებას რაც ახასიათებს. ამას გარდა, საჯარო დასჯა საზოგადოებრივ მომენტებს შეიცავს არა მხოლოდ ობივატელის ჰქუის სასწავლებლად, არამედ პროტესტანტის წასახალისებლადაც. იცი, გუროვ, საფრანგეთის რევოლუციის დროს იაკობინელებმა თავი იმითაც წააგეს, რომ საშუალება მისცეს მოწინააღმდეგეს გელიოტიანსთან ტრაგიკული მშვენიერება წარმოედგინა.

— მართალია, ეს ქართველები არავითარი ავადმყოფები არ არიან, მაგრამ არც კორნილოვები უნდა იყვნენ, — არ შორდებოდა კონკრეტულ საქმეს გუროვი.

— ეგ სულერთია, გუროვ, ეგ სულერთია. მთავარია შინის მონობლიზირება. ვინც უფრო დაუმღობელი იქნება, ის გაიმარჯვებს!

გუროვს ამ საკითხზე სხვა აზრი არც არასოდეს გააჩნდა. მან ტიუხინის თხოვნით დაწვრილებით დაახასიათა კაზაკთა თავჯაცები. განსაკუთრებული ყურადღება იასაულ მატყევეს დაუთმო, როგორც სარბს, პატივმოყვარე, გაიძვერა შედროვეს და, ამდენად, გამოსადეგ კაცს. მკვიდრ ყუბანელთა განწყობილებაზეც ილაპარაკეს.

— ჩვენ უნდა დავეყრდნოთ ღარიბ მასას, ვისაც არაფერი აქვს, — შეეპასუხა ტიუხინი.

— ეს ლოზუნგი ჯერ არ გაისვრის.

— საქმე ლოზუნგში კი არ არის — უბრალოდ ადამიანის ფსიქოლოგიაა. შენ გაქვს, შე არა მაქვს, ბუნებრივია, რომ მეც შინდა მქონდეს და თუ ეს მოხდება სულ მარტივად, მოკლე ხანში, უშრომლად და სხვებზე შემწეობით, რატომ არ მივეხმარები იმას, ვინც ამაზე წამაქებებს?

— აქ პროლეტარები არ არიან, ყველა გლეხს კი რაღაც აქვს, რის დაკარგვაც არ სურს. ერთნაირად ცუდად ან კარგად არაიან ცხოვრობს. ამ მხრივ, გავლენა ყუბანელებმა მდიდარ და ღონიერ ოჯახებს აქვთ, მაგრამ აქაც არის მიწაწყარილი ნაპრალი. შური ტყუილებსაც კი წააჩხუბებს — დაუქმყოფილებელი პატივმოყვარეობა თუ სხვა რამე ფარული ან ღია წინააღმდეგობა. ამიტომ ჩვენ ჯერ მათ რიგებში შევიტანოთ განხეთქილება, გავაშიშვლოთ ნაპრალი და დროებით მოვეხმაროთ „პერსპექტიუს“, — გუროვი ვერაფრით ვერ გამოთქვამდა ამ სიტყვას სწორად.

— როცა ის „პერ-სპექ-ტიული“, — განგებ დამარცხლა ტიუხინმა და უფრო შეკითხვის ტონით, ვიდრე დამაჯერებლად განაგრძო, — გაიმარჯვებ, გაძლიერებულ მტერს შევეყარებით?!

— საქმე ისაა, რომ ჩვენ მათთან ერთად ვიქნებით და გზადაგზა იზორუნებთ მათი ძალების მოსაფამფალებლად... აი, მაშინ გამოვიყენებთ იმ ღარიბ მასას, რომელსაც იმ დროისათვის შური საკმაოდ მომწიფებული ექნება.

— შენი თქმით გამოდის, რომ ჩვენ შეფის ნაოფიცრალეებთან და კულაკებთან უნდა დავამყაროთ კონტაქტი?

— ყველასთან არა და დროებით...

ტიუხინმა იცოდა, გუროვი რასაც უპასუხებდა და მაინც თითქოს დასატკბობად იკითხა:

— მერე?

— ბერე კვრავთ კუყუსა... — ორივემ გაიცინა.

— მაშასადამე საღამოს ხეტორში შევდივართ.

ბუროვს კარებში ტროსტაშოჩილი, გრძელმანყეტებიანი, შუახნის ვაშხლარი კაცი შეეფეთა.

— პახ, პახ, პახ, პახ! — შემოიჭრა იგი ოთახში და ტროსტი და-
უმიზნა ტიუხინს, შემდეგ კარებში გაშეშებულ ბუროვს მიუტრიალ-
და და ისიც ტყვიამფრქვევისებური კაქანით „მოცელა“. ტიუხინმა და
ბუროვმა გაკვირვებულებმა ერთმანეთს შეხედეს.

— მივდივართ ერთხელ სოფლიდან სოფლებში, — არც აცია, არც
აცხელა შემოიჭრილა, — შუა გზაზე გავაჩერეთ ფორანი, დაზვერვა-
ზე გავაგზავნე ოტელო. „აზხანაგო უფროსო, ტყეში თეთრების მშვე-
რავი აღმოვაჩინე“, — მესმის მისი ხმა. „სასწრაფოდ მომგვარე!“ —
უბრძანებ. „კი მაგრამ რომ არ მიშვებს!“ — წრიბინებს ოტელო. ოპ,
ოტელო, ოტელო! — პათეტიკურად დაამთავრა მოსულმა, მიიხეღ-
მოიხედა, შეამოწმა მოხდენილი შთაბეჭდილება, ერთი კიდეც ჩაიკა-
კანა, ცალ ხელში ზოღერებულ ტროსტი მზარზე ჩააცურა, სამ შუა
თითში ჩაიჭირა და ბორბალივით დაატრიალა. — თქვენ გგონიათ მარ-
ტო თქვენ იცით სროლა... ხუმრობა იქით იყოს, პათივეცემულო საზო-
გადოება, — გაიტყლარკა შემოჭრილი, — თქვენ არ გავკვთ უფლება,
დააკავოთ ჩემი თეატრი. იცით, ეს რა თეატრია? დედაქალაქის ეგ-
რეთხოვრებულ თეატრის მამებს ჭკუა ვინ მისცა, თორემ ჩვენ აქ უნ-
და ვიყოთ? მოგხსენებათ თეატრალური სამყაროს ინტრიგები. არ
უნდათ ნამდვილი ტალანტები... ერთი სიტყვით, ეს გრძელი ამბავია.

— მაპატიეთ, რა თეატრზეა ლაპარაკი?

— როგორ თუ რა თეატრზე! ჩვენ ფრონტზე მივდივართ, პირდა-
პირ ფრონტზე.

— ახ, თქვენ აგიტმატარებლის წარმომადგენელი ხართ? — ძლივს
ბოეგო გონს ტიუხინი.

— წარმომადგენელი კი არა, ხელმძღვანელი — კონსტანტინე ორა,
ნამდვილი გვარი — ორლოვი.

— წინ ჯერ ვერ გავიშვებთ, ეკატერინოლართან კავშირი გაწყვე-
ტილია, — შემობრუნდა ოთახში ბუროვი.

— როგორ, მაშ ჩვენ რისთვის გამოგვიშვებს, თუ არ იცოდნენ, სად
რა არის გაწყვეტილი და სად ვინ არის აწყვეტილი. სიტყვამ მოიტანა
და ერთხელ მეოთხე აქტი იწყებოდა, პარტერში სინათლე ჩაქრა, ორ-

ვესტრი ლაზუხებით ამოივსო. ყველა ფარდის გაჭსნას ელოდებოდა. სტენარიუსი კი დარბის, ეძებს მთავარი როლის შექმნულბელს, ვერა და ვერ პოულობს. ამ დროს შემოდის მთვრალი გამნათებელი. ერთხელ... — ორს ისეთი ნეტარი სახე ჰქონდა, რომ ეტყობოდა სწორედ ახლა მოვიდა მოყოლის იშტაზე.

უცებ ტიუხინი წამოხტა, 'მაგიდას მუშტი დაჰკრა, იმხელა დაღრიალა, რომ ფანჯრის მინა შეზანზარდა.

— დაჯექით!

კონსტანტინე ორს თითქოს თავში ჩააფარესო, სავარძელში ჩაჯდა და დაუბრუნდა მოლოდინში მრგვალ ზეუის ბურთულებად ქცეული თვალები დაჰყვიტა.

გუროვი მხიარულად იცქირებოდა. ტიუხინს ტელეფონით ვილაცას დაუკავშირდა, რამდენიმე კითხვა დაუსვა ორს მკაცრად. ეს უკანასკნელი მოიყინა და 'შორჩილად პასუხობდა. გაირკვა, რომ ავტობრიგადში სულ რვა კაცი ყოფილა, აქედან ერთი ქალი — ორის მეუღლე და სამი კაცი — აქტიორები, ერთი მუსიკოსი — ვიოლინოზე, ერთი და ერთი გარმონი და მკვირელები და სამიც სტაჟიორი.

ტიუხინმა ორს წინადადება მისცა, ზვალისთვის რაიმე წარმოდგენა მოეწყო. პირობების გასარკვევად და დაწვრილებით მოსალაპარაკებლად სემიონ მოისევეიჩთან გუროვი გააყოლა.

— ახ, სემიონ მოისევეიჩი? მაასთან უკვე ვიყავი. მან თქვენთან გამომიშვა, — ორმა თავისი ამოქნილი წარბები ადრია, თვალები მილულა და ამპარტავნულად გაიბრანჯა, რითაც სემიონ მოისევეიჩს დაემსგავსა. გუროვს გაეცინა, ამით გათამამებული მსახიობი გასვლისას ტიუხინს პირმოთნე ღიმილით მოუბრუნდა, მაგრამ უკვე ტროსტის მაგიერ რევოლვერით გაშვებული თითები დაუმიზნა და დაჰყარა: „პახ! პახ! პახ!“ გუროვმა სიცილით ჰკრა ხელი, კარი მოიხურა.

შუაღღისას მშვენიერი ამინდი გამოვიდა. თბილოდა და მზის სხივებით გამთბარი, ატოკებული სუფთა ჰაერი ხალისიანად ბრკვეინავდა.

ქართველების „ტეპლუმას“ თოფიანი კაცების ჯგუფი მოადგა. წოწოლაქუდიანმა, წელში მოხრილმა, ფარაჯით მოსილმა თითქოს ახარაო ქართველებს, გამოუცხადა, რომ მომზადებულიყვენ, რამეთუ საქირო იყო მათი გადაყვანა ქალაქის 'საპყრობილესში, ამან ერთი აღრზაური, მოთქმა, ტირილ-ვიში გამოიწვია და თვით ყარაულებს

მოუხდათ მგზავრების დაწოდება: არა, სულ საპრობილეში კი არა — საგანგებო კომისიაში, სადაც დაგითხავენ და, თუ მართლაც გამოვლენ, გაიშვებიან, არადელი საგონებელში ჩავარდა. დიდ გულთმისნობას არ საპრობილეში იმის მიხედვით, რომ ბედისწერის ენით ატრეფებულ ადამიანებს არც დრო ჰქონდათ საიმისო, თეთრი და შავი გაეჩინათ, არც ცოდნა და თავი გააჩნდათ, რომ მართლმსაჯულების თუნდაც პრიმიტიული სახე შეექმნათ, არც ციხეები ჰქონდათ და არც სასამართლოები. ამიტომ თუ ვინმეს მოიხელთებდნენ ერთადერთი ლოგიკური საქციელი 'შისი თავიდან მოცილება იყო. არჩევანიც ერთადერთი არსებობდა: ან დახვრეტა, ან გაშვება. მაგრამ რუსეთის ყოფილი იმპერიის მიწაზე ადამიანებს კანონი, მართლმსაჯულება, ერთგულება, უანგარობა, პატრიოტობა, სიკეთისთვის ბრძოლა ერთ უკიდურესობასთან ჰქონდათ გაიგივებული, ასე რომ ქააფშეტობა იქნებოდა მხოლოდ საგანგებო კომისიის კეთილი ნების იმედს ყოფნა. ასეთი ატმოსფერო არადელისათვის არ იყო უჩვეულო, ბოლოს და ბოლოს თვითონაც თავის ზრახვებს, მოქმედებებს, შედეგებს არაორდეს უფარდებდა და არ სჯიდა საზოგადოებრივი ან სახელმწიფოებრივი სულიერი მანქანების კვალბაზე, ისიც ყოველთვის რაღაც სტიქიონური ძალის იმედით მოქმედებდა, ავად თუ კარგად თავისი სინდისის შედამხედველობის ქვეშ მთარღვევდა ცხოვრების ტალღებს. თავის თავს არც ახლა დაეძებდა, ახლა 'შისი ფიქრები ნახოს მდგომარეობას დასტრიალებდა. დრო კი არ იცდიდა, დაუყოვნებლივ აქვე უნდა მოშხდარიყო რამე. „ამ ათიოდე შეიარაღებულ დოჯალბის სამი მარჯვე ბიჭი თავისუფლად განაიარაღებულა“. ვალიკომ რააკლი იწხნელი მოძებნა, მაგრამ მისმა მორჩილმა გამომეტყველებამ შედმეტად ხანგასმულმა, თანაგრძნობის გამოსაწვევად გამიზნულმა კოვლობამ ყველაფერი ნათელი გახადა. შემდეგ რიგებად დაწყობილ, აღყაშვებორტყმულ ქართველებს გადაავლო თვალი. ორი ბარტყულ-კუნკულიანი ბერი, ლურჯჩოხოსანი, დონდლო, თამაათორებელი, ლყებლყაღა, დაბნეული შეხედულების კაცი, რომლისთვისაც ხანჯალი ამოეძრათ და იმის თავიც კი აღარ ჰქონდა, ფეხებშუა გაბლამდული ქარქაში ქამარზე გადააწია. მის გვერდზე შეეხანჯრდის ხელთში, ფეხზე გეტრებით, ვილაც 'შაფწვერულვაშა მალაღა ახალგაზრდა მდიოდა, მაგრამ ყარაულის ყოველ შეძახილზე იგი ისე მონდომებით ასრულებდა მათ მოთხოვნებს, ისე ფლიდად აჩენდა თავის დიდრონ კბილებს, რომ არც ეს გამოდგებოდა. ქალები, ქყონია,

არადელი ისევ ბუცხრიკიძეზე შეჩერდა, მაგრამ ის არსად ჩანდა, იტყობა, გუშინ უშველა თავს, „ნარზანის“ მოსატანად როცა წაივლია. შეყონება დაუშვებელია, სასწრაფოდ უნდა იღონოს რამე, სანამ ნი-
ნოც აქ არის, მის გვერდით, თორემ თუ მიიყვანეს და ჩაეკეტეს — მე-
რე გვიან იქნება.

გზადაგზა შემხვდური მოქალაქენი ჩერდებოდნენ, როგორც განწ-
რულებს, ისეთი მზერით მიაცილებდნენ ქართველებს. მათი ერთფე-
როვანი ჩაცმულობის რუხ ფონზე ყარაულებით გარშემორტყმული
ტყვეები ფერად სანახაობას წარმოადგენდნენ. განსაკუთრებით გამო-
ჩნეოდა ქალბატონი შუნია. იგი ზედიდური სახით მიდიოდა, რაც კი
რამ საუკეთესო ჰქონდა, ის ჩაეცვა, და რაც კი ძვირფასეულობა გა-
დაჩნებოდა, ის გამოეჩინა. ოქრომკედით ნაქარგ ლურჯი ხავერდ-ს
ჩიხტიკობზე ლალ-მარგალიტიანი ქინძისთავი დაებნია. თვალისმომ-
ჭრელად ბრწყინავდა ასევე ლალებითა და მარგალიტებით გაწყობი-
ლი ოქროს სამკერდე — შინდისფერი ატლასის კაბის არშიებს წერი-
ლი მარგალიტები თოვლის ფიფქებივით მიკროდა, მინაქრიანი ოქ-
როს ბალთის ელვარება ქალბატონ შუნიას მოგრო, დიდ ქროლა თვა-
ლებს ახალგაზრდულ სინათლეს მატებდა და, მიუხედავად იმისა, რომ
ქალბატონი შუნია სულაც არ იყო შშვიდად განწყობილი, თეთრი გამ-
ჭვირვალე წამოსასხამი და თეთრი თმა კეთილშობილებითა და დარ-
ბაისლობით მოსავდა მის სახეს.

ვალეოს ცხოვრებაში ბევრჯერ მიეცა საშუალება დარწმუნებუ-
ლიყო, რომ ვის რა უნარიც აქვს, ბედიც იმნაირად უღიმის, მაგრამ
ნახევარი ქალაქი უკვე გადაკვეთეს, ალბათ საცაა მივლენ კიდეც, ქა-
ლაქის ქუჩების ანტიკუნტი მოძრაობა კი იმპროვიზაციის საშუალე-
ბას არ იძლეოდა. პირდაპირი გარღვევის, დაღვენება-გასწრების სწორ-
საზოვანი გეგმაც გაუმართლებელი ჩანდა. ახლა, როცა პასუხისმგებ-
ლობა ლოდევით დააწვა გულზე, უჩუმრივ მოედო იქვი, ვედრებასა-
ვით მოადგა სიტყვები: თუ ოდესმე რაიმე თავზნებელაღებული საქმე
ჩაუდენია, თუ ოდესმე უმარჯვნია — სულ ტყუილად, აგერ თავის
ბედთან ხელი აქვს ჩაკიდებული, ნუთუ დღეს ვერაფერს... მერე სად-

დაც მოფამფალებული ჩუბინის ალღო შეიმაართა იცოდა, ყოყმანის კროი გავლებაც კი მიზანს ააცდენინებს კაცს, ნაბულა დაიჭირა, ყაჩაღის თვითეულ მიხრა-მოსრას ჩაუსაფრდა. დატყვევებულ ქართველებს მარცხენა მხრიდან ოთხი ჯარისკაცი შისდევდა და ოთხი — მარჯვენადან. წინ და უკან თითო-თითო თოფმოშარჯეებული კრავდნენ ალყას, მაღალი, წოწოლაქუდიანიც ტყვეებს ხან ერთ მხარეს მოექცეოდა, ხან მეორე მხრიდან შეუძახებდა, გეგონებოდათ ცხვრებს მივრეკვებაო. ქამარზე ჩამოკიდებული გადახსნილი ბრეზენტის ბუდიდან ბელგიური ბრაუნინგი ნოუჩანდა. ვალიკო ბოლო რიგში ნინოს გვერდით მიდიოდა, იშხნელების მაფრასა შეეგდო მხარზე, მარჯვენა მკლავი წებოხეხია და კისრით წონასწორობას იცავდა, მარცხნივ ნინოს ჩაეღდა მისთვის ხელი. ყოველ შის ფეხის გადადგმასა და მოძრაობას მიწნობოდა. არადელის აზრები მალევიძარა საათივით შეუყოვნებლივ, რიტმულად დაიძრა საგანგაშოდ მომართული წერტილისავენ.

წოწოლა წრეს შემოუვლის და ვალიკოს გვერდით მოყანტალო ყაჩაღს მიუახლოვდება ხუთ-ოთხ ნაბიჯზე, ვალიკო მაფრასას 'ხეთქავს თავში — დარაჯს, უნდა წაიქცეს! წოწოლას უკვე ბუდეში ექნენა: ტელი ჩაუდგილი — უნდა მიასწროს! მაჯა უნდა გადაუმტკვრიოს! იარაღი უნდა წაართვას! სროლა უნდა ატეხოს! შეიქმნება აურზაური და ჩოჩქრლი, მაშინ ნინო შეუშჩნეველად გადგება გვერდზე... ისევ გაკვენწლა იკვმა: შეძლებს ნინო გაქცევას? ესენი ხომ პირდაპირ ესვრიან ალბათ... ერთი ცხენი, ცხენოსანი ან ეტლი გამოჩნდეს მაინც სადღე... ნინომ ხელი მოუჭირა, მაგრამ ის თავგანწირული მზადყოფნა, რომელიც განთიადისას იგრძნო, ამჟერად ველარ შენიშნა ვალიკომ. იქნებ ეს შეხება უფრო რაღაც საღ აზრს მიანიშნებდა, შესაძლოა მოფერებასაც და დამშვიდობებებსაც კი. ვალიკომ სწრაფად შეხედა. ნინო გაფითრებულიყო, მაგრამ სახეზე ბედნიერების ალმური დაუდიოდა. მუწანედ მოკიაფე სემაფორივით ანთებული არადელის გეგმა უმაღ ჩაქრა. იგი მიხვდა, რომ ბედს უნდა მინდობოდნენ, ასე სურდა და ასე აწყობდა ნინოს. მათ წინ მყოფმა ჭყონიამ კი გაბრაზებულნი მასწავლებელივით ყველას გასაგონად წამოიყვირა:

— არადელი, არაფერი მიჰქართო, თქვენი გულისათვის ყველას ამოგვწყვეტენ!

— ამოგვწყვეტენ არა — ჯანჯაფილის მურაბა! — თქვა ქალბატონმა შენიამ.

— Еш разговорчики! — აკრძალა ლაპარაკი ყოფილას.

— Проходи и не командуи, каланча проклятая! — ისე დაჭყრებულად და ქედმაღლურად შეუღრინა ქალბატონმა შუნიამ, რომ წოწოლას ხელად ჩამოერეცხა უტუ და მკაცრი გამომეტყველება, გაღიზილებულ სოფელ ბიქსს დაემსგავსა, დაიბნა და მეორე მხარეს გადაინაცვლა.

გამუდმებულმა უხეშობამ, შევიწროებამ, წამდაუნწუმ მექარისა და ეჭვის გარემოცვამ ქალბატონ შუნიას მოთმინება აღავსო, ნაცვლად ნიშნისა და მოძრაობებისა აამხედრა და გააგულისა იგი. თითქოს უხაროდა, რომ მოჰყავდათ იქ, სადაც, მისი აზრით, შეძლებდა დაუფარავად მიეხალა პირში სულ უბრალოდ გასაგები ქვეშარტება: „ლაყვ კვრცხით ნამცხვარი არ გამოცხვება და ბოროტების გზას არსად წიყვანა არ შეუძლია, თუ არა საბოროტეთში“. მას ერთი წუთითაც არ ეპარებოდა ეჭვი, რომ ნოუსმენდნენ და კამათში მოტყუებას ვერ გაუბედავდნენ. სხვა საშიშროების არსებობა, რომელიც მგზავრობის ღრის ქორივით დასტრიალებდა თავს, აიქშია, ახლოს აღარ გაეკარა, ცრუმორწმუნესავით მისი სახელის ხსენებაც არ სურდა. და თუ უწინ, უპირველეს ყოვლისა, ცდილობდა თავის ფრთის ქვეშ ირაკლი შეეფარებინა, ახლა ეს ინსტინქტი ფართო არეზე გავრცელდა: უმწეო და დამფრთხალი ქართველების შემყურეს მათზე ზრუნვა, მათი გამაგრება დაეკისრაო თითქოს.

ირაკლიმ როსტოვშივე გაიხანდა უსამხრეებო სამხედრო ფრენი და ჭიბეებიანი ბლუზა ჩაიცვა, რამაც ერთბაშად დაუქარგა სამხედრო მიხრა-მოხრა. რამდენიმეჯერ პანიკური განწყობისას შეეცადა გაემხნეებინა თავი. რაიმე ვაჟაკურის გახსენებით, თუგინდ ფრონტზე ყოფნის ეპიზოდით, მაგრამ წარსული აწმყოს ვერაფრით ენაცვლებოდა და ისიც აღმოჩნდა, რომ გასახსენებელი არაფერი იყო. ფრონტის ხაზზე გამოსვლის წინაღმე კოშმარულ სიზმრებში გაატარა, დილით კუჭი აეშალა, პოლკში დასადგურებულმა ზეაწეულმა ატმოსფერომ იძულებული გახანდა თავი შეკავებინა და მაინც მისი ზედმეტად მხიარული განწყობა და ვითომ უდარდელი მტქნარება, შის ნერვიულ, აფორიაქებულ მდგომარეობას აჰყდავენებდა. ბრძოლის დროს კი თავის გადარჩენაზე ზრუნვამ უბედური მომავლის წარმოდგენის საშუალება არ მისცა და შიში თავდაცვის ინსტინქტმა შეცვალა. მყუდროდ და ბედნიერად თავი მხოლოდ ჰოსპიტალში იგროძო. ახლა კი, როცა ძალადობის ეინით შეპყრობილი აღამიანების მასობრივ გა-

უგებრობას წააწყდა, დაინახა, რომ საუკუნეებით დაშრევებული კაცთმოყვარეობა ისევ ეგოისტური ენებების აყრით ამღერა და აწოთოთეული მათგანის თავენი სინათლის შეტანას რამდენიმე ქრისტიანული თაობაც ვერ მოახერხებდა — მისი პატრიოტიზმი, იდეალიზმი და კეთილშობილი მისწრაფებები ერთბაშად დაიშლავდა. ირაკლი გაფუჭდა. ყოველგვარი აქტიური აზროვნების ხალისი წაერთვა. ისეთი გრძნობა დაეფულა, თითქოს გაუვალ და ბნელ გამოქცეაბულში აღმოჩნულიყოს.

წინა და უკანა მეზობლებს ხელჩაკიდებელი, მათი უკმაყოფილების მოლოდინით დაშფრთხალი ბრმად მიჰყვებოდა დინებას.

— მოიცა, დედა, ნუ დაიწყებ შენებურად, ნუ აღოზიანებ, აიკეცებ რაღაცას, ბატონი ლავი მართალია, მაგათვან ყველაფერია მოსალოდნელი, — წაჩურჩულა მან ნერვიულად.

— ზუსტად იმას გვიხამენ, რაც განზრახული აქვთ, არც მეტსა და არც ნაკლებს, — ხმამაღლა გამოაცხადა ქალბატონმა შენიამ, ერთხანს გაჩუმებული მიდიოდა, შემდეგ თავის გასამართლებლად დასძინა: — მაგათ თავის გახეთქვამ, ლაპარაკსაც შოვიწლი!

ვალციკ ხშირად ფიქრობდა, რომ სამყაროში ყველაფერი წინასწარ არის გადაწყვეტილი, ყოველ სულდგმულს თუ მოვლენას, ბუნებას და ნივთს თავთავისი დანიშნულება გაუჩინა ღმერთმა. ადამიანიც რაღაც მოწოდებისათვის არის შექმნილი და ადამიანის ცხოვრების აზრიც, როგორც გონიერი ქმნილებისა, ალბათ, იმაში მდგომარეობს, ამოიცნოს თავისი დანიშნულება, მისდიოს თავის მოწოდებას და ვალ-მოხილი, დამკაფიებელი დაბრუნდეს იქ, საიდანაც მოსულა. ასეთი შეხედულება ვითომ აწესრიგებდა ირგვლივ ყოველივეს, მაგრამ თვით არადელი ვერაფერს გეტყოდათ თავისი დანიშნულების შესახებ. ერთი ეს იყო, რომ ელოდებოდა რაღაც გამოცხადებას. მაგრამ დრო გადიოდა და გარკვევით ჯერ ვერაფერისთვის მიეგნო, ვერაფერი აღმოეჩინა. მერე უცებ მწველი აზრი გაივლევებდა. შეაყოყმანებდა. გამოფატრავდა. გოლიათების მიერ გადაარახულ ცათაბჭენილ იღუმალ კარბბქესთან მიადგებდა, უსუსურად გადაქცეულს ანადგურებდა: რქნებ ტყუილია, მოჩვენებითი და შემთხვევითია ყველაფერი, იქნებ არაფერი არ არსებობს და მასაც არავეითარი მოწოდება არ გააჩნია?!

მას შემდეგ, რაც ნინომ რბილად მოუპირა ხელი და ვალციკმ გადაწყვიტა ბედისწერას მიწობოდა, ვარფიქრა, რომ მათი შეხვედრა არ შეიძლება შემთხვევითობას მიეწეროს. იქნებ მისი მოწოდება სწო-

ულ უბოლო ადამიანობაში, ოჯახის შექმნასა და ათოვად რაღაც ღვთიური ესტაფეტის გადაცემაში მდგომარეობას? საინტერესო რამ არის ადამიანი, როგორც მოეხერხება, თავს ისე დააჯერებს. ახლა ვა-ლიკოს მსჯელობამ უკუღმა იწყო დინება. მართლაც და რატომ უნდა გაიგნენ და ასეთი დიდი რისკი გასწიონ? რას ერჩიან? საბჭოთა მთავრობის მიერ ხელშოწერილი საბუთები აქვთ. ავადმყოფები, ქალები და მოსტეცები არიან. მაშ რა უნდა დააბრალონ? და, რაც მთავარია, რაში სჭირდებათ...

მერე საიდანღაც წამოვიდა უშველებელი, კუპრივით წავი ღრუ-ბელი. გაიშალა და მოედო ქვეყნიერებას, ატყდა ქარი, წამოვიდა თქე-ში. ყარაულებმა სცადეს ტყვეების რანგნიარად თავნოყრა, მაგრამ ქუჩები წყლის ნიაღვრებით აივსო, წამში დიდ მდინარედ იქცა, შემ-დეგ წყალი ზღვასავით აიწია, შეერთდა და დაფარა ხმელეთი. აქა-იქ ტყვეებისა და დარაჯების თავები მოჩანდა. წოწოლას ცურვა არ სცოდნია, შველას ითხოვდა. ვალიკომ ქეჩოში დააელო ხელი, ხის ცა-რიელ ჩემოდანზე გადაჰკიდა, სხვებიც ერთმეორეს ეშველებოდნენ. სწრაფმა დინებამ ტრიალით გააქანა ყველა, საღღაც შორეული ქვეყ-ნისაკენ. წემდგვ წვიმა შეწყდა, წყალმა იკლო და სულ მალე დაშრა. ყოფილი ტყვეებიცა და დარაჯებიც უკატრიელ კუნძულზე დარჩნენ პირისპირ, რაღაცნაირად დარცხვენილნი უხერხულად უღიშოდნენ ერთმანეთს. რა გაეკეთებინათ, არ იცოდნენ. ევლარაფრით მოვეგონე-ბინათ, ვინ ვის რა მოთხოვნას უყენებდა. ვინ ვის საღ უნდა წაეყუ-ნა... ახლა ვალიკომ მოუქიარა ხელი ნინოს, უკან ჩამოწოლილი მატრა-შა მხარზე აიგდო, გააწონასწორა, ნინოს ჩახედა თვალებში, იმედი-ანად გაუღიმა. ნინომაც მზერით მოუაღერა მის დორიული სვეტი-ვით მაღალ, ძლიერ კისერს, ხუკუკა წვერს. ამ რანდენიმე დღეში ლო-ყაზე ნაიარცემი რომ ჩახვეულიყო, ნათელ შუბლს, ოღნავ კეხიან ცხერს. ბრალა წაბლისფერ თვალებს. კუცნტი სომინდის მარცვლ-ბივით ჩამწკრივებულ კაწკაწა კბილებს... ნინო უცნობ გრძნობას მო-ეცვა, თითქოს ქარი მიაბზენინებდა და აღგზნებულ-ატაცებულს ეს-ეს რყო მიწას მოსწყვეტდა. მისი ოჯახი, საღღაც შორს, ცხრა შთას რქით, ბუნების რაღაც გარდაუვალი კანონის ძალით მასთან ყოველ-გვარი კავშირის გარეშე დარჩენილიყო და აგერ ორ მეტრში მყოფი უახლოესი ადამიანები უსისხლხორცო არსებებულ ეჩვენებოდნენ. მხოლოდ ვალიკოზე ფიქრობდა, არა, კი არ ფიქრობდა, ხედავდა მას, რეალურად აღიქვამდა, მას მისდევდა. ნინო დარწმუნებული იყო, რომ

მათ უეჭველად დახვრტდნენ. მერე და ბედნიერება არ არის ტყუ-
ლუბრად სიკვდილს თავი დააღწიოს კაცმა, რაღაცას შეეწიროს და
სიკვდილით მაინც მოიპოვოს სიცოცხლის აზრი? განა სანატრელი არ
არის ასეთი გრძნეული სახით მოვლენილი დასასრული? მიუხედავად
იმისა, რომ დღეს ან ხვალ მორჩება ალბათ ყველაფერი, დასჯამდე მა-
ინც მთელი საუკუნეა. რით განისაზღვრება დრო? ის კოცნა, რომე-
ლიც ვაგონის ფანჯარასთან შედგა, ნუთუ წლობით არ გრძელდებო-
და? და ნუთუ ერთი წამი არ იყო მისი წარსული ცხოვრება — მთელე-
ზარე ერთფეროვანი ზოზინი, ზედაპირული ინტერესების დაკმაყო-
ფილება? და, საერთოდ, მას შემდეგ, რაც უკვე მოხდა, როგორ უნდა
წარმართოს ახალი ცხოვრება? ქალიშვილის გახსენებით გამოწვეული
უელის მარწუხებიც შოდუნებული მოეჩვენა, ახსნა-განმარტებაც მო-
ნახა: ქეთი ღომ ნახევრად სხვებთან იზრდებოდა. ბოლოს და ბოლოს
ღომ უნდა მოკვდეს ადამიანი, სომ უნდა დაემწვიდობოს ყველაფერს?
და არა სჯობს, ახლა იმასთან ერთად მოხდეს. ვინც იმედს მისცემს,
წახალისებს, იამაყებს მისი საჭციელით, გაიზიარებს, სრული ამ სი-
ტყვის მნიშვნელობით, მის ხედვას? ერთად მიდიან ხელიხელჩაკიდე-
ბულნი. ტყვილნარევი სიამოვნების ბურანი უცნაურად აღაგზნებდა,
ამჩატებდა. ცხოვრების ყოველი წვეთი ტბილ და მომთავო გემოს
უტოვებდა, ანა მას სჯეროდა, სწამდა, რომ მათი სამარადეთამო ბე-
დი, მათი სულების უკვდავების არსი ამ ამჩატებულ ქროლვაშია. აუ-
ცილებელი დაღუპვის მობჭენილი ლანდი, ყურთან მოტანილი მისი
ცხოველი სუნთქვა ზარხოშად ტრიალებდა, თავზებელაღებულ გან-
წყობას აღვივებდა. ნინოს უწინ სიკვდილზე იშვიათად უფიქრია. ეში-
ნოდა და განზრახ არასოდეს ჩაპყოლია ამ აზრს ბოლომდე. ასე უფრო
ოლი ჩანდა ცხოვრება, თუმცაღა იყოღა, რომ ამ გზით სრულყოფას
ენარსოდეს მიღწევდა, ნამდვილად თავისუფალი და დამოუკიდებე-
ლი ვერასოდეს გახდებოდა. ამიტომაც ახლა ზეიმობდა, უკვირდა, თუ
რარეგ ბუნებრივად, უფრო მეტიც, რაღაც სიხარულისმაგვარი ციებ-
ცხელებით მიიღო და შეიგუა ოდესღაც შემადრწუნებელი აზრი.

პროცესია ორსართულიან გრძელ, ყვითელ შენობასთან შეაჩერეს.
დაწინაურებულ დარაჯებს სამხედრო პირები გამოეგებნენ. წოწოლამ
რაღაც მოახსენა მათ და ტყვეები მეორე სართულზე ერთ დიდ ოთახ-
ში შეიყვანეს.

როცა ვალიკომ ოთახში სკამები და მაგიდა დაინახა, ნინოსთან ერ-
თად ფანჯარას მიადგა, ზემოდან გადახედა იჯაშვილ შემოუკავებელ

მიდამოს. ნინო უფრო ადამიანურ გარემოში იგულა, რაღაც შინაურ-
მა ჩქერმა დაუბრა ტანნი, მისდაუნებურად მიზანგამოცლილ გატაცუ-
ბას მიჰყვა იმ ბავშვის მსგავსად, რომელიც ხატვას იწყებს, მერე კი
საღებავებით მოხიბლული მხოლოდ ფერების შეზავებაზე გადადის
და სულ ავიწყდება, თუ რის დახატვას აპირებდა. ნინო და ვალიკო
დარწმუნებულნი იყვნენ, რომ მათთან აღარავის არაფერი ესაქმებოდა.
გარკვევით არავისი არაფერი ესმოდათ. ისინი მხოლოდ ერთმანეთს
წესციციანებდნენ, წინდახედულად ერთმეორეს სულ მცირე სურვი-
ლებს უჯებდნენ და უსრტლებდნენ. ყოველ მოხერხებულ დროს ერ-
თმანეთს ეკვროდნენ. ჭაბუკელების იმპულსური მოძრაობები, განგაშ-
ნარევი ცნობისწადილით რომ ელოდებოდნენ დააფრთხილებული კარის
ქრატუნს, მათი შეწუხებულნი, ფრთხილი ჩერჩული, დაძაბული ნერ-
ვები, თითქოს მატარებლიდან გამოყოლილი, რაღაცის თანდათან მო-
მატებელი რიტმი ხეშვიადს ამძაფრებდა. ნინოსა და ვალიკოს სი-
ტყუებებს სინამდვილესთან სულ ცოტა კავშირი ჰქონდა. უფრო მეტიც,
მათ არ იცოდნენ, ესიტყუებოდნენ თუ არა ერთმანეთს. ისიც ეგონათ,
რომ ეს მოჭადლოებული სამყარო ყოველთვის იყო და დაუსრულებ-
ლად გაგრძელდებოდა.

რაღაც ხმაური გაისმა და კარს მეზღვაურის ტანისამოსში ჩაცმუ-
ლი სახეაბრეცილი კაცი მოადგა სიით ხელში. მას აქეთ-იქიდან შემო-
ესივნენ, სთხოვდნენ მთლად უფროსი მოსულიყო და აეხსნა მათთვის,
რას უპირებდნენ. ტყვეებისათვის შატროსს, წითელხელსაბამიან მუ-
შას, მეთაურს თუ ჭარისკაცს — ყველას ერთი სახე ჰქონდა, საიდა-
ნაც გამოსჭვიროდა: ძალაუფლებით ტყობა, სერობული საქმის შეგ-
ნება, შტარის არაადამიანად მიჩნევის წინასწარგადაწყვეტილება. მარ-
თლაცდა, მათ გარშემო მყოფი ადამიანებო ჰკავდნენ ერთმანეთს, ერ-
თი დედის — რევოლუციის ღვიძლი შვილები იყვნენ. ნამატროსალ-
მა საზიზღრად დაიბინა და კარი ისე მაგრად შემოიჭახუნა, რომ ტყვე-
ებს პირში ენა ჩაუვარდათ. ქალბატონი შუნიაც ასეთი ყოველივე
წრეგადასული სიმდაბლისა და უღიერობისგან შეცბუნდა, გაფითრე-
ბულს დიდი თავშეკავება დასჭირდა, რომ ისტერია არ დამართოდა,
არ სცემოდა ცხვირპირში ამ ყბაჩუა შატროსს და დაუნდობლად არ
დაეპორტყნა.

— То-то, привыкай к морскому порядку! — თქვა ჩამოვარ-
დნილი სიჩუმით დაკმაყოფილებულმა ნამატროსალმა, — Кого буду
вызывать, займрай свой монатки и за мной!

პირველი სიაში ისევ არადელი ეწერა.

რაკი ამინდი ხელს უწყობდა, კონსტანტინე ორმა გადაწყვიტა „ტეპლუშკა“ სცენად და სადგურის ბაქანი კი ამფითეატრად გამოეყენებინა. რევოლუცია მას დიდი მასშტაბებით, ხალხთა მასების მოძრაობით ხიბლავდა. იგი მასობრივი თეატრის, რომელიც ფართო აუდიტორიანი გამოიხატებოდა, მომხრე გახლდათ. აბა, როგორ გაუგებდნენ წას ელტარული თეატრის მიმდევარი დედაქალაქის სნობები? ხალხთა მასების სულის ყამირის გატეხას, მშვენიერებასთან შათ ზიარებას თვლიდა ახლა იგი არტიტის ქეშმარიტ მოწოდებად. მას ექვეც კი არ ეპაჩებოდა, რომ ყველაფერი ის, რასაც აკეთებდა, ან რაც, ბედის უკულმართობის გამო, იძულებული იქნება ჯერ კიდევ გააკეთოს — დროებითა, იმედი ჰქონდა, რომ ჩამოჰკარავს ეამი და იგი შექმნის უწინამორბედო სახის დიდ მონუმენტურ თეატრს. და, აი, მაშინ სახელმთხვევილი ჩავა იქ, დედაქალაქში, ქედს მოახრევიანებს თეატრის შესვეურთ და გულგრილად შეხვდება თეატრალურ გენიად მის გაძოცხადებას.

წარმოდგენის მოსაწყობად სადგურის ბაქანი კიდევ იმით იყო მოსახერხებელი, რომ რეკვიზიტის, კოსტიუმებისა და სახელდახელო დეკორაციებისათვის გამოსაყენებელი მასალა იქვე, „ტეპლუშკაში“ რინახებოდა. ასე გადატანა-გადმოტანის ხათაბალასაც ასცდებოდნენ, გარდა ამისა, თუკი სიბნელე მოუსწრებდათ, ორთქლშავლის ნათურებით შეძლებდნენ სცენის გაშუქებას.

დანიშნულ 4 საათისათვის ბაქანს უამრავი მაყურებელი შეეფინა: რკინიგზის მუშა-მოსამსახურეები, რამდენიმე მოქალაქე და, რაც მთავარია, კისლიაკოვი თავისი ჯარისკაცებითურთ. წითელხელსაბამით გამორჩეულმა მილიციონერმა და მუშა-აქტივისტებმა სადგურის შენობიდან სჯამები გამოიტანეს, პირველ რიგად დაუდგეს კისლიაკოვს, ჯარმონისტს, ჩასპანდს და ერთიც თავისუფალი დატოვეს. დანარჩენი მაყურებელი ხის ბაქანზე მოთავსდა, ზოგი ჩაიცუქა, ზოგი დაჭდა, ზოგმაც მენობლის მუხლს მიაცადნო თავი და ნახევრად წამოწოლილმა მახორკა გააბოლა. ჯარისკაცთა უმრავლესობას დღეობაზე ან ბაზრობაზე თუ ენახა გადაცემული სკამარონები. სოფლის აკრობატები და ვერტებრის თოჯინები, დრამატული თეატრისა კი არა გაეგებოდათ რა. ამ ნიდადაღე ისინი ვერ მიმეორეს ექილიყებოდნენ. ვისაც თეატრისმაგვარი რამ ენახა, თავისი უპირატესობის გამომჟღავნებას ცდილობდა, ვისაც უჩვეულო სანახაობის მოლოდინით გამოწვეული მღელვა-

რება სურდა დაეფარა — თავაშვებულად იქცეოდა და უადგილო ადგილას უხამსად რეინებოდა. ზოგს კი იმის შიშით — რაიმე არ მიხიბნდრონ ამ „ტრეატრში“, თუ რაღაც ეშმაკის თავფეხით, გათვითცნობიერებულად მოქპონდა თავი და მასხარად ასაგდებად თავისზე მეტ არიდს ეძებდა. მაგრამ ყველაფერი ეს გრძნობათა ზედაპირული გამოვლინება იყო, კენჭარიტი გულსყური ყველას ყურთამდე გაღებული „ტეპლუშკისაქენ“ ჰქონდა მიქეუელი, სადაც იღუმალებით მოცული, ჰყავტელა ყვითელი ფერის დადღლეზილი ხავერდის ფარდა რხებოდა.

წარმოდგენის დაწყებამდე ფარდის წინ სემიონ მოისევეიჩი გამოვიდა. ჩაახველა, ხმა გაიწმინდა, თავისი ჩვეული მკაცრი გამომეტყველება მიიღო, აუდიტორიას გადახედა, უზნეოდ წამოდრანტულ ერთიორ ჯარისკაცს შენიშვნა მისცა და მხოლოდ ამის შემდეგ, როცა ამ საქციელმა ნაყოფი გამოიღო და პირდამუწულმა მაყურებელმა სმენა მოიკრიფა, დაიწყო. მან კომუნისტთა თარგისდაგვიარად გამოჭრა თავისი სიტყვა. სხვა რამ თავშიც არ მოუვიდოდა. იგი ბაძადა იმ მოარულ, მაგრამ უკვე დაქანონებულ სქემას, რომელსაც იყენებდნენ ბოლშევიკები დემაგოგიის კლასიკური ფორმულის მიხედვით: წარსულის უარყოფით და მომავლის მიმზიდველობით აწმყოში მოქმედების გამართლება. სემიონ მოისევეიჩმა ლანძღა და თათხა მეფის დამხობილი რეჟიმი, დროებითი მთავრობაც ზედ მიიყოლა, აქაო და აღიდა ოქტომბრის რევოლუცია, სხვათა ზორის „მიმდინარე მომენტის ცოტაოდენ გაკირვებაზე“ მიუთითა, ამის მიზეზად, რასაკვირველია, ცარინშრის ძნელი მეგვიდრეობა, მსოფლიო კაპიტალის ვერაგული სრიკები და ხალხის შტრები — თეთრგვარდიელი კონტრრევოლუციონერები დაასახელა, მაგრამ ყველაფერ ამას სულ მალე ბოლო მოეღებო, — შეჰპირდა იგი ხალხს, — და სამოთხის კარიც იმწამს გაიღება, როგორც კი სამოქალაქო ომში გავიშარჯვებთ. თავისი სიტყვა მან მოწოდებით დაამთავრა:

— გაუმარჯოს მსოფლიო რევოლუციას, ვაშა!

ვერ ვიტყვოდი, რომ მაყურებელი ერთსულოვნად აჰყვა სემიონ მოისევეიჩს, მაგრამ ფარდის უკნიდან გარმონის ძლიერი აკომპანიმენტით წამოწყებულმა „ინტერნაციონალმა“ თავისი გაიტანა და ბაქანზე სიმღერა გაიშალა. საკუთარი პიროვნების მალაღმნიშვნელობის შეგრძნებით კმაყოფილი სემიონ მოისევეიჩი სცენიდან მძიმედ ჩამოვიდა, კისლიაკოვის გვერდით დატოვებულ თავისუფალ სკამზე დაჯ-

და. დამთავრდა თუ არა სიმღერა, იდაყუების მკვეთრი გაქნევით გადაწეული ფარდის წინ შეე ტანისამოსში წარმოდგა კონსტანტინე ორი, რგი წვლში ზოიხარა და ისე დაუკრა თავი მაყურებელს, შემდეგ თერთი ხელთაფმანიანი ხელები მალა აქყარა, მთელი ხმით გამოაცხადა: „რეგოლუციური პანტომიმა!“ „ტეპლუშკას“ სიღრმიდან გაისმა გიტარის სიმღერის აწობის ხმა, ნელ-ნელა იქაფრობას რუსული ხალხური სიმღერის პანგები მოედინა. ორი მკვირცხლად ჯერ ფარდის ერთ მხარეს ეცა და სწრაფად გადასწია, მერე მეორე მხარეს მიუბრუნდა და გაქცევით თან წაიყოლა. სცენაზე ცოცხალი პირამიდა გამოჩნდა. მუშის ტანსაცმელში ჩაძმულ მსახიობს, რომელსაც კისერზე პოლიციელი შეჯდომოდა, აქეთ-იქითყენ იატაკზე გაწოლილ გლეხი ქალისა და გლეხი კაცისთვის გაეწვდინა ხელები. იქავე შემოჩლახუნდა ანაფორიანი მღვდელი, მსახიობს ძლიერ გამხდარი სახე, წვრილი წაგრძელებული კისერი, ძვლიანი მხრები ჰქონდა, წინ კი უშველზედ მუცელი გამოჰხეროდა, ეტყობოდა ბალიში აეკრა სიმსუქნის წარმოსახენად. მღვდელმა ანაფორა ურიცხვი ქალის ყესტით მუხლებამდე წაშოიხადა, გაქანდა და ეგრევე შემოახტა პოლიციელს — თავი ვერ შერიმაგრა, ჩამოსავარდნად შეემზადა, ფეხები გაასავსავა, მაგრამ პოლიციელმა ხელები შეაშველა და იგიც მომღიშარი სახით ხურჩინით ჩამოეკოდა ზურგზე. როგორც კი თავი სამშვიდობოს იგრძნო, მოხერხებულად მოიკალათა, მუხლამდე ტიტველი გაჩხიკინებული ფეხები პოლიციელის მუცელთან გადაიჰდო და ხვრიწვა ამოუშვა. ბაქანზე ისეთი სიჩუმე იდგა, ჯარსკაცები ყოველივე უცნაურობის მოლოდინში ისე იბღვრებოდნენ, რომ სცენის კუთხეში მდგარმა ორმა მაყურებელმა გადასძახა:

— გაიცინეთ, ამხანაგებო, ნუ გეშინიათ, გაიცინეთ!

შემდეგ ორი მარჯვედ შეახტა მღვდელს მხრებზე, მოსასხამი გადაეგდო, შეე ფრაკში და ცილინდრში გამოწყობილი მილიონერ კაპიტალისტს განასახიერებდა. მუსიკა გაჩერდა. სცენიდან გლეხებისა და მუშის გმრნვა გაისმა, რაც პოლიციის სასტეენის ხმამ და მერე მღვდლის „აღიღუჩამ“ დაფარა. კაპიტალისტი კი ფულის სამი მონრდილი შეკვრით ჟონგლიორობდა.

— გადმოაგდე აქეთ, ჩვენც დავიქვრთ, — დაუძახა ვილაყ გამხანეებულმა.

— ეს კერენკებია, ცალბი ფული, ამით თქვენ უბედურების მეტს ვერაფერს იყიდით — „ფალშივომანენტჩიკობას“ დაგაბრალებენ, —

უპასუხა ორმა სცენიდან. მაყურებელმა კანტიკუნტად გაიკანა. შემდეგ წორიდან გარმონის წრიბინი გაისმა, მელოდია თანდათან გაძლიერდა, უკრავდნენ სიმღერას: „აღსდებ, ბედშაჲო შრომის შვილო, ქვეყანა მშვიერ მონების“. გლებმა ქალმა და კაცმა დაღონებული თავები წამოჰყვეს. მიაყურეს სიმღერას, მუშაჲც გამოფხიზლდა და უცებ გარეცალა პირამიდას, პოლიციელი, კაპიტალისტი და მღვდელი ძირს დაებერტყნენ, ღეხები აპლაყეს, შემდეგ კვანჭალ-კვანჭალით გაცვივდნენ სცენიდან. მაყურებელი იცინოდა, შიგა და შიგ ტაშიც დაუკრეს. ფარდის წინ მარტო კონსტანტინე ორი დარჩა. ისევე შავი მოსასხამი ბოეცვა და შავი ნიღაბი ჩამოეშვა თვალებზე. ისევე აღაპყრო ორივე ხელი:

— ეს ამბავი, რომელსაც ახლა შოგიყვებით და გაჩვენებთ, ნამდვირად მოჰქდა საფრანგეთის რევოლუციის დროს, — დაიწყო მაღალ ხმაზე. — ამხანაგებო! საფრანგეთში ცხოვრობდა ორი და, ბრმა ლერია და ლამაზი ჰენრიეტა!

კონსტანტინე ორმა ნიღაბი მოიძრო და დენერისა და კერმონის მელოდრამა „ორი ობოლის“ შინაარსს მოჰყვა. იგი თანდათან როლში შევიდა. მისი აღღვარებული თვალები ცალ-ცალკე იჭერდა ყოველი მაყურებლის მხერგს, ხმას ხან უმატებდა, ხან უცებ დაანჭრებდა, და ჩურჩულზე გადადიოდა, ჭიქურ რაღაცას უვირლით იკითხავდა, შერევი თავისთავსევე წყნარად უპასუხებდა. თხრობის იმ ადგილას, როცა ერთი და ჰენრიეტა საზიზღარი მარკიზის აგენტებმა შორტაცეს, მეორე კი უსინათლო ლუიზა პარიზის ცარიელ მოედანზე მარტო დარჩა — ორმა შავი მოსასხამიც მოიძრო და ჩურჩულით თქვა:

— ბნელდებოდა.

„ტეპლუშკაში“ თითქოს მართლაც დაბნელდა. სცენაზე ბორძიკ-ბორძიკით, ხელების ფათურით ქუთუთობამოტრიალებული ქალი გამოვიდა, გარდა მისი ნერვიულად მეღერი სასოწარკვეთილი ხმა:

— ჰენრიეტა, დაღბდა? ჰენრიეტა! რატომ არაფერს მპასუხობ, ჰენრიეტა!

ამ დროს შემოვიდა თმბაბურძგნული, ტურტლიანი მათხოვარი, თაღლითი და ბორტემოქმედი მაღამ ფროშარი და კაცის ხმით იკითხა:

— ვის ეძებ, ჩემო კეთილო ბავშვო?

— ჩემს დას ჰენრიეტას, სულ ახლახან ჩემ გვერდით იყო, მგონი მოიტაცეს, რა ექნა, რა მეშველება, სჯდ წავიდე, მე ხომ ბრმა ვარ, ბრმა!

— ბრმაა? — ჰკითხა ფროშარმა და ხელი ჩაავლო.

— არ წაყვე, არ წაყვე მაგას, — გაისმა ბაქანიდან. — ხელი გაუშვი, შე ქოთაკო! — იყვირეს ჭარისკაცებმა.

ყოველგვარი გაუგებრობის თავიდან ასაცილებლად ავანსცენაზე ორი გამოხტა:

— ამხანაგებო! ამხანაგებო, ნუ შევეშლით ხელს მსახიობებს, ეს ხომ თამაშია, სინამდვილე ხომ არ არის?!

— აკი წელანა სთქვი, ნამდვილი ამბავიაო, — დარცხვენითა და ყვედრებით ჩაილაპარაკა ვილაცამ.

— კი, მაგრამ ეს უწინ მოხდა, ეხლა კი არა ხდება, — უპასუხა ორმა. იგი მოხვდა, რომ საშიშროებამ უკვე ჩაიარა და განაგრძო მოყოლა. სცენის სიღრმიდან გიტარის ნაღვლიანი და მონოტონური მელოდია ისმოდა, ორი თვალებს ხუჭავდა, ერთი კუთხიდან შეორეს აწყდებოდა, ამოოხვრასა და შეკივლებას სიტყვებს წყალივით მიიყოლებდა, უცებ უკან დაიხევდა, კვლავ წინ გამოიჭრებოდა, შედგებოდა, ხელებს თავში იცემდა, მუხლმოდრეკილი ღმერთს ევედრებოდა, ბანცალებდა, სიმთვრალეს იგონებდა, ბანდიტებს ბაძავდა, თვალები ისე ჰქონდა გადმოკარკლული, თითქოს ბუდიდან უნდა ამოვარდესო.

ბაქანზე ნელ-ნელა დაგუბებულმა ჩახველებამ, ცხვირის ფშვითინმა იმატა და როცა „ტაპლუშკაში“ ისევ ცოცხალი სცენა გათამაშდა, სადაც ძალად დაშორებული დები 'როგორც იყო შეხვდნენ ერთნანეთს — მაყურებელი ქურდულად იწმენდდა ლაპაღუბით წამოდგროლ ცრემლებს, ზოგიც დაუფარავად ტიროდა. წარმოდგენა აჯანყებული ხალხის ციხეში შეცვენით დამთავრდა და ყველამ — არტისტებმაც და მაყურებლებმაც კიდევ ერთხელ იმღერეს „ინტერნაციონალი“.

კისლიაკოვი და გარმონისტი დიდი ხნის წასულები იყვნენ, მათ წარმოდგენის მეორე ნაწილის დაწყებისათვის არც კი მოუტდიათ. სკამებზე მხოლოდ სემიონ მოისევეიჩი და სველი, დაწითლებული თვალებით ჩასპანდი ისხდნენ. სიმღერა ჯერ დამთავრებული არ იყო, როცა სემიონ მოისევეიჩი ფეხზე წამოდგა, მთელი ხმით ისე, რომ ხრინწიც კი ამოაყოლა, შესძახა:

— შრომელი ხალხის საქმისათვის კონტრრევოლუციის წინააღმდეგ იყავ შზად!

— შზად ვართ! — დაიგუგუნა ბაქანმა.

— ამხანაგებო, — განაგრძო მან დაჯერებული ტონით, — აქვე,

მესამე ხაზზე, ორთქლმავალი გადავიდა ლიანდაგიდან და თხრილია გასაწმენდი, აბა, წავედიო! გაერთიანებული ძალებით შევავითოთ ლიანდაგი და ზედ ორთქლმავალი შევავდოთ, ნიჩბებსა და წერაქვებს ბაქანის გასასვლელთან დაგირიგებენ.

დასაშლელად ფეხზე წამომდგარი მაყურებელი უხერხულობაში ჩაიარდა: ასეთი აღფრთოვანებული სიმღერისა და შეძახილების შემდეგ ამ კონკრეტული დავალებისთვის როგორ აერიდებინათ თავი, არადა ნამდვილად სიტყვაზე დაიჭირეს, ამ ერთი წუთის წინ იდეალთან ზიარება ასეთ პრაქტიკულსა და გამოყენებითს სფეროში გადატყდა, მათი უკეთესი ზრახვები, რალაც ვაქრული სარგებლიანობით შეირაცხა, თითქოს სიყვარულის ახსნისას ქალი საქმროს მატერიალური მდგომარეობით დაინტერესდაო ანდა ვინ არის ეს მეტიჩარა მეთაური და რა უფლებით მბრძანებლობს?! ასეთმა გამოუთქმელმა აზრებმა ბურღლუნ-ბურღლუნი გამოიწვია ჯარისკაცთა ჯგუფში. ერთმა ჩაილაპარაკა კიდევ: Крепко Ванька печку склал!

მაგრამ ჩასანდმა, რომელიც სიმბიონ მოსიევეიჩს რალაცაზე თავის ქნევით ემოწმებოდა, ხელად იგრძნო ეს გაუბედავი ჩოჩქოლი, ჩხრები შეათამაშა და დასქვივლა:

— ლაპარაკი! რასაც გუუბნებიან, შეასრულეთ! სამუშაოს რომ დამთავრებთ, ვახშამს მიიღებთ.

ჯარისკაცები წერაქვებსა და ნიჩბებს უხალისოდ და ზიზღნარევი გრძნობით იღებდნენ — მიზეზიც ჰქონდათ: ეს ის ნიჩბები და წერაქვები უნდა ყოფილიყო, რითაც გუშინ ქართველი კორნილოველები საკუთარ საფლავს თხრიდნენ.

ტიუხინმა კარი ჩაკეტა. დივანზე ვერ ეტეოდა და ფეხები სკამზე შემოაწყო, პალტო წაიფარა. წუხელ მთელ ღამეს არ სძინებია, დღესაც ვერა და ვერ მოიტალა, უწლოდა ერთი საათით მაინც მოეტყუებინა თვალი. კმაყოფილი იყო, ყველაფერი კარგად წარიმართა. ისეთი მოულოდნელი, თანაც ბუნებრივი გამოდგა, რომ კახაყები, შაროალია, ექვითა და ჩმუჩენით, მაინც ყველაფერში დაითანხმეს. არ სჯეროდათ, რომ საბჭოთა ხელისუფლებას მათთან თანამშრომლობა, ქალაქში ასეთი სერიოზული ოპერაციის ჩატარებაში მათი შეამზანაგება მოუნდა. ბოლო წუთამდე, ვიდრე ისა და გუროვი ცხენზე არ წესხდნენ, მეგობრულად არ გამოემშვიდობნენ, სულ ერთიმეორეს

რადაცას ანიწნებდნენ, ხელეზში, წელში და ჯიბეებზე უყურებდნენ. კარგი ჰქნა, გურჯის ეს თავის ჩამოკონწიანლებული პრილა ხანჯალა რომ მოახსნევირა, ან რად უნდა ერთი... თვითონ იარალი არ წაუღია, ჯიბის დანაც კი მაგიდის უკრამში დატოვა. სულ ერთია, თუ რამე მოხდებოდა, ზარბაზნაიც ვერ უშველიდათ. სერგეევის ბინაზე თავდასხმაც ეფექტური გამოდგა. მთელმა ქალაქმა შეიტყო. ისე კი ძუძუნწოვარა კადეტს ზარტო ნიკიფოროვსაც მოერეოდა. იასაულ მატეევის ხეალვე საბჭოს წევრად აირჩევენ, სხვებსაც რაღაც საქმეს მოუნახავენ. „ეს ყველაფერი კარგი, — გადმობრუნდა ზურგზე ტიუხინი, — მაგრამ კისლიაკოვი? ალბათ, თავის ჯარისკაცებით ავტიბრიგადის კონცერტზეა, ახლა მოხერხდებოდა მისი შეტყუება? წამოვიდოდა ნეტ? ჯარსკაცები რომ აბუნტდნენ? არა! კისლიაკოვის ლიკვიდაცია ადრეა. შიგ ვინმეს შეჭრაა აუცილებელი. ჯერ ამ ქართველებიდან გავთავისუფლდეთ. მათ რიცხვში ქალები და მოხუცები რომ არიან, არც ეს არის ცუდი. დახვრეტის ამბავი დამშლასავით უნდა დაეცეს ქალაქს, თუ ჯვინდა ჩვენი გადიოდეს. კისლიაკოვიც სოლიდარობას იგრძნობს და უფრო გვენდობა. სადამოს სახელდახელო პურმარლი არტისტებთან. კისლიაკოვის დაპატიება აუცილებელია, ამბობენ, არაყი უყვარსო. ქართველი ტყვეების საკითხი დღეს ველარ გადამწყდება. ხეალ მინც სიფხიზლეა საჭირო, კაზაკების თავკაცების ერთი ნაწილი ორჭოფულ მდგომარეობაშია, მაგრამ დანარჩენები თუ შეიკრიბნენ, ვინ იცის, რას მოიმოქმედებენ; თუ არ შეიკრიბნენ, მაშინ ქართველების საქმის გადადება აღარ ივარგებს“... სანამ ძილი მოერეოდა, ტიუხინს ერთმა აზრმა გაჰკრა დამცინავად: რა იყო მინც პეტერბურგში, საკუთარ სახლში, გაფუძმულებულ ლოგინში, ყოველმხრიდან იზოლირებულ, წყნარ საწოლ ოთახში ვერაფრით ვერ იძინებდა ხოლმე.

კარზე ფრთხილად დააკაუნეს. ტიუხინს განძრევა დაეზარა. კაკუნნი განშეორდა, მაგრამ ამჯერად უკვე დაეინებით. ეტყობოდა იმან, ვინც აკაუნებდა, იცოდა, რომ ტიუხინი ოთახში იყო.

— ჰო! — შეეპასუხა იგი. — რა ამბავია?

— მე ვარ, გრაფინკა, მინა ვასილევინი! — გაისმა ჩურჩული.

ტიუხინი სწრაფად წამოდგა. გრაფინკა მისი ახალი, მაგრამ საიმედო აგენტი იყო, მილიციიდან მის მიერ გაშვებული, ვაჰარი ქალის მკვლელობაში ეჭვმიტანილი. მას დაავალა შინამ ჯარისკაცთა საბჭოს შეთაურების თვალთვალი.

— მინა ვასილევიჩი, სადგურის ბუფეტის უკანა ოთახში კისლი-
ყოფი და მისი თანამშემწე, თუ ვინც არის, ქეიფობენ.

— მერე რა?

— მე ჩემით ვიფიქრე, ხომ არავის გამაყოლებდი?

— რატომ?

— მშვენიერი ადგილია, ხშირად ვყოფილვარ მანდ, ეგ ოთახი
საშხარეულოს უკან არის, ქართულ მებუფეტეს საპატრევტომულო
ტუმრებლსაფის აქვს განკუთვნილი. ჩემი იქ შესვლა არ შეიძლება.
მებუფეტე, ხომ იცი, აქეთაცაა და იქითაც, თქვენიც არის და ჩემიც.

— რა ამისთანა აუცილებლობას წარმოადგენს მაინც და მაინც ახ-
ლა მათი დაყურადება?

გრაფინკა გაჩუმდა, მერე გამომდგელად შეხედა ტიუხინს.

— აბა სხვა ამაზე უკეთესი შოშენტი როდისღა მოგვეცემა? ორი-
ვენი მთვრალეები ჩენებიან, ერთი დიდი შტოფი არაფი მოატანინეს.
ჟველაფერს გაიკებდა კაცი, რაც თავში უდევთ. საშხარეულოში ამო-
ქოლილ დანჯარას ღრეკოიანი ფიცარი აქვს, ოთახიდან კი არ ჩანს —
გინდაც მათთან ერთად ყოფილხართ.

— დიდი ხანია იქ არიან?

— არც ისე, შხარეული ბურჯავს უკლავდა მე რომ აქეთ გამო-
ვიქეცი.

— ხომ არავის ელოდებიან?

— ჟრისკაცები თეატრის შემდეგ ლიანდაგების შესაკეთებლად
წაიყვანეს, მერე სავახშმოდ ყაზარმაში წავლენ ალბათ.

ტიუხინი წაშით ჩაფიქრდა "შემდეგ ტელეფონს დაავლო ზელი და
როცა გაავონეს, ჩასძახა:

— ეგოროვი და ნიკიფოროვინა მოვიდნენ ჩემთან სასწრაფოდ!

მაგიდრიდან რეჟოლვერი ამოიღო, ვაზნებს ჩახედა, ქამარში გაირკო.

— ცხენი გყავს?

— საიდან, მინა ვასილევიჩი, საიდან? — მოისაწყლა თავი გრაფინ-
კამ. — ამხელა ქალაქში მშვიერი მგელივით დაეწანწალებ აქეთ-იქით.

— როცა დაგვირდება, მოდი და გაგატან ხოლმე.

— აბა, ვინ იცის, როდის დამვირდება, აი, ახლაც სირბილ-სირ-
ბილით მოვუდი, რომ არ დამეგვიანებინა.

— ჰო, კარგი, შეგიჩრევთ რამეს.

— თქვენ იმედზე ვარ, მინა ვასილევიჩი!

— ჩვენი თავლა ხომ იც, სად არის?

— როგორ არა!

— ჩადი ჩქარა, ოთხი ცხენი მოამზადონ სასწრაფოდ! — და ძენ-ძულით გაქცეულ გრაფინკას მიიძახა: — ჩემი სახელით უბრძანე!

ტიუხინმა კიდევ დაატრიალა საველე ტელეფონი, გუროვი მოკითხა, პასუხს დაელოდა, მაგრამ მისი ასხვალ-დასხვალისა ვერაფერი შეიტყო.

ოთხში წაქრილ, მხრებჩამოყრილ მაზარაში ჩაცმული ის ქალი შემოვიდა, ბუცბრიკიძეს რომ უთხრა — ქართული ვიციო. მაშინვე უბაჩა მატროსმაც შემოპყო თავი:

— მეძახოდით, ვასილიჩ?

— ჰო, მოდი, — ტიუხინმა გადაწყვიტა, ჯერ თავის გეგმა არ გაენდო, იცოდა, ტყუილუბრალო ლაპარაკის, უსაფუძვლო რჩევებისა და ადვლვების მეტს ეს არაფერს მოიტანდა. ადგილზე გადაწყდება ყველაფერი. მით უმეტეს, რომ ჯერ ზუსტად თვითონაც არ იცოდა, რას აპირებდა.

— იტალი თანა გაქვით? — იკითხა მან და თავისი გრძელფალღე-ზიანი პალტო გადაიცვა.

— რა საკითხავია, — აიჩეჩა დასტურის ნიშნად მხრები მატროსმა.

ეზოში ცხენები შეკახმული დახვდათ. შემხვდურთა ყურადღება რომ არ მიეპყროთ, ოთხივე მხედარი არცთუ ქენებით, მაგრამ კარგა თოხარკით გაეშურა სადგურისაკენ. ბნელდებოდა. ქალაქის უკაცრიელი ქუჩები ჩამკვდარიყო, არსად ფანჯრებიდან შუქი არ გამოჰქრთოდა. კორნილოვების დახვერტისა და სერგეევის ბინის დარბევის მოქმე-მოქმეში, ზინდში დარჩენა არჩიეს გარეთ გამოსვლის ხალხ-დაკარგულმა მოქალაქეებმა.

ქალაქის ნორმალური ცხოვრების დროს, ალბათ, ვერ დაინახავდნენ, მაგრამ ახლა ტიუხინმა შორიდან მოჰკრა თვალი სადგურის მოედანზე თავისუფალ ჩიგებელ მიმავალ ჯარისკაცებს. მხედრებმა არ წოისჯრევის მათთან შეხვედრა — გზას გადაუხვიეს, მოვლით მიადგნენ ვაგზლის შენობას. სადგურის უფროსის ფანჯრებთან ჩამოქვეითდნენ.

— მირი, ნახე, ისევ იქ არიან თუ არა. ჩვენ აქ დაგიცდით, — მოკლედ უბრძანა ტიუხინმა გრაფინკას.

ლოდინი დიდხანს არ მოუხდათ. ტიუხინმა ეგოროვს და ნიკიფოროვნას აუხსნა, რომ იგაერკევეიან თუ არა შექმნილ სიტუაციაში და რკინიგზის მილიციის უფროსს ნახავენ, შესაძლოა მათ მოუხდეთ ორა კონტრარეოლუციონერის დაპატიმრება. ეგოროვმა „მახორკა“ გააბ-

ვა და ტიუხინსაც მისცა მოსაწყევად. ამასობაში გრაფინკაც დაბრუნდა, მანაც მოითხოვა თუთუნი და ჩურჩულით თქვა:

— იქ არიან, მარტონი, მთვრალეები უნდა იყვნენ.

— სანზარეულოში ხომ არ შესულხარ? — ისე იკითხა ტიუხინმა და ისე გაუწოდა ნამწვავი გრაფინკას, რომ ეტყობოდა უკვე სხვა რამეზე ფიქრობდა.

— მაგას როგორ ვიზამდი, გარედან შევაველე თვალი, — მოქაჩა და ხველებ-ხველებით უპასუხა გრაფინკამ.

ტიუხინმა ნიკიფტოროვნა ცხენებთან დატოვა, გგოროვი და გრაფინკა ჩქარი ნაბიჯით თან წაიყვანა. სადგურის უფროსის ოთახს რომ მიუახლოვდნენ, ტიუხინი შეჩერდა, ორივენი ახლოს მოხიდა:

— აქაური მილიციის უფროსი უნდა მოვძებნოთ!

— ის არარუსი?

— ჰო! სასწრაფოდ სადგურის უფროსის ოთახში მოიყვანე! მოცა! მერე ეს წაგიყვანს ბუფეტში, იქ თავისუფალი სამიზნე უფილა, ამან რისი, ჩუმად შედიო, ისე რომ მზარეულს ხმა არ ამოაღებნოთ, წყნარად ამოიღე მიზანი. გზას მე შეგვრავ, გარედან ვერაფერ ჩაერევა, ყველა გაფრთხილებული იქნება.

— მერე?

— რა მერე? — დაასწრო ტიუხინს გრაფინკამ. — ორივე მიეუშვათ, მორჩა და გათავდა.

— დანარჩენი უთქვენოდ მოგვარდება, პირდაპირ ცხენებთან გამოიქეცით.

ტიუხინი ოთახს მიაღწა, შიგნით ლამა უკვე აენთოთ, მაგრამ კარი დაკეტილი დახვდა. უსიტყვოდ. ჩქარი ნაბიჯით გაიარეს ბაჟანი, საპორტელოში შევიდნენ. ტიუხინმა ვერ დაადგინა, სად შეიძლებოდა ყოფილიყო სადგურის უფროსი, ვერც ეგოროვმა მონახა მილიციის უფროსი. მაშინ ტიუხინმა მორიგეს მებუფეტე დააძახებინა. დაფრთხალმა მებუფეტემ ტიუხინის განკარგულებით სამზარეულოში ეგოროვი და გრაფინკა შეიყვანა, თვითონ კი, როგორც ნაბრძანები ჰქონდა, უმალ სამორიგეოში დაბრუნდა. ამ ხანობაში მილიციის უფროსსაც შეეტყო, რომ ეძებდნენ და მილიციელთან ერთად მოვიდა. ტიუხინმა ღიმილით მიიღო იგი, სკამი შესთავაზა, მაგრამ მორიგესთან დაწყებული რაღაც უსაგნო მასლაათი არ შეუწყვეტია. მილიციის უფროსს არაერთხელ მოუხდა შეხვედრა „ჩეკას“ თავმჯდომარესთან და ყოველთვის ხინჯიანი იყო მათი დამოკიდებულება. ტიუხინი

კონკრეტულ საქმეს რაღაც უსაფუძვლო პრეტენზიებს უყენებდა, მიწებს ეძებდა. ისეთი ტონი ექირა, ვითომ მას, სხვათათვის მიუწვდომელი სახელმწიფო საიდუმლოების მფლობელს, უმნიშვნელო საბაზრე ეცოდოდა მავანი კაცის გასაფუქებლად.

მილიციის უფროსმა მისი მოქცევა ახლაც ითაკილა: მართალია, უწრდელობა არაფრით გამოუჩენია, მაგრამ მორიგის იაფფასიანი ლაქლაცი ამჯობინა მასთან საქმიან დამოკიდებულებას, ისიც კი არ აუხსნა, თუ რისთვის ეძებდნენ, მათი ბოლო შეხვედრის შემდეგ ვადაწყვეტილი ჰქონდა თავი დამოუკიდებლად დაეჭირა, პირველსავე ხელსაყრელ შემთხვევაში ეგრძნობინებინა ტიუხინისათვის, რომ, ჩეკა ჩეკაა, მაგრამ სახალხო მილიციასაც თავისი სერიოზული ფუნქციები გააჩნია და კვირი ინებონ ანგარიში გაუწიონ, პატივსაცემით მოეპყრან მათს საქმიანობას. ასე გადაწყვიტა, მაგრამ დღეს ამის დრო არ იყო. ქაჩველების გუშინდელმა დახვრეტამ ეროვნულ კომიტეტს, რომელიც ქალაქის გავლენიანი ქართველებისგან შედგებოდა, თავზარი დასცა. სწორედ ერთი საათის წინ ისინი შეხვდნენ მილიციის უფროსს პეტრიცია და პირადი თხოვნით, რომ ახლა მაინც, როდესაც დანარჩენი ქაჩველები — ქალები, მოხუცები და ავადმყოფები — აბჭოთა ხელისუფლების ხელში არიან, ახლა მაინც ილონოს მან ჩაეღო, ნოახერხოს მშ უდანაშაულო ადამიანთა გადარჩენა. ამიტომაც გრძნობებს აღარ აპყოლია. გაღიზიანება მეტუფეტებზე გადაიტანა და ამ ქეჩხომიანმა, ლურჯფალებმა, ერთი შეხედვით ტიპიურმა რუსმა სუფთა ქართულად იკითხა:

— რა მოხდა, ყმაწვილო, რა დააშვეთ?

მისი გამოჩენით იმედმოცემულმა ლიპიანმა მეტუფეტებმ რაღაცის იქმა დააპირა, როცა ზედიზედ სამი გასროლის ხმა გაისმა. ყველანი ფეხზე წამოცვივდნენ, კაჩებისაკენ დაიძრნენ, მაგრამ ტიუხინის შრისხანე შეძახილმა ისინი გააქვავა:

— დაჯექით! შენც შეგმოდი აქ! — მთასავით დაადგა თავზე იგი ღია კართან ატუზულ მილიციონერს, კარი მოხურა და უკვე საქმიანად დასძინა: — აქედან ჯერ ვერავინ გავა!

„პიენიკი“, როგორც ამ სახელდახელო პურ-მარცხის დაარქვა გუროვმა, ზუნების წიარის ნაცვლად მისსავე კაბინეტში მზადდებოდა. საწერი მაჯრილისთვის ზონცრო და ოდნავ დაბალი მაგიდა მიედგათ. ყვავილებითა და მტრედებით მოჭარგული თეთრი მიტკლის სუფრა-

ზე უკვე გამოეტანათ: შემწვარი შინაური ძეხვი, მყავე ციტრი, კომ-
ბოსტო, ნიორი, მოხარული დედალი, სურნელოვანი მრგვალი მალა-
ლი პური, ორი შტოფი შინნახადი არაყი, ქიდი ქვაბი ბრაგა და ერ-
ცი ლიტრი შურაბით შედერილ-შემტყბარი არაყი ქალებისათვის. ქა-
ლი კი მხოლოდ ერთი ჩანდა, თუ არ იჩაფთვლით თვალცილა ახალ-
გაზრდა გოგოს, რომელიც ჭარასავით ტრიალებდა. საიდანღაც მოპ-
ქონდა თევშები, შაშხი, ხახვი, ჭიქები, ლამბები და სულ უშიზეზოდ
ასკრებდა. ყველანი დეხზე იდგნენ, მოშიებულებს ცალი თვალი
სუფრისკენ ექირათ და ლაპარაკი ზერელე რეპლიკების გარდა არ ეწყო-
ბოდა. კონსტანტინე ორი ზურგისაკენ გადატანილ ტროსტს ორივე
ხელით დაყრდნობოდა და ზედ ჩამომჭდარი ცდილობდა ზაზოგადო-
ება დაეინტერესებინა:

— წარმოდგინეთ ეს ჩვენი ჭარისკაცები რა საყვარელი, რა გულ-
უბრყვილო, რა ჩინებული მაყურებლები გამოდგნენ! არტისტისათვის
უკეთესი საჩუქარი წარმოუდგენელია. მაყურებლის ცრემლო, იცით
ეს რა არის? ეს არ არის წყალი, არც მარილი ეალ-ცალკე, არც ორი-
ვე ერთად... — უცებ სუფრას გადახედა, ტროსტი ოთახის კუთხეში
შიაგდო, ხელები გაშალა და მაგდისაკენ წავიდა. — მეგობრებო,
რალს ვუცდიოთ, დავსხდეთ, — მიიპატუა მან მასპინძლები. — სი-
ტყვა სიტყვაა, სანამ დავთვრებოდეთ, საკვებ-სანოვაგის ორგანიზა-
ცია ჩავატაროთ, თორემ მერე დაგვაიწყდება, — მიუბრუნდა იგი
სემიონ მოისევეიჩს და ისეთი მოძრაობა გააკეთა, გეგონებოდათ ზურ-
გზე სავსე ტომარა წამოიკიდაო.

— ზედმეტი ლაპარაკი არ არის საქრო, ჩვენი სიტყვა კანონია,
შეგპირდით — გვააკეთებთ, — დატუქსვის ტონით უპასუხა სემიონ
მოისევეიჩმა.

— არა, — გაიმართლა თავი ორმა, — ხომ ნახეთ, ჩემი ოტელო
რა მკლეა, ხუთი კაცის ტოლსა ქამს, მაგრამ, ეტყობა, სოლიტერი
ჰყავს, არ სუქდება, არც იდექავს. ერთხელ ერთ წაშში, აი, ასეთი
დედალი, სანამ მივიხედ-მოვიხედეთ, ეგრევე გადასანსლა. როგორ
მოახერხე-მეთქი? Ех, Костя, долго ли умеючи, на язык положил,
за фиш дернул и все в порядке, მეუბნება.

ოთახში ტიუხინი რომ შევიდა, სუფრას შემოსხდომოდნენ: გუ-
როვი, სემიონ მოისევეიჩი, ჩასპანდი. დაბალსა და მაღალ მაგდის
შუა კონსტანტინე ორის ცოლი — მსახიობი მუსია ორი იჭდა. დაბალ
მაგდლაზე მუსიას გვერდზე — ტიუხინისათვის უცნობი ახალგაზრდა,

მათ თავები ერთმეორისკენ მიებრუნებინათ, ჩუშად იცინოდნენ, ხმადაბლა რაღაც ისეთზე ლაპარაკობდნენ, მათ შვეტი ამ ნალაპარაკების წინააღმდეგ რომ ვერ გაიგებდა. ტიუხინს არ გამოპარვია ვითომდა გაცხოველებული შესაიფით დაკავებული შუსიას ნატყორცნი შვერა, მისი მასიური აღნაგობით აღფრთოვანებული, შიშნარევი ქალური ცნობისმოყვარეობა.

მინა უცნაურად აცუნდრუკებული იყო, რაღაც სიხარული ებჭინებოდა ხელში. სადგურიდან დაბრუნდა თუ არა, ხელ-პირი დაიბანა, საცვლები გამოიცვალა, აქეთ ისე მოიჩქაროდა, როგორც დღეობაში. რატომღაც ზრდილობიან ატმოსფეროს 'მოელოდა, კეთილგანწყობილ დიმილთა შესახვედრად მოემზადა, პეტერბურგიც მოაგონდა, გალანტური მოქცევა მოუნდა. დაბალი მაგიდის თავში ორი ილუკმებოდა, თან რაღაცას ჰყვებოდა. ტიუხინს თვალი რომ მოჰკრა, ვითომ ლუკმა დადგაო გულზე — სველა ატეხა და ხელები მარაოსავეთ დაიქნია. თვალცალკას ეს მასხარაობა ნამდვილი ეგონა, ჰიქით წყალი მოარბენინა. ორმა გამოართვა, დაყნოსა, ზიზღით უკან შეაჩეჩა, ცარიელა ჰიქა აიღო, არყით გააპიპინა, გაურკვეველი სახის გამომეტყველებით სულმონუტქმელად დაცალა და გადახედა მეინახეებს.

— რაღაც ძალიან საინტერესოს მოყოლას არ გაცლით, არა? — დიმილთ მოებოდინა მინა. ორმა თითქოს ახლა იგრძნო სასმელის სიმაგრე, დაიქუანა, მერე გეგონებოდათ არაყმა გადარიოო, ხელი პისტოლეტივით შემართა: „პახ-პახ, პახ-პახ, პახ-პახ, პახ“ დაუმოხრა იქაურებს. ტიუხინს ხსენა: გაუფუქდა, არ შეიმჩნია, მაგრამ ილია-ატურმა „პახ-პახმა“ ახალ სადღესასწაულო კოსტუმზე ქონიანი საქმელი რომ გადასხმოდა, ისე იმოქმედა.

— დავიწყოთ, დავიწყოთ, ამხანაგებო, რაღას 'ველოდებით, — შეახალისა გურგვამა აწყობილი კამპანია, დედალს ბარკალი ააგლიჯა და მუსიას გაუწოდა.

— კისლიაკოვს არ მოეუცადოთ? — იკითხა მოუსვენრად მჭლომმა ჩასპანდმა.

— ჩვენ დავპატრეთ, კაცი გავუგზავნეთ, თუ მოვა, მოვა, თუ არა და... — პასუხი აღარ დაამთავრა სემიონ მოსივევიჩმა, მომცრო ჰიქაში არაყი ჩაასხა და არტიკული ხელოვნების სადღეგარძელო შესვავველამ მას ზიბაძა. შემდეგ განუკითხავი სმა წაეიდა, ვისაც როდის მოესურვებოდა, ისხამდა და სვამდა. ისეთი ჭრიაბული ატყდა, რომ ვერავენ ვერაფერს იგებდა, ყველას ლაპარაკი მოუნდა, ერთმანეთს

რადგან უწყვიროდნენ, თავისივე ნათქვამზე იცინოდნენ. კონსტანტინე ორმა შტოფს რამდენჯერმე ჭიქა შემოყრა და ოფიციალურად სიტყვა მოითხოვა. სანამ სრული სიჩუმე ჩამოვარდებოდა, იგი იღვა და მის გვერდით სკამზე სანახევროდ ჩამოშქადარ თვალციალას, რომელსაც მის ღღეში აზრადაც არ მოუვიდოდა მასთან შეკამათება და აღტაცებული ულაპავდა ყოველ მის სიტყვას, კარგი ოპონენტით აჯერებდა:

— არა, ვეთაყვა, არასოდეს არ ეღიროება დედაქალაქის თეატრს ასეთი წარმატება. აკადემიურმა შეყურებელმა ერთი-ორჯერ თუ შენოყრა ტაში, იქაურ უნიჭო მსახიობებს ეს ბრწყინვალე გამარჯვებად მიაჩნიათ, დამიჯერეთ, ჰუმანიტატი თეატრი ქაშინ არის, როცა სცენა და დარბაზი ერთიანდება — ამას ჰქვია მონუმენტური ხელოვნება. მასები, მასები სწყვეტენ ყველაფერს! ძვირფასო ანხანაგებო! — აიღო სავსე ჭიქა ხელში და ახლა კი ყველას მიმართა მან. — რა არის თეატრი, მსახიობის ნორმდება? განა ცხოვრება დიდი თეატრი არ არის? ყველა ხომ იმ როლს თამაშობს, რაც სურს და რისი შესაძლებლობაც აქვს იმ წუთში, ყველა ხომ თავისი პარტიზონის დარწმუნებას ცდილობს. ყველა ადამიანში ზის მსახიობური ბეცია, ბოლოს და ბოლოს ყველაფერი თეატრია. ცნობილია, რომ ტირანები უპირველეს ყოვლისა თავისი მსახიობური ნიჭის განვითარებას ცდილობდნენ. ნერონი, მეგობრებო, ნერონი! ყოველ ტირანში ზის მსახიობი. და, მე ვიტყვოდი, ყოველ მსახიობში — ტირანი. ავიღოთ თუნუკი ომი, — ამ სიტყვებზე ორი სერიოზული სახით შეჩერდა, ამოქნილი წარბები მნიშვნელოვნად შეიყრა და პაუზის შემდეგ განაგრძო: — აი, რომ ამბობენ, ომის თეატრია — ტყუილად ხომ არ ამბობენ? ან ავიღოთ თეატრის ქარისკაცები, ფრანგი გრენადერები, ეკატერინეს დროინდელი სამხედროები, ჩვენი კავალერია — ეს ხომ თეატრია. და, საერთოდ, მიშხვედლობა ადამიანის ფიზიოლოგიიდან მომდინარეობს, ადამიანის ბიოლოგიურ ფუძეს ემყარება, ერთიანობის, გაიგივების მოთხოვნილება, ეს კი ამტკიცებს სამყაროს ერთიანობას... — და როცა მართლაც აუდიტორია სერიოზულად განეწყო ხელოვნების მოგვის დრმა აზრთა მოსასმენად, ორმა მხარზე ვითომ შაშხანა შეიგდო, გულუბრყვილო ბავშვური გამომეტყველებით გაიქიმა, — ერთი, ორი. სამი, — ბრძანების ცილოთი შესძახა, ადგილზე მარში და სიმღერა წამოიწყო, ზერე უცებ შეჩერდა, „თოფის“ მისაყულებელი ადგილი ეძია, რომ ვერ მოხანა, ძირს დაეგდო, შიიხედ-

ნორხედა, დანნაშავესავით გაიღიმა და ხელი ჩაიქნია, მერე ვითომ ჩქვშები ჯიქრო, პიჯაკი მუნდრივით გაიზადა, გრძელ, ქუქყიან მან-ეტიბზე დაიხედა, ქურდულად ცოლისავენ გააპარა თვალი, ამო-იხენეშა, პერანგი გადარქო. სუფრაზე გაიციუნეს, უილაცამ თქვა — ახლა შარვალც მუ გაიქრო, ორმა შარვალც გაიქრო და როცა გრძელ ნიღხავში დარჩენილმა ერთი ისეთი მოძრაობა გააკეთა, თითქოს ამასაც იხდრდა, სუფრაზე ხორხოცი გაისმა, თვალცივალამ შეპკივლა, ორმა შას შეხედა და ვითომ შეიცოდა, გადაიფიქრა და გრძელ-ვით წავრდა „მინარისავენ“, ორივე ხელი სასირცხვოს წინ ჰქონდა აფარებული. წვალში ნელ-ნელა, ფეხმოსინჯვითა და წონასწორობის დაცვა-წინქით წვიდა. კერ ჰეშვებით ისე ეღებდა შარებსა და გულ-მეგრდს, დებრივით იქყანებოდა, სიამოვნებით ჰყიპინებდა, წყალი ცვი იყო და ეხვიდა, შემდეგ როგორც იქნა გარისკა, ერთბაშად ჩაბუქნა და იქვე ამოყო თავი სუნთქვაშეკრულმა, წყალნაყლაშმა, თვალებზე თმაჩამოშლილმა, შეშინებულმა. სუფრაზე ჰომერული სი-ცილი იმდა. ტრუხინი იშვითად სვამდა, შავრამ ახლა ესიამოვნა არაყი, თუმცა ხასიათი მაინც ვერ გამოუტყვია, შოადუნა. დალილო-ზა იგრძნო, მისდაუნებურად მოდუშული უყურებდა ორის ტინგიცო-ბას, შურდასავით ასეთი უდარდებობა, აღიზიანებდა წამოწითლე-ბული, ადგნებელი სახეები, ხელსაყრელ მომენტს ეძებდა, რათა გუროვი გაეხნო, შექმნილ მდგომარეობაში გაერკვია და თავის ოთახ-ში დაბრუნებულიყო.

ტრუხინს ქალაქის გარეუბანში კერძო ბინა დაუქირავეს საცხოვ-რებლად, მაგრამ არ ეწყობოდა იქ ყოფნა, დღესაც აღარ ღირდა იმ ბინორეს წასვლა. მუსია ორის გვერდზე მქდომ ახალგაზრდას გუროვ-მა გიტარა გადააწოდა. ახალგაზრდამ შუბლზე ჩამოყრილი ჩალისფე-რი, გრძელი, გაფიქრებული თმა თავის მოხეჩებული მოძრაობით უკან გადაიგდო, შრგვალი ნიკაბი მალა ასწია, თვალეზი დახუჭა, სი-მებს მძღავერად ჩამოტყრა, ლამაზი შარიტონით რალაც სიმღერა და-რწყო. მუსიამ გიტარაზე ხელი აუყრა, საცეკვაო მოსთხოვა, ამღვრე-ულ, ჩალურკებულ თვალებს კი გამომწვევად უბრიალებდა ტრუხინს.

— რა შკაცი რეკას თავმჯდომარე გყავთ, — უყვიროდა მუსია გუროვს ადრინაქებული სახით, — შე მინდა ვიცეკვო, ის კი იპრან-ჭება.

შემდეგ მხრებზე მოგდებული თავშალი ორივე ხელით დაიჭიმა; ხეშით ასწია, წვალში ენებინანდ გაიზნიქა და სიმღერით ჩამოუარა:

Я не хочу чай пить
из большого чайника,
а хочу я полюбить
«Генеру» начальника, Эх, эх; эх...

მოულოდნელად მაგრდას ჩასპანდი გადმოეცლო და ისეთი ბექნით აჰყვა მუსიას ქუსლების სშამალალ ბაკუნს, რომ საყოველთაო აღფრთოვანება გამოიწვია.

— მიდი, კიდევ მიდი! — შესძახეს მაგიდიდან თავის აღვირას მიზრუნებულ ჩასპანდს. მაგრამ ამ დროს ოთახში წოწოლა შემოვიდა და დაბნეული სახით გამოაცხადა:

— კისლიაკოვი მოკლეს.

წამით სიჩუჩე ჩამოვარდა. გუროვმა და სემიონ მოისევვიჩმა ტიუხინს შეხედეს ერთდროულად. ჩასპანდი წამოიჭრა, სწრაფად მოავლო თვალი ოთახში ნყოფთ, უცებ დაჯდა, შემდეგ ისევ წამოხტა, მხრები შეათამაშა, მაგრამ მის ახლოს მდგარმა გუროვმა ზურგზე ხელი წელა დააჭირა. ჩასპანდი ისევ ჩაჯდა, სწრაფად თავი თეფშში ჩარგო, თითქოს ვიღაცა მოსდევსო, ჰამა დაიწყო. მსახიობები ვერაფერს მიხვდნენ, აღარც დაინტერესებულან. ახალგაზრდას ვიტარა გადაედო, გაბრაზებული მუსიას აკაეებდა, რომელიც ტიუხინისაკენ მიიწევდა და ერთი და იგივეს იმეორებდა:

— Костя, разреши с начальником поцеловаться!

კონსტანტინე ორი კი, უკვე კარგა გამოპრუტუნებულა, ახალგაზრდას ტუქსავდა:

— Чего ты лезешь, твоя что ль жена, я разрешаю.

ტიუხინი ადგა, გუროვს თავით ანიშნა — გამომყვეიო და თავის კაბინეტში წავიდა. ოთახში მხუთრის სუნი დახვდა, შორიგეს ლამპაც აენთო. გარკვეთ ქარი სისინებდა. მინამ ტანჯარა გამოაღო, ჰაერი გაანიავა. მუსია ორის საქციელმა სტეპანიდა მოავონა. გარეგნობით რითიმე კი არ მიამსგავსა ამ ბოზანდარას, ურცხვად გამოვლენილი აქტიურობა ეცნო. შაშინ იგი ფეხში მსუბუქად დაჭრილი და ფრონტიდან ახლად დაბრუნებულ იყო, გადაწყვეტილი ჰქონდა აღარ ემსახურა ჯარში, მაგრამ თავგზააბნეულს რა გაეკეთებინა, როგორ ეცხოვრა, ჯერ არ იცოდა. მის თეორიას, რასაც ჩასკიდებოდა ამდენ ხანს, საფანელი დაჰკლებოდა, ისევ ყოყმანის მონობაში იყო ჩავარდნილი და უსაფუძვლო შიშის შეტევას ელოდა. ერთხელ ტრეპინების ძველ

სახლში რომ მივიდა, სადაც მისი ახლადგათხოვილი დისშვილი სტეპანჩიდა ცხოვრობდა, თავის ქმართან ერთად, შემთხვევით ვილაც ხრიკოჭა და უშნო კაცთან შეასწრო მას. სანამ შინა აზრზე შოვიდა, კაცი გაიპარა და მინას ნახევრად ტიტველი და თავხედურად მომზირალი სტეპანიდა შერჩა ბელში...

დერეფანში რაღაც ხმაური გაისმა და ისევ კმიჩუმდა. არც გუროვი და არც სხვა ვინმე მოსულა მასთან. გაბრაზებული გარეთ გამოვიდა. სემიონ მოისევეიჩის ოთახის ქველებილი კარიდან მისი ხმა ისმოდა:

— ის რომ მეფის ჯარის რეკრუტის და გიორგის ჯვრის კავალერი გახლდათ, არც ეს იცოდით, გამოდის, რომ მამაჩემმა, კიშინიოვის ულარიბესმა ებრაელმა, არ იცოდა, მე ვინ ვიყავი!

მინამ ოთახში შეიხედა, მაგიდაზე ხელებში ჩარგული ჩასპანდის მელოტი თავი პრიალებდა, მას ზურგიდან სემიონ მოისევეიჩი წამოსდგომოდა, გააღმასებელი ჩასპანდს ადანაშაულებდა რაღაცაში.

— სემიონ მოისევეიჩი, წადით ოთახში, კარი ღიაა, გუროვს ენახავ და ახლავ დავბრუნდები.

და როცა სემიონ მოისევეიჩის შეხედა, მის უხმო შეკითხვას თავლებით გასცა პასუხი: „ჰო, ეგეც წაიყვანეთ“.

ტიუხინის მბუტყავი ლამპით განათებული დერეფანი ჩათავებული არ ჰქონდა, როცა აბატარა ჩაბნელებული ოთახიდან კაცის მიყრუებული ხმა, ქალის ჩუმი კუჭკუჭა სიცილი და შარბიშური შემოესმა, მკვახედ გამოაღო კარი, კედელთან ერთმანეთზე მიჭყლეტილი მუსია და გუროვი დაინახა.

— დასწყევლოს ეშმაკმა, გუროვ, მე გელოდები, შენ კი აჟ... — შეიგინა და გამოიჩახუნა კარი.

რამდენიმე ხნის შემდეგ ტიუხინთან ოთახში გუროვი, სემიონ მოისევეიჩი და ჩასპანდი ისხდნენ. ჩეკას, თავმჯდომარე ყოველგვარი ახსნა-განმარტების გარეშე, პირდაპირ საქმეზე გადავიდა და ჩასპანდს გამოუცხადა, რომ ჯარის შეთაურად, კისლიაკოვის მაგიერ, მას დანიშნავენ. ამისათვის საპირთა ჯარისკაცთა საბჭოს გადარჩევა, რამეთუ ძველი საბჭო კონტრრევოლუციონერ კისლიაკოვის გავლენის ქვეშ იმყოფებოდა. არჩევნებს ქალაქის ბოლშევიკები, რევოლუციური საზღვდრო სარდლობის წარმომადგენლები დაესწრებიან და მიტინგსაც ჩაატარებენ. ახლა კი უპანიკოდ, წყნარად კონკრეტული ღონისძიებები არის გამოსაშუშავებელი. სემიონ მოისევეიჩი კუუს სწავ-

ლებს უნდა ნაკლებობას არასდროს განიცდიდა, ნასვამი კი ქადაგად იყო დავარდნილი, ერთი და იგივე მოსალოდნელი სიტუაციების გასაშიფრად უოველ წვრილმანს ახალ-ახალ მნიშვნელობას ანიჭებდა, მით უმეტეს, რომ გუროვი თავს დამნაშავედ გრძნობდა და კვიპატიანობით ხელს არ უშლიდა. ტიუხინს მობეზრდა ეს გაქიანურებული ლაილი, ჩასპანდი სასწრაფოდ ჯარისკაცთა ბარაკებში გაუშვა, სემიონ ზოიხევეციჩსა და გუროვს უთხრა, — მეძინება, ზვალ დილით შევიკრიბოთ და ქართული ტყვეების საქმეც ზვალ გადაწყვიტოთ. მინას მართლაც ძლიერ ეძინებოდა, სასწრაფოდ გადაკეტა კარი, ჩააქრო ლამპა, გაუხდელად მიეგდო დივანზე. ზაფხულის შხაპუნა წვიმა, თავშესაფრის სათხოვნელად ფანჯარას აწყდებოდა. ზედმეტად გადაღლილ მინას ძილი არ მოეკიდა...

სტეპანიდამ სანთლებიან შანდალს დაავლო ხელი, ჩაბნელებული საძინებელი ოთახის ფარდები გადასწია, კარი გააღო, უხმოდ შეიპატოჯა მინა.

— მიყვარს ელვა, — წამოიძახა მან, სწრაფად დაღო შანდალი მრგვალ შავიდაზე, ფანჯარასთან მივიდა, ორივე დარაბა გამოალო, ველურად გადაიხნიჭა, თითქოს ამ უკუნეთში გადახტომა მოისურვა, შემდეგ ზურგითვე მდგომმა, უკან შეკრული ხეირი თმა ხელის შეუშინეველი მოძრაობით ჩანჩქერივით ჩამოიშალა ზურგზე, გაიზმორა და გაიჩეჩა, შემოტრიალდა, გაელამებული თვლებით შეხედა მინას, წაიჩურჩულა: „ცოტა ხნის შემდეგ შემოდით“. საღერღელაშლილ მინასათვის ამ გადადებამ ისევ ის წინაუკმობის, ექვისა და თავის თავში დაურწმუნებლობის გრძნობა გაუღვიძა, რომელიც ამ ბოლო ხანში ქალებთან ურთიერთობისას დასჩეგებოდა, ამავე დროს რაღაც შვებაც იგრძნო. ბოლოს და ბოლოს შას შეეძლო სულაც აღარ შესულიყო. გარდა ამისა, მათ ჯერ სიტყვით არც არაფერი უთქვამთ, უკან დასახევი ათასი გზა: გაუგებრობა, ასაკის სხვაობა, მორალური მხარე, და რაც მთავარია, ნათესაობა. თავის ოთახში შევიდა, ლოგინზე წამოწვა, პაპიროსი ვააბოლა, ისევ უმიზეზო შიშმა დაუარა. გადაწყვიტა ჩაეჭრო სინათლე და დაეძინა, თუკი შეძლებდა. არ უნდა აყვეს სულელ გოგოს. სწრაფად გაიხადა, თან ვითომ სტეპანიდაზე ბრაზობდა, გულის სიდრმეში კი — თავის თავზე. კექა-ქუხილი არ ცხრებოდა. მეყსეულად უღრან ტყეში წარმოიდგინა თავი, ტიტველი, შხაპუნა წვიმის ქვეშ, ხელაპყრობილი ღმერთებს ემუქრებოდა. ელვით განათებული გამოქვამულიდან ასევე ტიტველი სტეპანიდა და-

ინახა — მას გაუტბოდა. მინა კი ელვას უცდოდა, რომ ისევ მოგვკა თვალი და გამოდევნებოდა. მისი გაბიზინებული გულმკერდი, მრგვალად განოხილი თვალები, ღონივრად აკანჭული ფეხები თვალწინ ედგა. შემდეგ გულსთანჯალათ წამოდგა, ჭერაც გაუთვითცნობიერებელ ყრმასავით ფრთხილად მიაღგა სტეპანიდას ოთახის კარს. ფარდები გაწალა თუ არა, თვალები კაშკაშა ელექტრონის სინათლემ დაუბნელა. ეს ისე 'წოჯლოდნელი იყო, რომ მინას გული მოუვიდა, 'გი ჩაუცმელი მიიპატებოდა და ანაზღად... სტეპანიდა იცინოდა, მას საწოლი ღია ფანჯარასთან მიეწია და განიერ, დაბალ, ფაშფაშა ლოგინში ჩაგორებულყო, ხელნი წიგნი ეჭირა.

— რა არის ეს, რას გაგიბრდღვიალებია აქაურობა?

— მოდი აქ, ჩამოჯექი — პასუხის ნაცვლად ლოგინთან მოიპატრეა სტეპანიდამ. — უპ, რანხელა ხარ, ასეთ დიდ შამაკატთან ჭერ არც ვყოფილარ.

მინა ჩამოქდა ლოგინზე, წიგნი გამოაჩთვა, მერე ერთბაშად ყველაფერი აირია...

დღეს ტრუ სანადიროდ არ წაჰყვა თავისიანებს. მართალია სხვის თვალში სადუძელიანი მიზეზი ჰქონდა, მაგრამ თავად იცოდა, რომ დაიარებული წვივი უკვე მოუტჩა, ტყვილი ჭერ კიდევ შუალაშე-ბოშევა, ჩირქი კრილობიდან გამოირწყა და მკვდარივით ეძინა. ალოონზე სანადირის ყაყანმა გამოაღვიძა, ბურუსში ფაციფუციით ირეოლნენ შეჯოვნებულნი, ქალები საგზალს აჩეჩებდნენ მიმავალთ, კაცები ყვიროდნენ, ერთიშეორეს ექიშებოდნენ; ხევიდან ბელადის საყვირის დაჯინებული ხმა გაისმოდა, ამჭერად დაწყენარებულად შეეძლო გამოჰყოფოდა ლაქრობას, არიდებოდა კლდე-ღრეში წოწი-აღს, თავკაცების კიეინს. ყველამ იცოდა, რომ იგი ავად იყო, ყურადღებას არავინ აქცევდა, ის აზარი, რომ მხოლოდ თავის თავთან დარჩებოდა, უსანდვრო სიამოვნებას ჰგვრიდა. დათვის ტყავში მოხერხებულად გაეხვია და გაზარმაცებული სანუკვარ თვლემას მიჰყვა. მღვიმის შენოსასვლელში ჩამოშვებული გაზაფხულის შხაპუნა წვიმა ქარისგან წაზნექილი, მზარდი ლერწამით ცახცახებდა, აჩქარებული, სადღესასწაულო დადღადების რიტმით ცეკვავდა გამოქვაბულის სალი ლდის წებლზე, მსუხუ. ცინცხალი ჰაერის ნამიან გუნდებს ისროდა დახუთულ სადგომში. შემოსასვლელში წვიმის ფარდამ ქალის შიშველ მოსსლეტილ ნახაზად დაიწყო დენა.

— სიუ ტრუ! — გაისმა სისინა ხმა. ტრუ ფიცხლად წამოქდა. —

სიუ ტიუ! — წკრილით შემოსახა ქალმა, გადაიკისკისა და თვალს მიეფარა. ტიუ გამოქვამულიდან გამოვარდა, დაედევნა, მაგრამ ქალი გაუხედნავი ცხენით აწყვეტილიყო, სღია და იმედი გადაუწყდა, ფეხი შეანელა, ქალიც გაჩერდა, გამოხედა დაყვედრებით, შემდეგ კვლავ გაიქცა, მაგრამ უფრო ნელა. ტიუმ მთელი ძალა ზოიკრება და ვიღრე ქალი კიდევ სხვა თამაშს დაიწყებდა, არწივივით დააცხრა თავზე. ცალი ხელი წელზე მოხვია, შეხტა, უზარმაზარი ხის მოზრდილი ტოტის წვერი მცორე ხელით ჩამოსძლია, სულ მეტად და მეტად მოვიდა, უცებ ქალი შეატოვა და უკიდურესად გაძალიანებული ტოტი აუშვა. ტოტი ავარდა, რეტლასხმული ჩაბლაუკებული ქალი აიტაცა. ქალმა ჯერ შეჰყოლა, მაგრამ როდესაც ცაში აიჭრა და ქანაობა დაიწყო, სული მოიქცა, სიამოვნებით ამოიგმინა; ტიუ გაქანდა, კვლავ წესწვდა კენწეროს, ისევ მიწაშდე მოდრიკა, ისევ უეცრად აუშვა და თვითაც შეახტა ტოტის წელგამართულ მხარეს. ხემ ერთხელ კი ააფრალა გადაკდობილი ტიუ და ქალი, მერე დამძიმდა, თითქოს მოსატეხად განეწირო, მოუქნელად წამოვიდა ძირს...

მინა გახარებული იყო, რომ აბეზარი აზრი თავისი მამაკაცური სისუსტის შესახებ თავიდან მოიცილა. ფანჯრიდან წვიმის შეხეფები და სუფთა ჰაერი ეფინებოდა გახურობულ სხეულს. სიამაყის გრძობა დაუფლებოდა არაორდინალური ვითარების გამო. უძირო უფსკრულის წამიერ გამნათებელ მოვლენად, უხილავი ძალის, ღმერთის თავისუფლების გამოვლენად ეჩვენებოდა სოციალური ნორმის დარღვევა. სამყაროს მთლიანობაში მონაწილეობის უტყუარ საბუთად ელანდებოდა სტეპანიდან გვეროვი ბარძაყები, თავანკარა წყაროსთან ზიარებად, სამყაროს პირველსაწყისის მიგნებად მიიჩნია სისხლს აღრევა. „ცხრამეტი წლის არც არის ჯერ, — ფიქრობდა მინა, — და მე, ორმოც წელს მიახლოებულ კაცს, შემწყნარებლურად შექცევა“, და თითქოს მის აზრს უპასუხაო, სტეპანიდამ სერიოზულად თქვა: „ჩვიდმეტ-თერამეტი წლის ქალი თაობების დამაყავშირებელია“. სტეპანიდან რაზედაც კი უფიქრია, ჩანდა, ყველაფრის თქმა ერთბაშად მოუნდა, ჰყვებოდა და ჰყვებოდა, ენა არ გაუჩერებია. მინა კი უსმენდა და ზოიერთმა მისმა ნათქვამმა თავისი მარტივი ლოგიკურობით გააკვირვა.

— აღამიანი ნივთიერად, თავისი დაბადებით სიამოვნების ექსტრაქტად და როცა ცხოვრების წყალში იხსნება, ბუნებრივია, თავისი.

არსებობის უპირველეს ფუნქციად სიამოვნების მოპოვების სურვილი ჰქონდეს.

რამდენიმე სასიყვარულო თავგადასავალი მოუყვა. მინას აინტერესებდა კიდეც და სწყინდა კიდეც, ალბათ, არ სტყუოდა, ასეთი გულახდილი არასოდეს არავისთან ვყოფილვარო.

— ეგ ვლადიმირია თუ რალაც ჯოჯო, ეგ როგორ მოგეწონა? — იკითხა გაბტულოვით მინამ.

— არა, კი არ მომწონს, მაინტერესებს, მართალია თუ არა, რასაც პაგაზე ჰყვებიან.

— რას ჰყვებიან?

— ამბობენ, ვითომ ცნობილი პეტერბურგელი ლამაზმანი, ბარონესა N არავის უარს არ ეუბნება, ვინც ერთ ღამეში გაღიხნის ათი ათას მანეთს, ჰოდა, მოსკოველ სტუდენტებს თუმან-თუმანი დაუდევიათ და წელჯარვებით ათი ათასი მანეთი. იმისთვის, ვინც ბარონესასთან გაატარებდა ღამეს — კენჭი უყრიათ. ეს ბედნიერი ყაცი ვლადიმირი აღმოჩენილა, ბარონესას მიუღია იგი და დილით გამომშვიდობებისას უკოტახავს — ვინ მოგცა ამდენი ფულიო. ვლადიმირს ყველაფერი უანზნია, არაფერი დაუმალავს. მაშინ გამოიღო თურშე ბარონესამ კარადიდან ვლადიმირის შიტანილი ფული და იმ ფულიდან ერთი თუნუნანი დაუბრუნა მას. თანაც უთქვამს — შენ პირველი მამაკაცი ხარ ვისაც მე უფულოდ დავნებდიო.

— მერე შენ რამ დავაინტერესა?

სტუბანიდამ ეშმაკურად ჩაიციინა:

— არა, კიდეც რალაც მაინტერესებდა, ჩემმა ქმარმა მიაპობო...

— რა?

— ვლადიმირის გიგანტიზმი.

— აბუტი ყოფილა შენი ქმარი.

— რა თქმა უნდა, ტიუხინების ძალას ვერ შეედრება, — თქვა სტუბანიდამ და მინას შემოეკრა. მინა ჩაეფლო ფუმფულა ლოგინში, მთელი მსოფლიო თბილ და სასიამოვნო საფუტკრედ წარმოიდგინა, ტბილმა ბურანმა დაუარა და ყველა ფიქრისგან თავისუფალმა უღარაღელად დაიძინა...

ერთი ისეთი იქნება, ისე განათდა ტიუხინის კაბინეტი, თითქოს ეზონი ხანძარი გაჩნდაო, „დალახვროს ეშმაკმა“, — გაიფიქრა მინამ. მოწვევებულ მოგონებები განდევნა, ეძინა თუ ეღვძია, ისიც ხეიროანად ვერ გაეგო, გვერდზე გადაბრუნდა და საბოლოოდ განეწყო და-

საძინებლად. ერთბაშად ბუფეტიდან განოტანილი კისლიაკოვის გვა-
ნი წარმოუდგა თვალწინ, მაგრამ შეშფოთების ნაცვლად აღსრულე-
ბული ნოვალეობის კმაყოფილმა თვითშეგნებამ იჩინა თავი, სანამდე
ძლი საბოლოოდ მოიტაცებდა, გაიფიქრა: „ოჰ, მაგ უბედურებმა
რომ იცოდნენ, რამდენი მსხვერპლია ჯერ საქართველო“...

ქართველი ტყვეები მეორე სართულზე იმავე ოთახში დატოვეს.
აჩადგლი კი, რომელიც ევროპემა, სანამ სარდაფში ჩაქეტავდა და
კარებთან მდებარე მისი მიუჩინდა, ვიღაც გიმნაზისტის ტანსაცმელში
გამოწყობილ გამოძიებულთან შეიყვანა, ეტყობა, საჩვენებლად. გა-
მომძიებელმა ცნობისმოყვარეობით შეათვალა ვალიკო, არაფერი
პიტიხა. აღმოჩნდა, მას და ევროპემაც არა ჰქონდათ ერთმანეთთან
სხვა საქმე, თუმცა აჩადგლის თვალის ასახვევად რაღაც მიკბი-მო-
კბიებს. სარდაფი ვიწრო. უსარკმლო იყო, სამაგიეროდ ერთი კედელი
იბილი გამოდგა, ზემოთა ოთახში ბუხარი თუ ენთო. რახან წინოს ასე
სურდა, ვალიკო დინებას მიჰყოლოდა: არც რამ უკითხავს და არც
პროტესტი გამოუცხადებია. თავის დეე და მოსწრება სულ რაღაცას
წინააღმდეგებოდა, სულ რაღაცას ეძებდა, ხლაფორთობდა, სამ-
კედრო-სასიცოცხლო გადაწყვეტილებებს იღებდა; ახლა მოსწონდა
იდეე ასეთი უდარდებლობა. შემოსვლისთანავე ჩქმები გაიხადა, გამ-
თბარ კედელთან თავქვე ამოიღო, ქურქში გაეხვია და წამსვე ძილს
მოსცა თავი. დიდი დრო როცა გავიდა, რამდენიმეჯერ გადაბრუნ-
გადმოიბრუნდა, გადახდილი ქურქიც ამოიკცა, მაგრამ ძილს თავი ვერ
წაართვა. უკვირდა და არც სურდა გამოფხიზლება, თბილისში ეგონა
თავი, მხოლოდ სიზმარმა მიახვედრა, რომ სიზმარში იყო. თვალწინ
ნაცნობი სურათი დაუდგა: ნარინჯისფერი ბორცვი... მწვანე მოლი...
ილაყვინი ცალხელმობხილი და მეორეთი მკლავგამლილი შავ ჩოხაში
ჩაკმული გაქუცული ხე. ხე ისევე თავდაყირა დადგა, თრთოლვა და-
იწყია. „ახლა გადატრიალდება, — გაიფიქრა არადებმა, — გაიშლება,
გაიფურჩქნება...“ სიხარულმა გამოადვიდა, სიზმარი ფიქრით გააგრძე-
და, ბოლომდე აღადგინა, კვლავ ჩაიძირა შამპანურის აბაზანაში, ხეს
კი რაჩიგად არ უტრიალა, ვერა და ვერ მოუნახა ფესვები, ჰაერში
ჩამოკიდებული რჩებოდა... ცოტა ხანი თვალებგახელილი იწვა, ძილ-
ში სიამოვნება ჩაჰყვა და ახლა განძრევისა ეშინოდა. შემდეგ პეტერ-
ბურგში გადაინაცვლა და რატომღაც შანთან მისი პეტერბურგელი
ახლო ნაცნობი, ტიუხინი ტრიალებდა. როცა ვალიკო გამოფხიზლდა,
სარდაფში საში დარაჯი აღვა თავს. ერთს ხელში სანთელი ეჭირა, მე-

იქ — პერი და ტოლით წყალი, მესამე ღია კარებში იდგა. Hy II მუხამაშახს. — ესაუფედურა ერთ-ერთმა და ვიდრე ვალიყო რამეს მოსაძრებლა, მენდრეგენი გავიდნენ, კარი ჩაკეტეს. — ში!, ში!.. — მათხა ვალიყომ, არც კი იცოდა რა უნდა ეკითხა, თუმცა პასუხიც ახვიც გაუცოა.

როდესაც ვალიყოს ქართველი ტყვეების ოთახიდან გამოუძახეს, ვინაჲც წიხლი ჩაერთყათ მუცელში, ვერაფრით ამოძუნთქა. ფიცხლად წინის შეტევა, რამდენადაც შეეძლო მხიარულად გაუღიმა. წინა ვაწვანებელივით შემართულიყო, მისი მაღლა აწეული თავი, დამბუნობისაგან გავარდისფერებული დაწვები, ბედნიერებით ქვეფენილი ავღვარებელი თვალები მომავალ სამარადუამო ნუგეშს, საშინელ ტყვეობის შეკაცებას, აუცილებლობის ამაყად მორჩილებას განიხატავდა. როგორც კი რეკომის შენობის დერეფანი დაშთავრდა და ვალიყოს ზურგს უკან კარი მოხურეს, ნაცნობ წილში მოექცა. სინესტრისა და რინის კარის დაქანებული სუნი ეცა, საცნებიდან განიღწეული. ქვეთ მოგუდული ადამიანთა ხმები და ბოქლომ-გასაღებების ვლარუნ-წკარუნი შემოესმა. მბეუტავი სინათლები, უკაცრიელი დერეფანი დაინახა. მტრულმა გარემომ გაამაგრა, ცხოვრების გამოვლენას ნაბიჯ-ნაბიჯ მიჰყვა, სასტიკად აუკრძალა თავს რაიმე იმასთანაზე ეფიქრა, რაც ცხვირწინ შეფეთებულ საჯანს არ შეეხებოდა. და ანდა, როცა შედიღგგეები წავიდნენ, ძილი საბოლოოდ გაშკრთალი ჰქონდა. აკრძალვის დასარღვევი მცდელობა მოხდა: „ვთუ ისინიც ასეთ ჭურღმულში ჩაყარეს?“ — „ამდენი საკანი არ ექნენათ!“ — ზურგიდან გადმოაყირავა და ძირს დაანარცხა წამოპარული აზრის ვალიყომ.

ძლიერ მოშიებული ყოფილა — პური ერთბაშად შექამა და თბილი წყალი სიამოვნებით დააყოლა. კარგ ხასიათზეც იყო, არაერთხელ გამოცდრილი შისი სიზმარი ამედებდა, ქეიფიდან გამოყოლილ სიმღერასავით ეღერდა. ერთი რამ უკვირდა მხოლოდ: მინა ტიუხინი რამ დაასიზმრა. პირველად შას მარია პავლოვნასთან შეხვდა. კნიაგინია კოვცელ ახალ სტუმარს ზაზვასმით და საჯანგებოდ წარუდგენდა ხოლმე ვალიყოს. რამდენჯერ გააფრთხილა მარია პავლოვნა — აზნაური ნაკო და აჩა თავადი, მაგრამ დიასახლისი თავისას არ იშლიდა და არადელს გადაქარბებული ქებით ქარაფშუტული ელფერით უამბობდა მათს დამოკიდებულებას, უხერხულ მდგომარეობაში ავდებდა, როგორც ვალიყოს, ასევე სტუმრებსაც. იმ საღამოს მარია პავლოვ-

ნასთან ჩამდენიმე „სლავიანოფილსა“ და „დასავლეთელს“ მოეყარა თავი, აქვე იყვნენ ერთი სოციალ-დემოკრატი, ერთიც თვოლოგი და ფიქროსი ვლადიმირ სოლოვიოვი. ტიუხინი, რომელიც კნიაგინას ქმარს შორეულ ნათესავად მოუვიდოდა, მოგვიანებით მოვიდა, სოლოვიოვის გამოსვლამ, რომელიც ახლახან იყო პარიზიდან ჩამოსული და XX საუკუნეში ანტიქრისტეს გამოჩენაზე, პანმონოლიზმსა და რუსეთის სახელმწიფოებრივ ობსკურანტიზმზე ილაპარაკა. დიდი კამათი გამოიწვია, რამაც ვალიკოს ექვებს უფრო დიდ აბრე მისცა. მან ვერ გაარჩია „დამპალი ევროპის“ და პეტრე პირველის მოძულე სლავიანოფილების, ძველი ღრმა ტრადიციული რუსეთის მოწინააღმდეგე დასავლეთელი ეპიგონების, სოციალური სამართლიანობის ჩქადაგებელი კოსმოპოლიტის და რუსი პოეტის მიზანთა სხვაობა, რამეთუ ბოლოს და ბოლოს ყოველი მათგანის მსჯელობა რუსეთის ძლიერების, მისი მსიონური მოწოდებინ იდეით იყო გაპირობებული. ზოდესაც ვალიკო სახლში ბრუნდებოდა, ახლადგაცნობილმა ტიუხინმა რესტორან „შეტროპოლში“ ბოშებში სანახავად დააბატეა და დაუნებული თხოვნის შემდეგ, ახლა აღარც ახსოვს, როგორღაც დაიყოლია, ალბათ მისადმი კეთილად განწყობილ მარია პავლოვნას ნათესავს ხათრი ვერ გაუტეხა. ის დამე მათ რესტორანში გაათენეს. ტიუხინი ზედმეტად ეგზალტირებულ კაცად მოეჩვენა, ხიდან ჩამოვარდნილ და აბლაბუდას ძაფზე შერჩენილ ფოთოლს ჰკავდა, რომლის ბზარაღაც მოჩვენებითი და სხვა სიცოცხლის გამოვლენა იყო. ტიუხინს სასმელი მალე მოეცა. ბოშები სუფრასთან შორეკა, ამდერა და აყვრა, მაგრამ არც სომღერას უსმენდა, არც მათი ქოთქოთის გაეგებოდა რა, ფული დაუროგა და უხეშად გაყარა. შერე ვალიკოს მიაშტერდა სახეში:

— გიყურებთ და მშურს თქვენ, ღმერთი გწამთ?

ვალიკომ მხრები აიჩინა:

— არა მგონი.

— არ გწამთ და ასე წყნარად ხართ?

— მაშ რა ვქნა? — გაიღიმა ვალიკომ.

— მე ვერაფრით ვამიგია ეს ანტიკური დოგმა, რომ სიბრძნე სიკვდილისთვის მზადებაში გამოიხატება. ჩემთვის უფრო სპინოზას აზრია მისაღები, რომ სიქველე სიკვდილზე ფიქრი კი არ არის, არამედ სიცოცხლეზე. მაგრამ სპინოზა ხომ ქრისტიანი არ იყო?! გარდა ამისა, ეს მაინც თავის მოტყუებაა. — ტიუხინმა არაფერს გადაჰკრა და

პითხა: — მამ რა გწამთ, თუ ღმერთი არა?

— რა ვიცი, ხშირად მიფიქრია, რომ ღმერთი, ჯერ მხოლოდ იბადება, იგი ნაწდვილად მოვა, როცა შას აღამიანები სრულყოფენ.

— გამოდრს, რაღაც მაინც არსებობს?

— ის რაღაც შემთხვევითი და შეუცნობელი უნდა იყოს, ამიტომ მას სურს ზეცნოს თავის თავი და ამავე დროს იქცეს აუცილებლობად, დამკვიდრდეს სამუდამოდ. საფიქრებელია, რომ ამ მიზეზით იგი ერთიდან მრავლად განიფინა, ამიტომაც ერთი მიმართულებით მიდის ძიება, ყოველი სულდგული ერთის შეცნობის იღვით არის შეპყრობილი, უფვალავი, უსაზღვრო კომბინაციით, უთვალავ ფორმაში ერთი და იგივე ექსპერიმენტი მიმდინარეობს და როცა იქმნება 'რაღაც რეალური კავშირები, ეს შემთხვევითობა მას კვლავ და კვლავ ამოწმებს, სათუთად უფლის, ხვეწავს, მთიდან დაგორებულ თოვლის გუნდასავით მატულობს, სვავდება და აღბათ ოდესმე კეშმარიტება შეწყურვით შემოვარდება ამ სამყაროში. ის თუ იქნება ღმერთი. თუკი მოესწრო...

— მამაადამე ისიც დროშია განსაზღვრული?!

— შუდმეობის ანუ სიცარიელისაგან წარმოშობილი შემთხვევითობა ხომ უკვე დროით განისაზღვრება?

— და მწოდოდ აღამიანის აზრი არის მისი ლაბორატორიის ცენტრი?

— ვინ იცის?

— არა მგონია. მაშინ რატომღა მოკვლავდა მას?

— იქნებ იმტომ, რომ თვითონაც ასეთი დღე უწერია.

— და თქვენ ყოველივე ამისა გჯერათ?

— მაშინ რადესაც რაიმე იმედი გადაწურული შაქეს და ანაზღად შემთხვევითობა მეხზარება და მიმართლებს.

შემდეგ ტრუხინმა მამამრსზე ილაპარაკა. ახლახან მომიკვდაო, თქვა.

— მამაჩემი არაფრად მაჯდებდა. ბავშვობაში სასტიკად მექცეოდა, მწყინდა ეს, მაგრამ ბოლოს და ბოლოს ყოველთვის სამართლიანად მძაზნდა. მასთან შედარებით მართლაც არარაობა ვიყავი. შთელი ცხოვრება ვბაძავდი მას, სადაც გამდიოდა, მასავით შვაცრად ვიქცეოდი, სადაც გამდიოდა... და სადაც არა...

შემდეგ ტრუხინმა ტირილი დაიწყო, რატომღაც პატიებას ითხოვდა, ვალერსთვის ხელზე უნდოდა ეკოცნა, ძლივს გამოჰქაჩა შესასავით მაგარი მკლავებიდან მაჭა. ეს იყო მათი პირველი შეხვედრა, რა-

მელიც კარგად დაამახსოვრდა, 'მაგრამ ახლა რამ დაასიზმრა?..

დილით ტიუხინმა კარგ გუნებაზე გაიღვიძა. მთელი ღამე მკვლარეობით ეძინა, დაისვენა, ამინდიც მშვენიერი გამოსულიყო. ცა რბელი მოწყვნილი და გამჟვირვალე მოჩანდა, წუხანდელი ავდარი ვითომც არ ყოფილიყო. სანამ მორიგე გუშინდელი „პიკნიკის“ ნარჩენებს ახარისხებდა, მინა ტელეფონით შეუთანხმდა გუროვს, რომ ორი საათისთვის საბჭოს სხდომა მოეწვიათ, რომელსაც კომიტეტელები, იასაული მატყეველი და კაზაკების ორიოდ თევკაცი დაესწრებოდა. მეორე ოთახში ნიკიფოროვნა, ეგოროვი, წოწოლა და ილიაში დაერთებამოჩრილი, რაღაც გაურკვეველ ფორმაში ჩაკმული ახალგაზრდა შემოვიდნენ. მათი მონაყოლიდან ტიუხინმა გაიგო, რომ ყველა ქართველი, გარდა ერთისა, დიდ ოთახში ჰყავთ. გერჯერობით ჩამწყვდეული. ის ერთი კორნილოვის ოფიცერი უნდა იყოს, ასე უთქვამთ თვით ქართველებს, მარტო იგი გაუცალკევებით, გადაუყვანიათ ციხის სარდაფში. რამდენიმე კაცი უკვე დაკითხულია. ფორმინმა ახალგაზრდამ მაგიდაზე დაეთრები გადაუშალა, საღაც ოქმები, წართველების სია და საბუთები ჩაეკერებინა. ტიუხინმა საღამომდე დაითხოვა ისინი და დაკითხვების გაგრძელება მოითხოვა. ყველანი გვირდნენ, ეგოროვი კი ფეხს ითრევდა, ყბა ჩვეულებრივზე მეტად მოქცეული მოუჩანდა, თვალები ჩასისხლიანებული ჰქონდა.

— რა? ნაბახუსევი ხარ? — ჰკითხა მინამ.

— არა, გეფიცებით, ვასილიჩ, როგორ გეკადრებათ, მე ის მინდოდა მეტქვა, რომ ამ ქართველებს პეტროგრადის ნებართვა აქვთ, სმოლნში ზღმონწერილი. აი, ნახეთ, — და ეგოროვმა მლიქვნელურად გაიღიმა, დავთარს მოჰკიდა ხელი, — ეს სახუმარო საქმე როდია, არ არიან ეგენი კორნილოვები, კონტრას როგორღაც კოჭებში ვცნობ, რა შეუძლიათ მოხუცებსა და ხეიბრებს, გაუეშვათ, წავიდნენ.

ტიუხინს გადაწყვარი არყის აქოთებული სუნი ეცა.

— დაიკარგე აქედან! შენ კინა გკითხავს! — დაიღრიალა მინამ და ფეხზე წამოდგა. ეგოროვი ელდანაცემივით დერეფანში გავარდა. „არა, გუშინ რა საქმე გავუკეთე, მადლობაც არ მითხრა, სულ წავალ ქედან, მიმიფტრთხებია მაგათი ორას ორმოცდაათი მანეთისათვის“. გულის სიღრმეში მაინც ბართებულად მოჩნდა ტიუხინის საქციელი, მოსწონდა მისი სიმკაცრე. წუხელ იმ არარესმა მილიციის უფროსმა დაათრო და სთხოვა — ქართველები არაერთადი კონტრა არ არიან, ბავუშვით, იქნებ ტიუხინი მოთაფლოო. ეგოროვს ეგონა, ამ საქმეში

მარტო თვითონ იყო ჩათრეული, ის არ იცოდა, რომ მილიციის უფროსი დღეს დილით სხვებსაც შეუჩოჩდა. გუროვთან ქართული კომპეტერის პეტრია მიიტანა, გუშინდელი ოპერაციის ჩატარების ისეთი სურათი დაუხატა, ვითომც მან და მისმა მილიციონერებმა დიდი როლი შეასრულეს კისლიაკოვის ლიკვიდაციის საქმეში. და, რაც მთავარია, ქალაქის ნოსახლეობის უკმაყოფილება გაზვიადებულად აღწერა — ასეთი გაზნირებული ტერორისტული აქტების მიზანშეწონილობაზე გადასჯრა სიტყვა, თანაც წოწოლასთან მილიციონერი მიგზავნა, ქართველებისთვის გადასაცემად მოხარული ხორცი და პური გაატანა ბლომად.

საბჭოს კრება გუროვმა გახსნა. ჟერ იასაულ შატვეევს გაუწია რეკომენდაცია, როგორც უპარტიოს, მაგრამ სანდო და უკვე ერთგულუნაში გამოცდილ რევოლუციონერს. მუქარის ტონით თქვა, რომ ზოგიერთი შენობის კონტრარევოლუციონერი ხანდახან ხელს უშლის საბჭოს ოპერატიული გადაწყვეტილებების მიღებაში. აქეთ-იქიდან წამოსროლილ რეპლიკებს ყური არ ათხოვა. ეს ასე დიდხანს არ გაგრძელდებოდა, ამას ჩვენ მოვუვლიათ. ზოგადი მაგალითები მოიყვანა, ნელ-ნელა აუწია ხმას და ბოლოს ისე აყვირდა, ისეთი პათოსი გაწოავრდა, რომ ყველა ჩაჩუმდა. მერე ცალი ხელი გალიფეს ჭიბეში ჩაიყო, გეგონებოდათ, იარაღი უნდა ამოაძროსო, წარბი შეიკრა და მცერად იკითხა:

— ვინ არის წინააღმდეგი?

მაცხვივი ერთხმად არჩიეს საბჭოს წევრად. გუროვმა კისლიაკოვის და ჯარისკაცების შესახებაც ილაპარაკა.

— საქროა გამოვყოთ რამდენიმე ზოლშევიკი, სამხედრო სარდლების წარმომადგენლობიდან სემიონ მოისევეიჩი იქნება. უნდა მოვაწყუთ ჯერ ესკადრონების კომიტეტების არჩევნები, მერე პოლკის საბჭოსი. ამდენ ხანს იქ ირღვეოდა დისციპლინა, აღმზრდელითი მუშაობა არ ტარდებოდა; კისლიაკოვი, თვითონ ანარქისტი, ანარქისტული სულისკვთებითვე ზრდიდა ჯარისკაცებსაც. რევოლუციურ არმიას დემოკრატიული ხელმძღვანელობის მეთოდი ესაპირობა. ჯარი წითელი არმიისა და საბჭოთა ხელისუფლების მთლიანი კონტროლის ქვეშ უნდა გადავიდეს. ჯარისკაცებს შეპირდით ჯამაგირს — ასობოცდაათი მანეთი მარტოხელებს, ორას ორმოცდაათი მანეთი ცოლშვილიანებს.

— მაინც ვინ მოკლა კისლიაკოვი? — იკითხა ვილაყამ.

— მთვრალეები იყვნენ და თავი მოიკლეს — ვე-... — ხმა, ისე გამოჰქვდა ყოველი სიტყვა გუბოვნად.

— კი მაგრამ როგორ?

— აი ასე, რევოლვერით.

— ამხანაგო გუროვ, — წამოდგა სენიონ მორსევეჩი. — მენ ვ-... და თქვა, რომ ვინაიდან ისინი მასებს მოსწყუდნენ, ჭაბუკა-... ცილდნენ და ცალკე ჭეიფობდნენ, ამან გამოიწვია ეს ჭაბუკა-... მკვლელობა და ამ მხრივ სადაც ეს თვითმკვლელობაა. არა?

— მე რაც მინდოდა, ეკვე ვთქვი!

— კი მაგრამ რა საჭიროა ასეთი დაუჭრებელი ვერსიის შე-... თხსვა, — დაობრუნდა სენიონ მორსევეჩი.

— მე თქვენ გეუბნებით, თავი მოიკლეს და აბაჯანა სხვა აბ-... რი ამის შესახებ არ ატყობს, — ჭიქტად გაიმეორა გუროვმა.

შემდეგ ტრუხინი წამოდგა. გუროვის სიტყვები, რა თქმა უნდა, ერთობ უხეშ, მოუქნელ და მთელი ძაფით ნაკერ მტკიცებად მიაჩნდა, გუნებაში გაღვივდა კიდევ, 'ნაინე მას შიგნის, იცოდა, რომ მთავარია არა ის, თუ რას ამბობს, არამედ ვინ ამბობს და როგორ ამბობს. გარ-... და ამისა, სწამდა, რომ გენიალობა სხვა არაფერია, თუ არა ის, როცა შეგნებულად შემოფარგლული კუთით უღებები ცხოვრების კონკრე-... ტულ ვითარებას. ტრუხინი და გუროვი ტელეფონით მეთანხმებელი იყვნენ, რომ მინა ქართულ კორნილოვებზე ზერელე ცნობას მიაწ-... ვდიდა საბჭოს, მაგრამ ახლა ტრუხინმა გადაადიქრა, არ მოსურვია ამ არეულ ქამათში ასეთ ქმედით საქმეებზე მსჯელობა: დაიწყება გა-... მოკითხვები, გამოითქმება სხვადასხვა ვარაუდები, ერთი სიტყვით, ატყდება ლაყბობა და შესაძლოა რაღაც გაუთვალისწინებელი აზრიც წარმოიწივას, რაც ტრუხინის გეგმებში სულაც არ შედიოდა. ამიტომ მინამ გადაწყვიტა საეკლესიო ქონების, მიწების შესახებ ელაპარაკა:

— ამხანაგებო, სამღვდლოებამ საბჭოთა მთავრობას ნამდვილი რ-... ინი გამოუცხადა. სინოდის ყოფილმა ობერპროკურორმა სამარინმა ასმილინიანი მართლმადიდებელი ხალხით შეშინება მოგვიწოდოდა. გუშინ ხელში ჩავიგდეთ პატრიარქ ტიხონის მოწოდება, სადაც საეკ-... ლესიო კონტრრევოლუციური მოძრაობის გეგმა დასახული. ამ დროს ჩვენ ჭერ სამინისტრო მიწების კონფისკაციაც არ დავიწყეთ, — ტი-... უხინი შეჩერდა და საბჭოს წევრებს გადახედა. — ამხანაგებო! — თქვა მან და უეცრად გაახსენდა, თუ როგორ უშიზხოდ გაწითლდა გუშინწინ, ამ მოგონებამ ოფლი დაასხა, სირცხვილს აღმოური მო-

კიდა. მინა ხედავდა თავის თავს, გარშემორტყმულს ამ უბრალო, უტუ
ადამიანებით, წარმოიდგინა, რომ იგი სულ უცხო ვინმეა აქ, მოეჩვენა,
და, ვითომც ისინიც ასეთვე თვლით შესცქერაიან მას, დაიბნა, იმ არ-
ტრატს დაემსგავსა, რომელსაც სენაზე როლი დაავიწყდა და აღარ
იცის რა ქნას, რა მოიმოქმედოს, საღ წაილოს ხელები, რა თქვას,
უხეჩხული მდგომარეობა შეიქმნა. ეს ამხელა კაცი, გაწითლებული
და შუბლზე ოფლდასხნული, უმწეოდ აცეცებდა თვალებს და ხმას
ვეღარ იღებდა. „რსევ ცუდად გახდა“, — მოესმა მინას სემიონ მო-
სკოვიჩის ხმა. „წყალი, წყალი“, — დაფატურდნენ ოთახში. ამ და-
მამცირებელმა ზრუნვამ და თავის თავზე გაბრაზებამ წამს გონს მო-
იყვანა, როგორც ჩხუბში კარგად მოქნეულ მუშტს დააყოლებენ, ისე
იღრიალა:

— თქვენ თვითონ დალივთ! მე ვამბობ, რომ ის ღლაპი კალეტო,
კორნილოვცებიც და. საერთოდ, ყველა, ვინც კი გაივლებს გულში
საბჭოთა ხელისუფლების ღლაპტს, რევოლუციურ პასუხისმგებლობას
ვერ გადაუტანს! — ეს უკვე ნამდვილად საშიში, კვება ტიუხინი
იყო — წამოწითლებული, მაგრამ ზეშეში მზერით. იგი კიდევ ცოტა
ხანს დარჩა, სანამ ჭარისკაცებთან გასაგზავნენ ჯგუფს შეარჩევდნენ,
სხვა საკითხების განხილვას აღარ მოუცადა, გადაუღებელი საქმე მო-
იმიწევა და ქუჩაში გამოვიარდა. ვაქარ სერგეევის სახლში დაპატიმ-
რებული ახალგაზრდა კადეტის სიძულვილით დანაკვეთილბებული
თვალები გაახსენდა, თავის თავზე გული მოუვიდა, რატომ იქვე არ
მოსპო და გაანადგურა, არ წაშალა ამ ქვეყნიდან ბოროტების გაღვი-
ვებელი ძვსლი. უმისამართოდ გაქენებული თავის ბაჩა ცხენი რე-
კომის შენობისაკენ შოატრიალა. დღესვე, ახლავე გამოსასწორებს თა-
ვის შეცდომას. მხოლოდ დაუნდობლობა! არავითარი ხელმოშვებუ-
ლობა! ახლავე დაიხვრიტება ეს გველის წიწილი, რა საჭირო იყო მი-
სი ცოცხლად აყვანა? თვითონ, თავისი ხელით უნდა დახვრიტოს, თა-
ვისი ხელით, სამაგალითოდ — რევოლუციის მტრები! შაშინ აბუეტე-
რი აზრები არ მოუვა თავში. მისი მონაწილეობითა და განკარგულე-
ბით საქმავ სისხლი იყო დაღვრილი, მაგრამ პირადად კი ჯერ კაცი
არ მოკვდა. პეტროგრადში ტერორისტების ბუნავში ატეხილი სრო-
ლისას მისი ტყვიით ოფიცერი წაიქცა, თუმცა მოკვდა თუ არა, არე-
ულბაში ვეღარ გაიგო. შაშინ არც ფიქრობდა, მართო თვითონ ხომ
არ აკეთებდა, ყველანი ერთად დიდი საქმის გულისთვის ჩადიოდნენ
ამას, აი, საკუთარი ხელით მოკვდა უკვე პირდაპირი ამბავა, ბუნე-

ბის წინაშეც პირადი პასუხისმგებლობაა. განკარგულების გაცემა ერთია და საკუთარი ზელით დახვრება — 'შეორე. აქ განსაკუთრებული სინტაქსიკა გამოსაჩინე, მას ეყოფა ნებისყოფა. ზოლოს და ბოლოს ყველაფერი შეჩვევაა. ახსოვს, 'ზავშობაში პირველად ქათამი რომ დააკვლევინეს, როგორ განიცადა, ფიზიკურად შეიგრძნო, რომ სიცოცხლეს სპობდა. საკუთარი სხეულის ნაწილად ეჩვენა ხელისგულში ჰფეთქავი ფრინველის მხურვალე კისერი, ისიც ხომ ცოცხალი იყო ჯერ. უფროსები გამომდელად დუმდნენ გარშემო, ეს ანტიკლებელი ჩანდა, მამაკაცს სისხლისა არ უნდა შინებოდა. მანაც აკანკალებული ზელით გამოუსვა დანა.

ქალათობა ვეჟაკობის ბოლო გამოცდაა, შეუძლებელი შემდეგ აღარაფერია და ცხოვრებაშიც მთლიანად თავისუფალი, დამოუკიდებელი ხდება. უპირველესი ვალი ამჟერად მტრების არდანლობაა, ვანსაკუთრებით ისეთი მტაცებლების, როგორც ეს ყვითელი ბახალაა.

წემოვებებულ დარაჯს მიუგდო თუ არა ცხენი, კაბინეტში აიკბინა, მაგიდის უჯრა გამოსწია, ქიბიდან ამოღებული პისტოლეტი რევოლვერით შეცვალა, ვაზნები გაუსინჯა, გადაატრიალ-გადამოატრიალა. ტარს ისე შოუქირა, თითქოს ირგებს ან ვიდაყას ხელს ართმევსო, მერე ჩვეულებისამებრ ქამარში გაიარკო. ვიდრე ეგოროვს მონახავდნენ, რომელსაც გუროვის მოსაცდელი ოთახის სავარძელში ჩასინებოდა, ტიუზინს მოახსენეს — სერგეევს სახლში დაპატიმრებულმა კადეტმა თავი ჩამოიხრჩო.

ეგრეც ვიცილი, რომ ეგ გველის წიწილა რამეს ჩაიდენდა. — შეპყვირა მინამ, გულის უნქულში კი შვება იგრძნო: განგება თითქოს ინდობდა, აცილებდა ზვდმეტ ბოროტებაში მონაწილეობას, საკუთარი თავის წინაშე კი ალაღმარათლი, გაზრდილი და გამაგრებული დარჩა. აკი გუნებაში უკვე გადაწყვეტილება მიღებული ჰქონდა. რა განსხვავებაა, უკან ხომ აღარ დაიხვედა? შეიძლება ჩაითვალოს, ამ ზღვარსაც გადააბიჯა.

წოწოლასთან ერთად, რომელმაც ეს ამბავი მოუტანა, 'სასწრაფოდ საკანისაკენ გაეშურა, სადაც ბრძანების მოლოდინში გვამისათვის ჯერ ხელი არ ეხლოთ. საკანში ბნელოდა. ტიუხინმა ფეხი წაჰკრა ხესავით დაგდებულ სხეულს.

— საცვლები ფარულად გაუხდია, დაუგრებია, კედლის ბუხრის ზემოთა სარქველის სახელურზე გამოუბამს მარყუევი და ჩაშოკიდე-

ბულა, — დაწვრილებით ამცნობდა საქმის ვითარებას წოწოლა.

სინათლის მოსატანად წასულ მედილეგეს მინა ივიწრო დერეფანში დაელოდა და როცა კრავით ხელში, იმის შიშით — არ ჩამიქრესო, ხელი ნაბიჯით შეუახლოვდა მინას, ამ უკანასკნელმა თავუბაში ისეთი სთხლიზა. რომ ნაპროლი ტალახის გუნდასავით ცემენტის იატაკს მიაწვხა. შემდეგ კედელზე აკრული წოწოლა გაჭორა და დაემუქრა, გარეთ კი სირბილ-სირბილით წამოსულ, დაფეთებულ ეგოროვს შეუყურებდა, მოახტა ცხენს და ქალაქგარეთ ნაჭირავები ბინისაკენ გასწია. კვირტებგამოლებული ხეებით შემორაგულ, ერთნაირად პატარა, მაგრამ კოცტა აგურის სახლებს მიუახლოვდა, მიხვდა, ამ შუადღეს მისი მისვლა არაფერს საჭიროებდა, ლაპარაკს მონატრებული ნაბრახი დაიხსნა დიასახლისი თუ გააღიზიანებდა, თორემ სხვა ვერაფერს შეეძებოდა აქ. თავს გამოფიტულად, ხალისდაკარგულად გრძნობდა. ცხენი მოაბრუნა, სადავე დაუმოკლა და ჩორთით ისევ ქალაქისკენ გამოსწია. თავდაპირველად ასეთი უცნაურობები მაშინ დასჩემდა, როცა ნოშაგელაშვილმა მამამისმა 'ვასილი ვასილიჩმა მისი ნახვა ნორსტრეა. მინას უწინ სერობულად სიკვდილზე არასოდეს უფიქრია, არასოდეს განუცდია მისი აჩხუბობა, და როდესაც მამამისი, ეს კლდეკაცი, სასიკვდილო სარტყელზე უსუსური და შეშინებული დარჩნა და როცა დიდმა ვასილიჩმ აცრემლებულმა უთხრა: — ვაჟაკობა სულ სისულელე ყოფილაო, როგორც პწკენით ატირებული ჩვილი ზავში, ისე ჩაერთო, თითქოს უგრძნეულოდ ხელი ჰკრეს და უფსკრულში გადასაჩხუბად განეწირაო. წამოხტა, არც არავის დამშვიდობებია, ისე გაიქცა. დიდხანს მირბოდა, იფიქრებდით — ვილაყის გასწრება უნდაო, თვითონ კი გრძნობდა, ის ვილაყა ზურგზე რომ აქდა და დასრჩობას უპირებდა. სახლში ციებ-ცხელება აუვარდა. ველარაფერმა დააწუნარა, ვერც ნიშადურის სპირტმა, ვერც ცხელ წყალში დგენს ჩაყოფამ, ძილმაც ბევრი აწვალა, მხოლოდ განთიადისას შეეცდნო. გაწოცნა თუ არა, მეორე დღეს საცხებით დაწუნარებული დგა. საპარკმხეროში გაეცინა დიდეც გუშინდელ სილაჩრეზე, მაგრამ როცა გაიპარსა და მამის მონახულება განიზრახა, კვლავ პანიკამ შეიპყრო. ცტლი გაისტუმრა, ფეხით გავივლი და ისე მივალო, გარეგნა, შუაგულზე კი გადაწყვიტა სახლში დაბრუნებულიყო და აღარასოდეს მისულიყო მასთან. „ჩაბრა მოკვდეს თუ კვდება, მერე ყველაფერი ძველებურად წავა“, — დაიიმედა მან თავისთავი. საუბედუროდ, ასე არ მოხდა. 'დასაფლავების დღეს სილაჩრის შეტევამ ისევ

წამოჯარა. გამოთხოვებისას, როდესაც თავს ძალა დაატანა და შუბლზე ემთხვია, ეგონა შარშარილოს ქეას აკოცაო, შეძრწუნდა, სწრაფად მოსცილდა იქაურობას, ნათესავემ, რომელთაც მისი დაკავება პოინდომეს, ხელიც კი აჰკრა და გაიქცა. ახლა უკვე ველარაფერს დაუკავშირა ეს შფოთი, ეპეიც შეეპარა — ვაი თუ სულ ასე დაერჩე და ველარაფერთ მოვიწიროო. თავს კუბოში ან მიწაში ნატლებდა-ვეულს ხედავდა, ყველა, ვინც გარწემო ტრიალებდა, ჩონჩხებად ელანდებოდა. „სულ რამდენიმე ათეული წელია საჭირო, რომ ეს მოხდეს“, — ფიქრობდა იგი. — ეს ისე მალე გაიბრუნეს, ვერც შენიშნავ. არადა რა აცინებთ, ან რა ალაპარაკებთ ამ სულელებს, თავს რტუებენ, უბედურები. ყველაფერი, რასაც კი ცხოვრებას უწოდებენ, სიკვდილზე ფიქრის აცილების ფანდთა სისტემაა. მარტივად — კაცობრიობა იმ ერთ დიდ რიგად შეიძლება წარმოიდგინო, რომელიც ყოველ სეკუნდში სასაკლავოსაკენ მიიწევს“. მერე შეეცადა გრძობისთვის აზრი დაეპირისპირებინა, თუმცა აზრი ნათელი და ქეშმარიტი იყო, გრძობა მაინც რალაცნაირად ქაოტურად ცდილობდა აზრის ლოგიკის არეუდარევას, უღმობელი ქეშმარიტების უგულებელყოფას და, რასაკვირველია, ვერ ასერებდა. ამიტომ თრთოდა, რაიმე ახალ დასაბუთებას ეძებდა სასომხიდილი. ალბათ, ბედნიერი არიან მორწმუნენი... თუ ღმერთიც ფანდია?... მაშ რა დანიშნულება აქვს აღამიანს?

დაკითხვის წმდღე ქაბრელებს დიდი იმედი მიეცათ. ყველა იმას გაიძახოდა, უარვად გვექცეოდნენ და ზერელედ დაგვიტოხეაო. მხოლოდ ლადი ქყონიას და იზხნელების ოჯახს შეხვდათ ვილაც ოხერი, რკინიგზელის, გიმნაზისტის თუ რალაც გაურკვეველ ფორმაში გამოწყობილი ახალგაზრდა.

— შიზოფრენია, არა? — კითხა მან ქყონიას ირონიული ღმილით და საჩვენებელი თითი საფეთქელთან შეატრიალ-შემოატრიალა. ბატონ ლადის აღარც ახსოვდა, რომ სანიტარული მატარებლის დაეთარში მის „ავადმყოფობას“ ასე ერქვა. ყოველ მოსალოდნელ კითხვაზე პასუხები მზად ჰქონდა, ეს კი გადაავიწყდა, ამიტომ აირია, შეშინდა, დალაგებულად ვერაფერი თქვა. შემდგე შეკითხვებზე, რაც იყო და არა, როგორც გამოძიებელს ეწადა, ისე პასუხობდა. სოციალ-დემოკრატულ მოძრაობას მართალია ჩამოსცილდა, სამაგიეროდ ბოლშევიკების დონისძიებები მიზანწეწონილად მიაჩნდა, ამას ყველა

დაუდასტურებს, ვისაც კი უნდა ჰკითხოს პატივცემულმა გამოძიებულმა, — ყველბოდა იგი. — ისიც მართალია, რომ პეტროგრაღში არადელის ფანტაზიებს, ივერიელთა პოლიკის შედგენის გეგმას ეწინააღმდეგებოდა...

— მაშასადამე, — ჩაწერა გამოძიებულმა, — არადელს თეთრგვარდელთა პოლიკი ჰყავდა, რომელსაც ამჟამად საბჭოთა ხელი სუფლებს წინააღმდეგ საბრძოლველად.

— არა, ეს მთლად ასე არაა, იმიტომ რომ...

— როგორ თუ ასე არაა? ჩვენ ვიცით არადელი ვინც არის, — უკმაყოფილოდ გააწყვეტინა გამოძიებულმა და წერა შეაჩერა.

— არა, რა თქმა უნდა, ეგრეც იზამდნენ, საქართველოში როცა ჩავიდოდნენ, არადელი ხომ ცნობილი ანარქისტია, — მოინადირა გამოძიებლის გული ბატონმა ლადიმ.

რაც უფრო მეტ აზრებდას ჰყვებოდა, რაც მეტ დანაშაულს აწერდა არადელს, მით მეტად მოსდიოდა გული მასზე და თავიც მართალი ეგონა. „კაცმა რომ თქვას, რა დასანდობია არადელი, დიდი ხანია უნდა მოეკლათ ან ჩხუბში, ან დუელში, ან პოლიციაში და, საერთოდ, მის წილ ამდენი ხალხის გაწირვა რა საკადრისია“. როცა ჰყონია დაკითხვიდან ბრუნდებოდა, ერთი კი გაივლო გულში, რომ რაღაც ხეწამლადარ საქმეში გახეივს, მაგრამ, როგორც კეწმარიტ ფილოსოფოსს შეეფიქრებოდა, თავი დაიშვებოდა: ჯერ ერთი, ეტყობა, არადელს უმაგროდაც თავსაყრელად აქვს ბრალდებები, აბა რატომ მართო ის გადაცდევებს? მერედა თვით ლადი ჰყონია ახალგაზრდა ან უცოლშვილო რომ იყოს — სხვა საქმეა, შეიძლება თავის დადება, მართალია, სულელურად, მაგრამ მაინც ივაკაცობისთვის... მას კი გათხოვილი ქალიშვილი ჰყავს, შვილიშვილი, სიძე... და მერე რაც უფრო მალე მოხდება მოსაზრენი, ისა სჯობია: დროა კაცობრიობა გაერთიანდეს და, რა თქმა უნდა, უკეთესია ეს გაკეთდეს სოციალური სანარტლიანობის საფუძველზე, როგორც ამას კომუნისტები ისახავენ მიზნად. იათსში დაბრუნებულ ბატონ ლადის თავის ჩინი-მახოები კუახეში მიეჭუჩებინა, ზედ ზურგით მისწოლოდა მაგრად, გეგონებოდათ, ვიდაცამ მათი წართმევა მოუნდომა და იმიტომ ზის ასე გაბუგბუღიო. ქალბატონ შუნიასაც კი, რომელსაც ყველაფერი აინტერესებდა, მოკლედ და უხალისოდ პასუხობდა.

აღძვიანის სიცოცხლეს ქალბატონ შუნიასათვის ორ ფარგალში დატრიალებულ ფიქრებსა, მოქმედებებსა და გრძნობებში ჰქონდა გა-

მართლება. პირველი ბავშვობის ხანით განისაზღვრებოდა, როდესაც ნებიერი, საუცხოო გარემო შსოლოდ ერთადერთი და განსაკუთრებული კავშირით შეკრული ზღაპრული მომავლის წინასამყაროდ ვჩვენება აღმჩანს, სადაც იგი მომთხოვნი მაყურებელია და რაც კი რამ ხდება, ყველაფერი მისთვის განკუთვნილი ჰგონია. მეორე — ცხოვრების იმ ბრუნვად, სადაც უნდა შეეცადო თვით შექცრა რალაც წრე, შენ თვითონ გააღვივო სიკეთის ის ნაღვერდალი, რომელიც სიცოცხლის ხალისად გამოგაყოლა ბავშვობამ. ქალბატონ შუნის ამ რწმენას დაჰყვებოდა სინანულის სამუდამოდ დანაკლისის გრძნობა, ის შეგნება, რომ რარიგ წარმატებითაც უნდა დაგვირგვინდეს შსწრაფებები, რარიგ ბედნიერი შექრთაც უნდა განათდეს მათი შინასკნელი ატმოსფერო, რალაც განუმეორებელი მინიც დაიკარგება, იმ პირველქმნილი მომნიბვლელობის აღდგენა აღარ მოხერხდება. არც ის მოხდება, ისე იცხოვრო, როგორც ბავშვობაში, ბუნებრივი რეაქციების აშარა, დაშრეგებული პირობითობის ზეგავლენის უმისოდ, როდესაც ჯერ კიდევ არა ხარ შეგუებული უფროსების მიერ დაძალბებულ ყაღიბებს. ლამაზი სანახავია სერზე წამოსკუბებული მთვარე, ხის ტოტებში გახლართული მუწრისოდენა ვარსკვლავები, ცივინათელების ფერხული, მაგრამ ვიდაც სხვისთვის რა კავშირი აქვს ამას შინაურ ცხოველებზე შებმული ზანხალაკების ეღარუნთან. შხის ამოსვლა საოცრებაა, მაგრამ არანაკლებად საინტერესოა ვენახში ჩამგდარი ვარინდული ბავშვი, რომელიც დახუნძლულ წითლად აღუებულ ყურძენს იმდენ სანს შეჰყურებს, სანამ ვინმე არ დაუძახებს და გონს არ მოიყვანს. ქალბატონი შუნია ცხოვრებაში არაფერს ისე არ დაუინტერესებია, როგორც მოჩუქრამებულ ღის შოაჭირიან ფართო აივანზე ბებიას მიერ დაპურებელი ყარიბის მონაყოლს „მთელი დუნას“ ამბის შესახებ, რომელიც თვალბაჰუნა ვარსკვლავებიდან წამოსულ გაუთავებელ ქრიბის ნისდევდა თითქოს. არც რამ ყოფილა ქრიანტელის კერძედ გემრიელი, რომელიც გაგანია სიცხეში შეექცეოდა სოლმე ცაცხების ჩრდილქვეშ, ქვის ნრგვალ მაგიდასთან შემოკრებილი მთელი ოჯახი. რა არის სხვისთვის ოცდასამი მაისის კოხინჯრობა, მსხვერპლის შეწირვით, ცეკვით, სიმღერით და თამაშით! თუგინდ შობის დღესასწაული, ახალი წელი, როცა მთელი ახლო ნათესავეები ნათთან იყრიდნენ თავს! ახალი წელიწადის გათენება მათ დიდ სოფლის სახლში ყველას ეშურებოდა. ბავშვები გვიანობამდე არ იძინებდნენ, ნებაზე იყვნენ მიწვებული, ოინბაზობაზე ეკირათ თვალი,

ერთმანეთს აქეზებდნენ, ჩქმედნენ, ყვილ-ხვილით მაინცდამაინც აღუახანისა და გოლინაყის გაკეთებაში ჩაბმულ უფროსებს ებლანდებოდნენ ღეხებში. ძიძა-გამდელეები ვითომც ყურადღებას არ აქცევდნენ, მაგრამ როცა თავს გავედროდნენ და ბუდრუგანაობას აღარ იშლიდნენ, დასაოყებლად მსუბუქად დაასაქმებდნენ. შუნიასავით შუალამამდე იწვიათად თუ რომელიმე ბავშვი სძლებდა. როცა პატარა შუნიას, ძიღმორაეულს სათუთად ჩააწვედნენ ლოგინში, კიდევ კარგა ხანს ესწრდა ბუჭარს ლულენი, მისგან გამოკრთობილ სინათლეში ხედავდა, თუ როგორ ანთებდა მამა ხატების წინ სანთლებს, იჩოქებდა, ლოცულობდა, დილაადრჩიან შემოსატანად და ჩამოსარიგებლად როგორ ამზადებდა ვერცხლის დოქს წითელი ღვინით, ალაგებდა გოზინაყს, შაქარს, როგორც მოწიწებით გადასწმუნდდა ხავერდის ნაჭრით პატარა მოქროვილ ხატს, პირჯვარს გადაიწერდა და მასაც სინზე სდებდა. პატარა შუნიამ იცოდა საღმრთო წერილი. დიდმარხვისას მღვდელს ერთი სიტყვაც რომ დაეკლო, ისეთ ზღუქუნს მორთავდა, რომ შეწუხებული მშობლები ეკლესიიდან თუ გამოიყვანდნენ და სხვა რამეზე გადაატანიებდნენ ყურადღებას, თორემ მისი გულამოხკენილი ტირილი იქაურობას იკლებდა. ყველას ეგონა, რომ შუნია ზედმეტად ღვთისმოსავი ქალი დადგებოდა, მაგრამ მისმა მხიარულმა ქალიშვილებმა ეს იმედი ვერ გააშართლა. თავი მოაწმუნედ თვითონ არ მიანდა, რამეთუ ღმერთთან დამოკიდებულება იდეალურის გამოვლენად წარმოედგინა, რისი ბალაც, იცოდა, არ შესწევდა. ახლა საკუთარი ოჯახის თვალად ნინოს თვლიდა, დარწმუნებული იყო, ის სიქველე, რომელიც მთ ოჯახს მოსდგამდა, ნინოსთვის გადაებერტყა განგებას. მართალია, ირაკლი ძლიერ უყვარდა, მაგრამ მასში სიმტკიცეს ვერ ხედავდა, არც მისი ვაჟყაყური პრეტენზიებისა არა ეჯერა რა, თავის შეუღლეს ამსგავსებდა, განათლებულ კაცს, კარგ ექიმს, მკვერი ენის პატრონს და ამავე დროს ტრაბახასაც, ცოტა მფრთხალსაც. და თუ ნინოსთან არა თუ მეგობრული ურთიერთობა ჰქონდა, არამედ ემორჩილებოდა კიდევ მას, ირაკლის ყოველ ნაბიჯს მეურვეობას უწევდა და მოსალოდნელი გაუგებრობიდან დასაზღვევად, ხან შენიღბული ფორმით და ხან გულუბრყვილოდ რჩევა-დარიგებას აძლევდა.

ირაკლის გამომძიებელთან დაუძახეს თუ არა, ქალბატონმა შუნიამ მისთვის უჩვეულოდ თავშეკავებულად და დინჯად დამარცვლა:

— უპირველეს ყოვლისა ყველანი სიკვდილის შვილები ვართ, —

მერე კი, როცა შეგმერთალი ირაკლი გაიყვანეს, წამოიძახა: — ეგ მამოსრის შეილები აღარ გვეშვებიან?!

ქალბატონ შუნიას უყვარდა ლაპარაკში ცხარე რუსულ გამოთქმების ხმარება, მაგრამ მას შემდეგ, რაც არმავირში მოხვდნენ, ერთხელაც არ მოსდგომია პირზე რუსული სიტყვა — ქართულად იწყებოდა.

გამომძიებელი ირაქლის ტოლი ყმაწვილი იქნებოდა. თვლებით უბრუნა დამკდარიყო, მერე არაფერს ამბობდა და საწერი მაგიდის უკრებში დიდხანს იქექებოდა, ვითომ რაღაცას ეძებდა. ირაქლი ეკლებზე იჭდა, ყოველ მის მოძრაობას გულისფანქვალთ აღევნებდა თავს, სურდა მიმხვდარიყო, რა რეალური საშიშროების წინაშე იდგა, როგორ შეექცეოდა ეს მისი კბილა ბიჭი. გამომძიებელს სინამოუნებდა, რომ შალაღი წრის სალონებში ნათრევი, კარგად ნაცხოვრები და, ალბათ, ლამაზ ქალებშიც თავმოწონებული მდიდარი ვაჭრად შესცქეროდა თვლებში.

— ჰო, ესე იგი, თქვენ მოხალისეთა ჯარის, უფრო ზუსტად — კორნილოვების ოფიცერი ბრძანდებით, — როგორც იყო, სტკიცა შებლში მან.

— რას ბრძანებთ, რომელი კორნილოვის? მე, როგორც ყველა ახალგაზრდა, მხოლოდ ჯარში ვიყავი.

— მე კი არ ვყოფილვარ მეფის ჯარში, — ნიშნის მოკებით თქვა გამომძიებელმა.

— ჰმ, თქვენ, — ფაილიმა შლიქვენლურად ირაქლიმ, ეძებდა რაიმე ქათინაურს, მაგრამ ვერ მოენახა შესაფერი სიტყვა, არც იყო დარწმუნებული, გაუგებდნენ თუ არა, ანტომ ისეე თავის გაჭირვებას დაუბრუნდა. — იცით, ექვსი თვე მძიმედ დაჭრილი ჰოსპიტალში ვიწექი, სულ ორი კვირაა, რაც გამომწერეს.

გამომძიებელმა დამცინავი ღიმილით შეხედა ირაქლის მოვარაყებულ ჯოხს.

— თუ გნებავთ სწორე იცოდეთ, მე ჯერ კიდევ 1912 წელს ვიღებდი მონაწილეობას სტუდენტთა და ჯარისკაცთა გამოსვლებში თბილისში, — ირაქლი აღელვებული ლაპარაკობდა, ეს ეპიზოდი რომ მოუვიდა აზრად, გაეხარდა, დაამბედა თავის თავი, ტყუილს ვერ დასწავებდნენ, კადეტთა კორპუსში ხომ მართლაც მოხდა მსგავსი შემთხვევა?!

— კეთილი და პატიოსანი, — გამოცვალა რატომღაც კილო გამოძიებელმა და როგორც მასწავლებელი კარგად მოპასუხე მოსწავლეს წააქეზებს, განაგრძო: — ჰო, ჰო, ამის დაჭერება, უდავოდ, შეიძლება, მაგრამ აი, თქვენ, ყოფილ ოფიცერს ხომ შემოგრჩათ ღირსება? — იგი გაჩუმდა. პასუხის მოლოდინში ირაკლის შეაქცერდა. ირაკლის ვერაფერი გაეგო. „ოფიცერს“ რომ უწოდებდნენ, ელეთ-მელეთი მოსდიოდა:

— რა ღირსება?

— როგორ თუ რა, ადამიანის ღირსება!

— ჰა? დიახ, — გაახსენდა ირაკლის, არ იცოდა რა ექცევა, ეს კი-ოხვა რაღაც დაუშთავრებლად, პროვოკაციულად მოეჩვენა, მაგრამ გამოძიებლის ჩალამებული თვალები პირიქით, სათქმელად ამხნეებდნენ, დასტურს ელოდნენ.

— როგორ გითხრათ... იცით...

— როგორ მითხრათ და, მე ვფიქრობ, რომ ეოველმა წესიერმა ადამიანმა, ვინც უნდა იყოს იგი, ღირსება და ნამუსი არ უნდა დაკარგოს, — დოქტორალურად, მაგრამ რაღაც მზაკვრული მახვილაკით თქვა მან. — ასე არ არის?

— დიახ, დიახ... — მთლად დაიბნა ირაკლი.

— ამიტომ თქვენ, როგორც კეთილშობილ და პატიოსან ადამიანს, — გამოძიებლის ტონში ირონია არ შეიმჩნეოდა, — არ დაგატანთ ძალას, თუ არ გინდათ, ნუ იტყვი, მე უბრალოდ შოვალე ვარ შეგვეკითხოთ, იყო თუ არა არადელი ივერიელთა პოლკის მეთაური, რომელიც მან პეტროგრადში საბჭოთა ზელისუფლების წინააღმდეგ საბრძოლველად შეადგინა?

ირაკლიმ მელოტ თავზე გადაისვა ხელი, ეს სიმართლეს არ შეესატყვისებოდა, მაგრამ რახან ასე ჰქონიათ გადაწყვეტილი და ასე სჯერათ, რას დაუმტყიცებ, ან როგორ? რაც მთავარია, ეტყობა, არ იცოდნენ ამ საქმეში მისი როლის ამბავი, თორემ ასე კეთილგანწყობით არ ესაუბრებოდნენ, მის მოწმობასაც არ მოისურვებდნენ. არა და ეს ზომ... სასწრაფოდ ყველაფერზე კვერი უნდა დაუკრას, თორემ თუ შიიტყეს, შერე გვიან იქნება.

— არა, თუ არ გნებავთ, ნუ იტყვი, მე ძალას არ გატანთ, — განგრძობდა გაუგებარ თამაშს გამოძიებელი.

„ნამდვილად წესიერი ბიჭი ჩანს, — გაიმხნევა თავი ირაკლიმ. —

კარგები და ცუდები ყველგან არიან, ბოლოს და ბოლოს ჩემთვისაც ხომ აღამიანის ღირსებაა მთავარი...“

— ყველაფერი გცოდნიათ, მაგრამ ამ ჩვენების მოცემასზე უარს ეაცხადებ, — არაღამაჯერებლად წაილულულა მან. სიჩუმე ჩამოვარდა. ირაკლი უკვე ნანობდა, ასე რომ წაიყოლოჩინა, კარგს აღარაფერს მოელოდა. მგონი, გაება გავმომძიებლის შახეში. გაახუნდა საბჭოთა მილიციასა და „ჩეკაზე“ მონაყოლი საშინელებები. შემოეარება ახლა ვინმე ტლუ გლეხის ბიჭი, წაათრევს სადღაც ჭურღმულში და წამებას დაუწყებენ. გამომძიებელმა ისევ ირონიულად გაიღიმა, ოქმში რაღაც ჩაწერა, ხმამაღლა და გარკვევით წაიკითხა:

„მე ვიცი, რომ არადელმა პეტროგრადში საბჭოთა ხელისუფლების წინააღმდეგ საბრძოლველად შეადგინა „ივერიელთა პოლკი“, მაგრამ ამის წესახებ ჩვენებას ვერ მოგცემთ, ვინაიდან ასეთი საქციელი აღამიანის ღირსების შელახვად მიმაჩნია.“

— დიახ, დიახ, — მოეშვა გულზე ირაკლს. გამომძიებელს შემდეგ ბევრი აღარაფერი უკითხავს, ფეხზე წამოდგა, ოქმი მოუტრიალა პირისპირ მჯდომ ირაკლის და უთხრა:

წაიკითხეთ და ხელი შოაწერეთ, გასინჯეთ, ყველაფერი ისეა თუ არა ჩაწერილი, როგორცა თქვით. ამის უფლება თქვენ გაქვთ.

ბოლო სიტყვებში დაცინვამ გაიხშიანა, მაგრამ გახარებულმა ირაკლიმ ყურადღება არ მიაქცია. ზრდილობიანად გაიღიმა, თავი გადაიქნია, რაც იმას ნიშნავდა, როგორ გეკადრებათ — გენდობითო. ხელს აწერდა, თან ჯერ კიდევ დაუკითხავად დარჩენილ ქართველებს გადაავლო სათითაოდ გონების თვალი — ვის შეეძლო „ივერიელთა პოლკზე“ ეთქვა რაიმე. შეიშობდა ერთბაშად არ დანგრეულიყო ასე იოლად, ლიტონი სიტყვებით შეკოწიწებული თავშესაფარი. ჩანს, ჯერ არაფერი უთქვამთ, მაგრამ რა იცი, არავის წამოსცდეს, რომ ირაკლი ღრია ამ საქმეში. თუმცა რა? „ივერიელთა პოლკი“ ხომ ისე, ტყუილუბრალე ლაპარაკი გამოდგა.

— როდის გაგვიწვებენ? — უფრო თავისი პასუხით ნაყრი დაშო-უკიდებლობის განსამტკიცებლად, ვიდრე საკითხის გასარკვევად იკითხა მან. უკვე პრეტენზია ჰქონდა ამისი, ვინაიდან მისგან რასაც მოითხოვდნენ, პირნათლად შეასრულა. გამომძიებელმა თავდაპირველი მკაცრი იერი მიიღო, არ უპასუხა, არც დაემშვიდობა უადგილოდ ზრდილობიან პატიმარს. „ეპ, — გაიფიქრა დერეფანში ირაკლიმ, — ცოლშვილიანი ვიყო ერთი, ყველას წინაშე ვალი მქონდეს მოხდილა,

მე ვიცი, როგორც ველაპარაკებოდი ამ ხეპრე გამოძიებელს!“

ქართველების ოთახში საღდანლაც უხსენებელივით შეცოცხულ-
ყო „ივერიელთა“ დახვრეტის ამბავი, ყველა დადუმებული, შიშით გა-
ფართოებული გუგებით, წვლავწყვეტილივით იქდა, თითქოს მართლაც
ნუა ოთახში შეშოკლანულ უშველებელი ქვეწარმავალი ყოველ
მათგანს თვალბში მიშტერებოდა და შავი ცეცხლივით მოლაპლაპე
ენას უმზუნებდა. მორიგემა ახლა ქალბატონი შუნია წაიყვანა დაკითხვა-
ზე. ჩახტი-კომპო, ქართულ კაბაში და სამკაულებში მთელი ბრწყინვა-
ლებით წარმომდგარი კნენია რომ იხილა, გამოძიებელი ანაზღად
შეკრთა. იმის მაგიერ, შეშინებული და აფორიაქებული ქალბატონი
გაეთამაშებინა, როგორც მოელოდა, პირიქით, ქალბატონ შუნიას შე-
ნოტეერს მოგერიება დასჭირდა. თავისი სისუსტის დასაფარავად უხე-
შად აუმაღლა ხმას, მაგრამ კნენიას ხმის დაფარვა შეუძლებელი გახ-
და. რამდენსამე ხანს ცუდ-უბრალო ყვირილის შემდეგ მიხვდა, რომ
ამ ხნიერ ქალთან ასე ფონს ვერ გავიდოდა — ის ყურს არ უგდებდა,
მისი ნალაპარაკევის მოსმენა არ სურდა, მორჩა და გათავდა. ჩეკის-
ტებს არ უფიქრიათ, რომ ვინმეს შეეძლო წინააღმდეგობის გაწევა,
ასეთი შემთხვევისათვის არაფრით იყვნენ მომზადებული, მით უმეტეს,
რომ ამჯერად დაკითხვას ისე, ფორმალურ მხარედ მიიჩნევდნენ, დარ-
წმუნებული იყვნენ, ქართველებს დახვრეტა არ ასცდებოდათ. და თუ
სხვა ტყვეებთან გამოძიებელი იტყუებოდა, იქცევდა თავს, ახლა სი-
მართლის მოშველიება დასჭირდა:

— თქვენ ისიც გეყოფათ, რომ კნენია ხართ, მხოლოდ მაგისტრის
თქვენცა და თქვენს შვილებს სიკვდილით დასჯა მოგელით.

არც ამ მუქარას მოუხდენია ქალბატონ შუნიასზე შთაბეჭდილება,
გამოძიებლის წერილმანმა შურისძიების გრძნობამ ვერც აქ ვაიხარა,
აქაც კოვზი ჩაუვარდა ნაცარში. ამ ქალის თვალბში მან აშოიკითხა,
რომ ყოველგე ეს მისთვის კარგადაა ცნობილი და ამაზე იგი ერთ
წუთსაც აღარ იფიქრებს, ვიდრე უშუალო აღსასრულის დრო არ მო-
ვა. ქალბატონმა შუნიამ სერიც არ ათხოვა მის სიტყვებს, გამოძიებ-
ლის გასაწბილებლად კი რა, უბრალოდ იმდენად უგულებელყო, რომ
უპასუხოდ დატოვა და თავისი სათქმელი განაგრძო:

— შურითა და მტრობით აშენებული ქვეყანა ჯერ არავის უნა-
ჯავს. ხალხისათვის კარგი გვინდაო, თქვე უბედურებო, კაცის კვლას
რომ ეჩვევით, გულამოკუპარტლულებს რაღა სიკეთის თავი გექნებათ?!.
მოცუვანეთ აქ ის თქვენი უფროსი და მე ვეტყვი მას ყველაფერს!

დღესვე, ახლავე გავანათავისუფლონ, თორემ ისეთ ჭოჭოხეთს მოგი-
წყობთ, სულ თავბედს გაწყვევლინებთ, ისეთ წივილ-კივილს აგიტებთ,
კინ იცის, მთელი ქალაქი შეგიყაროთ. გამომძიებელს ყვრიბალები წა-
მოქარხლებოდა, გაბრაზებულს თავგზა ჰქონდა აბნეული, აღარ იცო-
და, რა მოენოქმენდა:

— კარგით, გეყოფათ, 'მოიცათ, გაჩერდით, — იძახდა იგი ბრინ-
ჯით დაბნეული და ხან კარებთან მიდიოდა, ხან ფანჯარასთან იქ-
ნევედა ხელს, ვითომ ვიღაცას გარედან უხმობდა მოსაშველებლად.

— თქვენზევე კანონებს რომ არღვევთ და მგლებივით დღეისდღით
ცხოვრობთ, აღარა ფიქრობთ, რომ ჩვენ როცა აღარ ვიქნებით, ერთ-
მანეთს დაერევით და თქვენზევე უფროსების მონობაში ჩაყარდებით?!

— კარგით, მოვრჩით, დეიდა, მოვრჩით, — სიხარულით შეეგება
სმაუტრზე შემოსულ ნიკიფოროვნას გამომძიებელი.

— დეიდას მოგეცე მე შენ, გამომივიდა დისწული! — იბრუნა და-
წყნარებისკენ პარი ქალბატონმა შუნიამ. — გადაეცი იმ შენ უფრო-
სებს, აღამიანის სიკვდილ-სიცოცხლე ღმერთის ხელშია და თუ ღმერ-
თი გავგწირავს, ამას მივღებთ როგორც მოწყალებას: Ибо, как го-
ворит апостол Петр: „Скорь без вины есть выражение милос-
ти божьей к людям“. ამ სიტყვებზე იგი წამოდგა, ლამაზი თვალები
ზემოთ აღაპყრო, ისეთი დარბაისლური იერი ჰქონდა, ვითომც ეს წი-
ვილ-კივილი მისი ჩატარებული არ ყოფილიყოს, პირჯვარი გადაიწერა
და ნიკიფოროვნას გაჰყვა თავისი თავით უქმაყოფილო. მაინც ვერ გა-
შოთქვა ის, რაც სურდა, თუმცა ვინ ოხერი ეგდო ეს ცხვირმოუხოცე-
ლი გამომძიებელი, ანდა შეიძლება კია, რომ ყველაფერი, რაც შან ამ
წელიწადში ნახა და გადაიტანა, რასაც მიხვდა და შეიგრძნო, ის სი-
ტყვეთ გამოითქვას?! რას დაარქმევ ბოროტებას, დაუნდობლობას,
თვითნებურ შურისგებას, ბნელი ძალების ზეიმს, რომელნიც თუგინდ
ამ წითელხელსაბამიანი უშნო და თავისთავად უბედური ქალის თვა-
ლებში ჩათესლილიყო?!

ტიუხინი თავის კაბინეტში მოზღვავებული ენერჯით დაბრუნდა.
მართალია, საბჭოს სხდომიდან გამოყოლილი უსიამო მოგონებათა
გულძმარვა კიდევ არ გაქარვებოდა, მაინც ცხენით გასეირნებამ დი-
ლანდელი კარგი გუნება ნაწილობრივ აღუდგინა და ახლა საქმეში
რომ ჩაებმებოდა — ყველაფერი ძველებურად წავიდოდა. საჩქაროდ
შეუდგა მუშაობას. პირველ რიგში ქართველების ბედი უნდა გადა-

წყვეტილიყო, გადადება აღარ შეიძლებოდა. ჩეკისტები, რომელნიც ტყვეების გამოძიებას აწარმოებდნენ, დაიბარა, მაგიდაზე დილით დატოვებული დავთარი გადაშალა, ქართველების სიას ჩახედა, ჩახედა და თვალებს არ დაუჭერა — პირველივე ვალფრიან გეორგიევიჩ არადელი გამოდგა.

სანამ ტიუხინი არადელს გაიცნობდა, მისი სახელი პეტერბურგში გაგებული ჰქონდა და წარმოდგენილი ჰყავდა ერთ პროვინციელ აუნტიურისტად, „ინაროდეცად“, რომელიც დედაქალაქში კარიერის გასაყუთებლად იყო ჩამოსული. პირველად მას კნიაგინია მარია პავლოვნას სახლში შეხვდა. მამინ მინა ამ სახლში ვითომდა ნათესაური მოვალეობის გამო დადიოდა, ნაშდვილად კი მარია პავლოვნა მოსწონდა, თავპრუდახვეული იყო მისი სილამაზით, რაც ცოტა ხნით მაინც უნებლბდა იმ შავ ფიჭრებს, რომლის გაქარწყლებასაც სხვაგან ამოუცდილობდა. იმ ლიტერატურულ საღამოებზე, რომლებსაც ხშირად აწყობდა დიასახლსი, იგი ნათესაური უფლებებით სარგებლობდა: ყველაზე ადრე გამოჩნდებოდა სასტუმრო ოთახში და დიდი მოწონებით უკანასკნელი ეთხოვებოდა ხოლმე. მინას ვერ გაეგო, ხვდებოდა თუ არა მის ფარულ ვნებას კნიაგინია. თვითონ კი ვერ გაებუდა ქარაგმული სიტყვით ან საგანგებო მოქცევით მისი ყურადღების მიპყრობა და უბრალოდ მის გვერდზე ყოფნითაც კმაყოფილდებოდა. ტიუხინს იმ ხანებში ციურისში მოუხდა გამგზავრება, სადაც წინათ სწავლობდა. ორიოდე კვირა არ ყოფილიყო კნიაგინიასთან და როცა დაბრუნდა, არადელისა და მარია პავლოვნას დამოკიდებულებაში უადგილო ადგილას გადაქარბებულმა ოფიციალურობამ და სადაც უცებ სიახლოვის მოურიდებელმა გამოვლენამ დააეჭვა. იმ საღამოსვე უფრო მეტი შეურაცხყოფა იწვნია მინამ. როცა სტუმრები წავიდნამოვიდნენ და სასტუმრო ოთახში მხოლოდ მინა, არადელი და კნიაგინია დარჩნენ, მარია პავლოვნამ ნათესაური, შინაურული ღიმილით ბოდიში მოუხადა, მარტო დატოვა, ხელკავი გაუყარა არადელს და თავის ბუღუარში შეიყვანა. ბოლშევიზმის მიხედვით ორი ცეცხლშუა ჩავარდა, წამოსულიყო დაუმშვიდობებლად, თუ ბოლომდე აეტანა ეს თავლაფდასხმა. ბავშვობაში, როცა უკრაინაში იყო სტუმრად, ესა და მისი ანზანაგი სხვის კაკლის ხეს შეეჩვივნენ. თუ ღამე ქარი ამოვარდებოდა, მათ სიხარულს საზღვარი არა ჰქონდა. თუკი ჩამოყრილი არ დახვდებოდათ, სულწასულნი გაუბედავად მაინც სამ-ოთხ კაკალს ჩამოაგდებდნენ ქვით. გულის ფანქვალით დაიტაცებდნენ, დამნაშა-

ენი და ბედნიერნი მოკურცხლადნენ ხოლმე, თუმცა არაინ მოს-
დევდათ უკან. ერთ შშვენიერ დილას ვილაც მათზე უფროსი ბიჭი
დახვდათ აპარული ხეზე, რომელიც უშველებელი კეტით უმოწყალოდ
ბერტყავდა კაკალს. ერთი ტომარა უკვე აევსო. ბიჭებმა რომ შეა-
წრეს — ვითომც არაფერი, საჩვენებელი თითი ტუჩზე მიიღო და არ-
ხუნად განაგრძო ბერტყვა. მინა და მისი ამხანაგი დაიბნენ. ვერ გა-
დაეწყვიტათ, ეყვირათ. გაქცეულიყვნენ თუ მონაწილეობა მიეღოთ
ასე: ღია ძარცვაში. თვითონაც გაძარცულად გრძნობდნენ თავს: მათ
ხონ შეეძლოთ ასევე მოქცეულიყვნენ? და უფრო ადრეც! სანამ რა-
იმეს მოიფიქრებდნენ, ბიჭი ხიდან ჩამოხტა, ნაძალადევად გაუღმა
მათ. მიწაზე მიმობნეული კაკლები სასწრაფოდ მოხვეტა, ჯიბეებში
და უბეში ჩაიყარა, რამდენიმე აუკრეფელ კაკალს განზრახ მათვენ
წაჰკრა ფეხი. „ეეე... შენ ვინა ხარ?“ — როგორც იქნა ამოღებდა მი-
ნას ამხანაგმა. ბიჭმა ტომარა მოიკიდა, არც კი მოუხედავს, ისე წავიდა
ლიდინათ. ტიუხინი ახლაც ასეთივე მდგომარეობაში აღმოჩნდა, სი-
წრის ოფლმა დაასხა. იქნებ დუელში გამოეწვია ეს ვიგინდარა არა-
დგლი?! ან მარია პავლოვნასთვის ეთქვა რაიმე გესლიანი ქათინაური?!
კნიაგინია თავის სტუმართან ერთად მალე დაბრუნდა და ორივეს სან-
დომიანი ღმირით დაემშვიდობა. ტიუხინი არადელს აეტორღილა,
უშუალო შეურაცხყოფის საბაბი არ მიეცა, ამიტომ ფიქრობდა სადმე
საზოგადოებაში მოხვედრილიყვნენ, სადაც საჭაროდ დაამცირობდა,
მაგრამ პირსპირ დარჩენილმა თვალი ვერ გაუსწორა მის მტკიცე მზე-
რას, მიხვდა, რომ არამცთუ რაიმე უხაშლობა, ყოველგვარი ფრივო-
ლური დამოკიდებულებაც დაუსჯელი არ დარჩებოდა. მოცილებაც არ
სურდა, იცოდა, აღრენილი განწყობა მთელ ღამეს არ მოასვენებდა,
გააწამებდა ისედაც უძილობის მქონე მინას. გვიან იყო, წასვლა მხო-
ლოდ რესტორანში თუ შეიძლებოდა. და თხოვნა-მუდარის შემდეგ,
რაც მისი განზრახვის უკუშედეგი გამოდგა, როგორც იქნა დაითანხმა
არადელი. იგი წუნია პატარძალის ცნობისმოყვარეობით, ამავე დროს
გაღრზინებულნი და შურით გულჩაკლული ათვლიერებდა შავ ჩოხა-
ში გლუვად მოწაზულ არადელის განიერ მხრებს, ძლიერი კისრით
მალა აზიდულ თეთრ ახალუხს, ღონიერ მაჯებს, მბზინავ ხშირ თმას,
თეთრყრმიზ საერთო იერს. მინასათვის მოულოდნელად არადელი თა-
ვის ხალაში დაჭერბული და შეუპოვარი მამაკაცის გარდა მოკრძალებ-
ული კომპანიონი, კარგად აღზრდილი ინტელიგენტი აღმოჩნდა, უფ-
რო მეტიც, მან ისეთ რაღაცებზე ილაპარაკა, რაზედაც იმ ხანებში

დღენიდავ ფიქრობდა მინა... როცა ნაწილობრივ თავისი წუხილი გა-
ანდო, გულსნადები გაუზიარა და ჰკითხა, ხომ შეიძლება მე ახლა
ავად ვიყო, დაფიქრებულმა არადელმა დიდი თვალებიდან რბილი
თაფლისფერა სხივი შემოანათა, კირისუფალივით გამამხნეველად,
მაგრამ ღრმა რწმენით უპასუხა: „ნუ დარდობთ, თქვენი გამოჯან-
მრთელება თქვენზეა დამოკიდებული — თქვენ წესრიგში უნდა მო-
იკვანთოთ თქვენი მსოფლმხედველობა“. ამ სიტყვებმა უბიძგეს ტი-
უხინს მიეკოხა იმ სასწაულმოქმედი ქალისთვის, რომელზედაც მი-
ხრწნილმა, მაგრამ ჭერ კიდევ კერკეტა საკალივით დაუშლელმა დი-
დუნდა ილინიშნამ მიასწავლა. თავის ღროზე მინას განათლებას თა-
იბაზე ჩამოვარდნილმა უსიამოვნებამ ავეიაობით განთქმული ილი-
ნიშნა ეს გაანაწყენა, რომ მინას დედის ეკატერინეს სიკვდილმაც კი
ვერ შეაროგა იგი ვაფიშვილთან. მოსკოვში, სადაც პირველ ხანობაში
იზრდებოდა მინა, დიდდამ სასულიერო სასწავლებელში მიაბარა,
მაგრამ იმავე წელიწადს, როგორც კი დიდი ვასილი თავის მეუღლი-
ოვრით — პატარა, ჩემი, უწყინარი ქალით — უცხოეთიდან დაბრუნ-
და, ბევრი მაშინვე თან წაიყვანეს პეტერბურგში. ასეთი მოულოდნე-
ლი საქციელი ილინიშნამ შეიღს არ აბატია, არც შვილიშვილის აშბავს
აღარ კოხულობდა, მხოლოდ ვასილის გარდაცვალება როცა შეტკო,
მინა ღაზბარა მინა, როგორც მემკვიდრე. იქნებ მართალი იყო ღიდე-
და. რა მისცა გიმნაზიამ, უნივერსიტეტში „ვეჩნი სტუდენტობა?“, ცი-
ხროხის უნივერსიტეტის ვრთმა წელიწადმა? — ყოველივე სიშყარის,
თვთრისა და შავის გარკვეულობის მოშლის, ეკვისა და სულიერი ზე-
ტიალის მეტი არათერი. მინას ახსოვდა, რომ რესტორან „მეტროპო-
ლიდან“ პირდაპირ სასწაულმოქმედ ქალთან შივიდა, მესხიერება ახ-
ლა ასეთი თანმიმდევრობით ჰქონდა გადაკვანძული და ის, რომ რეს-
ტორანი — „მეტროპოლი“, სადაც მან არადელი დაბატყა, პეტერ-
ბურგში იყო და სასწაულმოქმედი ქალი კი — მოსკოვში, მას სულაც
არ მოსდროდა თავში.

მინას ბევრი ძებნა არ დასპირებია, როგორც მოეჩვენა, ირონი-
ული ღმრლით მიუთითეს განკერძობულად მდგარ მაღალ სახლზე,
რომლის უკანაც ამ შუა ქალაქში სოფლის ორღობე და დროით ჩაყა-
მებული ფიცრულები შეეუყუელიყო. დიდი სახლს ყრუ კედელთან
მიწნებული ქოხის გარშემო, როგორც საქონლის ბაზარზე, ჩვეუ-
რეუფად გაბნეულიყო ხალხი. ქოხის კარებთან სახელოებაკაპიწებუ-
ლი, ჭრატჩრიანი და შავთვალწარბა ახალგაზრდა კაცი ტრიალებდა,

ყოველ შემსვლელს რაღაცას ეკითხებოდა, ზოგს უშვებდა, ზოგს აცდევინებდა და სხვა ჭგუფთან ამორჩეულად აწყვილებდა. მინას გამოჩენამ თალხად ჩაცმული მამაკაცებისა და ძაძებიანი ქალების ყურადღება მიიქცია. მინამ მკაცრი გამომეტყველება მიიღო და წამიერი ყოყმანის შემდეგ იქვე აგურის გროვაზე ჩამოჯდა. „სად მოვედი? — ჯალიზიანებულმა ჰკითხა თავის თავს, — რა მინდა ამ შარლატანებსა და ბნელ ბრბოში. დაუფერე სიბერიითა და სიკერპოთ გამოთაყვანებულ დედაკაცს“. ერთი პირობა წასვლა დააპირა, მაგრამ სილაჩრის შეტევა გაახსენდა და შორჩილად დააყრდნო მუხლებს ხელები, მოიღუნა მხრებში. ხალხი დასწაულებზე, ღვთის ნიშან-მოვლენაზე ბაძაობდა, ყოველ ჭგუფს მთავარი მთხრობელი ჰყავდა. სახეზე ყველას რაღაც იმედიანი სინათლე გადაჰფენოდა. მინამ მოიწადინა მის ახლოს შეკრებილი ჭგუფის შუაში მდგარ წვრილთვალა მოხუცისთვის დაეგდო ყური. უწინ, სულ ორიოდე წლის წინათ, უყვარდა უბრალო ხალხში გარევა, საჯარო ადგილებში მათი საუბრის დაყურადება, მსუყვე ხალხური გამოთქმების დამახსოვრება, მაგრამ ამ ბოლო დროს ძლიერ უნდა გაემახვილებინა ყურადღება, რომ რამდენიმე წინადადების აზრს მიჰყოლოდა, მისდაუნებურად საკუთარი ფიქრები გადასძლევენენ ხოლმე. ახლაც თავს ძალა დაატანა, მოხუცის სიტყვებით დაინტერესდა, მაგრამ თითქოს ყურსაც დააკლდაო — აღარაფერი ესმოდა. ქოჩრიანმა ახედ-დახედა მინას, არაფერი ჰკითხა, მალე შეუშვა. ოთახში სასამოვნოდ თბიროდა. ირგვლივ ქილოფის ფარდაგები გაეკრათ. კედელთან ტახტი იდგა, მასზეც ქილოფი გადაეფარებინათ. შუაში, ხეის პატარა ძველ მაგიდაზე დიდი სანთელი ენთო, მის უკან ომაგაშლილი, თავჩადუნული ქალი იჯდა. სანთელი ახლად გამოცვლილი უნდა ყოფილიყო, ისე პარპალებდა. მინამ ვერ მოასწრო შენეტყო — ქალს გრძელი თავშალი წამოესხა მხრებზე, თუ რუხი ტომარის ბალახონი, როცა წყლიანი შავი თვალები, ისეთივე როგორც ქოჩრიანსა ჰქონდა, მის თვალებს გაუსწორდა. ასეთი გამომწვევი და უპირატესი მდგომარეობის შეგრძნებით შეჭერებული მზერა რაღაც კეშმარიტებითა თუ განწირულობით განაპერწყლებული ბანქოს მოთამაშე მებღვეეს ან მართლაც წაუგებელი კოზირის მფლობელ მოწინააღმდეგის თვალებს აგონებდა მინას — გუნებაში პაწია იმედმა გაიქიატა. დიდედა ილინიმას გარდა ბევრი სხვაც აქებდა, მისნად მიიჩნევდა ამ ქალს, მაგრამ მინა მაინც ცუდი მსახიობის ან ვინმე ბნელიანის ნახვას მოელოდა.

— რაზე მოსულხარ, ჩემო ძმავ? — ჰკითხა ქალმა ღელუნა ხმით.

— მინდა დავიჯერო, რასაც შენზე ამბობენ, — უპასუხა გულწრფელად მინამ.

— რამდენი სახელგანთქმული მკურნალი იყო კაცობრიობის არსებობის განმავლობაში, მთარჩინა კი რომელიმემ ერთი სამუდამოდ, განა გადარჩა რომელიმე ავადმყოფი ცოცხალი მთელი მედიცინის ისტორიაში? თქვენ მაინც გჯერათ მათი, ეწაფებით მათ რჩევებს და არა გსურთ ირწმუნოთ იმ სულელები ექიმისა, რომელიც სამუდამო განკურნებას გპირდებათ.

ქალი თითქმის უაქცენტოდ ლაპარაკობდა, მაგრამ წინადადებებს აბარუსული წყობა ჰქონდა და მსენელისათვის მხოლოდ ფეხდაფეხ ზღებოდა საცნაური. ადგა. მოკლევზე კი არ მივრდა ტანტზე ჩამოძვადარ მინასთან — მაგიდას მოუარა. დიდი ტანისა არ იყო და მინას სახე სახესთან გაუსწორა:

— რას ფიქრობ ჩემზე? — თითქოს ანკესი გადაეგდო, ისე იკითხა.

— შენ გგონია, იბრტომ მოვედი, რომ არა მწამს არაფერი? — ერთხვითვე უპასუხა მინამ.

— რატომ არა გწამს მერე, რას იტანჯები? — თავისთავად ცხადი და უბრალო კლოთი ჩაიღულუნა ქალმა. თავისთვისაც მოულოდნელად მინა ცალ მუხლზე დაეარდა, მშოიერი მგლის მზერა ჩასკიდა თვალში.

— ნუ დამიმაღავ, მართლა გწამს თუ თვალთმაქცობ, იქნებ თავიც ატყუებ, არ დამიმალო, გევედრები!..

ქალი მიტრიალდა, ნელა დაბრუნდა თავის ადგილას და იქიდან თქვა:

— აუზი როცა წყლით აივსება, ფსევკრის სისწორე მაშინ გამოჩნდება.

სიჩუმე ჩამოვარდა. ქალი უკუიქცა თუ არა, მინამ მაშინვე იგრძნო, რომ ახალს აქ ვერაფერს გაიგებდა, მაინც დაელოდა, თავჩაქინდრულმა პასუხი გალახულივით მოისმინა, მერე წაშლდა და უსიტყვოდ გახოვიდა გარეთ. რუხი ღრუბლებიდან წვიმა ეონავდა. ეტლი დაიქირავა. არა ეშმაყად მინდოდა, რომ მოვდიოდე, რა მითხრა? ჯერ იწამე და დაინახეო, თუ — მოკვდები და მაშინ გაიგებო? ასეთ ხატოვან განოთქმებს ეფარება მაგათი მტკიცება. ქრისტეს ერთ-ერთმა ასეთმა გამოთქმამ ინკვიზიციის კოცონები დაანთო“. მინას შესცივდა, პალტოს საყელო აიწია, ფეხები გაშალა, ზურგით ბალიშებს მიეყრდნო,

აღარ ახსოვდა, უთხრა თუ არა მეეტლეს, საით წასულიყო. ვეღარც
ის გაიხსენა, რა ეცვა ქალს, ისეთი შთაბეჭდილება დარჩა. ვითომ ფეხ-
შიშველა ენახოს. „აღბათ თვითონაც უბედურია, სხვისი დარწმუნე-
ბით თავისთავის დაჭერება სწადია. ასეთ ადამიანებს აცხადებდნენ
უწინ წმინდანებად“ — გაიფიქრა მან. ქვაფენილიდან ნალების თქა-
რათქური ვიწროყელიანი ქურჭლიდან წყლის დაცლოს ხმას ემსგავსე-
ბოდა. წვიმა კანკალებდა. თოვლად იქცეოდა.

არადღლთან უბრალო შეხვედრაც კი ამშვილებდა ტიუხინს, ლან-
ჭვრად უშვებდა მის გაყინულ აზრებს, სიცოცხლის ხალჩით ამოძრა-
ვებდა მის გრძნობებს. სწორედ არადღლმა ურჩია გასცნობოდა მე-
ოთხე საუკუნის ქრისტიანული ეკლესიის მამის წმინდა ეფრემ ასუ-
რის შეხედულებებს, რომელიც ღვთის განვერეტას, განგებას. ბედის-
წერას, ქვეყნიერების დასასრულს, ანტიქრისტესა და მის მომხრე
ჩრდილოეთის ხალხებს შეეხებოდა. აქედან დაიწყო ტიუხინმა რუსი
მეუღაბნოეების, ბერების, მონაზვნების, ეკლესიის მოღვაწეთა ნაშ-
რონების კითხვა. პირველად მაშინ მოუერდა თავში ის აზრი, რომ რუ-
სეთმა ქრისტიანობიდან ღვთის განვერეტის პროვიდენციალიზმის მო-
ტივი აიღო სულიერ სახელმძღვანელოდ, რომ მსოფლიოს სამეფოს
მეჭვირდნობითი შტო რუსებს არგუნა ბედისწერამ. მინა საათობით
იჯდა პეტერბურგის სასულიერო აკადემიის საჩქივში, კრილოვის
ხელნაწერებში დანთქმული, სადაც დატული იყო XV—XVI საუკუნის
ბერის ფილოფიის წერილები. ელიაზაროვის მონასტრის ეს მონაზონი
ყველაზე მკაფიოდ გამოხატავდა ღმერთის განვერეტის იდეას, მოს-
კოვის სამეფოს აღზევების. როგორც უკანასკნელი ღვთის რჩეული
მსოფლიო ერის აფცლებლობას. მინაძთვის ყველაზე მთავარი მარც
ის იყო, რომ პროვიდენციალიზმის იდეა ეხებოდა არა მხოლოდ ხალ-
ხთა ბედისწერას, არამედ ცალკეული პიროვნების ბედობაღსაც,
რომელიც ღმერთს წინასწარ აქვს განვერეტული. კაცობრიობის ბედის
შეიახება, განსაკუთრებული გზები, რომლებითაც ღვთის განგებას მი-
ყავს კაცობრიობა მისი ყოფის საბოლოო მიზანთან — ყოველივე ამის
დაჭერება დიდ შეღავათს აძლევდა ურწმუნო ადამიანის აფორიაქე-
ბულ სულს. არადღლი ვერასოდეს წარმოიდგენდა, რომ მისმა სი-
ტყუებმა — „თქვენ წესრიგში უნდა მოიყვანოთ თქვენი მსოფლმხედ-
ველობა“ ასე იმოქმედეს ტიუხინზე. მინა ნელ-ნელა კერპდებოდა. თა-
ვისი არსებობა თავისი ერის ბედს, მის განგებას დაუკავშირა. იგი
ცდიხალ, თითქმის ფიზიკურ ურთიერთობაში იმყოფებოდა რუსული

ნაციონალური სულის მატარებელ სახელებთან, მის თვალწინ ხშირად ცოცხლდებოდა რუსეთის ისტორიის ესა თუ ის ეპიზოდი, რასაც თავისი ფანტაზიითა და მიმოგონებით ავსებდა. მინას ხშირად წარმოუდგებოდა იოანე მესამის ქორწილი სოფიო პალეოლოგთან, რომელმაც მზაობად ბიზანტიის იმპერიის მემკვიდრეობის პრეტენზია და გერბად ორთავიანი არწივი მოუტანა რუსეთს. დაწვრილებით ესურათხატებოდა სოფიოსა და იოანეს შეუღლებბს პირველივე დღე, როდესაც ერთ-ერთმა ბოიარინმა მილოცვისას გადაკოცნა იოანე და სოფიოსკენაც გადაიწია ფამილარულად, როგორ მკაცრად შეჰყვირა დედოფალმა, უბრძანა ბოიარინს დაჩოქილიყო და ხელზე ეკოცნა დიდი წთავრისთვის. მინა დარწმუნებული იყო, რომ შემკრთალმა ბოიარინმა სოფიოს ბრძანება შეასრულა და დედოფალმა ყველას გასაგონად ხმაბაღლა წარმოსთქვა: „და ამის შემდეგ იცოდეთ, რომ ხელმწიფეს წისი ქვეშევრდომები ხელზე უნდა ეამბორონ“. და მერე განცალკევებული მაღალთადებიანი საწოლი დარბაზის წალოში, განმარტოებული მეფე-დედოფალი ოქროს ჯვარისა და ხატების წინ დანთებული სანთლების უკმარ შექეზე, როგორ კიცხავდა სოფიო ქმარს ბოიარინებთან წისი ძმაბიჭური დამოკიდებულების გამო. მინას ხან კრიალა ბარტყულა ელანდებოდა, დიმიტრი ტოლმაჩის გაღჟოცეგათ, ეს თეთრი ბარტყულა ბიზანტიის იმპერატორს — კონსტანტინე დიდს რომის პაპის სილიბისტროსთვის ჰქონდა განკუთვნილი, განგებამ კი რეი რუსეთში — „მესამე რომში“ მოახვედრა, რის შემდეგაც რუსეთს ეწოდა წმინდა რუსეთი — Святая Русь. მინას არც ის ლეგენდა დაუტოვებია უყურადღებოდ, რომელიც კონსტანტინეპოლის მეფე ვაზილისგან მიღებულ ვლადიმირ მონომახის ქედს, ბაბილონის სამეფოდან მემკვიდრეობით წამოსულსა და ნაბუქოდონოსორის ნაქონად თვლიდა. სკიპტრა, წითელი ტოგა — ამ იმპაიგნიების გადმოტანით რუსეთი ეხატებოდა მას ორი მსოფლიო იმპერიის — ბაბილონისა და რომის კანონიერ მემკვიდრედ.

დღითიდლე წუნარდებოდა მინა, დღითიდლე მის სიცოცხლეს თვალშეუწვდენელი აზრი ენიჭებოდა. თვითონვე უყვირდა, რომ განგების გამოუხსნელ კვანძებში ასე იოლად ჩაავლო ხელი სწორედ იმ ბოლოს, რომლის მიყოლაც, ალბათ კი არა — უეჭველად, მისი ცხოვრების გრაგნილს გახსნიდა. და თუ წინ რაიმე დაბრკოლებას წააწყდებოდა, ეხაროდა კიდევ, იცოდა, რომ ეს უკავშირო შემახვევეითობაა და მის დაძლევის დიდი ენერგიით შეუდგებოდა ხოლმე. ასე მოხდა, ნაბუქოდონოსორის სიზმრის დანიელისეულ განსჯას როცა ჩაუყვირდა მინა.

ის ოქროსთავიანი, ვერცხლისმზრებელი და გულშეკრდიანი, სპილენძის მუცლიანი, რკინისა და თიხისფეხებიანი კერპი, რომელიც ნაბუქონდონოსოსს დაესიზმრა და ღმერთის განგებად, ეცობრიობის ბედნიერად განსაჯა წინასწარმეტყველმა დანიელმა, ოთხ სამეფოს გულისხმობდა. ებრაელებმა ეს ოთხი სამეფო ასე განალაგეს: 1. ისრაელთა სამეფო — ოქროს თავი, 2. ბაბილონი — ვერცხლია გულშეკრდი, 3. ალექსანდრე მაკედონელი — სპილენძის მუცელი, 4. რომა — რკინისა და თიხის ფეხები. ასეთმა ამოხსნამ ცოტა ხნით შეაყოვნა მზარდი სინათლე მინას მრწანსში, მაგრამ ისევ რუსულ წყაროებს დაუბრუნდა და განიხილა იოანე მესამის მოძღვარის ვასიანე ჩილოს წერილი, სამეფო წიგნის, ნიკონის მათიანისა და ასთავიანი კრების ჩანაწერები, მეფე ივანე მრისხანეს დაგვირგვინებისა მიტროპოლიტ მაკაროს მიერ წარმოთქმული სეფე-სიტყვა, ბერი ფილოფეის წერილები — ფსკოვეში მისური მუნეხინთან, მეფეებთან ვასილი ივანეს ძესთან, ივანე ვასილის ძესთან — კიდევ უფრო მოემატა სინათლე მის აზრთაწყობას და კარგა ხანი ძილის ლოცვის მაგიერ ბერი ფილოფეის გამონათქვამს იმეორებდა ზეპირად:

«Яко вся христианская царства приидоша в конец и снидошася во едино царство нашего государя по пророческим книгам. То есть Российское царство: два Рима подоша в Третьи стонт. А четвертому не быти».

ტიუხინი საბოლოოდ დაწყნარდა თითქოს, მისი პროვიდენცი-ალურ-თეოკრატიული მრწამსი იშვიათად თუ არ გოდა, მსგავსად მოხეტიალე ქარით გადანაბერი წყლისა, რომელიც დატრიალდება, ერთიმეორეს დაეტაკება და ტალღებად აღიმართება, მაშინ, როცა ქარმა უკვე დიდი ზანია შეატოვა იქაურობა, როგორც უცებ საიდანალა შემოიქრა, ასევე სადღაც გაქრა. რასაკვირველია, ეს შემთხვევით არ ხდებოდა, გულთან თუ მიიტანდა მინა თავის აზრებს, გულახდილი იქნებოდა თავის თავთან — გაირკვეოდა, რომ მას ღმერთი არ სწამდა. ის კი ასეთ მწვალებლურ, ქებებუდანი ტალღას აზრად დაცემის საშუალებას არ აძლევდა. ტალღისმჭრელივით უმაღლ რაიმე თავბრუდინებულ საქმიანობას ან თეორიულ მტკიცებას შეაგებებდა ხოლმე, მშვიდდებოდა და ისევ ბედნიერად გრძნობდა თავს. ეკლესიაში ხშირად დადიოდა. წმინდა გიორგის სანთელს უნთებდა, ლოცულობდა. სახელმწიფო სამსახურში ჩადგა, იურისტობას მოჰკიდა ხელი, ცოლის შეერთება დააპირა, მაგრამ ამ დროს პირველი მსოფლიო ომი დაიწყო

და იგიც მაშინვე მოხალისედ წავიდა ჯარში. მინა დარწმუნებული იყო, რომ რუსეთი მოკლე დროში დიდ გამარჯვებას იხეიმებდა ან, ყოველ შემთხვევაში, კამპანიას მაინც მოიგებდა, მტყიცედ შედგამდა ევროპაში კიდევ ერთ ნაბიჯს და იძულებულს ჰყოფდა გერმანიას სამარცხვინო ზავზე მოეწერა ხელი. ვითარებათა სვლამ ტიუხინს საწინააღმდეგო ფიქრები დადევნა და არა იმიტომ, რომ მათი ცხენოსანი პოლკი რაიმე უბედურებას წააწყდა, არა, პირიქით, ამ მხრივ მას შედეგლო ეამაყა კიდევ. მაღალ მთაზე კარპატებში, ნაწვიმარ, ჰანჯუობიან ვიწრო ბილიკებზე და ციკაბო კლდეებზე, ღამით, ცხენის კულებს ჩაბლაუქებულმა მხედრებმა რთული ლაშქრობა ჩაატარეს. მაგრამ საქმეც ის იყო, რომ უთავებლო გამოდგა ეს უმაქნისი რისკი. უნიათო ხელმძღვანელობის გარდა არც დისციპლინა მოსწონდა ტიუხინს. იფიცერთა წრეში გაღაზიანდარებული უპაქუხისმგებლობა სუფევდა, არც ჯარისკაცები ეკიდებოდნენ დიდი რულუნებით თავიანთ მოვალეობას. ეს ის ჯარი არ იყო, რომელსაც შეეძლო მსოფლიოს ბატონ-პატრონი გამხდარიყო. ღვთისა და მეფის რწმენა დაკარგული ჰქონდათ, არც პერსპექტივა არსებობდა. „დავუშვათ გავიმარჯვეთ. — ფიქრობდა მინა, — მერე როგორ მოვიკიდებთ ფეხს გერმანიაში, საფრანგეთში, ან, ჰაერთოდ, ევროპაში, რით გამართლდება ჩვენი იქ შესვლა? ნაციონალიზმის პრინციპის გატარება, როგორც უკანასკნელი მსოფლიო იმპერიის აუცილებლობისა, დღეს შეუძლებელია“. რჩებოდა რელიგიური, ე. ი. იდეური პრინციპი, მაგრამ ევროპაზე ხალხებს ეს სახადი უკვე გადატანილი ჰქონდათ და კათოლიკებისა და მართლმადიდებლების დაპირისპირება იმპერიას ვერ გაამართლებდა. მინას განხიზვლას იაპონიასთან სამარცხვინო დამარცხების ფაქტიც ამბავდებდა, რასაც წინათ ყურადღებას არ აქცევდა. როგორც კი ყუმბარის ნამსხვრევით მსუბუქად დაიჭრა, მოურიდებლად მოსკოვი-საკენ გამოსწია: გადაწყვიტა ფრონტზე აღარ დაბრუნებულყო. ჩამოსვლის პირველ დღეებში ეგონა კომფორტსა და ადამიანურ პირობებს მოწყურებული დროს გაატარებდა, მაგრამ უსაქმო და ჰორებიც გართულ მაღალ საზოგადოებაში ვერაფერი ჰპოვა საინტერესო. ერთი პირობა სმა დაიწყო, მთვრალი კი ცუდ გუნებაზე დგებოდა, უმიზეზოდ ჰინჯვლობდა, მოწყენილი დაბორილობდა. ქალებთან სიახლოვეც მისთვის განყენებული ცნება გამოდგა, მისი წრის მანდილოსნები დიდ დროსა და ყურადღებას მოითხოვდნენ, რის ღირსადაც ამჯერად არაეინ მაჩნდა. შემთხვევითი სექსუალური თავგადასავლებ-

ქი, წინააღმდეგობრივი გრძნობებით და სურვილებით გაპოხილი, მეტად აღიზიანებულნი, უკმაყოფილო უფრო ტოვებულნი, ვიდრე სიამოვნებას გვირდნენ, თავის თავში შეტანილ ექვს უმზავლებულნი. მერე უწინდებურად იჩინა თავი ცვალებადმა განწყობამ: ხან განგაშით ეგებებოდა ყოველ ახალ ამბავს, რაღაც დიდი უბედურების მოლოდინში დრტივანვდა, ხან ირგვლივ ისე იყურებოდა, თითქოს ვერაფერს ამჩნევდა, რაც მის გარშემო ხდებოდა, წარსული ცხოვრების დაბნეულ უსიკოცხლო სურათებად ეჩვენებოდა. სტეპანიდასთან გატარებულმა დღეებმა რამდენადმე გამოაფხიზლა, გაამხნევა, მაგრამ ამ კავშირის გაგრძელება არ შეიძლებოდა, მით უმეტეს, რომ სტეპანიდა ქარაფშუტულად იქცეოდა, არავის ერიდებოდა. მინამ არადელი მოიძია, გაიგო, რომ ისიც ფრონტზე წასულიყო, მისი სიტყვები გაახსენდა და პეტერბურგში წავიდა. დედაქალაქში კვლავ ჩაუჭდა რუსეთის სიძველეებს, ახალი თვლით შეხედა კ. ლეონტიევისა და ვლ. სოლოვიოვის მიერ გავრცელებულ თანამედროვე აპოკალიპსურ თეორიებს ქვეყნიერების დაღუპვისა და ანტიქრისტეს შესახებ. ადარებდა მათ ტიბურტინურ ლეგენდასთან, სადაც ანტიქრისტეს მოვლენის წინასწარმეტყველებაში ჩრდილოეთს ხალხი იყო მოქმედი გმირი, წმინდა იპოლიტეს სამუდამო სასუფეველის დამკვიდრების ჭეშორობის მინას თვალში, თითქოს გამართლებული ჩანდა ასეთი თანმიმდევრობით. ძილგატეხილ ღამეებში უფსკრულივით ღრმა-სიჩუმეში წმინდა იოანეს ზმანებებს შევარწყმოდა ხოლმე და უდაბნოში გაუადრინილი აპოკალიფსური ქალის სახე სტეპანიდად ელანდებოდა, მასზე დადევნებულ წითელ ურჩხულად თვითონ გრძნობდა თავს... გაჭირვებით დალაგებული მინას მსოფლმხედველობა აიწეწა, აიკრია...

მოსკოვის დიდი მთავრის ვასილი მეორის (ბნელის) ელჩების სახელი. გარიქაჩაია. გაფერქმართლებული მთვარე სამკუთხა საკემლიდან ღრუბლის ნაგლეჯად გამოიყურება. აქ ასე ადრე მბრძანებელი ვასილის მოსვლას არ მოელოდნენ, ამიტომაც ბუხრები და ღუმელი წუხელ დაუნთებელი დარჩათ. გვიანი გაზაფხულია, მაგრამ ზამთრისებულ დილას სუსხს სქელი კედლებისათვის ალყა შემოურტყამს და ხელმწიფის მოსვლით დაფაცურებული დიაკების მიერ ხშირ-ხშირად შემოღებული კარებიდან შემოულწევია მისაღებ ოთახში, სადაც ერთ მხარეს მაღალი რანგის რამდენიმე სამღვდლო პირი ჩამწყრივებულია. მეორე მხარეს კედელთან შავ ბალახონში ბერი დაჩოქილა, შუაში გაწიმიწყვდელი მგელივით აქეთ-იქით დადის მაღალი და მკლე ვასილ

მეორე. თავზე მონომანის ქული ახურავს. შევწვერა, თეთრწამოსასხა-
ზიანი კათალიკოსის გვერდით ერთი მოქალაქე დგას, რომელიც რუ-
სულად თარგმნის მის ნაამბობს. ფლორენციის უნიიდან რატომღაც
მოსკოვში დაბრუნებულმა გრიგოლ ივერიელმა ახლახან დაამთავრა
ბოთხრობა ფლორენციაში შემდგარი მსოფლიო მერვე საეკლესიო
კრების შესახებ. ვასილი ბნელი მოსკოვის მიტროპოლიტ ისიდორეს-
თან გაგზავნილ კაცს ელოდება. ისიდორე, წარმოშობით ბერძენი,
დღეს ჩანოსულა, მაგრამ ჯერ დიდი მთავარი არ უნახავს, არ მოუხსენ-
ებია საეკლესიო უჩიის ანბავი, რის გამოც ვასილი გაბრაზებულია,
მაგრამ არ ამყლავნებს, თავს იკავებს, გულში იმტკრება, ყველაფრის
ერთბაშად გასწორებას ექადნება იმ იუდას.

— ვინ იყო კიდევ წინააღმდეგი მართლმადიდებელი და ლათინუ-
რი ეკლესიის შეერთებისა? — ეკითხება ვასილი კათალიკოსს.

— ეფესელი მიტროპოლიტი და ისაია.

— სულ სამი კათედრა! გამოდის, რომ კონსტანტინოპოლი უარს
აცხადებს დაიცვას ქვეშარტი სარწმუნოება, აღიარებს ოსმალებთან
ბრძოლს შეუძლებლობას, პა-პა! მეორე რომმა დამარცხებულად
სცნო თავი! — ვასილი თარჯიმანის წინ ჩერდება. ცალ ხელში მოკე-
ცილ კრალოსანს შურდულივით ატრიალებს, თვალეში შეკუყრებს
და ცნობისმოყვარეობით ეკოხება: — შენ რაღაზე იყავი შეერთების
წინააღმდეგი, შენ რაღა ვინდოდა? — თარჯიმანი კერ უძღვებს დიდი
მთავრის მზერას, თვალეხს ხრის და ფეხიდან ფეხზე ინაცვლებს. —
ჩვენ! ჩვენ უნდა ვყოფილიყავით წინააღმდეგი! რუსმა ხალხმა თათარ-
თა მონობაში მოინანია თავისი შეცოდებანი და ღმერთმა ის ახალ
ბიზანტიად დალოცა. დღეს ჩვენ გვევალება ავილოთ ხელში მართლ-
მადიდებლობის — ნამდვილი და წმინდა რწმენის ტალახში ჩადებუ-
ლი ჯვარი.

— ამენ. — პირჯვარს იწერს დაჩოქილი ბერი. ვასილი მთელი ტა-
ნით ტრიალდება მისკენ და სარკასტულს ღიმილით აგრძელებს:

— მოსკოვის მიტროპოლიტი დათანხმდა რომის პაპის სუპერმა-
ტიკაზე, რითაც ჩვენი ერის მომავალს, სლავიანური ხალხების მეთა-
ურობას ხაზი ესმება, პაპაჩემის ღიმიტრი დონელის ღვაწლი წყალში
იყრება, მონღოლების საბოლოო დამარცხება უმიზნო ხდება! — ვა-
სილი ისევ აქეთ-იქით დაბზის, ედლის საათის ქანქარასავით და ჩუ-
ბად, კბილთა ღრუნიით დასძინს: — არა, თქვენ მაინც რატომ იყავით
წინააღმდეგი? — თარჯიმანს ამჯერად სფინქსის გაქვავებული თვა-

ლები აქვს. ტალანში ხმაური ისმის, ოთახში თავქედმოგლეჯილი ბო-
იარინი შემობრბის:

— დიდო მთავარო, მიტროპოლიტი ისიდორე მოსკოვიდან გაიქცა!

— *Ах, собака! Иноплеменная тавар!* — უყირის ვასილი ბნელო.
დილაა, მაგრამ მთვარე ნატულობს. სრულდება, მუქდება და მეწა-
მულისდგერ ბურთად მოიწევს საკემელსაყენ, შესაძლოა ეს უსხვიო
მნათობი — უწამწამო მზეა და არა მთვარე?!

ტიტხინი 1915 წელს მოხვდა ბოლშევიკთა წრეში, გაეცნო მარ-
ქსისა და ლენინის ნაწერებს და მისი შერყეული აზრები ასე გადა-
ხალხდა: „რუსეთის საერთო მოღვაწენი, გინდა მეფენი, საქმე საქ-
მეზე თუ მიდგებოდა, განა მართლა მორწმუნენი იყვნენ, მაგრამ პრო-
ვიდენციულიზმისა სჯეროდათ. განა ივანე მარსხანეს მიერ ანდრეი
კუტუბოვიან მიწერილი წერილები ქრისტიანის დაწერილია?“ მერე
მინა თავს გამოუტყდა, რომ ღმერთი არ სწამდა და მთელი თავისი
დაუცხრომელი ენერჯით ეგრევე ჩაყვინთა რევოლუციურ მოძრა-
ობაში.

გრიგოლ ივერიელის თარჯიმანს ტიუხინი რატომღაც ვალეკო არა-
დელთან აიგივებდა, თუშეა გარეგნობით არაფერში გვანდნენ ერთმა-
ნეთს. და ახლა, როცა ტყვეების სიის თავში არადელის გვარი წაიკი-
თხა, კიდევ შოაგონდა ვასილი მეორის (ბნელის) საელჩოში გათამა-
შებული სურათი. ეს არ ეკუთვნოდა არც სიზმარს, არც ზმანებას, ეს
იყო ისეთი ღრმა რწმენის, გამოწვლილვით აგებული წარმოდგენის
შედეგი, რომელიც მინას იმ საუკუნისა და იმ სურათის უშუალო მოწ-
მედ, იმ ვნებათა თანამღობებლად ღლიდა. ერთი იმას ვერ მიიხვდა-
რიყო მინა, რა შუაში იყო აქ არადელი? ან ახლა ამ ქართულ მგზავ-
რებში საიდან მოხვდა? ნუთუ მართლა ვალერიან გიორგევიჩია? მო-
ნამ საჩქაროდ გადაათვალიერა დაკითხვის ოქმები, არადელის გვარს
ეძებდა. ლადი კყონიას ჩვენება ენიშნა, გულიც უგრძნობდა, რომ
ნამდვილად ეს უნდა ყოფილიყო. „რა ეუყოთ მერე, გინდა ის იყოს,
ვითომ არც ვიცნობ. საინტერესო კია მისი ნახვა, ხომ შეიძლება სუ-
ლაც მოგვარე აღმოჩნდეს?“ ჯერ კიდევ ვერ გადაეწყვიტა, როგორ
მოქცეულიყო: გამოცნაურებოდა და თავისთან ამოეყვანა, თუ არც
მიეკითხა და სამუდამოდ გაეწყვიტა მისი სახსენებელი, როცა კაბი-
ნეტში ნიკიტოროვნა და ფორმიანი კამომძიებელი შემოვიდნენ. გა-
მომძიებელი გულმოსული ლაპარაკობდა:

— ბევრი რამ მინახავს პოლიციის კანცელარიაში მუშაობის დროს, ბევრ დაკითხვას დავსწრებივარ, მაგრამ ასეთი ალქაჯი დედბერი არ შემხვედრია! ამხანაგო ტიუხინ, გთხოვთ, ქალების დაკითხვა ნიკიფოროვნას დაავალოთ.

— ნიკიფოროვნამ წერა-კითხვა არ იცის, თორემ მაგას უშენოდაც მოვიფიქრებდით, — ნაკარად მოუჭრა ტიუხინმა. არც დაინტერესებულა, რაზე იყო ლაპარაკი და არადელის დაკითხვის ოქმი მოითხოვა. გამოიჩქვია, რომ დაუკითხავად გადაეყვანათ ციხეში.

— არავითარი აზრი არა აქვს მის დაკითხვას, მინა ვასილიჩი, იგი იმ ივერიელთა პოლკის მეთაურია, რომელიც საბჭოთა ხელისუფლების წინააღმდეგ საბრძოლველად ემზადებოდა. თვითონ ანარქისტი და კონტრრევოლუციონერი ყოფილა, — გამოძიებელმა თავმჯდომარის გაღიზიანება არადელის დაკითხვის ოქმის უქონლობას ნიაწვრა და შესაძლებელი რისხვის თავიდან ასაცილებლად, თავის ქუეით იხუერა: — კარგი ჩიტი ჩანს და კარგ ვალიაშიც მოვაყუჩეთ.

კაბინეტში გაბრწყინებული სახით გუროვი შემოვიდა. მინა წამსვე მიხვდა, რომ გუროვს ჯარისკაცების საბჭოდან კარგი ამბავი მოეტანა. ჩეკისტები დაითხოვა და ყურადღებით მოისმინა მისი მონაყოლი.

— კისლიაკოვის თვითმკვლელობის ამბავს ცნობისმოყვარეობით უფრო შეხვდნენ, ვიდრე ეპკითა ან სინანულით, მოკლედ, ეს დიდი გაიჩაჩვენება. დღეს და ხვალ კახაკებსაც თუ მოვეუგრიხეთ კისერი, მთელი ძალაუფლება ჩვენ ხელში იქნება, — ხელებს იფშენტდა და ბოლთას სცემდა გახარებული გუროვი. — მოკლედ, მდგომარეობა ძრდევსვიანად შეიცვალა, ამ ეტაპზე არა მგონია, რომ ქართველების დასჯა განართლებული იქნეს, — გუროვი ტიუხინის შეპასუხებას ელოდა, მაგრამ მინა გაჩუმებული იჯდა და აცდიდა ყველაფერი ბოლომდე გამოეთქვა. — ჩვენ პირდაპირ განვუცხადეთ ჯარისკაცებს, რომ კისლიაკოვი დემოკრატიულ პრინციპებს არღვევდა, რომ მას ანარქისტული მიდგომა ჰქონდა ზოგიერთ საკითხში. ახლა ჩვენ უნდა დავაჯეროთ ისინი მათი უფროსის კონკრეტულ დანაშაულში და, მე მგონი, ყველაზე სწორი იქნება, თუ ქართველების დახვრეტის ამბავს გამოვიყენებთ. ამ საქმისთვის საჭიროა ჩვენი ტყვე ქართველების განთავისუფლება. ამით მუნათი დავადროთ, როგორღაც ვაგრძნობინოთ, რომ კისლიაკოვთან ერთად მათაც დანაშაული მიუძღვით. ეს ჩვენთვის ყოველმხრივ ხელსაყრელია. ჯერ ერთი, დამნაშავე კაცის მართვა უფრო იოლია, მეორეც, ქალაქის მოსახლეობა დაინახავს,

რომ ჩვენ წესრიგის მიმდევარნი ვართ. მერე — ერთგული კომიტეტები, რომლებიც ქალაქში ჯერ კიდევ არსებობენ, რალაც გავლუნა აქვთ მოსახლეობაზე და რომლებმაც მე დღეს აზრა მომიტანეს, ქარაფელების გაშვების შესახებ დაკმაყოფილებული დარჩებთან.

— ჩვენ დაგეგვიწყდა ერთი მცირე რამ, — წამოდგა ტიუხინი, — ისინი უღანაშაულონი არიან და, რაც მთავარია, მათ სამშობლოში დასაბრუნებლად მთავრობის წერილობითი ნებართვა აქვთ. — ორავემ გაცინა — ვნახოთ, — განაგრძო მინამ, — აი, წაეთქითხავ ჩვენებებს, არაფერი გამოგვეპაროს — ამბობენ, მათ წორის ერთი ანარქისტი თუ შეთრგვარდიელია.

— ჰოდა ის ერთი დავიტოვოთ!

გუროვი რომ გავიდა, მინა თავის სკამს დაუბრუნდა, ერთხანს გაუნძრევლად იჯდა. ეს კირწი-კორწად გადაბრუნებული და ისევ ფეხზე წამომდგარი გადაწყვეტილება ეჩოთირებოდა, მაგრამ გუროვის განჭირახობით კი მოხიბლული დარჩა, ქართველების ბედი ასე თუ ისე გაირკვა, არადელთან შეხვედრაც გარდუვალი ხდებოდა. შესაძლოა სულაც ის არ იყო სო, იტყუებდა თავს მინა, შინაგანად კი უკვე ეშხადებოდა არადელთან შესახვედრად. ტელეფონით განკარგულება გასცა, რომ შეეწყვიტათ ქართველების დაკითხვა. გამოძიებელი მოიხმო, გამოკითხა, თუ ვინ როგორ ახასიათებდა არადელს, ჩვენებები კრდე ერთხელ გადაათვალიერა და პატიმრის ამოსაყვანად ეგოროვს ორი ყარაული გააყოლა.

სადგურის მილიციის უფროსს, ეტყობა, კარგად მოეთაფლა ეგოროვი, ტყუებთან დამნაშავესავით იტყეოდა და გულშემატკივრობდა კიდევ მათ. მიუხედავად იმისა, რომ არადელის წასაყვანად მისულს ორი ყარაული ახლდა. მაინც შოახერხა და გზაში წასჩურჩულა, ჩეკას თავმჯდომარესთან მიმყავხარ დასაქითხად, არაფერზე დაუწყო კამათი, ფიცხი კაცია, ტყუილად გაიფუჭებ საქმესო.

ვალიკოს ტიუხინის დანახვა დიდად არ გაჰკვირვებია, გაელიმა: „აი, თურმე რას ნიშნავდა სიზმარი“.

— რას ილიმები? — მისალმების მაგიერ ჰკითხა მინამ.

— არაფერს, სად არ შეხვდება კაცი კაცს, — არ გაუმქლავნა ნამდვილი მიზეზი, სხვანაირად არ მიიღოსო.

მინამ ცნობისმოყვარეობით შეაელო თვალი. „გამოცვლილა — რატომღაც სიამოვნებით გაიფიქრა მან, — ცხვირი დაგრძელებია, თმაც შეცვენია, ის თეთრყირმიზი იერი, რომელიც წამსვე იტაცებდა

თვალს, ჩამქალა“. მხოლოდ მისი მდგომარეობისათვის შეუფერებელმა სინატიემ, სიგამხდრით გადიდებულ თვალებში მოცეკვავე სიხარულის ნაპერწკლებმა გააკვირვებს და გინდაც შეურაცხყოფა მიყენებინოთ, ისე იმოქმედებს, კეთილგანწყობილი შეხვედრის სურვილი მკაცრმა საქმიანმა მიდგომამ შეცვალა.

— დიახ, არადელი, თქვენ გადანაშაულებენ იმაში, რომ ივერიელთა პოლკის შედგენა გინდოდათ. რით შეგიძლიათ თავი გაიმართლოთ? — ტიუხინმა თავისი სიტყვების დასამოწმებლად დავთრები გადაშალა. ვალიკომ შეხვდა სახეში, მიხედა, რომ ამ კაციდან შეღავათს არ უნდა მოელოდეს, და წყნარად, მაგრამ დაბეჯითებით უპასუხა: — დიახ, ვაპირებდი, მაგრამ ეს ხდებოდა სმოლნის მთავრობის ნება-სურვილით, მათი თხოვნის საფუძველზე.

— მოწმეები სხვას ამტკიცებენ.

— მაინც რას?

— პოლკი საბჭოთა მთავრობის წინააღმდეგ ყალიბდებოდა?!

— ჯერ ერთი, პოლკი არ შემდგარა, არ არსებობდა, მეორეც — როგორც მოგახსენეთ, პატივცემულ თავმჯდომარეც, სმოლნის მთავრობა საქმის კურსში გახლდათ და საქართველოში ჩვენი დაბრუნების ნება-თავაში ყველა მგზავრი სა-თი-თა-ოდ — დამარცხდა ვალიკომ — არის მოხსენიებული, რაც, ალბათ, იმას ნიშნავს, რომ მათ საბჭოთა მთავრობა არა თუ რაიმე დანაშაულს, არავითარ პრეტენზიებს არ უყენებს და სამშობლოში დასაბრუნებლად, ასეთ გაკვირვებულ დროს, მთელ სანიტარულ მატარებელსაც უთმობს. — ვალიკოს ზედმეტად სრდილობიანი ტონი ირონიულ პასუხად შეიძლებოდა ჩათვლილიყო.

— და მაინც „ივერიელთა“ პოლკის უმეტესი ნაწილი კორნილოვები აღმოჩნდნენ და უკვე დახვრეტილები არიან.

— სად? — ვერ მიხვდა უცებ არადელი.

— აჰ, არმავირში ჯარსკაცთა მიტინგზე, — თქვა ნიშნის მოგებით ტიუხინმა და როცა არადელის სახეზე ჩრდილმა გადაირბინა, ირონიით დაუმატა: — გამოდის თქვენ ცილს გწამებენ.

— უსამართლობა თავს ყოველთვის ცილისწამებით იმართლებს.

— კარგით ახლა, ვალურთან გიორგევიჩი, მამა აბრამის ბატყნად ნუ მოგაქვთ თავი.

— ივერიელთა პოლკის ფორმალური და ფაქტიური მხარეც ასეა და თუ შენ, მინა ვასილის ძე, სხვა რამ გაინტერესებს, კერძოდ, ჩემი

სულისკვეთება, უნდა გითხრა, რომ იგი თითქმის არ შეცვლილა, რა-
საც შენზე ვერ ვიტყვოდი.

— ცხოვრებაში ქვეშარტება იცვლება, სიცრუე კი უცვლელია,—
მომზადებულავით მიახალა მინამ.

— რა ქვეშარტებაზე ლაპარაკობ?

— სოციალური სამართლიანობა, ხალხის კეთილდღეობა, თავი-
სუფლება.

საუბროს ასეთი მიმართულება ვალეკოსათვის ახალი არ იყო. ხში-
რად შეხვედრია ასეთი მოკამათე, რომელიც კომუნისტურ დოგმებს
ციმციმ იყენებდა, როგორც კი საჭირო ხდებოდა ჭკიობის არსიდან
მოწინააღმდეგის გატყუება. დაფიცებული ჰქონდა ასეთ მოსაუბრეს
არ აპყლოდა, მაგრამ, მისდა სამწუხაროდ, იშვიათად ახერხებდა თა-
ვის შეკავებას. თვით ეს დოგმები, რომლებიც უცილობელ ქვეშარი-
ტებად საღებოდა, ეს ცრუსიქველე, ვალეკოს აზრით, საჭიროებდა
გაბითურებას, არც ამჟებად შეიძლებოდა დუმილი, ამ დიალოგს ასე
თუ ისე მაინც დაკითხვა ედო საფუძვლად.

— სოციალური სამართლიანობა როგორ დამყარდება?

— კერძო საკუთრების მოშლით.

— ამით მოიშლება ადამიანის სპიციოცბლო მოთხოვნები! გა-
მოვლენის ერთ-ერთი თვალნათლივი ფორმა და სხვა რა უფრო მა-
ხინჯ ფორმას მიიღებს ადამიანის ეს მოთხოვნები სუბლიმირებული
სახით, არავინ იცის.

— კერძო საკუთრებასთან ერთად მოიხსობა ის მოთხოვნებიც!

— კერძო საკუთრებამ შვა ადამიანის მოთხოვნები, თუ ადა-
მიანის მოთხოვნებამ — კერძო საკუთრება?

— ეს ერთ დიალექტიკურ მთლიანობაში უნდა განვიხილოთ.

— როცა თქვენ წინააღმდეგობას აწყდებით, მაშინ გაგონდებათ
დიალექტიკა. ეხ, მინა ვასილის ძე, მინა ვასილის ძე, სულ სხვა რა-
მეს ფიქრობ და სხვას ლაპარაკობ. ძალიან კარგად იცი, რომ ეს სა-
კენკია, რომ ამ დემაგოგის მიღმა სულ სხვა ამბები ტრიალებს. შენი
შეცდომა სხვა რამეშია, შენ არ გინდა დაიჯერო, რომ შურზე და-
ყრდნობით, წართმევა-წამორთმევის პრაქტიკით, ძალადობის გაღმერ-
თებით ადამიანი უკეთესი ვერ გახდება, უსამართლობის გზით სამარ-
თლიანობას ვერ მიაღწევს და დღევანდელი უბედურება მომავალი
ბედნიერების საწინდრად არ გამოდგება. იმ შორალურ ფასეულობას,
რომელიც უხსოვარი დროიდან გოგმან-გოგმან, წვეთი წვეთზე, მის-

ხალ-მისხალ აგროვა აღამიანმა, თუ დააშრობ, ისევ ველურად იქცევა აღამიანი. წყლის გატყულებას რა დროც სჭირდება, იმდენივე მის ფაცივებას უნდა.

— რევოლუცია იმისია, რომ ტემპერატურა მოუმატოს.

— ჭურჭელი ვერ გაუძლებს, აღამიანი როგორც მორალური არსება, მსხვერპლად შეეწირება.

— ქრისტეს დაბადებამ ათათასი ჩვილი ბავშვი შეიწირა!

— თვითონაც შეეწირა და იტანჯა.

— მუჰამედმა მექის აღებოს დროს საყდარ ქააბაში შეგროვილი წარმართული კერპები გაანადგურა, მაშ ბრალი დავდოთ ისტორიულ-კულტურული მასალების განადგურებაში?!

— შენ იმას არ აშბობ, რასაც ფიქრობ — სჯობს შევწყვიტოთ კამათი.

— რატომ?! პირიქით, მე მთელი გულწრფელობით გეუბნები, ჩვენ ხალხისთვის თავისუფლება გვინდა.

— შენ როგორ გგონია, აო, მე, ეს პატიმარი კაცი უფრო თავისუფალი ვარ, თუ ის ყბაჩუა ნამატროსალი, რომელმაც შენთან მომიყვანა?

მანას გაეცინა:

— მორი ახლა და ამისთანა აზრებით გაგვიშვას კაცმა, თანაც საღ? საქართველოში, სადაც მალე კავკასიის და, საერთოდ, აღმოსავლეთის საკითხი უნდა გადაწყდეს!

— თქვენ კავკასიაზე წამოსვლას აპირებთ, არა?

— მაშ როგორ? რუსეთმა ტყუილად კი არ გადაასახლა ნახევარი მილიონი კავკასიელი 1863—1864 წლებში ანაპიდან, ნოვოროსიისკიდან, ტუაპსედან, სოჭიდან, ხოსტიდან, ადლერიდან, პსხუდან, გულაუთიდან. კავკასიის ომი რუსეთის სახელმწიფოებრიობის ბუნებრივმა წრდამ გამოიწვია. ჩვენ 1567 წელს ავაგეთ თერგის შარტხენა ნაპირზე ციხე-სიმაგრე. თქვენი კახეთის მეფე ალექსანდრე მეორე ჯერ კი დევ 1586 წელს თხოვდა ჩვენ ხელმწიფე თედორე ივანეს ძეს ქვეშევრდომობას. პეტრე დიდის ექსპედიცია ბუხგოლცის ხელმძღვანელობით ბაქო და დარუბანდი, რუმთანცევისა და სუვოროვის მიერ დაპყრობილი ყირიმი და ნოვოროსიისკი; 1774 წელს თურქეთი განოგდებულ იქნა იმერეთიდან, გურიიდან. თქვენ გგონიათ, რომ პოტიომკინის ის დიდი გეგმა, რომელმაც ერქვა „აღმოსავლეთის სა-

კითხი“, დავიწყებას მიეცემა და გაგრძელებას აღარ ჰპოვებს ახალ რუსეთში?

— არა, მეგონა რომ ეს შეუგნებლად კეთდებოდა...

— ვინ შეუგნებლად და ვინ შეგნებულად!

შესაშური მებსიერება გქონიათ, ტიუხინ!

ერთ-ერთი ჩემი წინაპარი პირველი დესპანი გახლდათ კავკასიაში; ივანე მრისხანედან მოყოლებული ჩემნი გვარის მრავალი სახელოვანი წარმომადგენელი სამშობლოს სიყვარულს შეეწირა.

— პატრიოტიზმი საუცხოო გრძნობაა, მაგრამ საკუთარი ერის ვა-
დაქაბებულ სიყვარულს სიძულვილს დიდი პოტენცია აქვს, —
თქვა ჩაფქვებულმა ვალიკომ. ტიუხინის ნათქვამმა დამორგუნველად
იმოქმედა. ცხადია, მასში არაფერი ახალი, ან, ისეთი არ იყო, რაშიც
ექვი ეპარებოდა, მაგრამ, როცა ყველაფერი ეს მოპირდაპირე მხარეში
აღიარა, უკვე მისდა დამოუკიდებლად სინამდვილედ გადაიქცა, გარ-
დუვალობის ხელთუქმნელ ბეჭედად დაისვა. ვალიკოს უცებ წარმო-
უდგა, ვითომ ნინოს დაკითხვას ის კვინისშეასულ თვალებიანი, საშა-
ნელი ქალი აწარმოებს, რომელიც მთელ თავის უბედურებას ქვეცნო-
ბიერად ნინოს აბრალებს. მამაკაცობს და ქალურ დაუკმაყოფილებ-
ელ ინსტიქტებს ნინოზე ჯავრის ამოყრილ იკლავს. უხეშად ექ-
ცევა, ამცირებს, ხელითაც შეეხო თითქოს. ვალიკოს სისხლი აუვარ-
და თავში, წამოდგა, წყალი მოსთხოვა ტიუხინს, დალია და ჰკითხა:

— დაპატივებულ ქართველ მგზავრებს რას უპირებთ?

მინაც ერთი წუთით თავის ფიქრებს მოეცა. მას, პირადად მას
არგუნა შემთხვევამ ამ კაცის სიკვდილ-სიცოცხლის ბედი. ბუფეტის-
დან შეშასავეით გამოტანილი გვამი დაუდგა თვალწინ, და ამ ამბავთან
თავის საქმიანი დამოკიდებულება გაახსენდა. ასევე უნდა გაეუცხო-
ვებინა ამ საღამოს ამ კაცის გვამიც, მაგრამ იყო კი ამის აუცილებ-
ლობა? მინამ გადაჩხრიკა არადელის გაშვებოს სავარაუდო შედეგო,
გაითვალისწინა მისი პიროვნული განსაკუთრებულობა და ყველაზე
მიზანშეწონილ მოქმედებად, ღირსეულ საქციელად, ყოფილი ახლობ-
ლობის ვამო, გულანდილობა აირჩია.

— ყველას გავუშვებთ შენს მეტს, — ტიუხინი თვითონ ვერ ახ-
სნიდა, რატომ მიმართავდა არადელს ხან შენობით, ხან თქვენობით,
აღბათ უნებურად მასვე თუ ბაძავდა.

— მე რაღას შერჩიო? — გაეცინა ვალიკოს. ტიუხინი ფანჯარას-

თან მივიდა, ოთახი დააბნელა და თითქოს ვალიკოს განაჩენს უკი-
ოზავსო, დაიწყო:

— იმისათვის, რომ მსოფლიო დაიპყრო, ჯერ საჭიროა საკუთარ
სახლში წიერიო ადამიანს, შესწევს თუ არა სახელმწიფოს ამის და-
ლა — სულ უბრალოდ გაიგება: გაქვს თუ არა ძალაუფლება სწორედ
უღანაუღლო კაცის მოსაკლავად?! ტანჯვის მიყენების ძალა თუ აღე-
მატება კენილდღობის მინიჭების ძალას, ასეთ სახელმწიფოს შეუძ-
ლია იმპერია შექმნას. სხვა სიტყვებით, იმპერია ძლევამოსილი მბო-
ლოდ მაშინაა, როცა მას აქვს უკეთესი იარაღი, ციხე, სახარბოელა,
ზაფაჩი და უარესი საკმელო, ჩასაცმელი, სახლ-კარი. რევოლუცია
იქთივე წამდელი თავისუფლებაა, როგორც ომი. ადამიანი თვით
წარმოშობს სიკვდილს, ასწრებს ბუნებას და აწით იმარჯვებს მასზე.
ნუ პირადად ვერ ვუარაგდები ფიზიოლოგიურ სიკვდილს, ეს რალაც
დამამცირებელია, უმწფოდ, არარაობად აქცევს ადამიანს. — ამ სი-
ტყვებზე ტიუხინი შეჩერდა, თავი გაიქნია და რალაც გაბოროტებით
დაამთავრა: — სახელმწიფოში მშვიდობა არ არის საჭირო, სიწყინარე
არ უნდა იყოს. არავითარი მონადუნებელი ფაქტორები! რომი მაშინ
დაიღუპა, როცა კარგი ცხოვრება დაიწყო. რუსეთი უნდა გამოჯანსაღ-
დეს — ეს სქელგავიანი რუსეთი!

ვალკოზე ამ მონოლოგმა დიდი შთაბეჭდილება მოახდინა. მასაც
ჰქონდა რუსულ ნაციონალიზმზე თავისი შეხედულებანი. მისი აზრით,
კრევს რუსეთის ნაციონალიზმი მონლოლთა უღელქვეშ ღრმად რე-
ლიგიური გახდა, ფლორენციის უნიის შემდეგ კი მესიანიზმად გალა-
იქა. პეტრე პირველმა ტრანსფორმირებულ მესიანიზმს იმპერიალიზ-
მის მადაც გაუხსნა. თანამედროვე ისტორიულ ეტაპზე იმპერიალიზმს
ვალკო რუსული ნაციონალიზმის ეზოტერიულ არსად თვლიდა და
რაც უნდა ცინიკურად მოჩვენებოდა ვინმეს ტიუხინის გულახდილო-
ბა, ვალკო, პირიქით, ზედღობელი იყო იმით, რომ ტიუხინმა ორ-
პირობის, სიკრუის გამჭვირვალე ბადე მოიხსნა და ამბობდა იმას, რა-
საც ფიქრობდა. ეს მინამაც იგრძნო, კმაყოფილი დაუბდუნდა სა-
წერ მაგიდას, თუთუნის ორი პაპიროსი გაახვია, ერთი ვალიკოს მი-
აწოდა, ასანთი აუნთო. ვალკომ რამდენჯერმე ზედიზედ შეისუნთქა
თანბაქოს ბოლი, მთელი გულისყურით გააცილა მსუბუქად დახვე-
ული თავბრუ და თქვა:

— მე მაინც მამა აბრამის ბატყანი გამოვდივარ.

ახლა მინას გაეცინა, კაბინეტში გრაფინკამ შემოიქყიტა.

— მინა ვასილიჩ, ცხენის თაობაზე გაწუხებთ.

— დაიკარგე აქედან — გაბრაზდა ტიუხინი. მთავარ სათქმელს მი-
აღმა და თავიდან ხომ არ დაიწყებდა. — რომ გავიშვით, ვალერიან
გიორგევიჩ — სწრაფად განაგრძო მან, — საქართველოში ჩასვლის-
თანავე ჩვენ საწინააღმდეგო საქმიანობას გააჩაღებთ. თქვენ იმ ერთ
ბუქა აღამიანებს ეკუთვნით, ვინც ხედავს დღევანდელი პრობლემების
ფესვებს და არა ყვავილს, ვისაც წარმოუდგენია ნაყოფის გემო, თუმ-
ცა, მინდა გაოხრათ, აქ თქვენი პოზიცია უმეღლოა. მცირე ეროვნებე-
ბი, საუბედუროდ, განწირული არიან არა მარტო ჩვენში — ყველგან.
ნათი ასიმილაციის საქმე, ძალდატანებით თუ თავისთავად, ისტორი-
ულად გადაწყვეტილია, რაც შეეხება მესამე რომს. ახალი რუსეთის
ინტერის იდეას, იგი ახალ კულტურის შექმნასაც თვალისწინებს.

— მხოლოდ თავისუფალ ბერძნებს შეეძლოთ შეექმნათ თვით-
მყოფი კულტურა, რომის იმპერიამ შექმნა მხოლოდ ცივილიზაცია, —
ჩაურთო არადელმა.

— და აი, სწორედ ამიტომ — შენ, ცხოვრებაში ესოდენ გამოც-
დილი კაცი რომ მაინც იდეალისტად დარჩი. — სწორედ ამიტომ შენი
გამგება არ შეიძლება. ჯალიკომ სწრაფად გახედა ფანჯარას. მინამ გა-
იღიმა და თქვა: — ქვემოთ ორი წეიარაღებული გუშაგი დგას, ორიც —
დერეფანში.

ტიუხინის მსჯელობა სადრეკელიანად მიაჩნდა არადელს. მისი გა-
დაბირება ან გადაარწმუნება — სისულელედ. „ნინოს გაუშვებენ, ყვე-
ლას გაუშვებენ ალბათ... კარებთან დაელოდება? რომ არ გამოვა, ნე-
ტა რას იზამს?“ ფიქვრ ტკვილად მოაწვა ბოღმის, შეხვედრის
ნდომის, სევდის, სასოწარკვეთილებს ნაერთი ძალა. საკირო იყო რა-
ღაც ეთქვა, იქნებ ეს უკანასკნელი შესაძლებლობაა? ხშირად მდგარა
სიკვილ-სიცოცხლის სასწორზე, ხშირად მისგან მხოლოდ ერთ სი-
ტყუას მოიხზოდნენ, ან ბოღიშს, ან რაიმეს უარყოფას. ხანდახან
იკოდა, რომ სწორიც არ იყო და უკან დახევა უფრო გონივრობაში
ჩამოერთმეოდა, ვიდრე სიმბდალეში. მაგრამ თავმოყვარეობა სასწო-
რის პინაზე გადანაცვლებას არ ანებებდა. ახლა კი თავი იმაში დაიჭი-
რა, რომ საბაბს ეძებდა და ვერაფრით მოეფიქრებინა, რა ელონა,
დროის მოსაგებად, რადაცის იმედით ოქვა:

— თქვენ ბედი გწყალობთ.

— მაგაშია ჩვენი სიმართლე, — იყო პასუხი.

ვალკომ იკოდა, კაცი ფიქრსა და განსჯას თუ მიჰყვა, ყველა პრინ-

ციხს საცინად აიგდებს, ყოველ კეთილშობილ საქციელს ამპარტავ-
ნობად მონათლავს, ან შიზანშეუწონელ მოქმედებად მიიჩნევს. რო-
გორი სულის სიმდაბლც უნდა გამოიჩინოს, გასამართლებელ სა-
ბუთს მოიძებნის, ერთი სიტყვით, საყმარისია კრიტიკულ მომენტში
გადაფასების ცდუნებას მიეცეს, რომ ყველაფერი დასაშვები და იო-
ლი აღმოჩნდეს, ამ ფიქრებით გახლებული ადვა, წასვლა დააპირა,
მაგრამ ტიუნინი გაჩუმებული იჯდა, მორიგეს არ უძახდა, იდაყვებით
ნაგიდას დაყრდნობდა, ბოძებზე შეყუდებულ ხელებზე მძიმე ნი-
კაპი ჩამოედო, რაღაცას მოძტვრებოდა უფერული თვალებით, თავში
ორპოლი აზრები შეპარვოდა. ერთი და იგივე საკითხი წაღმა-უკულმა
ჩვენებოდა: არადელის გაშვება იმდენადვე უნდოდა, რამდენადაც
დასჯა. ყოველ წადილს რაღაც მოგონება ეღობებოდა წინ. იგი სუ-
ლიერად იყო დავალებული ამ კაცისაგან, სწორედ ეს ინტელიგენტუ-
რი წილადობილა აღიზიანებდა. სიამოვნებით აპყვებოდა თავის ბუ-
ნებას, არადელი ვითომც არ სცნობია, ისე დაივიწყებდა, მაგრამ სა-
რდნადაც ნონაქროლი იდუმალი შიში იმისა, რომ ამით მის სულში
ბზარი გაჩნდებოდა, ძალაუვნებურად არჩევანს უძნელებდა. მონაც-
ვლებდნენ არა მარტო საწინააღმდეგო გრძნობები, ლოგოკურად გა-
ლარული ცნებებიც, მხოლოდ ყველგან ერთი აზრი თავიბდა, გარან-
ტიას თხოულობდა: არადელი თამაშიდან უნდა გამოსულიყო.

— წაშიყვანონ! გმადლობ სიმართლისათვის.

შინა წამოდგა, თითქოს მოიბოდიშაო, ისე ჩაილაპარაკა:

— იქნებ პირობა მოგეცა, რომ აღარაფერში გაერევი...

— რაში აღარ გავერევი?

არადელს მოულოდნელმა დაინტერესებამ მოცდენილი სიტყვის
პატრონივით უკან დაახეინა მინას.

— არა, მე ისე ვთქვი, საერთოდ...

— ჰოდა, ვერ გავიგე — რა ვთქვი? — ვალიკოს კითხვაში, რაღაც
თხოვნის ნოტები მოესმა ტიუნინს.

— თუ როგორმე სხვა რამ საქმიანობას ეწვევი, ვთქვათ, ოქანს
მოეციდები, ან რა ვიცი, იქნებ საზღვარგარეთ წახვიდე, და აღარ ჩა-
ერევი პოლიტიკაში, იქნებ-მთქვი, რა ვიცი. საქმე ის კი არ არის, რომ
რაღაც საშიშროებას წარმოადგენ რევოლუციისათვის, არა, ვერაფერს
ნიღწევ, არც არავინ წაწოგყვება, შენი სიმართლე ზედმეტად ჭეშ-
შარტიია, რომ ვინმემ დაიჭიროს იგი. საქმე პრინციპშია — შეგნებუ-
ლი და დაჭერებული მოწინააღმდეგე ხარ, ამიტომაც ლიკვიდირებუ-

ლი უნდა იქნებ. მაგრამ თუ პირობას მომცემ ან რაიმე ფორმით დაპა-
ჯერებ, რომ თაბაშიდან გამოხვალ, შეშეძლო გაშეჩრისკა შენი გაშვე-
ბა. მარტალა, ეს ჯერ კიდევ შესათანხმებელი იქნება და არ ვიცი,
გამოვა თუ არა, მაგრამ, ვთქვარ, ამის გაკეთება შეიძლება — ვალი-
კოს თვალები დაეხუჭა, თითქოს ღვინო შეასხესო სახეში, აღვიღზე
ქანობდა. მინამ ყოველგვარი უსიამოვნების ასაცილებლად მოჩა-
გეს დაუძახა, მაგრამ როდესაც კარგად დააკვირდა. მისმა რალაც მო-
შეშებულმა იერმა გაათამაშა, შემწყნარებლურ-შეშავულიანებული
ხმით დაემშვიდობა: — ცხონებული მანჩემი ამბობდა, ყველაფერი
სისულელეა ცხოვრებაშიო. თუ ჰკუთაში დაგიჭდეს, სთხოვე ჩემთან
ამოგიყვანონ, მხოლოდ დღესვე, ხვალ გვიან იქნება. რა იმამ, მე ნუ-
თადეკს დამწამებ. ჰა, ეს გქონდეს, — ჩაუყარა გაუძნდევლად წვდომ
ვალკოს ჯიბეში თუთუნე, მერე გაშიშვლებული რევოლვერებით შე-
მოსულ ჩევისტებს უბრძანა: — წაიყვანეთ! — და თვითონ ნაჩქარე-
ვად პირველი გავიდა კაბანეტიდან...

ვალკო ცემენტის იატაკზე გულაღმა იწვა. ბნელდა. მრავალ-
ჯერ ნათქვამი კონკრეტულ პასუხს მოითხოვდა. გუნებაში ყველაფერი
კარგახანია გადაწყვეტილი ჰქონდა, ამიტომ თავიდან იცილებდა კა-
დევ მაინც გაუვალ ბარდებამ მოძალებულ კითხვებს. რალაც იმედის
მომცემმა უაზრობამ გააოცა: ეწადა გაუხსენებინა რალაც გაუხსენე-
ბელი, რომელმაც თავისებური განწყობა დაუტოვა და შეგარძნებაში
ძლიერ ნაცნობი, მაგრამ უსახელო, შეუღარებელი ძახილის ექო სა-
ღანოს ზარით დაარსდა. ეს იყო ზემოშობლური სამყაროს მონაბე-
რი; რალაც თაური ნიშანი, ცასა და ზღვას შორის დაკარგული შხს
ნაწიბური. შეძრევ ზოგმა აზრად ქცეულმა და ზოგმა უაზროდ და-
ცურებულმა ხილვებმა დაუარეს. უსასრულობიდან მოწყვეტილი
ვარსკვლავი ქრებოდა და ქილღად მილოდავდა. ოთხკუთხა სიბრძნით
დატენილი მდუმარება, რალაც მიკრობად აფრანაშლილი ტრიალებდა.
საუკუნეებრიდან წამომდგარი რომელიღაც ნუბოსანი მეომარი და
ოკვანეში სადღაც მიკარგული პაწია თევზის თავი სისხლ-ხორცად
შეიცივნო და ერთ სახედ იგივედებოდა. ვალკოს მოავონდა კონსტან-
ტინეპოლის ალყის მონაწილის ნესტორ-ისკანდერის მოთხრობა, სა-
დაც იგი წერს, რომ ოსმალეთმა მხოლოდ რუსთა მოდგმა მოუღებს
ბოლოს. კონსტანტინე დიდის საფლავსაც ეს წერია, რაც დამოწმე-
ბულია არა მხოლოდ რუსულ, არამედ ქართულ მატრიანეშიც. მაშ რა-
და საჭიროა წინააღმდეგობა, როცა ხეირიანი თანამოაზრეც კი არ

გაგანია? ყველა ავდარის გადმოყრას ელოდება, მსხვერპლის გაღებას სხვისგან მოითხოვს. გულმოდრინად რომ აღიაროს! — არაფერიც არ მომხდარა, თვითონ ხომ უკვე კარგა ხანია ფქრობდა თავი მიენებებინა ყველაფრისთვის და საღმე გადახვეწილიყო. მთავარი მაინც ის იყო, რომ ამ გაუმართლებელ და უიმედო მდგომარეობაში უწინ ვალიკოს სწამდა: ვიღაცამ მაინც უნდა აკეთოს სი, რაც ქეშმარიტებად მიიჩნია. ისტორიის ჩაქუეული გზაც ვიღაცამ უნდა გაიაროს, თუ შარაგზა ჩაიშალა, ბილიკზე მაინც არ უნდა ამოვიდეს ბალახი, გზა თუ გაეღუდდა და ნორშალა — სადაჯარი მგზავრი ვინ იცის, სად ამოყოფს თავს. ამ ბოლო დროს კი ვალიკოს ამაშიც შეეპარა ეჭვი, იმიტომ რომ თვით დაეკარგა დასალიერი. ისიც მოსდრიოდა აზრად, რომ იქნებ სულაც პრეტენზიული დამოკიდებულება ჰქონდა ცხოვრებასთან: ხომ ცხოვრობენ სხვებზე, თუ ბედნიერნი არა, ყოველ შემთხვევაში დაწყნარებულნი და კმაყოფილნი არიან უბრალო ადამიანური ცხოვრებით. იქნებ ეს ზედმეტო ღიადაყუა? მოძალადისაგან ან შეურაცხყოფელისაგან ღირსების დაცვა თუ სიამაყუა, მაშინ სუსტზე გაყოფილება რადაა? გზაგასაყარზე ამდენი დგომა. მისი ბუნებისთვის გადაარუკას ნიშნავდა. მას დიდი ბედნიერება ხვდა წილად — შეხვდა იმ ადამიანს, რომელსაც ნატრობდა მთელი ცხოვრება. მართალია, უკეთესი იქნებოდა ეს გადაწყვეტილება უფრო ადრე მიეღო, მაგრამ გარეშე მიზეზის უგულვებელყოფა მოვლენებს ცალმხრივ წარმოადგენს — ნაყოფი წესამლო ისე შეახმეს ხეს, რომ არც ჩამოვარდეს. არჩებოზს კია სხვა განოსავალი, ღალატობს იგი ვინმეს, ან დაშავდება ამით რაიმე? და მაინც, როცა მეორედ აპყავდათ ტიუხინის კაბინეტში. უჩვეულოდ ღელავდა, მისი არსებობის ყველა ლოგიკური ბოლო მის დაღუპვის მოსაწყევბდა, ერთადერთ ნუგეშის მომცემად წუხანდელი სიზნარი დაჩენოდა, განგებას ალბათ ასე განუზრახავსო — ცდილობდა დაეწყნარებინა თავი.

მის შემდეგ, რაც ტიუხინმა არადელი დაკითხა, გუროვთან საგანგებო სხდომა მოეწყო, სადაც სემიონ მოისევეინმა ქართველების გაშვებას წინააღმდეგ ბევრი იქაქანა. გუროვსაც თვალეები უპრაწა, მაგრამ ვერაფერს გახდა. ქართველი ტყვეების განთავისუფლება ყოველგვარი მოულოდნელობის თავიდან ასაცილებლად საღამოს ათი საათისათვის დაისინა.

რვა საათი სრულდებოდა, არადელის საკითხი კი ღიად იყო დარჩენილ. მისა რომ კაბინეტში დაბრუნდა, ღამდებოდა. ფანჯარასთან

მივიღა, ცოტახნით ბინდში ჯდომა არჩია. უკვე ნანობდა, რომ არადელის თითქმის გადაწყვეტილი საკითხი თვითონვე არია, თავს იმით-და იმართლებდა, რომ არ მოელოდა მის წამიერ სისუსტეზე არადელის ასეთ რეაქციას. „ეტყობა, ადამიანის გამძლეობასაც გარკვეული საზღვარი აქვს, მოტყდა არადელი, მოტყდა“... ეზოში, ლამპით გაშუქებულ საგუშაგოსთან რაღაც ჩრდილები ირეოდნენ. ერთ-ერთი ბალახონში გახვეული გამოეყო და პირდაპირ მოსკენ წამოვიდა. ტიუხინი მოცილდა ფანჯარას, მაგიდასთან მივიდა. სკამი დასაჯდომად გაიწყო, კარებსა და ფანჯარას შორის წამით გაელებულმა რუხმა ზოლმა ამცნო, რომ ოთახში უხმოდ ვიღაც შემოვიდა:

— Богом молю и челою быю — нищий чернец Филтофей!

ტიუხინი სკამზე ჩაეკეხა:

— შენმა იდეამ თავის საქმე უკვე გააყეთა და ხუნდებად ადევს რუსეთის აბოლუტური სახელმწიფოებრიობის აღორძინებას, მან ახალი სახე უნდა მიეღოს. საუკუნეობით აღზრდილი და ქვეყნობიერად ნატარებში გამოჩვეულობისა და ისტორიული მისიის რუსული ნაციონალური აზრი, რუსი ადამიანის სულიერი აღქმერვა ჩიხიდან კომუნისტმა უნდა გამოიყვანოს. მხოლოდ დიქტატურას ძალუძს შენი სიტყვების აღსრულება, რომ სახელმწიფოს მმართველის წინაშე ყველას მონური შორჩილება მართებს. მარქსიცი ქრისტესავეთ მონათლული ებრაელი ვაზლდა. კომუნისტშიც სამოთხეს კპარდება ხალხს. ოქტებს შემდეგ ჩვენ რამდენიმეჯერ შევედით ევროპაში, მაგრამ იქ დაჩვენეს საბაბი არ გაეჯანდა. ახლა ლენინი გვყავს, რომელიც ქადაგებს: „ნაციონალურ საკითხში სახელმწიფოებრივი ძალაუფლებით მქონე პროლეტარიატის პოლიტიკა იმაში მდგომარეობს, რომ დაეინებით და ფაქტიურად გატარდეს ცხოვრებაში ყველა ერის მუშათა და გლეხთა დაახლოება და შათი შერწყმა“... — მინა პასუხის მოლოდინში გაჩუმდა, მაგრამ ირგვლივ სიჩუმე სუფევდა... მერე რაღაც ფაჩხნი გაიშა და რუხი ზოლი კვლავ შეერთდა წამით.

ტიუხინს ხმამაღლა გაეცინა. კაბინეტში სინათლის ანთებას კიდევ აცოვენებდა: დაინახავენ, რომ ოთახშია, არ მოასვენებენ, მალე იასა-ული მატვევი მოვა, კაზაკების შეკრების ჩასაშლელად სტანიცაში წასვლა დასპირდება, მას კი ცოტა ხანს მართო დარჩენა ეწუადა.

— „მოყევი, რაში ხარ დამნაშავე!“ — თავზე სემიონ მოისევეიჩი დაადგა. მინას თითქოს სველი, ძინძვლიანი ტილო მოარტყესო სახეში, თავი ისე იგრძნო, როგორც ალბათ წელან არადელმა. „რაში ვარ

დაწნაწავე ვერ გამოვიდა?“ სემიონ მოსივევიჩმა ამპარტაველად თვალეზი მოჭუტა, მერე მთვრალ ეგოროვს მიუბრუნდა, რომელსაც ხელნი გაუძრვარებულნი შანთი ეკავა და ბარბაციტ ტიუხინისკენ იწეოდა. „აქას უკუტრე ერთი! გამოდის, რომ მე ვიყავი მემამულე, მე ვსწავლობდი ცურაბინა და არა შენ! მამაჩემი მეწვრილმანის მოჯამაგირედ ნუნელობდა და უღარიბეს კაცად ითვლებოდა მთელ კიშინიოვში, შენისთანა შავისელებმა ჩაარტყეს თავში ნაჯახი. მოაწერე ხელი, თორემ გასწავლო, როგორ უნდა მეფის ოფიცრობა და საბჰკოთა ხელისუფლების მოტყუება!“ — „ჰო, ჰო, — დაადასტურა ეგოროვმა, Привыкай к морскому порядку! მოდი, ერთი ყური გაგიხვრიტო“. მინას ციგმა ოფლმა დაასხა, წამოდგა, ასანთი აანთო, სანთელს მოუკიდა, დერეფანში გავიდა, მორიგეს უსაყვედურა უყურადღებოდ რომ დაეტოვებინა კაბინეტი და არადელის ამოსაყვანად გაეზავნა.

წიელი გამოდგა პირველი წინადადების დალაგება, ხოლო დანარჩენი სწრაფად და თავისთავად გაკეთდა. ტიუხინმა არადელს პატიოსანნი სიტყვა ჩამოართვა, რომ იგი ყოველგვარ პოლიტიკურ საქმიანობას თავს დაანებებდა, საქართველოში არც გაივლიდა, ისე გაემგზავრებოდა სანდვარგარეთ, სამაგიეროდ ჩეკას თავმჯდომარემ განჯარგულება გასცა — არადელი ქართველებთან საერთო ოთახში გადაეყვანათ და ათი საათისათვის მათთან ერთად გაეშვათ.

ოთახში ვალიკოს ყველა წამოშლილი დასვდა, მათი განთავისუფლებების ანბავი ახლახან გამოცხადებინათ და იათი ქრამული იდგა, რომ წინოსა და ბერების გარდა, რომლებიც კარებთან ფუხფუსებდნენ, ვერავინ შენიშნა მისი დაბრუნება. ნინო, თითქოს მოულოდნელად ყურწი ჩასძახესო, ისე შეკრთა, შემდეგ სახე გაუნათდა, აუუხუნებელი თვალეზით ფრთხილად ბრმასავით ხელმოსინჯვით ვალიკოსკენ გაიწია, ერთი წამით გულში ჩაეკრა. ეს მათი პირველი განშორება და პირველი შეხვედრა იყო, უდაბნოს ალხი და გრილ მღვიმეში სულს ამოტყმაც და გარინდებაც. ხმაურით გაიღო კარი. დერეფანში წოწოლა, ნიკიფოროვნა, ეგოროვი და წითურა მილიციის უფროსი გამოჩნდნენ. კართან მდგარმა ბერებმა პირჯვარი გადაიწერეს, ერთ-ერთმა წაილულლულა: „ცამან იღმომ მწუხარება ჩვენი, დიდება შენდა, უფალო!“ ნიკიფოროვნასა და წოწოლას ხელში რკინიგზის ფანრები ეჭირათ, ეგოროვს კი ქართველებს სია.

— ვისაც ამოვიკითხავ, გამოვიდეს თავისი ბარგი-ბარხანით —

მხიარულად, მაღალ ხნაზე შეჰყვირა ეგოროვმა. წოწოლაც იღიმებოდა, ნიკიფოროვნა კი ვერავის უყურებდა თვალბში. ეზოში, საგუშაგოს წინ მილიციის უფროსმა ქართულად დაარბია ტყვეები:

— ვისაც როგორ შეგიძლიათ, ისე უშველეთ თავს. მატარებლის იმედით ნუ იქნებით, დღევანდელი ღამე შეგიძლიათ გაათენოთ ქართული ეროვნული კომიტეტელების ბინაზე.

ნერე ლაღი ჰყონიასთან და ზაქარია ავალიშვილთან მივიდა, რაღაც უთხრა მათ, ეგოროვი მოიხმო, გუშაგთან გაგზავნა და განთავისუფლებული ქართველები ქუჩაში აღმოჩნდნენ. ვალიკომ მეორე სართულის კიდურა ფანჯარას ჰყიდა თვალი, სადაც გაუნძრევლად დიდი ღანდი ჩანდა, გულმა რეჩხი უყო, მაგრამ ბავშვით გახარებულ და აღგზნებულ ნინოს რომ შეხედა, ყველაფერი გადაავიწყდა.

საგუშაგოდან ოდნავ მოშორებით, მოპირდაპირე მხრიდან მათყენ რამდენიმე კაცი წამოვიდა. არმავრის ქართველთა კომიტეტის წევრები აღმოჩნდნენ. ჯგუფ-ჯგუფად დაინაწილეს განთავისუფლებულნი და სწრაფად დაიქაშაქსნენ. იზხნელები, ვალიკო და ჩოხოსანი არმავირის სააქციო საუწყებოში მომსახურე მიხეილ მირელაშვილმა ჩაიბარა. მასპინძელმა ორად გაპყო თავისი ჯგუფი, გააფრთხილა — გზაში ნუ იზმაჯრებდით და თვიონ წინ გასწიო. ვალიკოს ისევ ისე კისერზე წამოგეიდებინა იზხნელების შაფრანა. ციოდა. ნინომ თავისი მოკლე ქათბი დედამისს გადააცვა, რომელიც ძლიერ დაღლილი გამოიყურებოდა. ნინოსაც აერჯოლებდა, — არ მცივა, ეს რაღაც სხვა ურჯოლვააო, იქნებ მართალიც იყო, ვალიკომ კი ძალით ნოახურა ქურჭი. ჩოხოსანს ადარც ქარქაში უჩანდა წელზე, ეტყობა, ხანჯალი არ დაუბრუნეს, ან იქნებ რაიმე გამწვავების თავიდან ასაცდენად თვითონ არ მოითხოვა?! აღმათ ქარქაშიც იმიტომ მოიხსნა. ნინო და ვალიკო ვერ იბენდნენ, რადაცას ჩურჩულებდნენ და მიფრინავდნენ თითქოს. ისე დაწინაურდნენ, რომ თავისდაუნებურად მაპინძელს წამოეწიენ, რომელმაც შენძენა მისცა, ნუ მეწვიეთ, თქვენ თქვენთვის და მე ჩემთვის. მირელაშვილი ფრთხილობდა, მიუხედავად იმისა, რომ ქუჩაში კაციშვილის ჰაქანება არ იყო მთვარეს ისე გაეჩახჩახებინა რომ აღმათ, უხერხულად გრძობდა თავს, ეშინოდა, ცოტა ზედმეტად ნათლად ხომ არ მოეჩანებოდა. კანტკუენტად თუ საღმე დაყუფდა ძალი, რომელსაც სხვებიც ცოტახნით აპყებოდნენ, შემდეგ ჩამყვდარ ქალაქს კვლავ დუმილი მოიცავდა.

მალე პატარა ორსართულიან სახლს მიაღვინენ. კიშკართან მასპინძელს ვილაყ ელოდებოდა.

— ჩემი სიმაჰრი და ჩვენი მარჯვენა ხელი. — გააცნო მირეღაწვირმა სტუმრებს მოხუცი.

ღიღინან იწმინდეს ფეხები, სანამ ძონძროხა დიასახლისმა საქმიანად არ ნიატოვებინა ეს შადღიერების გამომხატველი ზრდილობა და უველას როგრიგობით არ მიუჩინა დროებითი კუთხე. სახლში თბილად და სასიამოვნო სიმყუდროვე სუფევდა. ვიდრე სტუმრები ხელპირს დაბანდნენ, თავს წესრიგში მოიყვამდნენ, მეორე სართულის დიდ ოთახში უხვად, ქართულ ყაიდაზე სუფრა გაეწყობოთ. ჩოხოსანი უკვე დიდიხანა ძრესდა ცხვირს, სიამოვნებით იფშენებდა ხელებს და განგებ ნამეტანს იმერლობდა:

— რაღაცა ცხვირი მეფხანება, ქე არ დაეთქვამდეს, ბოშო, — და როცა სუფრაზე ქართული ღვინო შეამჩნია დაუდგა სახე მთლად გაებადრა, თვით ომასა და უღვაშზე გადაისვა ხელი. მასპინძლის მოწვევას აღარ დაელოდა, თვითონ მიუჯდა სუფრას, სტუმრებიც ააჩქარა. მოზრდილ ქიქიაში ცოტათონი ღვინო ჭაშნიკად დაისხა, დაატრიალა, უყნოსა, მოწონების ნიშნად თავი გადააქნია, რამდენიმეჯერ ენის წვერი ჩაახველა, სიამოვნებით პირზე გაამწლაკუნა, რაღაც გარხენა და გაქარებულმა იყვირა: — ნიძლავს ედებ, ქართული თავკეერი თუ არ არის!

— გამოცანა გერგებათ, სწორედ თავკეერია, — გაიხარა მასპინძელმაც. ნინო და ვალიკო ისე დადიოდნენ, ლაპარაკობდნენ და მოიბრაობდნენ, თითქოს სანუკეარ და ჯადოხსნურ წიგნს ფურცლავენო. საიდანღაც შორიდან ამ პატარა კოშკში გულში ჩამწვდომი სირინოზის ხმა და მსუბუქი, ჰაეროვანი უნაზესი მუსიკა ესმოდათ. შათს დამოკიდებულებაში ქურუმის გზნებაც ვლინდებოდა და ყვავილის შემგროვებელი ტაძრის მსახურის მოწიწებაც. ისე სწრაფად, ერთამეორეზე მიეწყობო ყველაფერი, რომ ვალიკომ ვერ მოასწრო ნინოსათვის აეხსნა თავისი შდგომარეობა, ეკითხა, შეძლებდა თუ არა იგი ასეთი დიდი მსხვერპლის გაღებას. მის თანხმობაში ეკვი არ ეპარებოდა, მაგრამ მაინც საპიროდ მიიჩნდა მასთან ერთად განესაჯა ეს ფრიალ სერიალური ნაშიჯი. ისიც აღაძრებდა, თუ როგორ მიიღებდნენ ამას ქალბატონი უზნია და, გამსაკუთრებით, ირაკლი, რომელიც შეხვედრისას არც კი მისალმებია. სტუმრები მშვივრები იყვნენ, მაგრამ თავისთავად ვერც საქმელს დაიწყებდა კაცი: ინდაურის საცივი და

ნიგვნიანი ლობიო, მოხარული დედალი და ნიორწყალი. თხასავით წვერიანი მირელაშვილის სიმამრი ერთხანს ქვემო სართულზე მოთავსებულ საშინაოელოსა და სუფრას შორის ფაცურობდა, როცა სტუმრები მაგინდს შემოუსხდნენ, მან თავისი ღრმად ჩავარდნილი და კეთილი თვალები მორიდებულად სიძეს მიაპყრო. მირელაშვილი მიუხვდა და სტუმრებს მიმართა:

Мой тесть хочет узнать, не тесно ли будет у нас сегодня ночью?

გფიქრობ, რომ დავეტევით, თუ თქვენ სხვა აზრისა ხართ და ჩემ სიმამრს პატრებს დადებთ, მსურველებს დიდის სიამოვნებით მოასვენებს თავის სახლში, კარგი კაცია, მეზობლად, სულ ახლოს ცხოვრობს.

— Нет, нет, в тесноте да не в обиде! დავეტევით, რა საკითხავია! — პურ-მარილს არ მომაცდინონო, იჩქარა ჩოხოსანმა. ქალბატონი შენიას შენიშვნის მიუხედავად, თავიდან ყველა რუსულად იწყებდა ლაპარაკს და ბოლოს მაინც ქართულზე გადადიოდა. მასპინძელს თავი მოჰქონდა, რომ მისი რუსი 'ცოლი ასე მშვენივრად ჯახელოვნებულყო ქართული კერძების კეთებაში:

— ვასწავლე, ბატონო, ვასწავლე, გავაქართველე, ქალიშვილს ვერ მოვერიე, თორემ, — არ იცის ქართული, სახლში ნახევარჯერ არა ვარ, ვერ გაამტყუნებ.

მისი თოთხმეტ-თხუთმეტი წლის ქალიშვილი თამარი მორცხვად იდმებოდა და თეთრ ბაიებზე მოსრიალე კაცლის მურაბასავით შავ თვალებს ნახავდა. შირელაშვილმა სიმამრი გაუშვა — წადი, მოისვენე, ნულარ შეწუხდები, დავეტევითო, უთხრა. სტუმრებს გადარჩენა მიუღლოცა, მრლიციის უფროსი კეთილი სიტყვით მოიხსენია.

«Утро вечера мудренее»,

— თქვა და მომავლის ირგვლივ სჯა-ბაასის გავჩველება დიდსათვის უჩრია. სტუმრებს გინდაც პირი შეეკრათ, „ივერიელთა“ დახვრეტის შესახებ კრინტს არავინ ძრავდა, თუმცა ამ საშინელი ამბის აჩრდილი ქორივით დასტრიალებდათ თავს. ამიტომ, როცა ბეწვი გაწყდა, მირელაშვილს უნდა წასცდენოდა — ყველა მიხვდა, ჩაჩუნდა, საკმელს თავი მიანება. მასპინძელმაც, თითქოს თითზე იკბინაო, ბანზე ააგდო სიტყვა. თბილისში ვალიკოს უბანში უცხოვრია და „სალაყბოზე“ ჩამოაგდო საუბარი.

— რაღასა ჰგავს სალაყბოს მეიდანნი? ახლა ბულვარზეც კი შე-

იტყობ ტყუილად მოტანტალეთაგან ჰორიკანობას, — უპასუხა ქალ-
ბატონმა შუნიამ. შემდეგ მირელაშვილი დაინტერესდა, მგზავრობდა
თუ არა მათთან ერთად ვინმე ბუცბრიკიძე.

— ვარდენი? — გამოცოცხლდნენ სტუმრები.

— დიახ, დიახ. პირველმა მან შეგვატყობინა თქვენი ამბავი.

— ექიში ხოშ არ ღლებია? — იკითხა ქალბატონმა შუნიამ.

— არა, მარტო მისულა სადგურის ბუფეტში, იმათ კი ჩვენთან
გამოგზავნეს.

— თვითონ სადღა გაქრა?

— პეტროგრადში დავბრუნდები, იქ ბევრად ნაცნობ-შეგობარია
მყავს ბოლშევიკთა წრეებშიც და რაიმე საშესახურს მიშოვნიან, აბა
ასეთ არეულობაში საქართველოში რა მიხდაო.

— Михаил ему доху одолжил, а он поминай, как звали —
ჩაუტოო დიასახლისმა.

მიხეილმა აღმაცერად გადახედა ცოლს, ყვედრებით გაიხუმრა:

— Цыган в рождество шубу продает а уж весна... — ქართუ-
ლად კი დასძინა: — რა მოხდა, კაცს ამხელა გზა ჰქონია გასავლელი.

— ნეტავი ექიმს რა უყო, სად გადაკარგა, მაგ მაშაოხრის შვილ-
მა? — თქვა ჩაფიქრებულმა ქალბატონმა შუნიამ.

მას შემდეგ, რაც გამოუტყნადეს — გიშვებთო, მისთვის თითქოს
ყველაფერი სულერთი გახდა, არც კი გახარებია განთავისუფლება...
რქნებ ამ დაძაბულმა დღეებმა გადალალეს, ან განიხიბლა რამეში —
თვითონაც ვერ გეტყობათ, ხანდახან ფრთხილად თუ გადახედავდა
წინასა და ვალიკოს. ასეთი ბენდნიერი, სიცოცხლით სავსე, მხიარული
და ლამაზი არასოდეს ენახა წინო. მარტობის გრძობა გამოუთ-
ქმენ სევდად დააწვა გულზე, დაბერებული და მოტეხილი ჩანდა. მი-
ხეილ ნირელაშვილი დიდ პატივისცემას იჩენდა ქალბატონ შუნიას
წინაშე, ეამაყებოდა ქართველი კნენიას სტუმრობა, თავისი ქალი-
შვილი გვერდზე მოუსვა, ყოველი მიმართვისას სიტყვითა თუ ხაზგას-
მული ყურადღებით თავის ქალაბობას მაგალითს უჩვენებდა, გამორ-
ჩეულ მოპყრობას ავალებდა. თამარიც, მამისთვის რომ ესიამოვნე-
ბინა, თუ მართლაც ძლიერ მოსწონდა ხანშიშესული მანდილოსანი,
თავს ევლებოდა საბატო სტუმარს. ვახშამმა ისე ჩაიარა, რომ თითქმის
სულ ფხხე იდგა, საკმელს აწოდებდა, თეფშებს უცვლიდა, რაღაცას
თავაზობდა და ურჩევდა, ღვინოს უსხამდა. ქალბატონ შუნიას ალერ-
სიან შეკითხვებზეც კი ფხხე ღვებოდა და ისე პასუხობდა. 'როცა

ქალბატონმა შუნიამ ჭამა დაამთავრა, სუფრასთან აღარ გაჩერებულა, წამოდგა, მადლობა გადაუხადა დიასახლისს, ჩიხტიკოპიდან 'ლალ-მარგალიტის' კინძისთავი მოიძრა, გოგონას მიუალურსა, კაბის საყელოზე მიუბნია და უთხრა:

— Возьми на память, это красивая вещь.

— На в коем случае, — გაცხარდა რატომღაც დიასახლისი, გოგონა გაწოლდა, აღარ იცოდა, როგორ მოქცეულიყო, რჩევისათვის მამას შეხედა. მიხეილი განაწყენებული იყო, რომ ცოლმა ასე გამოაკობრტა ეს კეთილშობილური ქესტი, მაგრამ მისთვისვე ნამუსი რომ მოეწმინდა, უარზე დადგა:

— როგორ გგყადრებათ, კნენა, ჯერ ბავშვია, რად უნდა ასეთი ძვირფასი საჩუქარი!

შეზარხოშებულმა, არამკითხე თამადად გადაქცეულმა ჩოხოსან-მაც მასპინძლებს აუბა მხარი:

— მაგას საქართველოდან მე გამოვუგზავნი გიშერიტა და მარგალიტებით მორთულ ქართულ კაბას, მე შენ ვეტიყვი და არ დაშვენდება.

— იმდენი რა გითხრათ, აქედან გასული არ იქნებით, დავავიწყდებათ თამარკოცა და არმევირიც, — მოუჭრა ქალბატონმა შუნიამ, მერე მაგდაზე მორიდებულად დადებული კინძისთავი თამარს მკაცრად ჩაუღო ხელში, დიასახლისს გადახედა:

— Бросьте пожалуйста, не делайте из этого историю! — ბოდიში მოიხადა და დასაძინებლად გავიდა.

მთელი საღამოს განწაელობაში ირაკიმ მხოლოდ ერთხელ ამოიღო ხმა, ბუცხრიკის ბედი დაინტერესდა. უხერხულად გრძნობდა თავს — კიდევ უნდოდა რაიმე ფორმით არადელისათვის ბოდიში მოეხადა, ამავე დროს დამაშვირებლად მიაჩნდა ასეთი საქციელი. არადა რაღაც ნაღველი წვეთავდა სულში, ბალბასებრ ფესვს იღვამდა, კარგი იქნებოდა, როგორმე თავის გასამართლებელი რამ მომხდარიყო, მაგრამ თვითვე ესმოდა: თავისთავად არაფერი არავის არ ამართლებს, ქალბატონი შუნია რომ გავიდა, რაღაც საყრდენი გამოეცალა თითქოს, სიბნელეში მარტო დარჩენილი ბავშვივით შეშინდა და ხელად დედას გაჰყვა.

მამლის ყვილაბდე ვერ მოისვენა სახლმა. თამადა და მასპინძელი შეასკდნენ ერთმანეთს, იმდენ ხაშს უჭახუნეს ჭიქები, სანამ დიასახლისმა ძალით არ გაიყვანა პირში ენაგამოცლილი ბეუღლე. თა-

მადა, ზომალდთან ერთად განწირული კაპიტანის მიხრა-მოხრით, ბოლო სადღეგრძელოს შესმას აპირებდა, სუფრის ალაგებით დაკავებული დიასახლისის ერთი წუთის ყურადღებას, უკვე ნახევარი საათი იყო, ითხოვდა და ქართული ოჯახის ტრადიციების შესახებ რუსულ-ქართული, ბრტყელ-ბრტყელი, უაზრო წინადადებებით ცდილობდა დარდიმანდი, მაგრამ ზრდილი კაცის შთაბეჭდილება მოეხდინა თამარზე. რომელიც ყოველ შის სიტყვას კეთილსინდისიერად ისმენდა და ზოგი სერიოზულობით იღებდა.

ნინო და ვალიკო განცალკევებულყვენენ, ერთის შეხედვით ელოდებოდნენ, ვიდრე საბოლოოდ არ გაირკვეოდა, ვის სად უნდა მოესვენა. საქმე ის გახლდათ, რომ დიასახლისის ისინი ცალკეპარი ჰგონებია და ერთად დაეგო ლოგინი მათთვის. ახლა იმავე ოთახში ნინოს მაგიერ რაკლს უწყობდნენ საწოლს. სინამდვილეში კი ვალიკოს და ნინოს სულაც არ ეძინებოდათ. მაგრამ მეტი რაღა გზა ჰქონდათ, ისე დანაღვლიანებულყვენენ, თითქოს რამდენიმე საათით კი არა, წლობით შორდებოდნენ ერთმანეთს.

— თუ შენ დამეთანხმები, ზვალდიან არასოდეს დავცილდებით, სულ ერთად ვიქნებით, — წასჩურჩულა მცხუნვარედ ვალიკომ.

— რა თქმა უნდა?!

— წავიდეთ, ახლავე აქედან საზღვარგარეთ!

— რა თქმა უნდა! — სიმღერასავით გაიმეორა ნინომ.

ისედაც გაღიზიანებული ირაკლი რომ არ შეეწუხებინა, ვალიკო ლოგინში გაუნძრევლად იწვა, ფანჯრის რაფაში ჩასმულ სილურჯეს შესცქეროდა, უკვირდა — გულს რატომ არ ეკარებოდა ის ფიქრი, რომ ასე მოუზღალებლად, უკაბიოდ, შეუთმანხმებლად, ასეთ ქალთან, ასეთ დროს, საზღვარგარეთ როგორ აპირებდა წასვლას. ვერ გავგო რატომ არ ჰქონდა ამის დარღი, სწყინდა კიდევ ისე არზვინად რომ იყო, ვითომც ეს მას სარ ეხებოდა. რატომ ეგონა ყველაფერი უმისოდ, თავისთავად მოგვარდებოდა?! შალე რუხი ფერით ამოივსო ფანჯარა. როცა რაფაში ჩასმული არე სიფრიფანა გახდა და ცა გამოჩნდა, ვალიკო ფრთხილად წამოდგა, ნელა ჩაიცვა, ფეხაკრეფით გავიდა სასტუმრო ოთახში. ვიდრე თავს წესრიგში მოიყვანდა, სხვა ოთახებმაც იწყეს ქრაჟუნი, ნინოც ამდგარიყო ფერგაცრეცილი, უძილობისაგან კიდევ უფრო აღგზნებული.

ვალიკო მთელი სახლის გამოფხიზლებას და საუზმეს აღარ დალოდებია. ნინო კარებთან გაიხმო:

— მივდივართ?

— სად? — ისე ტრაგიკულად შეჰყვირა ნინომ, თითქოს უფაქიზესი ნივთი ხელიდან გაუვარდაო.

ვალიკოს გავლიმა.

— სადგურზე. ზომ უნდა გავიგო, რა მდგომარეობაა, რაშოა საქმე, საით შეიძლება ჩვენი გამგზავრება, დღესვე წავიდეთ, არა?

— რა თქმა უნდა, — დაწყენარა ოდნავ ნინო.

— გინდა ფენით? — კიდევ ვაიღიმა მან.

— რა თქმა უნდა!

ვალიკომ ხელი მოუჭირა და წასასვლელად გაიწია.

— მოიცა, 'ნუ მიდიხარ! — წაშოცდაო თითქოს, მკლავზე ჩაებლა-უქა. — მეც წამოვალ.

— არა, — ნახად გააშვებინა 'ხელი ვალიკომ — შენ მანამდე გაემზადე, შეეცადე დედა დაიყაბულო და გაუადვილო ეს... — შესაფერი სიტყვა ვერ მონახა, გადაიფიქრა: — ანდა არ გინდა, ჩემს მოსვლამდე ნუბრადგინს გტყვი, ირაკლიმ არაფერი ატეხოს, მე მალე დავბრუნდები.

ჩოფურა და 'მალალი, მძიმე გამოხედვის ჯარისკაცი სადგურის სანახების ერთ-ერთ დაცარიელებულ ფიცრულში იმალებოდნენ. როგორც კი კორნილოვების ჩხრეკის დროს ძვირფასეულობით გატენილი „გოკი“ (წოდებრებით ასე დაარქვა ჩოფურამ დიდ ტომსიკას) ჩაიგდეს ხელში, ორივე შეუმჩნეველად სადგურის ბაქანზე სეირის საყურებლად შეგროვილ ხალხს შეეჩია და, დრო იხელთეს თუ არა, ძუნძულ-ძუნძულით. თითქოს უკნიდან ტყვიებს უშენდნენო, იქვე პირველივე სადგომს შეაფარეს თავი. მესამე დღე გაუთენდათ შატარებლის ცდაში, მესამე დღე დაიწყო, რაც პირში 'ლუქმა არ ჩაედოთ. გარეთ არ გამოდიოდნენ, ეშინოდათ სადმე ჯარისკაცებს არ შეფეთებოდნენ. გუშინდელმა დღემ სულ აურჩიათ დავთრები, ბაქანზე მათი ამხანაგები დაძრწოდნენ, რაღაც მიტინგი ჰქონდათ. შეიძლება სულაც გაქცეულ დეზერტირებს ეძებდნენ. ალბათ, იმ კორნილოვებმაც ერთი დავიდაარბა ატეხა „გოკის“ დასაბრუნებლად. ახლა შათ თუ დაიქერენ, არა მარტო დეზერტირობისათვის დასჯიან, არამედ როგორც მარადიორებსაც. ამიტომაც იყო გუშინ სადგურის ბაქანზე იმდენი ხალხი, გაუთავებელი მისვლა-მოსვლა, სიმღერები. მადლობა ღმერთს, გადაჩინენ. შეტი ცდა და მატარებლის ლოდინი აღარ შეიძლებოდა.

„გოქი“, რომელიც მათ ბედმა შეახვედრა — ოქროს ფულები, ზოდები და რამდენიმე ძვირფასი ქვა — ჯერ არ გაეყოთ. ჩოფურა შუა რუსეთიდან იყო, პროკოფი კი — ჩრდილო კავკასიიდან, სტავროპოლის ახლო მდებარე ზუტორ სტარაჩევოიდან. ჩოფურამ რამდენიმეჯერ შესთავაზა პროკოფის თანაშრომად გაეყოთ 'განძი, თოფები გადაეყარათ და თავთავიანთ გზა-კვალს სწეოდნენ. მაგრამ პროკოფი ჭიუტობდა. ჯერ ჩემთან წავიდეთ, კარგი მარშით ორ დღეში ჩავალთ ფეხით, ღამღამობით ვივლით, დილით კი დავიძინოთ, სამშვიდობოს როცა გავალთ. იქ დავისვენებ, მომაგრდება, დინჯად და დაკვირვებით გავიყოფთ, აქ არც სასწორი გვაქვს, ხომ შეიძლება მე მეტი მერგოს, შენ ნაკლებიო. ჯანდაბას, ეგრე იყოსო. — თანხმდებოდა ჩოფურა, მაგრამ პროკოფი მაინც თავისაზე იდგა, ქვებიცი გასასინჯია, ხეირიანად არ ჩანს, რა რისიაო. მერე კი ერთი კარგა გამოვძღეთ, გამოვოვრეთ და გზასაც დაგილოცავ. რომ იცოდე, რა კარგი მწიღებელი იციან ჩვენში, გემრიელი მკავე კომბოსტო, ჩაშუშული კარტოფილი, შემწვარი ღორჩა ძეხვებს ხომ ნულარ იტყვი, ეგეთი არსად გიქამია, ჩემი ცოლი ევდოკია სოკოს პირფრეს გამოაცხოხს — თითებს ჩაიკვნეტ, შენ უცოლმწიღო კაცი ხარ სულაც ჩვენ სოფელში დარჩი, ისეთი პატარა-ძალი გიშოვნო, შენი მოწონებულო, ჩოფურა საქმლის ხსენებაზე ნერწყვებს ყლაპავდა, ცოლსა და ყველა ქალს ქვეყანაზე ერთი ნაქერი შავი პურჩი ერჩია ახლა, მაგრამ მაინც იღიმებოდა. უხალისოდ ეთანხმებოდა და თავისთვის სხვას ფიქრობდა. რაც შეიძლება მალე უნდა გასცლოდა ამ შემოტმასნილ მოწილეს. გუნებაში არასამართლიანად მიაჩნდა „ტეპალუშკაში“ თავისი უხიაგობით შემორჩენილი კაცისთვის ასეთი დიდი განძის ნახევარი დაეთმო: „რაში? აი, რა გამოიქვთა, რაში წომეხნარა?“ „მოეხნარა კი არა და ზელს უშლის, უმისოდ უფრო ადვილად გასცილდება ამ არემარგს. სად ერთი ჭარისკაცის დეგრტირობა და სად ორის, სად თვითონ — ერთი შეუმჩნეველი, უბრალო, პატარა ჩია კაცი და სად ეს მოუქნელი, ახმახი, ოხერი-მამაძალი! არადა ჯერ ამ მატარებლის შემყურეს არავითარი გეგმა აქანდე არ მოსდიოდა თავში, დღეს კი რალაც უნდა ელონა, თორემ ხვალ-ზეგ აღარათრის თავი ექნება და აქ გააცხებს ჭულს, ალბათ. პროკოფიც, აბა სხვას რას უნდა მოელოდე მაგისგან, ნამდვილი მკვლელის გამოხედვა აქვს. პირველ ღამეს ორივეს არ ეძინა, სხვა მწიან ერთად ერთიმეორის უნდობლობაც არ ასვენებდათ. მაგრამ ჩოფურამ ნელ-ნელა თავის დონეში დაჯერებული პროკოფის ნდობა

დაიშახტრა, გარისკა და მართო, შუალამეს წყლის საძიებლად წავი-
და. როცა ვა აღმოაჩინა, პროკოფიც თან წაიყვანა. „გოქს“ კი მწვა
წააყარეს და ფიცრულში დატოვეს. მაშინ უთხრა ჩოფურამ — მოლი
ცოტა ფული ამოვიღოთ და წავიდეთ, ცხენები ვიშოვნოთო, მაგრამ
ეს საშინელი იყო. ვინმე ექვს მიიტანდა, დასძინდა და თავს წააგებ-
დნენ. ეს ჩოფურამაც იცოდა, მაინც ცდიდა პროკოფის, შისი ფარე-
ლი განზრახვის ამოცნობას ლამობდა. ეს პირველ დამეს მოხდა. მე-
ორე დღეს ღამ საგიყეთი დატრიალდა, ფიცრულის კუთხეში აწურა-
ლებს ყოველი ფაჩუნი, თუ ბაქნიდან მონაბერი სიმღერის ხმა სასიკ-
ვდილო განაჩენად ელანდებოდათ. დამეც საშინელი წვიმა და ქარი
ამოვარდა, ბედზე ფიცრული კეთილსინდისიერად გადახურული აღ-
მოჩნდა, მაგრამ გვერდებიდან მაინც აღწევდა შხეფი. ისეთი ხმაურით
რხმობდა და სახურაჟს ისეთი ბრაჟა-ბრუვი გასდიოდა, გეგონებოდათ
წარღვნა დაიწყო. მართალია, გუშინ ჩაწყნარდა ყველაფერი, მაგრამ
გადაწყვიტეს კიდევ ერთი დღე დალოდებოდნენ მატარებელს. დღეს
კი შიმშილისგან ფეხზე ძლივს დგებოდნენ, თავბრუ ესპობოდათ. მე-
ტის დაყოვნება სიკვდილთან შეგუებას ნიშნავდა. ისიც საფიქრალი
იყო, ვინმე არ შემოყანტალებულიყო, თუმცა ფიცრულს კარგი მღე-
ბარეობა ჰქონდა: სადგურის ბაჟნის ერთი კიდე ხელისგულივით მო-
ჩანდა, მსადაგომიც შოტიტვლებული იყო, ასე რომ მოულოდნელად
ვერავინ მიუახლოვდებოდა. შთაობა რომ შეხსნან და ორი ტყვია ეგუ-
ლებოდათ, მაგრამ მაინც როდემდე მსხდარიყვენ აქ? პროკოფიმ
ერთხელ თქვა, თოფები გადავყაროთ, ოქროს თუმნიანი ამოვიღოთ,
ჩვენბ სადგურის ახლო-მახლო რაიმე სანოვავე ვიშოვნოთო. მერე
ოარივემ გადაიფიქრა, დაგვიჰერენო. მეტი საშველი აღარ ჩანდა, ჩო-
ფურას დღესვე უნდა მოეფიქრებინა რამე, შიმშილს და სიცივეს
რამდენიმე დღე კიდევ გაუძლეზდა კაცი, მაგრამ უძილობისთვის რო-
გორ მოველო? ბინდით ცისკრამდე ფხიზლობდა — ხან საშველი
ელანდებოდა, ხან პროკოფის ხერხევა არ ამინებდა, როცა პროკო-
ფი როლში შედიოდა და ზედმეტად გარეკავდა, ხელსა ჰკრავდა „ჰეი,
ჰეიო“ შეუძახებდა დაბალ ხმაზე, გააღვიძებდა, მაგრამ რა ვინდა რა,
რამდენიმე ხნის შემდეგ, გეგონება აზამბარამი გამოყავით, რაც და-
კლდებოდა, ერთბაშად ინაზლაურებდა და შუალამის სამარისებურ
სიჩუქნეში ერთი-ორს ისე ამოიხროტინებდა, ჩოფურას გული გადა-
ჩქანდებოდა, ალბათ ყაზარმებში გაიგონესო. მზე კუკუ-დამალობა-
ნას თამაშობდა, ხან ნეკს შემოჰყოფდა ჰუპრუტანაში, ხანაც ერთბა-

ზად უფელზნობიდან შემოწეული განქმირავდა თავის სხივებით ფიც-
რულს. მერე სულ მალად გაჰქრებოდა, გეგონებოდათ გარეთ წვიმი-
ანი დღეაო. პრკოფი აღიონიდავე ხენეშოდა და ოხრავდა.

— პრკოფი, ა, პრკოფი!

— კმ?

— სადღურზე ბუსურმანების ბუფეტში იქნებ შიხვიდე?

— შატარებლები აღარ დადიან — ბუფეტში ვის რა საქმე აქვს?

— ეგენი ახლა რკინიგზის შოსამსახურებებსა და ახლო-მახლო
მცხოვრებლებთან ვაქრობენ. სიღორავმა ოქროს ბეჭედი მაგათთან
არ გაცვალა? დაგავიწყდა?

პრკოფი გაჩუმდა, პასუხი არ გაუცია, ვუშინდელს აქეთ გაბუ-
ტულევით იყო, თითქმის აღარ ელაპარაკებოდა. უთავბოლო ლაპარა-
კი შესაძლოა არ სიამოვნებდა, მაგრამ საქმეზე ხომ უნდა ეთქვა რა-
მე? ჩიფურა შეწუხდა და რახან პასუხი ვერ მიიღო, შემპარავად გა-
ნაგრძო:

— მე წაყვილოდი, მაგრამ სად შენი გარეგნობა და სად მე? მე
ქურდბაცაცად მიმიღებენ, არ მენდობიან, ან სულაც დამიჭერენ. შენ
თუ ღარი გიძინებს, არ ეხვეწო, სასწრაფოდ გამობრუნდი და სხვა
რამეს ნოვიფიქრებთ. თუ დღესაც არ მოვიდა შატარებელი, დამე შე-
ნი სოფლისკენ გავწიოთ — რაც იქნება, იქნება! მხოვლედ, შენ რო-
გორც იტყვი, ისე ვიზამთ, თუგინდ ქორწილიც ვკვამთ. — შეეცადა
გახუმრებას იგი.

პრკოფი ერთხანს კიდევ ჩუმად იწვა, მერე წამოჯდა, ჩოფურასა
და მის შუა მიწა გაქექა, ტომსიკა ამოიღო, თავი მოხსნა, როგორც
ქალის მკვრივ ძუძუებში ჩაპყო ხელი, დაუოკებელი ვნებით აურაა
და ააჟღერიალა განძი.

— ამოტოლა ფული გქონდეს და მშვიერი ეგდო, ტყეში ზომ არა
ვართ, — დაიგმინა შან. ერთი ოქრო ამოიღო, ჭიბეში ჩაიღო, ზონა-
რით ისევ წაუტრა თავი ტომსიკას, ერთხანს ბოროტი მზერა ჩოფუ-
რაზე შეაჩერა, ევლავ წააფარა მიწა „გოქს“, წელში ზნექვით წამოლ-
და, თოფი აიღო, კიდევ გადმოხედა შეშინებულ ამხანაგს:

— ნუ სულელობ, — დამუქრებით შეაგინა.

ჩიფურას ერთმა აზრმა დაჰკრა თავში: „ახლა თუ გადაეურჩი —
მოკვლავ“.

— რატომ ვსულელობ? არ გინდა? მე წავალ, რა მოხდა? —
შოლად დატება იგი.

პროკოფიმ თოფი მიწაზე დადო, კიდევ შეიგინა, თან თქვა:

— ვნახოთ, იქნებ ასე აჯობოს, — და წელა გავიდა ფიცრულიდან. ჩოფურამ ღრეკოდან თვალი გაადევნა მთვრალივით შიშვალ პრაკოფის. ირგვლივ არავინ მოჩანდა. „ახლა სჯობს ვესროლო და თავიდან მოვიცილო“. — გაფიქრა და ხელები აუკანკალდა. ღრეკო სათვალთვალოდ გამოდგებოდა, სასროლად კი არა. თოფის ლულა გადტეოდა, მაგრამ ვერაფერს დაუმისწინებდა, თვალს ვერ გააყოლებდა. „როცა დაბრუნდება, მაშინ... იქნებ საქმელიც მოიყოლოს“. უცებ „გოკი“ გაახსენდა, მიწიდან სწრაფად ამოიღო, გალიფე ჩაიხადა, ცალ ფეხზე წვივსაკრავი შემოიძრო და ტომსიკა მუცელზე აიკრა. სისუსტის ოფლმა დაასხა შუბლზე, ყურებში რაღაც სისინებდა, თვალები უბნელდებოდა... მაინც თავს ძალა დაატანა, ფიცრებსა და ფიცრებს შორის სადგურს მსარცს მიმართული ყველაზე მოზრდილი ნაპრალი ამოარჩია, მივიდა, შეათვალიერა ბაქანი, ხომ არ ბრუნდებაო, ერთხელ სასიკვდილოდ თუ ვერ მოატყუა. მეორე გასროლა უზურში რჩებოდა, ასეო არ უნდა მოეშვა, თორემ პროკოფი მოერეოდა, არც ეს ნაპრალი გამოდგებოდა სამიზნედ. ფიცარი კონდახით ძლივს გაამტვრია, მაგრამ იყო მიჭედებული, ქვემოთა პირის ლურსმნეში აძვრა, ზემოთ კი ვერაფრით ვერ გამოთხლიშა, ღონე არ ჰყოფნიდა, დაიღალა, მძიმედ სუნთქავდა. მაინც მოიფიქრა, გვერდზე მიაბრუნა ფიცარი და არე-მარეც რიგიანად გამოჩნდა. ჩოფურამ პროკოფის თოფი გვერდზე შიაჩოჩა, მუცელზე დაწვა. „გოკი“ დამაწყნარებლად მიებჯინა გულს, რომელსაც შაგი-ბუგი გაჰქონდა. ბაქანს ვახედა, თოფი მოიმარჯვა და პროკოფის დაუწყო ლოდინი.

დილის სისხამმა ცოტადენ გაამხნევა და წაახალისა ვალიკო, მაგრამ მაინც უგულოდ მიდიოდა სადგურისაკენ. აკი გააფრთხილა მილიციის უფროსმა, მატარებლის იმედზე ნუ იქნებითო?! მაინც საქირია თავისი თვალით ნახოს, შეამოწმოს ყველაფერი, აქ სხვისი რჩევა არ გამოდგება. მის საქმეს უკეთ ვერაინს გააკეთებდა. შერე ნინოსთან მოილაპარაკებს და ერთად აირჩევენ, როგორც აჯობებს. სწრაფად მიიბიჯებდა. თვითონვე გაუქვირდა, ჭერ ადრეა, რას გავრბივარ, სადგურში წორიგის გარდა აბა ვინ იქნებაო. მაინც არ გამოცვალა ფეხი, არ შეანელა სვლა. რაც ადრე გაეცნობა მდგომარეობას — მით უკეთესი. სურდა, რაც შეიძლებოდა მალე გასცლოდნენ აქაურობას. ქალაქს ჭერ არ გაღვიძებოდა, აქა-იქ თუ გაიქრიალებდა

ვიშკარი და თავსაფრიანი დიასახლისი ფრთხილად გამოხედავდა ქვეყანას, როცა სახიფათოს ვერაფერს შეამჩნევდა, ქუჩას გადაიბრუნებდა, ჩმისა და კვერცხის სასესხებლად, ქორისა თუ მართლის გასაგებად გადიოდა მეზობელთან. მხრულით გადაკიდებულმა მოხუცმა კაცმა გადაუჭრა გზა. მშვიდობიანობისას ეს საქმე, დედაკაცს ევალეზობდა. „წყლით სავსე ვედროები კეთილი ნიშანია“, — გაიხალისა თავი ვალიკომ. მოხუცი მის დანახვაზე შეეყოვნდა, დაელოდა, მხრული ცალ მხარეს გადაზნიქა, ცოტა შეატრიალა ზრდილობის გულისათვის, ვითომ არ გამოსდებოდა ფიცხლად მიმავალი მგზავრი, როცა გაუსწორდა, დილა მშვიდობისა უსურვა, ვალიკოც მიესალმა, ცნობისმოყვარეობით გადახედა, რაც მოხუცს არ გამოეპარა და ხელადვე უმდაბლესად მოსაწვევი სთხოვა, თანაც ეტყობოდა შესაძღვის გაბმას აპირებდა. ვალიკომ უარი უთხრა, გზა განაგრძო, მერე ტიუხინის მოცემული თუთუნი გაახსენდა, მიბრუნდა, ჯიბე ამოიტრიალა და გახარებულ მოხუცს გამოწვდილ პეწეში გადაუბერტყა. ეკალივით მჩხვლეთი თვალეზი ჰქონდა, რაღაც უსიამოვნოდ იღიმებოდა. მოეჩვენა, რომ ნიშნისმოგებით, დამცინავად დაუკრა თავი შადლობის მაგიერ. უცებ მზე კვლავ გამოხტა და ვალიკოს აზრებს უტყუარი ნათელი დაადგა: „კი მაგრამ, რა სისულელეა, რა უნდა სადგურში? მატარებლის მოსვლას ვერ დააჩქარებს, სხვა რა საქმე აქვს? მიჩველავილთან დილით კომიტეტის წევრები მოვიდოდნენ, ან სულაც მეზობლები მისაწავლიდნენ გზა-კვალს... რახან წამოვედი, უკან ხომ აღარ დავბრუნდები?“ სადგურამდის მისვლას ცოტაღა აკლდა, როცა ცხენის ფეხის ხმა მოესმა, მოსახვევიდან ორი მხედარი გამოჰყვნდა ვალიკოს გვერდით ჩაუქროლეს, ეჭვის თვალით გადმოხედეს, რაღაც უთხრეს კიდევ ერთმანეთს, მაგრამ ჩანდა, მისთვის არ ეცალათ, ისე სწრაფად მიეფარნენ თვალს. სადგურზე კაციშვილი ვერ დაინახა, არც მორბევე დახვედრია სამორიგეოში. მოსაცდელ ოთახში გავიდა, აქ ბუფეტთან მხოლოდ დამლაგებელი ქალი დაფლატუნობდა, იატაკის მოსარეცხად ეშაადებოდა. შობილდაპირე, ღია ბაქნიდან ჯაროსკაცმა შემოჰყო თავი, ქურდულად მიიხედამოიხედა, როგორც კი ვალიკო შეამჩნია, ცივად მიიხურა კარი. ვალიკო უნიზეზოდ აღელდა, ჯერ არ იცოდა, რა უნდოდა მისგან, მაგრამ რა წამსაც დაეღანდა, ისე შეუყოვნებლივ გაიწია, თითქოს ნინოსა და მისი ბედი ახლა ამ ვივინდარას ხელში აღმოჩენილიყოს, ისე აედევნა, გინდაც მთელი ცხოვრება მის ცდაში გაეტარებინოს. ღია ბაქანი, ქალაქის მოედანიც ცარიელი დაუხვდა,

ლიანდაგებისაკენ გავარდა და სულ ახლოს, სადგურის სანახებისაკენ მიმავალი ჯარისკაცი დაინახა. გამოჯაგულმა თვალმა უკარნახა, რომ არამყარნი ნაბიჯით მიმავალ, არაბუნებრივად მხრებმოხრილ დეზერტირს თავისი უბედურებაც ეყოფოდა, არამცთუ ვალიკოსათვის რჩევის მიცემა შეეძლო. აღარც შეეხშიანა, მიუხედავად იმისა, რომ იქვე ორი ნაბიჯით იყო დაშორებულს. მოულოდნელად მგონი ღრუბლებიდან გამოჩტა მზე, სახეში მინათებულმა სხივებმა, როგორც ბელვით შეაჩერეს იგი, შეაბორძიკეს...

მირელაშვილის სახლში მისვლა-მოსვლა შეიქნა. სხვადასხვა დროს ცალ-ცალკე მოვიდნენ: რამდენიმე პეტროგრაფელი თანამგზავრი გათი აქაური მასპინძლებითურთ, ადგილობრივი ეროვნული კომიტეტის წევრები, მირელაშვილის ცოლის ნათესავი ქალი, სიმამრი, მეზობელი. ყოველი მომსვენელი რაღაც მოსახრებას სთავაზობდა ქართვლებს, წამსვლელი კი რაღაცის დაზუსტებას ჰპირდებოდა. იმის შემდეგ, რაც ქალბატონმა შენიაშ განაცხადა, რომ ყველაფერზე დათანხმდება, რასაც კი ბატონი მიხეილი და ირაკლი გადაწყვეტენ, გასამგზავრებელი გეგმის შედგენა მიხეილ მირელაშვილმა იღო თავს. ნინო დილიდანვე არსად გასულა, საუზმეზეც უარი თქვა, ავადმყოფობა მოიმიზუნა, ქალბატონ შენიაშა და მისთვის განკუთვნილ ოთახში დარჩა. თავი მართლაც უსკდებოდა, ისე სტკიოდა, ნერვებიც დაწყვეტაზე ჰქონდა. ყოველ კარის კრიალზე ელდანაცემივით წამოვარდებოდა, გაფაციცებული უსმენდა: — ვინ მოვიდაო: იქნებ ფანჯრიდან ვერ შევნიშნე, გამომეპარა ვალიკოს დაბრუნება, ან იქნებ სხვა გზით მოვიდაო. მერე კვლავ ფანჯარას მიუჯდებოდა. აღელვებული, გულდამხრალი ველარაფერს არჩევდა, თვლებზე ბინდად ეფარებოდა ის აზრი, რომ სანამ კარებთან ვიყავი მიუღუდებული, აქ ფანჯარასთან შესაძლოა გაიპარაო. მერე, დრო რომ გადავიდოდა, ეს იმედის ნაპერწკალიც გაქრებოდა და დანგრეულ პატარა სახლს მღაშტერდებოდა, საიდანაც უნდა გამოჩენილიყო სადგურიდან მომავალი მგზავრი. სხვა გზა არ არსებობდა. დილით ქალბატონი შენია ახალი ამდგარი იყო, როცა ნინომ მისთვის შეუფერებელი ფაცი-ფუცი ასტება, სრულიად უსარგებლო თავისი ნივთები მოიძია. სინაშდვილეში კი ბარგის ჩალაგება ისე არ უნდოდა, სანამ დედას არ ეტყოდა ყველაფერს, სურდა მოსამზადებელი ფრაზები, შორიდან მოვლა თავიდან აეცილებინა. ვარაუდობდა დედა თვითონ დაინტერესდებოდა მისი ასეთი უჩვეულო საქციელით. მაგრამ ქალბატონი შენია ფიქრებში

წასულს ჰგავდა და თითქოს არც არაფერი ეუცხოებოდა. დრო არ იცდიდა, ვალიკო სულ მალე დაბრუნდებოდა, ნინო კი ჯერ მზად არ იყო, ამიტომ ისევ ნინოს მოუხნდა დაწყება. თავშეკავებულად, ყოველგვარი გრძნობების გამოუვლინებლად, ისე უბრალოდ, მაგრამ სასტიკად და გარდაუვალად, როგორც სიკვდილი გამოეცხადება ხოლმე კირანუფალს, თქვა:

— დედა, მე სახლში აღარ მოვდივარ. — შიშხნადავად იმისა, რომ ქალბატონი შუნია თითქოს ყურს არ უგდებდა და თავის ფიქრებში იყო გართული, ნინოს არ გამოპარვია სწორედ ამ სიტყვების მოლოდინით გამოწვეული დაძაგვრა. ახლა მიხვდა, რომ დედა ამას ელოდებოდა, მაგრამ ნისმა გაქვეავებულმა პოზამ ექვი გაუჩინა, ვერ დარწმუნდა, დედა ბოლომდე ჩასწვდა თუ არა მის ნათქვამს, ამიტომაც დააზუსტა: — საქართველოში არ მოვდივარ. — არც ამაზე უპასუხია ქალბატონ შუნიას და ნინომ განაგრძო: — ირაკლი უკეთ არის, ღმერთი თუ შეგვეწია, მშვიდობით ჩახვალთ სახლში. ქეთის ჯერჯერობით წინ გაბარებ. სხვანაირად არ შემოიძლია. წავალთ საზღვარგარეთ... ჩვენ ახლავე მივდივართ. როგორც კი ვალიკო დაბრუნდება, თუ მატარებელი გადრს, იმას გავყვებით, თუ არა და ფეხით, ახლავე!

ქალბატონი შუნია კიდევ ერთხანს იჯდა პირდამუწული. ნინოს მოეჩვენა, თითქოს შირელაშვილისა და ირაკლის ლაპარაკს უგდებდა ყურს, მაგრამ სიტყვებზე რომ არ ისმოდა? და როცა ნინომ თავისი ბარგის განცალკევება დაიწყო, წამოდგა, ტაში შემოჰკრა, წამოიძახა: „Молодец!“ და თავისებურად, საქმიანად, მაგრამ უსიტყვოდ ნივთების ჩალაგებაში მიეხმარა. სადგურამდე, როგორც თამარმა თქვა, ორი ვერსი ყოფილა. ქუჩაში დანგრეული სახლისაკენ ვიღაც მიემართება. იქნებ სადგურზე შიღის? რამდენ ხანს შოუნდება ნეტა? ნინო ითვლის წუთებს: „ერთი, ორი, სამი, ოთხი, ხუთი — ხუთი წუთი!“ იქიდან სადგურამდე ალბათ ათჯერ მეტი გზაა, დაახლოებით ერთი საათი, საათნახევარი იქით, საათნახევარი აქეთ. ორი საათიც ხომ იქ შოუნდებოდა? იქნებ ვინმეს ელოდება, ყველაფერი დასაზუსტებელი და გასაგებია? აღვილი შესაძლებელია, რომ თამარმა, ისე თქვა — სხვათა შორის, ორი ვერსია, პო, ბავშვმა საიდან უნდა იცოდეს, ორია თუ სამი? დრო მაინც არ შარტლდებოდა — ვალიკო უსამველოდ იგვიანებდა... ალბათ ვინმე ნაცნობი შეხვდა, ალბათ ვინმე შეხვდა... ნინოს ტირილი აუვარდა. ქვემოთ ქარმა კარი შოაჯახუნა. ოთახში ვიღაც შემოვიდა. ნინომ ქვითინი შეწყვიტა, თავი ასწია, გულისფანქვა-

ლით დააყურადა. თითქოს ვეება სალი კლდე ერთბაშად ჩაიფშენა, ფეჩქვეშ გამოცეცალა, შოიტაცა და დედამიწაში ჩასანთქმელად გააქანა. ნინო ქუჩაწი განოვარდა, რაც ძალი და ღონე ჰქონდა გაიქცა. მტაცებელი ფრინველივით წიოდნენ ვილაციის ნათქვამი სიტყვები: „სადგურზე არადელი მოჰქლეს“. სადგურისაკენ გარბოდა, მაგრამ იქ მისვლა არ უნდოდა, არა! იცოდა, რომ ეს მართალი იყო, სადღაც სხვაგან და არა იქ... რაღაც საშველი იქნებ ენახა... ნეტა უსასრულოდ გაგრძელდეს გზა! სურდა ერბინა, ერბინა, ვიდრე ირგვლივ არ გაშაედებოდა ყოველივე, ვიდრე თვითონაც ჩრდილივით არ გაიქნებოდა ბნელ წყვედიადში.

მთელი ქვეყნიერება შემოვარდნილ ნიაღვრად გადადიოდა და ბუჯოდა, ზოლებად დასერილი გონება ვერ ინარჩუნებდა მდგომარეობას, ვერ დაეუნჯა მყარად ლიანდაგები. შავი, საჩუკესავით აპრიალებული ხაზები პარალელურად მიჰქროდნენ, ერთიმეორეს ენაცვლებოდნენ, ნოცახცახე ირიბ წვიმსავით ტოკავდნენ. სასიამოვნო სიგრილე შობარებოდა ქვემოდან, ნელ-ნელა უთვალავ ნემსებად ელიტირებოდა, სულ შალდა და შალდა ამოდიოდა. ანაზღად ბუჯილს მიყრუებულ ფონზე გარკვევით ამოტივტივდა სიტყვები: „Пуля попалa прямо в лод“. „ვილაც მოუქლავთ“, — გაიფიქრა ვალიკომ. ჰაერში თავდაყირა დაკიდული ფესვებათრთოლებული გაქუცული ხე დაინახა, მშრალმა ცრემლმა აუწვა თვალები. იგივე ხმები ზედ ყურთან კამათობდნენ, მაგრამ შინაარსი ვერ გამოეტანა — რაზე, მერე რაღაც წაწოვიდა და ვალიკოს აღქმას დაუკავშირდა: „მგონი ჩემზე ლაპარაკობენ“... უცებ ის რაღაც მოწყდა, ერთბაშად გაქრა, განუსაზღვრელმა სიმჩატემ მოიცვა, სასიამოვნო დინებად დაიწრიტა აზრი: „ახლა ნინოც მოისვენებს“...

მიცვალეხულის გაპატოსნების არავითარი საშუალება არ არსებობდა და არმავირის ქაჩხველებმა ვალიკო არადელი იმავე დღეს შებინდებისას დამარხეს. საინტარული მატარებლის ყოფილი მგზავრების არმავირიდან გასვლის ამბავს კი ასე იგონებს ზურაბ ავალიშვილი: „დადუმებულნი, წელგაწყვეტილი ვისხედით ჩვენ ქართულ კომიტეტის ბინაზე, უეცრად შობიბინა კომიტეტის ერთმა წევრმა და გადმოგვცა, რომ ჩვენ გვეძებენ, რომ ჭარისკაცები ღრილებენ გუშინდელ შელაფათზე — ნამდვილ „კორნილოვების“ განთავისუფლებაზე და ჩემ ისინი აპირებენ ჩვენ გაგვისწორდნენ, თანაც კომიტეტს

ელის საშინოება, რადგან იგიც საექვოდ 'შიაჩნიათ. ერთი სიტყვით, საპირთა არმავირს თავი მალე დავაღწიოთ. ე-ს მოხერხებით და შისი განწყობილებების წყალობით მაშინვე შევასრულეთ შემდეგი „გამგმა“. „ტებლუშკას“ ჩვენი ბარგით დარაჯად დაუდგებიან სადგურის გზებზე ე-ს მილიციონერები. ჩვენ, ყურადღება რომ არ მივიქციოთ. ორორი ან თითო წავალთ სადგურზე, როგორც კი შელამდება, ნაშუალამევს ტრზორეცკიდან მოვა მატარებელი და ლამითვე წავა სადგურზე „მინერალური წყლები“ (უკანასკნელი მატარებელი, რადგან მეორე დღეს საბოლოო მასალის უქონლობის გამო მიმოსვლა უნდა შემწყდარიყო); აი, ამ მატარებელს, უკანასკნელ წუთში შიბამენ ჩვენ „ტებლუშკას“, მკიდროდ დახურულს, როგორც საბარგო ვაგონს და ანგვარად გადავრჩებთ არმავირს. როგორც კი შებინდა, ჩვენ სხვა და სხვა გზით გავწიეთ სადგურისაკენ, შევძვერით ვაგონში, დავექმით ბარგზე და დავიწყეთ ცლა „ყოველი უეტარი შემთხვევისათვის“ ჩვენთან დაჯდა ე-ს სანდო მილიციონერი თოფით. მეორეს გარედან „ექირა თვალურჩი“. სადღაც გადაგვიყვანეს, მერე ყველაფერი მიდუმდა. ვისხედით უსინათლოდ, ვლაპარაკობდით ხმადებლა, ნაწყვეტნაწყვეტად. შილიციონერი უგულოდ გვიამბობდა 39 კაცის დასჯის ამბავს, რომელიც თვითონ ნახა. ჯარისკაცებს ვერაფერს მოუხერხებ, თქვენც, ეტყობა, გეძებენ. უექველია, აქ მოვლენ მატარებლის შესახვედრად, მაგრამ არ შგონია, რომ შოგნახონ. კაპიტანშა არ ისურვა მიწის თხრა და მას იდაყვი კონდახით გადაუმტვრიეს“... ისევ უბრუნდებოდა თავის შეწყვეტილ ამბავს ჩვენი დარაჯი. ჩამოვარდებოდა შიმზარავი, უხმო სიჩუმე. შემდეგ გვიამბობენ: „წასულ კვირაში მოწყალენის დაზე აღმოაჩინეს ტყვიის მფრქვეველი. არტილერიისტი გვერდში უდგა; მოუქნია ხმალი და მთელი მხარი ჩაუჩხება; ქალი კი, თიქოს ახადერაო, განაგრძობდა გზას; მაშინ მეთორემ ხელზე შენოარტყა“ და სხვა. ჩვენი დარაჯი ისე გულგრილად გადმოგვეცემდა ამ ამბებს, თიქოს სრულიად „ჩვეულებრივი რამ“ ყოფილიყო. — მაგრამ ეს ზომ მართლაც ჩვეულებრივი ამბავი იყო. გაისმა ვილაციის ქვითინი, რომელიც სასწრაფოდ იქნა ჩაჩუმებული: „საბარგო ვაგონი“ ხომ კრინტს არ უნდა სძრავდეს. ხანგრძლივი მდუმარება. შემდეგ — უეტარი სტვენა, კიდევ სტვენა — მახლობელი მატარებლის თქარათქური და მას მერემე სადგურის ჩვეულებრივი გუგუნი, რომელიც მალე წყდება. ხელახლა რალაც აღიაქოთი, მაღალი ხმები სადგურზე. „თქვენ უნდა გეძებდნენ“ — ჩაგვიფუქუნა დარაჯმა.

ისმონდა მატარებლის საცდელი მიმოსვლის ხმაურობა. ერთი შეგვანძრიეს, სადღაც წაგვიყვანეს; რაღაცას მიგვაბეს. შალე ვიცანით ყ-ს ხმა, რომელიც გვერდით ელაპარაკებოდა ერთ-ერთ შილიციონერს. შემდეგ ჩვენმა დარაჯმა გააღო „ტებლუშკას“ კარი და უხმოდ დაიშალა ბნელ ღამეში; ახალი სტვენა, და მატარებელი დაიძრა არმავერიდან, საღაც 39 ნაწამები აღამიანი იყო ჩაგდებული მათგანვე გათხრილ ორმოში“

1980 წ.

მხატვარი გ. ლლონტი
მხატვრული რედაქტორი ქ. ზენაიშვილი
ტექნიკური რედაქტორი დ. რაჭმაძე
კორექტორები: თ. ფირცხალავა, დ. ფირცხალავა
გამომშენებელი ნ. კვატაშიძე

ფასი სახელმძევრულებო

ტირაჟი 5000

შეკ. 133

გამომცემლობა „მერანი“ რუსთაველის პრ. 42. თბილისი 1992.

საქართველოს რესპუბლიკის ბეკლვითი სიტყვის სახელმწიფო დეპარტამენტის
№ 1 სტამბა, თბილისი, ჩუბინაშვილის ქ. 50